Pecyn Cyhoeddus

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

Neuadd Cyngor Ceredigion, Penmorfa,
Aberaeron, Ceredigion SA46 0PA
ceredigion.gov.uk

Annwyl Syr / Fadam

Ysgrifennaf i'ch hysbysu y cynhelir Cyfarfod o Pwyllgor Safonau a Moeseg trwy We-Ddarlledu o Bell ar ddydd Gwener, 17 Medi 2021 am 10.00 am i drafod y materion canlynol:

1. **Materion Personol**

2. **Ymddiheuriadau**

3. **Datgelu buddianau personol / buddiannau sy'n rhagfarnu**

4. **Cadarnhau cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Moeseg a Safonau a gynhaliwyd ar 19 Mai 2021 (Tudalennau 3 - 10)**

5. **Materion yn Codi**

6. **Ystyried ceisiadau am ollyngiadau gan y Cynghorwyr canlynol:**

   (i) Y Cynghorydd Keith Evans, Cyngor Sir Ceredigion (Cais Calon Tysul) (Tudalennau 11 - 20)

   (i) Y Cynghorydd Keith Evans, Cyngor Cymuned Llandysul (Cais Calon Tysul) (Tudalennau 21 - 30)

   (i) Y Cynghorydd Keith Evans, Cyngor Sir Ceredigion (Cais Cymdeithas Chwaraeon Llandysul) (Tudalennau 31 - 40)

   (i) Y Cynghorydd Keith Evans, Cyngor Cymuned Llandysul (Cymdeithas Chwaraeon Llandysul) (Tudalennau 41 - 50)

   (i) Y Cynghorydd Keith Evans, Cyngor Sir Ceredigion (Cais Llandysul Pontweli) (Tudalennau 51 - 60)

   (i) Y Cynghorydd Keith Evans, Cyngor Cymuned Llandysul (Cais Llandysul Pontweli) (Tudalennau 61 - 70)

   (i) Cynghorydd Ceredig Davies - Cyngor Sir Ceredigion (Tudalennau 71 - 80)

7. **Y Weithdrefn ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol a Siart Lif (Tudalennau 81 - 94)**

8. **Y diweddaraf am faterion yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus - diwygio Canllawiau'r Cod Ymddygiad (Tudalennau 95 - 262)**

9. **Coflyfr Cod Ymddygiad Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (Tudalennau 263 - 274)**

10. **Materion Swyddog Monitro - diweddariad (Tudalennau 275 - 276)**

11. **Diweddariad ar faterion Panel Dyfarnu Cymru (Tudalennau 277 - 290)**

12. **Y wybodaeth ddiweddaraf am faterion sy'n ymwneud â'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus - Data Llythyr Blynyddol 2020/21 (Tudalennau 291 - 292)**

13. **Hyfforddiant**

14. **Ystyried unrhyw gais arall am ollyngiad a dderbyniwyd ers cyhoeddi'r agenda- Cyngh Elizabeth Evans, Cyngor Sir Ceredigion (Tudalennau 293 - 304)**

(i) Cyngh Elizabeth Evans -Cyngor Tref Aberaeron (Tudalennau 305 - 316)

15. **Blaenraglen Waith Moeseg a Safonau 2021/22 (Tudalennau 317 - 320)**

16. **Unrhyw fater arall y penderfyna'r Cadeirydd fod arno angen sylw brys gan y Pwyllgor**

Darperir Gwasanaeth Cyfieithu ar y Pryd yn y cyfarfod hwn ac mae croeso i'r sawl a fydd yn bresennol ddefnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg yn y cyfarfod.

Yn gywir

Miss Lowri Edwards
Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd

At: **Gadeirydd ac Aelodau Pwyllgor Safonau a Moeseg**
Weddill Aelodau'r Cyngor er gwybodaeth yn unig.

Eitem Agenda 4

Cofnodion y Cyfarfod o'r **PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU**
a gynhaliwyd o bell drwy fideo-gynadledda ar
19 Mai 2021

YN BRESENNOL:

Mr Hywel Wyn Jones (Cadeirydd), Mrs Caroline White, Mr John Weston a Mr Rif Winfield (Aelodau Annibynnol); Y Cynghorwyr Odwyn Davies a Dai Mason (Aelodau Etholedig); Y Cynghorwyr Julian Evans a Gill Hopley (cynrychiolwyr Cynghorau Tref a Chymuned)

HEFYD YN BRESENNOL:

Cynghorydd Ellen ap Gwynn
Cynghorydd Ceredig Davies
Cynghorydd Dafydd Edwards
Cynghorydd Rowland Rees-Evans
Cynghorydd Mark Strong
Ms Elin Prysor (Swyddog Monitro)
Mrs Lisa Evans (Swyddog Craffu a Safonau)
Ms Nia Jones (Rheolwr Corfforaethol – Gwasanaethau Democratic)

(10:00am – 12:45pm)

S1 **Ymddiheuriadau a Materion Personol**

Ymddiheurodd Ms Carol Edwards am nad oedd modd iddi fod yn y cyfarfod.

Estynnodd y Cadeirydd ei gydymdeimlad â Rif Winfield ar ei brofedigaeth yn ddiweddar.

S2 **Datgelu Buddiannau Personol/ Buddiannau sy'n Rhagfarnu**

S3 **Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 18 Tachwedd 2020**

PENDERFYNWYD cadarnhau bod cofnodion cyfarfod y Pwyllgor a gynhaliwyd ar 18 Tachwedd 2020 yn gywir.

Materion a oedd yn codi

Dim

S4 **Adran 62 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 Dyletswyddau arweinwyr grwpiau gwleidyddol mewn perthynas â safonau ymddygiad**

Rhoddwyd ystyriaeth i Adran 62 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 - Dyletswyddau arweinwyr grwpiau gwleidyddol mewn perthynas â safonau ymddygiad. Adroddwyd bod Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn gosod dyletswyddau newydd ar arweinwyr grwpiau gwleidyddol a phwyllgorau safonau.

O ran dyletswyddau arweinwyr grwpiau gwleidyddol mewn perthynas â safonau ymddygiad, mae Adran 52A o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000

yn datgan bod yn rhaid i arweinydd grŵp gwleidyddol sy'n cynnwys aelodau o gyngor sir yng Nghymru gymryd camau rhesymol i hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau'r grŵp; a rhaid iddo gydweithredu â phwyllgor safonau'r cyngor.

Yn adran 54 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 (swyddogaethau pwyllgorau safonau), mae gan bwyllgor safonau cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru hefyd y swyddogaethau penodol canlynol—
(a) monitro cydymffurfiaeth arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y cyngor â'u dyletswyddau o dan adran 52A(1),
(b) cynghori, hyfforddi neu drefnu i hyfforddi arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y cyngor ynghylch materion sy'n ymwneud â'r dyletswyddau hynny.

Mae adran 63 yn gosod y gofynion ar gyfer adroddiad blynyddol y pwyllgor safonau. Yn ogystal â disgrifio sut y cyflawnwyd swyddogaethau'r pwyllgor, mae’n rhaid i'r adroddiad hefyd gynnwys yr hyn a wnaed i gyflawni'r swyddogaethau cyffredinol a phenodol a roddwyd i'r pwyllgor gan adran 54 neu 56. Mae’n rhaid i adroddiad blynyddol gan bwyllgor safonau cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru gynnwys asesiad y pwyllgor o’r graddau y mae arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y cyngor wedi cydymffurfio â'u dyletswyddau o dan adran 52A(1). Gall yr adroddiad blynyddol hefyd gynnwys argymhellion i'r awdurdod ynghylch unrhyw fater y mae gan y pwyllgor swyddogaethau mewn perthynas ag ef.

Nodwyd nad oedd Llywodraeth Cymru wedi llunio canllaw-reoliadau ar y mater hwn eto ac y byddai angen trafodaeth ar wahân ynglŷn â monitro cydymffurfiaeth.
Nodwyd hefyd nad oedd "camau rhesymol" wedi'u diffinio.
Ar hyn o bryd, gwahoddir arweinwyr gwleidyddol Cyngor Sir Ceredigion i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau bob blwyddyn i drafod sut mae hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel ymhlith Aelodau Cyngor Sir Ceredigion.

Cytunwyd i nodi’r dyletswyddau newydd ac i’w hadolygu pan ddaw canllawiau pellach i law, gydag argymhelliad i gwrdd ag arweinwyr y grwpiau o leiaf bob blwyddyn.

S5 **Trafod dulliau o hybu a chynnal safonau ymddygiad uchel gan Aelodau o Gyngor Sir Ceredigion a hynny gydag arweinwyr y pleidiau**

Diolchodd y Cadeirydd i’r Cynghorydd Ellen ap Gwynn (Arweinydd y Cyngor ac Arweinydd Grŵp Plaid Cymru), y Cynghorydd Ceredig Davies (Arweinydd Grŵp y Democratiaid Rhyddfrydol a’r wrthblaid) a’r Cynghorydd Dafydd Edwards (Arweinydd y Grŵp Annibynnol) am ddod i’r cyfarfod i gyfnewid safbwyntiau ynghylch hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel yng Ngheredigion.

Nodwyd bod Aelodau sy'n dychwelyd ac Aelodau newydd yn cael hyfforddiant ac arweiniad ynghylch y cod ymddygiad, yn enwedig mewn perthynas â phwyllgorau lled-ddeddfwriaethol megis cynllunio a thrwyddedu, i sicrhau bod yr aelodau'n deall y gofynion cyfreithiol. Nodwyd hefyd fod Aelodau'n cael eu llywio gan ddisgwyliadau'r pleidiau gwleidyddol, yn cael eu monitro gan y cyhoedd a chan Gyfansoddiad y Cyngor, a bod y cyfarfodydd grŵp rheolaidd yn fforwm pwysig ar gyfer trafod unrhyw broblemau sy'n codi.

Cafwyd trafodaeth am fetio enwebeion cyn eu dewis, a'r angen ar i Arweinwyr friffio darpar ymgeiswyr ynglŷn â'r hyn a ddisgwylir ganddynt o ran safonau. Nodwyd bod y Comisiwn Etholiadol yn darparu canllawiau a bod gwybodaeth ar gael i ddarpar ymgeiswyr. Nodwyd bod diffyg eglurder ar hyn o bryd o ran sut olwg fydd ar yr arweiniad i aelodau annibynnol, ac mai'r gobaith oedd y byddai canllawiau Llywodraeth Cymru yn egluro hyn.

Hefyd roedd y Cadeirydd wedi atgoffa Arweinwyr y grwpiau o'r weithdrefn o ran rhoi gollyngiad, gan fod materion Cod Ymddygiad yn fynych yn ymwneud â hyn. Nododd rôl arweinwyr grwpiau wrth ymwneud â'u haelodau i sicrhau cydymffurfiaeth â'r cod ymddygiad. Nodwyd nad oedd dim anhawster gyda'r ffurflen gais bresennol.

Cytunwyd y byddai canllawiau'n cael eu darparu o ran sut mae arweinwyr grwpiau yn riportio ac yn dangos cydymffurfiaeth â'r gofyniad i gymryd camau rhesymol i hybu a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau'r grŵp. Felly hefyd o ran cydweithredu â Phwyllgor Safonau'r Cyngor.

Pwysleisiodd Arweinydd y Cyngor mor bwysig yw gwaith y Pwyllgor o ran hybu safonau ymddygiad a diolchodd i aelodau'r Pwyllgor am eu gwaith.

Hysbysodd y Cynghorydd Odwyn Davies fod angen iddo adael y cyfarfod ar y pwynt hwn a chamodd John Weston i lawr i sicrhau cworwm.

S6 **Ceisiadau am Ollyngiad**

(i) Y Cynghorydd Rowland Rees-Evans – Cyngor Sir Ceredigion
Cafwyd cais am ollyngiad, dyddiedig 27 Mawrth 2021, oddi wrth y Cynghorydd Rowland Rees-Evans am fod gan etholwr gais cynllunio a fydd o bosib yn gorfod mynd gerbron y Pwyllgor Rheoli Datblygu.

Yr oedd yn adnabod yr ymgeisydd yn bersonol, ac roedd yr ymgeisydd yn aelod o Glwb Golff Penrhos lle mae'r Cynghorydd Rowland Rees-Evans yn Gyfarwyddwr. Hefyd mae'n adnabod rhieni'r etholwr, sy'n rhedeg garej yn lleol.

Dywedodd ni fyddai ar ei ennill o gwbl yn sgil y cais ond y byddai'n dymuno cael y cyfle i gynrychioli'r etholwr gerbron y Pwyllgor Rheoli Datblygu, os bydd y cais yn cyrraedd yno.

Roedd y Cynghorydd Rees-Evans yn bresennol yn y cyfarfod i gyflwyno'i gais ac atebodd gwestiynau am ei gais.

Gofynnwyd i'r Cynghorydd Rees-Evans adael y cyfarfod fideo er mwyn i'r Pwyllgor ystyried ei gais.

PENDERFYNWYD rhoi gollyngiad i'r Cynghorydd Rees-Evans **siarad** ar y sail bod natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal; (rheoliad **2 (d)** o Reoliadau Pwyllgorau Safonau (Caniatáu Gollyngiadau) (Cymru) 2001). Caniatawyd y gollyngiad am gyfnod o **12 mis.**

Ar y pwynt hwn gadawodd John Weston y cyfarfod ac er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth o ran cworwm. Gwirfoddolodd y Cynghorydd Julian Evans i gamu i lawr o'r cyfarfod ac ni chymerodd ragor o ran yn y cyfarfod hyd nes i John Weston ddychwelyd – parhaodd fel sylwedydd yn unig.

(ii) Y Cynghorydd Mark Strong – Cyngor Sir Ceredigion
Cafwyd cais am ollyngiad, dyddiedig 8 Mai 2021, oddi wrth y Cynghorydd Mark Strong. Yr oedd wedi cyflwyno cais i'w alluogi i drafod a phleidleisio ar yr ardal sy'n cael ei hadnabod fel Cae Brynhyfryd a garejys Brynymôr. Dywedodd y Cynghorydd Strong fod ei wraig yn rhentu tir ar gyfer garej yn ardal garejys Brynymôr ond bod Cae Brynhyfryd a garejys Brynymôr wastad wedi cael eu trin ar wahân yn sgil y mynediad atynt a'r tirwedd lleol. Saif y garejys mewn ardal sydd wedi'i chloddio gan adael craig o 10 i 20 o fetrau. Mae darn o dir llawn tyfiant ac eithin rhwng y graig a chae pori Brynhyfryd sy'n golygu nad oes modd cyrraedd at y cae yn hawdd o'r garejys.

Roedd y Cynghorydd Strong yn bresennol yn y cyfarfod i gyflwyno'i gais ac atebodd gwestiynau am ei gais.

Dywedodd y Cynghorydd Strong fod yr Adran Ystadau wedi dynodi y dylid cyfuno'r ddwy ardal yn un darn o dir o dan gynllun datblygu lleol a hynny i'w ddefnyddio naill ai ar gyfer ynni adnewyddadwy neu ar gyfer tai.

Nododd fod Cae Brynhyfryd yn arwain i fynedfa Parc Natur Penglais a'i fod yn aelod gwirfoddol o fwrdd y Parc yn rhinwedd ei swydd fel Cynghorydd ar Gyngor Sir Ceredigion. Nododd ei fod wedi cyflwyno sylwadau o'r blaen ar ran Parc Natur Penglais a hynny o blaid cynnwys Cae Brynhyfryd fel rhan o'r parc at ddibenion hamdden. Nododd hefyd, pe bai'r cynlluniau yn mynd yn eu blaen, y gallai effeithio ar oddeutu 100

o gartrefi, a mwy o bosib os oes angen mynediad drwy Ffordd Trefor, Ffordd y Bryn ac ardal Penygraig. Roedd y Cynghorydd Mark Strong yn pryderu y gallai gael ei atal rhag siarad neu bleidleisio ar faterion sy'n ymwneud â Chae Brynhyfryd yn sgil y ffaith bod ei wraig yn rhentu un o garejys Brynymor.

Gofynnwyd i'r Cynghorydd Strong adael y cyfarfod fideo er mwyn i'r Pwyllgor ystyried ei gais.

PENDERFYNWYD rhoi gollyngiad i'r Cynghorydd Strong **siarad a phleidleisio** ar y sail bod natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal; hefyd mae'r buddiant yn gyffredin i'r aelod a chyfran fawr o'r cyhoedd (rheoliad 2 (d) ac (e) o Reoliadau Pwyllgorau Safonau (Caniatáu Gollyngiadau) (Cymru) 2001). Caniatawyd y gollyngiad am gyfnod o **12 mis.**

(iii) Y Cynghorydd Mark Strong – Cyngor Tref Aberystwyth
Cafwyd cais am ollyngiad, dyddiedig 8 Mai 2021, oddi wrth y Cynghorydd Mark Strong. Yr oedd wedi cyflwyno ail gopi o'r cais a gyflwynwyd parthed Cyngor Sir Ceredigion, y tro hwn mewn perthynas â Chyngor Tref Aberystwyth.

PENDERFYNWYD rhoi gollyngiad i'r Cynghorydd Strong **siarad a phleidleisio** ar y sail bod natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal; hefyd mae'r buddiant yn gyffredin i'r aelod a chyfran fawr o'r cyhoedd (rheoliad 2 (d) ac (e) o Reoliadau Pwyllgorau Safonau (Caniatáu Gollyngiadau) (Cymru) 2001). Caniatawyd y gollyngiad am gyfnod o **12 mis.**

S7 **Recriwtio Aelodau Annibynnol- diweddariad**
Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad oedd yn nodi'r diweddaraf am Recriwtio Aelodau Annibynnol. Nodwyd, fel y gwyddai'r Aelodau, fod y Cadeirydd presennol, Mr Hywel Wyn Jones, a Mr Rif Winfield wedi cael eu penodi yn y lle cyntaf ar 27/9/2011 a'u hail-benodi ar 27/9/2017. Daw eu tymor yn y swyddi hyn i ben ar 26/9/2021. Nid yw'r aelodau hyn yn gymwys bellach i gael eu hail-benodi.

Ar 10 Rhagfyr 2020 penderfynodd y Cyngor gymeradwyo:
a) y swydd ddisgrifiad, manyleb y person a'r meini prawf ar gyfer penodi aelodau annibynnol; a b) Aelodaeth y Panel Dethol.

Nodwyd bod y Panel Dethol wedi'i gynnal ar 26 Mawrth 2021 a'r cyfweliadau wedi'u cynnal ar 15 Ebrill 2021.
Y ddau ymgeisydd llwyddiannus oedd:
- Caryl Davies;

- Alan Davies.

Cynigiwyd bod y penodiadau hyn am dymor o chwe blynedd o 27 Medi 2021 ymlaen.

CYTUNWYD bod y Pwyllgor Moeseg a Safonau yn argymell fod y Cyngor, ar 17 Mehefin 2021, yn:

(i) Cymeradwyo penodi’r ddau aelod annibynnol canlynol i’r Pwyllgor Moeseg a Safonau:

- Caryl Davies;
- Alan Davies.

o 27 Medi 2021 hyd 26 Medi 2027

Dychwelodd John Weston i’r cyfarfod ar y pwynt hwn ac roedd modd i Julian Evans ailymuno hefyd.

S8 **Y diweddaraf am faterion y Cod Ymddygiad**

Cyflwynodd y Swyddog Monitro y diweddaraf o ran erthyglau yn y wasg, er gwybodaeth.

CYTUNWYD i nodi’r materion a nodwyd yn yr adroddiad.

S9 **Rheoliadau Cyd-bwyllgorau Corfforedig (Cyffredinol) (Cymru) 2021**

Rhoddwyd ystyriaeth i Reoliadau Cyd-bwyllgorau Corfforedig (Cyffredinol) (Cymru) 2021. Nodwyd bod Rheoliadau Cyd-bwyllgorau Corfforedig (Cyffredinol) (Cymru) 2021 yn cyflwyno nifer o ddarpariaethau mewn perthynas â’r gwaith cyffredinol o weinyddu a llywodraethu’r Cyd-bwyllgorau Corfforedig a sefydlwyd o dan Ran 5 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Daeth y darpariaethau hynny i rym ar 1 Ebrill 2021.

Y bwriad cyffredinol wrth sefydlu Cyd-bwyllgorau Corfforedig oedd y bydd Cydbwyllgor Corfforedig yn cael ei drin fel rhan o'r 'teulu llywodraeth leol' neu fel aelod ohono ac y bydd i raddau helaeth yn ddarostyngedig i'r un pwerau a dyletswyddau ag awdurdodau lleol, neu bwerau a dyletswyddau tebyg i awdurdodau lleol, yn y ffordd y byddant yn gweithredu ac yn cael eu llywodraethu. Mae'r rheoliadau cyffredinol yn gosod y gofynion a’r fframwaith deddfwriaethol angenrheidiol ar gyfer gweinyddu a llywodraethu Cyd-bwyllgor Corfforedig yn effeithiol.

Mae'r rheoliadau cyffredinol yn ceisio sicrhau, fel rhan o'r defnydd ehangach o fframwaith moesegol llywodraeth leol, bod aelodau, cyfranogwyr cyfetholedig a chyflogeion Cyd-bwyllgorau Corfforedig yn ddarostyngedig i safonau ymddygiad priodol.

Bydd y darpariaethau yn y rheoliadau cyffredinol hyn yn sicrhau bod cod ymddygiad yr awdurdod perthnasol yn cael ei gymhwyso i aelodau a chyfranogwyr cyfetholedig Cyd-bwyllgor Corfforedig. Hynny yw, bydd cod ymddygiad yr awdurdod perthnasol y daw'r aelod neu'r cyfranogwr cyfetholedig ohono yn gymwys. Mae hyn yn cynnwys ei gwneud yn

ofynnol iddynt gofrestru unrhyw fuddiannau personol sydd ganddynt ym musnes y Cyd-bwyllgor Corfforedig yng nghofrestr fuddiant eu hawdurdod perthnasol.

CYTUNWYD i nodi cynnwys perthnasol Rheoliadau Cyd-bwyllgorau Corfforedig (Cyffredinol) (Cymru) 2021 parthed safonau ymddygiad.

S10 **Diweddariad ynghylch materion Panel Dyfarnu Cymru**
Nodwyd y byddai'r Swyddog Monitro yn parhau i ddarparu'r wybodaeth hon i arweinwyr y grwpiau er mwyn iddynt ei dosbarthu i aelodau.

CYTUNWYD i nodi'r canlynol –
(i) Adroddiad dyddiedig 23 Rhagfyr 2020 ar benderfyniad y Tribiwnlys Achos i wahardd y Cynghorydd Kevin O'Neill, sydd ar Gyngor Bwrdeistref Merthyr Tudful, am gyfnod o saith mis neu, os yw'n gyfnod byrrach, am weddill ei dymor yn y swydd;
(ii) adroddiad dyddiedig 12 Ionawr 2021 ar benderfyniad y Tribiwnlys Achos i wahardd y Cynghorydd Baguley, cyn-gynghorydd cymuned ar Gyngor Cymuned Sili a Larnog, am 15 mis. Tynnwyd sylw at y ffaith nad oedd y cynghorydd wedi gwneud hyfforddiant, ac at baragraff 3.2.4 a allai fod yn ddefnyddiol o ran hyfforddiant yn y dyfodol.

S11 **Diweddariad ynghylch materion yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus - Ymgynghoriad ar y Canllawiau diwygiedig ar gyfer y Cod Ymddygiad**
Nodwyd bod Coflyfr 24 wedi'i gyhoeddi ar ôl cyhoeddi'r adroddiadau ar gyfer yr agenda ac y byddai'n cael ei gynnwys yn yr agenda nesaf. Defnyddir yr adroddiadau at ddibenion hyfforddiant.

CYTUNWYD i nodi'r sefyllfa bresennol mewn perthynas â'r Canllawiau diwygiedig ar gyfer y Cod Ymddygiad, ac ein bod yn disgwyl y Canllawiau terfynol.

S12 **Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Moeseg a Safonau, 2020/21**
Diolchodd y Cadeirydd i'r swyddogion am baratoi Adroddiad Blynyddol 2020/21.

Cytunodd y Pwyllgor i gymeradwyo Adroddiad Blynyddol drafft y Pwyllgor Moeseg a Safonau, 2020/21 er mwyn ei gyflwyno i'r Cyngor ar 17/6/21.

S13 **Hyfforddiant**
Rhoddwyd gwybod y bydd y Cadeirydd yn hyfforddi Aelodau Cyngor Cymuned Llanwenog ar 8 Mehefin 2021. Hefyd darperir hyfforddiant gan y Swyddog Monitro ar 27 Medi 2021 ar gyfer aelodau newydd y Pwyllgor Moeseg a Safonau. Ar ôl etholiadau mis Mai 2022 darperir hyfforddiant hefyd i Aelodau newydd ynghyd â hyfforddiant gloywi ar gyfer yr Aelodau sy'n dychwelyd.
Rhoddir ystyriaeth i hyfforddiant o bell yn y dyfodol.

Rhoddodd Hywel Wyn Jones ei gefnogaeth i hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg yn y dyfodol.

S14 **Blaenraglen Waith y Pwyllgor Moeseg a Safonau 2021/22**

Rhoddwyd ystyriaeth i Flaenraglen Waith y Pwyllgor Moeseg a Safonau 2021/22. Ar ôl trafod, CYTUNWYD ar y canlynol:
1) bod Blaenraglen Waith yn eitem sefydlog ar bob un o agendâu'r Pwyllgor, ac
2) adolygu a diweddaru'r Flaenraglen Waith ddrafft fel ei bod yn cynnwys eitemau safonol, gan ei bod yn ddogfen fyw a ddiweddarir yn ôl y gofyn.

S15 **Penodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd ar gyfer y Pwyllgor**

Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad am benodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd i'r Pwyllgor. CYTUNWYD ar y canlynol:

1) penodi Caroline White yn Gadeirydd y Pwyllgor a bod y swydd honno'n dod i rym ar 20 Mai 2021 ac yn para am ei chyfnod yn y swydd hyd 30 Gorffennaf 2023;
2) penodi John Weston yn Is-gadeirydd y Pwyllgor gan gyd-redeg â chyfnod y Cadeirydd yn y swydd, hyd 30 Gorffennaf 2023.

Cyflwynir adroddiad i'r Cyngor ar 17 Mehefin i gymeradwyo'r penodiadau hyn.

S16 **Unrhyw fater arall**

Os nad oes dim mater sylweddol i'w ystyried yn y cyfarfod ar 9 Gorffennaf 2021, cynigir gohirio'r cyfarfod hwnnw.

Mynegodd Caroline White, ar ran y Pwyllgor, werthfawrogiad o gyfraniad Hywel Wyn Jones a Rif Winfield i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau dros y blynyddoedd.

Cadarnhawyd yng nghyfarfod y Pwyllgor Moeseg a Safonau a gynhaliwyd ar XX

CADEIRYDD: ______________________________

DYDDIAD: ______________________________

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch y Canllawiau am fwy o wybodaeth, gan gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurflenni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk **/** SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lenwi'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: Evan John Keith Evans

Cyngor:

Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion. Cyngor Cymuned Llandysul

Eich cyfeiriad: Deganwy, Llandysul, Ceredigion.

Cod post: SA44 4DT

Rhif(au) ffôn cyswllt: 07970 261861

Cyfeiriad e-bost: keith.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cyllid Posibl ar gyfer Calon Tysul

Disgrifiwch eich buddiant sy’n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef:
Rwy'n gwasanaethu ac yn cynghori ar eu Pwyllgor Rheoli. Fel eu haelod lleol o'r Cyngor Sir ac o'r Cyngor Cymuned, mae sefydliadau lleol yn edrych tuag at aelodau etholedig am arweiniad, arweinyddiaeth a chefnogaeth.

Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned)

Sir - Cyngor ☒ **Sir - Cabinet** ☒

Sir - Pwyllgor ☒ **Tref/Cymuned** ☒

Arall
(Rhowch fanylion) ____________________

Updated 23/03/20

I ba baragraff o'r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae'r buddiant hwn yn berthnasol?

Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl; ☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod; ☒

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☐

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; ☐

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — (ee)
x☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(dd) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(ee) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Updated 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy; ☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef; ☐

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu ☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo, ☒
a hynny i raddau mwy—

> (aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu
> (bb) ym mhob achos arall, na’r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu o gyd is-bwyllgorau eich awdurdod; a ☒

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cydbwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☒

Updated 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)
Tua 6/7 mlynedd yn ôl penderfynodd y Cyngor Sir dynnu eu cymorth refeniw yn ôl ar gyfer Pwll Nofio Llandysul ar y pryd, cyfleuster a adeiladwyd gan bobl Llandysul ryw 45 mlynedd yn ôl, ac sy'n bwll sy'n cael ei redeg yn wirfoddol gan Fwrdd Ymddiriedolwyr.
Ychydig flynyddoedd yn ddiweddarach penderfynodd yr un Awdurdod gau Canolfan Hamdden Llandysul a cheisiodd ddiddordeb gan y Gymuned i gymryd y cyfrifoldeb am barhau i'w weithredu.
Gan fod y Pwll wedi'i gysylltu â'r ganolfan Hamdden, penderfynodd y Bwrdd roi gwybod am eu diddordeb mewn cymryd drosodd y cyfleuster a chreodd y corff a elwir bellach yn Calon Tysul.
Derbyniodd yr Awdurdod Sir eu hachos busnes ac aeth ymlaen i drosglwyddo'r adeilad o dan y cynllun trosglwyddo asedau cymunedol gan ddod â swm refeniw cymedrol gydag ef am y 2 flynedd gychwynnol a ddilynodd.
Fel y gallai rhai ar y panel ei werthfawrogi a'i adnabod, mae angen cymorth refeniw bob amser ar Byllau a chyfleusterau hamdden, yn enwedig y rhai a reolir gan Awdurdodau Lleol, i gynnal eu gwasanaeth cymunedol pwysig iawn.
Er clod iddynt mae Calon Tysul wedi llwyddo hyd yma i gynnal yr adnodd cymunedol gwerthfawr hwn, ond maent yn ddibynnol ar ddenu cyllid rhaglenni a rhywfaint o gymorth refeniw cymedrol gan y cyngor cymuned ac maent yn dibynnu hefyd am gymorth ariannol allanol yn bennaf, i ymgymryd â phrosiectau sy'n waith cyfalaf eu natur. Fel mater o wybodaeth gefndirol rydym yn gwario dros £1k yr wythnos ar gostau ynni yn unig. Rwyf felly'n ceisio gollyngiad er mwyn fy ngalluogi fel eu cynrychiolydd etholedig lleol i bledio eu hachos ar lefel awdurdod sirol a chymunedol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai analluedd aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐

Updated 23/03/20

(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	☒
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	☒
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☒
(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r anallu gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☒

Updated 23/03/20

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - RHAGOR O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)

(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Rwy'n cynrychioli ward bach mewn tref farchnad, lle mae pawb yn adnabod pawb ac fel aelod etholedig, mae'r cyhoedd yn ymwybodol iawn o'r gwaith rydych chi'n ei wneud yn y gymuned. Mae cael cipolwg ar y grwpiau hyn trwy fod ar eu pwyllgorau rheoli yn hwyluso materion. Ar sawl achlysur gallwn fod wedi bod mewn sefyllfa i gynorthwyo trafodaethau Pwyllgorau'r Cyngor oherwydd y wybodaeth a'r wybodaeth gefndirol sydd gan rywun am yr ymgeiswyr. Y duedd yw mynd yn ôl at yr ymgeisydd a cheisio'r wybodaeth ac yn y broses golli cyfnod estynedig o amser tan y cylch nesaf o gyfarfodydd. Byddai galluogi fy nghyfranogiad yn hwyluso hepgor y broses benderfynu ac yn sicrhau Llywodraeth Leol well a mwy effeithlon.

Ni fyddai fy ngallu i siarad a phleidleisio yn niweidio hyder y cyhoedd ym musnes yr Awdurdod gan fod yr holl waith rwy'n ei wneud yn y gymuned yn wirfoddol. Mae fy mharch ac enw da yn y dref yn gymaint fel bod y cyhoedd yn ymwybodol y bydd fy safbwynt, ac unrhyw gefnogaeth a roddir er budd ein cymuned. Mae Llandysul yn gymuned weithgar iawn ac rwy'n gwasanaethu ar ryw 10 sefydliad lleol. Rwyf wedi bod yn rhan o bob haen o Lywodraeth Leol ers dros 35 mlynedd ac wedi gwasanaethu ar nifer o gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ystod fy ngyrfa wleidyddol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Updated 23/03/20

Siarad yn Unig: ☐ Siarad a Phleidleisio: ☒

Rhowch reswm dros hyn:
Bydd y gallu i siarad a phleidleisio ar adegau lle mae gen i ddiddordeb mewn sefydliad cymunedol yn hwyluso ac yn cynorthwyo'r prosesau penderfynu oherwydd y wybodaeth, yr arbenigedd a'r profiad lleol sydd gen i.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol: ☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ______________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ☒

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnodwyd: Keith Evans

Dyddiad: 31 / 08 / 2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk / moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch y Canllawiau am fwy o wybodaeth, gan gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurflenni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk / SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lenwi'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: Evan John Keith Evans

Cyngor:
Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion. Cyngor Cymuned Llandysul

Eich cyfeiriad: Deganwy, Llandysul, Ceredigion.

Cod post: SA44 4DT

Rhif(au) ffôn cyswllt: 07970 261861

Cyfeiriad e-bost: keith.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cyllid Posibl ar gyfer Calon Tysul

Updated 23/03/20

Disgrifiwch eich buddiant sy’n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef:
Rwy'n gwasanaethu ac yn cynghori ar eu Pwyllgor Rheoli. Fel eu haelod lleol o'r Cyngor Sir ac o'r Cyngor Cymuned, mae sefydliadau lleol yn edrych tuag at aelodau etholedig am arweiniad, arweinyddiaeth a chefnogaeth.

Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned)

Sir - Cyngor ☒ **Sir - Cabinet** ☒

Sir - Pwyllgor ☒ **Tref/Cymuned** ☒

Arall
(Rhowch fanylion) ______________________________

Updated 23/03/20

I ba baragraff o’r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae’r buddiant hwn yn berthnasol?

Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl;
☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na’r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod;
☒

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☐

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno;

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — (ee)
x☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(dd) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(ee) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Updated 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy;
☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef;
☐

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu
☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo,
☒
a hynny i raddau mwy—

> (aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu
> (bb) ym mhob achos arall, na’r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu o gyd is-bwyllgorau eich awdurdod; a
☒

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cydbwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☒

Updated 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)
Tua 6/7 mlynedd yn ôl penderfynodd y Cyngor Sir dynnu eu cymorth refeniw yn ôl ar gyfer Pwll Nofio Llandysul ar y pryd, cyfleuster a adeiladwyd gan bobl Llandysul ryw 45 mlynedd yn ôl, ac sy'n bwll sy'n cael ei redeg yn wirfoddol gan Fwrdd Ymddiriedolwyr.
Ychydig flynyddoedd yn ddiweddarach penderfynodd yr un Awdurdod gau Canolfan Hamdden Llandysul a cheisiodd ddiddordeb gan y Gymuned i gymryd y cyfrifoldeb am barhau i'w weithredu.
Gan fod y Pwll wedi'i gysylltu â'r ganolfan Hamdden, penderfynodd y Bwrdd roi gwybod am eu diddordeb mewn cymryd drosodd y cyfleuster a chreodd y corff a elwir bellach yn Calon Tysul.
Derbyniodd yr Awdurdod Sir eu hachos busnes ac aeth ymlaen i drosglwyddo'r adeilad o dan y cynllun trosglwyddo asedau cymunedol gan ddod â swm refeniw cymedrol gydag ef am y 2 flynedd gychwynnol a ddilynodd.
Fel y gallai rhai ar y panel ei werthfawrogi a'i adnabod, mae angen cymorth refeniw bob amser ar Byllau a chyfleusterau hamdden, yn enwedig y rhai a reolir gan Awdurdodau Lleol, i gynnal eu gwasanaeth cymunedol pwysig iawn.
Er clod iddynt mae Calon Tysul wedi llwyddo hyd yma i gynnal yr adnodd cymunedol gwerthfawr hwn, ond maent yn ddibynnol ar ddenu cyllid rhaglenni a rhywfaint o gymorth refeniw cymedrol gan y cyngor cymuned ac maent yn dibynnu hefyd am gymorth ariannol allanol yn bennaf, i ymgymryd â phrosiectau sy'n waith cyfalaf eu natur. Fel mater o wybodaeth gefndirol rydym yn gwario dros £1k yr wythnos ar gostau ynni yn unig. Rwyf felly'n ceisio gollyngiad er mwyn fy ngalluogi fel eu cynrychiolydd etholedig lleol i bledio eu hachos ar lefel awdurdod sirol a chymunedol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐

Updated 23/03/20

(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	☒
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	☒
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☒
(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r analluogi gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☒

Updated 23/03/20

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - RHAGOR O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)

(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Rwy'n cynrychioli ward bach mewn tref farchnad, lle mae pawb yn adnabod pawb ac fel aelod etholedig, mae'r cyhoedd yn ymwybodol iawn o'r gwaith rydych chi'n ei wneud yn y gymuned. Mae cael cipolwg ar y grwpiau hyn trwy fod ar eu pwyllgorau rheoli yn hwyluso materion. Ar sawl achlysur gallwn fod wedi bod mewn sefyllfa i gynorthwyo trafodaethau Pwyllgorau'r Cyngor oherwydd y wybodaeth a'r wybodaeth gefndirol sydd gan rywun am yr ymgeiswyr. Y duedd yw mynd yn ôl at yr ymgeisydd a cheisio'r wybodaeth ac yn y broses golli cyfnod estynedig o amser tan y cylch nesaf o gyfarfodydd. Byddai galluogi fy nghyfranogiad yn hwyluso hepgor y broses benderfynu ac yn sicrhau Llywodraeth Leol well a mwy effeithlon.

Ni fyddai fy ngallu i siarad a phleidleisio yn niweidio hyder y cyhoedd ym musnes yr Awdurdod gan fod yr holl waith rwy'n ei wneud yn y gymuned yn wirfoddol. Mae fy mharch ac enw da yn y dref yn gymaint fel bod y cyhoedd yn ymwybodol y bydd fy safbwynt, ac unrhyw gefnogaeth a roddir er budd ein cymuned. Mae Llandysul yn gymuned weithgar iawn ac rwy'n gwasanaethu ar ryw 10 sefydliad lleol. Rwyf wedi bod yn rhan o bob haen o Lywodraeth Leol ers dros 35 mlynedd ac wedi gwasanaethu ar nifer o gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ystod fy ngyrfa wleidyddol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Updated 23/03/20

Siarad yn Unig: ☐ Siarad a Phleidleisio: ☒

Rhowch reswm dros hyn:
Bydd y gallu i siarad a phleidleisio ar adegau lle mae gen i ddiddordeb mewn sefydliad cymunedol yn hwyluso ac yn cynorthwyo'r prosesau penderfynu oherwydd y wybodaeth, yr arbenigedd a'r profiad lleol sydd gen i.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol: ☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ______________________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ☒

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnodwyd: Keith Evans

Dyddiad: 31/08/2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk / moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch y Canllawiau am fwy o wybodaeth, gan gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso i chi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurflenni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk **/** SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lenwi'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: Evan John Keith Evans

Cyngor:

Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion. Cyngor Cymuned Llandysul

Eich cyfeiriad: Deganwy, Llandysul, Ceredigion.

Cod post: SA44 4DT

Rhif(au) ffôn cyswllt: 07970 261861

Cyfeiriad e-bost: keith.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cyllid Posibl ar gyfer Cymdeithas Chwaraeon Llandysul

Disgrifiwch eich buddiant sy'n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef:
Rwy'n gwasanaethu ac yn cynghori ar eu Pwyllgor Rheoli. Fel eu haelod lleol o'r Cyngor Sir ac o'r Cyngor Cymuned, mae sefydliadau lleol yn edrych tuag at aelodau etholedig am arweiniad, arweinyddiaeth a chefnogaeth.

Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned)

Sir - Cyngor ☒ **Sir - Cabinet** ☒

Sir - Pwyllgor ☒ **Tref/Cymuned** ☒

Arall
(Rhowch fanylion) ______________________________

Updated 23/03/20

I ba baragraff o’r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae’r buddiant hwn yn berthnasol?

Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl; ☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na’r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod; ☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☒

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; ☐

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — (ee)
x☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(dd) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(ee) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Updated 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy; ☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef; ☐

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu ☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo, ☒
a hynny i raddau mwy—

> (aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu
> (bb) ym mhob achos arall, na’r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu o gyd is-bwyllgorau eich awdurdod; a ☒

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cydbwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☒

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Sefydliad ymbarél a grëwyd rhyw 30 mlynedd yn ôl i ddarparu cyfleoedd chwaraeon i gymuned Llandysul a'r cyffiniau ac sy'n cael ei redeg gan wirfoddolwyr di-dâl yw Cymdeithas Chwaraeon Llandysul Cyf. Fe'i sefydlwyd fel cwmni sydd ag atebolrwydd cyfyngedig a menter nid-er-elw. Mae ganddo 2 gae pêl-droed, caeau criced a rhwydi, lawnt fowlio, Pafiliwn ac ystafelloedd newid yn ogystal â llwybr troed caniataol crwn gyda seddi a lle picnic cysylltiedig a ddefnyddir yn dda gan y gymuned gyffredinol.
Eto ryw 7 mlynedd yn ôl tynnodd y Cyngor Sir ei gymorth refeniw oddeutu £20k y flwyddyn yn ôl o'r sefydliad, a olygai fod angen i ni symud yn gyflym i blygio'r twll ariannol. O dan fy arweiniad fel Cadeirydd aethom ati i roi raffl lotto wythnosol ar waith sydd wedi cael cefnogaeth dda gan y gymuned ac sy'n gwneud iawn am rywfaint o'r diffyg. Mae'r Cyngor Cymuned yn Llandysul yn ein cefnogi gyda swm cymedrol o gyllid refeniw yr ydym yn ddiolchgar amdano, ond yn gynyddol mae'n rhaid i ni droi at ddwy haen Llywodraeth Leol pan ddechreuwn ar waith gwella, gan geisio cymorth grant.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	☒
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	☒
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☒

Updated 23/03/20

(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r anallu gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☒

Updated 23/03/20

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - RHAGOR O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)

(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Rwy'n cynrychioli ward bach tref farchnad, lle mae pawb yn adnabod pawb ac fel aelod etholedig, mae'r cyhoedd yn ymwybodol iawn o'r gwaith rydych chi'n ei wneud yn y gymuned. Mae cael cipolwg ar y grwpiau hyn trwy fod ar eu pwyllgorau rheoli yn hwyluso materion. Ar sawl achlysur gallwn fod wedi bod mewn sefyllfa i gynorthwyo trafodaethau Pwyllgorau'r Cyngor oherwydd y wybodaeth a'r wybodaeth gefndirol sydd gan rywun am yr ymgeiswyr. Y duedd yw mynd yn ôl at yr ymgeisydd a cheisio'r wybodaeth ac yn y broses golli cyfnod estynedig o amser tan y cylch nesaf o gyfarfodydd. Byddai galluogi fy nghyfranogiad yn hwyluso hepgor y broses benderfynu ac yn sicrhau Llywodraeth Leol well a mwy effeithlon.

Ni fyddai fy ngallu i siarad a phleidleisio yn niweidio hyder y cyhoedd ym musnes yr Awdurdod gan fod yr holl waith rwy'n ei wneud yn y gymuned yn wirfoddol. Mae fy mharch ac enw da yn y dref yn gymaint fel bod y cyhoedd yn ymwybodol y bydd fy safbwynt, ac unrhyw gefnogaeth a roddir er budd ein cymuned. Mae Llandysul yn gymuned weithgar iawn ac rwy'n gwasanaethu ar ryw 10 sefydliad lleol. Rwyf wedi bod yn rhan o bob haen o Lywodraeth Leol ers dros 35 mlynedd ac wedi gwasanaethu ar nifer o gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ystod fy ngyrfa wleidyddol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Updated 23/03/20

Siarad yn Unig: ☐ Siarad a Phleidleisio: ☒

Rhowch reswm dros hyn:
Bydd y gallu i siarad a phleidleisio ar adegau lle mae gen i ddiddordeb mewn sefydliad cymunedol yn hwyluso ac yn cynorthwyo'r prosesau penderfynu oherwydd y wybodaeth, yr arbenigedd a'r profiad lleol sydd gen i.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol: ☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ____________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ☒

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnodwyd: Keith Evans

Dyddiad: 31 / 08 / 2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk / moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch y Canllawiau am fwy o wybodaeth, gan gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurflenni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk **/** SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lenwi'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: Evan John Keith Evans

Cyngor:
Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion. Cyngor Cymuned Llandysul

Eich cyfeiriad: Deganwy, Llandysul, Ceredigion.

Cod post: SA44 4DT

Rhif(au) ffôn cyswllt: 07970 261861

Cyfeiriad e-bost: keith.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cyllid Posibl ar gyfer Cymdeithas Chwaraeon Llandysul

Updated 23/03/20

Disgrifiwch eich buddiant sy'n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef: Rwy'n gwasanaethu ac yn cynghori ar eu Pwyllgor Rheoli. Fel eu haelod lleol o'r Cyngor Sir ac o'r Cyngor Cymuned, mae sefydliadau lleol yn edrych tuag at aelodau etholedig am arweiniad, arweinyddiaeth a chefnogaeth.
Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned) **Sir - Cyngor** ☒ **Sir - Cabinet** ☒ **Sir - Pwyllgor** ☒ **Tref/Cymuned** ☒ **Arall** **(Rhowch fanylion)** ______________________

Updated 23/03/20

I ba baragraff o’r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae’r buddiant hwn yn berthnasol?

Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl;
☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na’r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod;
☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☒

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno;

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — (ee)
x☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(dd) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(ee) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Updated 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy;
☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef;
☐

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu
☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo,
☒
a hynny i raddau mwy —

> (aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu
> (bb) ym mhob achos arall, na’r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) -

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cyd-bwyllgorau neu o gyd is-bwyllgorau eich awdurdod; a
☒

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cydbwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☒

Updated 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)
Sefydliad ymbarél a grëwyd rhyw 30 mlynedd yn ôl i ddarparu cyfleoedd chwaraeon i gymuned Llandysul a'r cyffiniau ac sy'n cael ei redeg gan wirfoddolwyr di-dâl yw Cymdeithas Chwaraeon Llandysul Cyf. Fe'i sefydlwyd fel cwmni sydd ag atebolrwydd cyfyngedig a menter nid-er-elw. Mae ganddo 2 gae pêl-droed, caeau criced a rhwydi, lawnt fowlio, Pafiliwn ac ystafelloedd newid yn ogystal â llwybr troed caniataol crwn gyda seddi a lle picnic cysylltiedig a ddefnyddir yn dda gan y gymuned gyffredinol.
Eto ryw 7 mlynedd yn ôl tynnodd y Cyngor Sir ei gymorth refeniw oddeutu £20k y flwyddyn yn ôl o'r sefydliad, a olygai fod angen i ni symud yn gyflym i blygio'r twll ariannol. O dan fy arweiniad fel Cadeirydd aethom ati i roi raffl lotto wythnosol ar waith sydd wedi cael cefnogaeth dda gan y gymuned ac sy'n gwneud iawn am rywfaint o'r diffyg. Mae'r Cyngor Cymuned yn Llandysul yn ein cefnogi gyda swm cymedrol o gyllid refeniw yr ydym yn ddiolchgar amdano, ond yn gynyddol mae'n rhaid i ni droi at ddwy haen Llywodraeth Leol pan ddechreuwn ar waith gwella, gan geisio cymorth grant.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	☒
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	☒
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☒

Updated 23/03/20

(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r anallu gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☒

Updated 23/03/20

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - RHAGOR O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)

(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Rwy'n cynrychioli ward bach mewn tref farchnad, lle mae pawb yn adnabod pawb ac fel aelod etholedig, mae'r cyhoedd yn ymwybodol iawn o'r gwaith rydych chi'n ei wneud yn y gymuned. Mae cael cipolwg ar y grwpiau hyn trwy fod ar eu pwyllgorau rheoli yn hwyluso materion. Ar sawl achlysur gallwn fod wedi bod mewn sefyllfa i gynorthwyo trafodaethau Pwyllgorau'r Cyngor oherwydd y wybodaeth a'r wybodaeth gefndirol sydd gan rywun am yr ymgeiswyr. Y duedd yw mynd yn ôl at yr ymgeisydd a cheisio'r wybodaeth ac yn y broses golli cyfnod estynedig o amser tan y cylch nesaf o gyfarfodydd. Byddai galluogi fy nghyfranogiad yn hwyluso hepgor y broses benderfynu ac yn sicrhau Llywodraeth Leol well a mwy effeithlon.

Ni fyddai fy ngallu i siarad a phleidleisio yn niweidio hyder y cyhoedd ym musnes yr Awdurdod gan fod yr holl waith rwy'n ei wneud yn y gymuned yn wirfoddol. Mae fy mharch ac enw da yn y dref yn gymaint fel bod y cyhoedd yn ymwybodol y bydd fy safbwynt, ac unrhyw gefnogaeth a roddir er budd ein cymuned. Mae Llandysul yn gymuned weithgar iawn ac rwy'n gwasanaethu ar ryw 10 sefydliad lleol. Rwyf wedi bod yn rhan o bob haen o Lywodraeth Leol ers dros 35 mlynedd ac wedi gwasanaethu ar nifer o gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ystod fy ngyrfa wleidyddol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Updated 23/03/20

Siarad yn Unig: ☐ Siarad a Phleidleisio: ☒

Rhowch reswm dros hyn:
Bydd y gallu i siarad a phleidleisio ar adegau lle mae gen i ddiddordeb mewn sefydliad cymunedol yn hwyluso ac yn cynorthwyo'r prosesau penderfynu oherwydd y wybodaeth, yr arbenigedd a'r profiad lleol sydd gen i.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol: ☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ______________________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ☒

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnodwyd: Keith Evans

Dyddiad: 31/08/2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk / moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 6e

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch y Canllawiau am fwy o wybodaeth, gan gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurflenni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk / SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lenwi'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: Evan John Keith Evans

Cyngor:
Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion. Cyngor Cymuned Llandysul

Eich cyfeiriad: Deganwy, Llandysul, Ceredigion.

Cod post: SA44 4DT

Rhif(au) ffôn cyswllt: 07970 261861

Cyfeiriad e-bost: keith.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cyllid Posibl ar gyfer Llandysul Pont-Tyweli Ymlaen Cyf

Disgrifiwch eich buddiant sy'n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef:
Rwy'n gwasanaethu ac yn cynghori ar eu Pwyllgor Rheoli. Fel eu haelod lleol o'r Cyngor Sir ac o'r Cyngor Cymuned, mae sefydliadau lleol yn edrych tuag at aelodau etholedig am arweiniad, arweinyddiaeth a chefnogaeth.

Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned)

Sir - Cyngor ☒ **Sir - Cabinet** ☒

Sir - Pwyllgor ☒ **Tref/Cymuned** ☒

Arall
(Rhowch fanylion) ______________________________

Updated 23/03/20

I ba baragraff o'r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae'r buddiant hwn yn berthnasol?

Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl;
☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod;
☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☒

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; X

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — ee
x☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(dd) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(ee) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy;
☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef;
☐

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu
☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo,
☒
a hynny i raddau mwy—

> (aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu
> (bb) ym mhob achos arall, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu o gyd is-bwyllgorau eich awdurdod; a
☒

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cydbwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☒

Updated 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)
Mae Llandysul Pont-Tyweli Ymlaen Cyf yn grŵp datblygu cymunedol nid-er-elw a sefydlwyd ryw 20 mlynedd yn ôl i helpu i fywiogi Llandysul a'r cyffiniau yn dilyn y dirywiad mewn masnach o ganlyniad i'r dirwasgiad ac effaith epidemig y Traed a'r Genau. Yn eironig rydym wedi dod yn ôl i'r dechrau gydag effaith y mesurau cyni a'r dirywiad cyffredinol ym masnachwyr y Stryd Fawr, yn fwyaf arbennig colli'r pedwar banc clirio mawr o'n tref yn ystod y blynyddoedd diwethaf ynghyd ag effaith pandemig Covid -19. Unwaith eto mae'r cyhoedd yn edrych tuag at eu cynrychiolwyr etholedig i arwain o dan yr amgylchiadau fel yr amlygwyd uchod. Mae'r sefydliad hefyd yn darparu elfen gwasanaeth trafnidiaeth gymunedol. Mae Llandysul yn un o'r trefi yng nghyd-destun rhanbarth Canolbarth Cymru sy'n gallu cael gafael ar gyllid sydd ond ar gael i 3 tref yng Ngheredigion.
Fy rôl fel Cyfarwyddwr gwirfoddol yw darparu arbenigedd a phrofiad busnes yn ogystal â'r ffocws y mae fy mhrofiad eang o fod wedi gwasanaethu ar gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ei ddwyn i'r Bwrdd. Mae fy ngwybodaeth estynedig, cysylltiadau yn y sector busnes a'r gallu i uniaethu a bod yn greadigol â phrosiectau posib yn rhywbeth y mae'r Bwrdd yn ei werthfawrogi'n fawr. Mae fy nghefndir mewn busnes, yr Awdurdod Lleol yn ogystal â byrddau allanol, ar draws fy holl geisiadau am ollyngiad o'ch blaenau, hefyd o werth mawr wrth ddarparu arweinyddiaeth a chefnogaeth mewn materion llywodraethu.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	☒
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	☒
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☒

Updated 23/03/20

(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r analluogi gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☒

Updated 23/03/20

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - RHAGOR O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)

(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Rwy'n cynrychioli ward bach mewn tref farchnad, lle mae pawb yn adnabod pawb ac fel aelod etholedig, mae'r cyhoedd yn ymwybodol iawn o'r gwaith rydych chi'n ei wneud yn y gymuned. Mae cael cipolwg ar y grwpiau hyn trwy fod ar eu pwyllgorau rheoli yn hwyluso materion. Ar sawl achlysur gallwn fod wedi bod mewn sefyllfa i gynorthwyo trafodaethau Pwyllgorau'r Cyngor oherwydd y wybodaeth a'r wybodaeth gefndirol sydd gan rywun am yr ymgeiswyr. Y duedd yw mynd yn ôl at yr ymgeisydd a cheisio'r wybodaeth ac yn y broses golli cyfnod estynedig o amser tan y cylch nesaf o gyfarfodydd. Byddai galluogi fy nghyfranogiad yn hwyluso hepgor y broses benderfynu ac yn sicrhau Llywodraeth Leol well a mwy effeithlon.

Ni fyddai fy ngallu i siarad a phleidleisio yn niweidio hyder y cyhoedd ym musnes yr Awdurdod gan fod yr holl waith rwy'n ei wneud yn y gymuned yn wirfoddol. Mae fy mharch ac enw da yn y dref yn gymaint fel bod y cyhoedd yn ymwybodol y bydd fy safbwynt, ac unrhyw gefnogaeth a roddir er budd ein cymuned. Mae Llandysul yn gymuned weithgar iawn ac rwy'n gwasanaethu ar ryw 10 sefydliad lleol. Rwyf wedi bod yn rhan o bob haen o Lywodraeth Leol ers dros 35 mlynedd ac wedi gwasanaethu ar nifer o gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ystod fy ngyrfa wleidyddol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Updated 23/03/20

Siarad yn Unig: ☐ Siarad a Phleidleisio: ☒

Rhowch reswm dros hyn:
Bydd y gallu i siarad a phleidleisio ar adegau lle mae gen i ddiddordeb mewn sefydliad cymunedol yn hwyluso ac yn cynorthwyo'r prosesau penderfynu oherwydd y wybodaeth, yr arbenigedd a'r profiad lleol sydd gen i.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol: ☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ____________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ☒

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnodwyd: Keith Evans

Dyddiad: 31 / 08 / 2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk / moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 6f

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch y Canllawiau am fwy o wybodaeth, gan gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurflenni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk / SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk

Updated 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lenwi'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: Evan John Keith Evans

Cyngor:
Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion. Cyngor Cymuned Llandysul

Eich cyfeiriad: Deganwy, Llandysul, Ceredigion.

Cod post: SA44 4DT

Rhif(au) ffôn cyswllt: 07970 261861

Cyfeiriad e-bost: keith.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cyllid Posibl ar gyfer Llandysul Pont-Tyweli Ymlaen Cyf

Disgrifiwch eich buddiant sy’n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef:
Rwy'n gwasanaethu ac yn cynghori ar eu Pwyllgor Rheoli. Fel eu haelod lleol o'r Cyngor Sir ac o'r Cyngor Cymuned, mae sefydliadau lleol yn edrych tuag at aelodau etholedig am arweiniad, arweinyddiaeth a chefnogaeth.

Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned)

Sir - Cyngor ☒ **Sir - Cabinet** ☒

Sir - Pwyllgor ☒ **Tref/Cymuned** ☒

Arall
(Rhowch fanylion) ____________________

Updated 23/03/20

I ba baragraff o’r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae’r buddiant hwn yn berthnasol?

Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —
(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl;
☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na’r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod;
☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☒

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; X

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — ee
x☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(dd) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(ee) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy;
☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef;
☐

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu
☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo,
☒
a hynny i raddau mwy —

(aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu
(bb) ym mhob achos arall, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu o gyd is-bwyllgorau eich awdurdod; a
☒

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cydbwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☒

Updated 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS
Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad. **(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)** Mae Llandysul Pont-Tyweli Ymlaen Cyf yn grŵp datblygu cymunedol nid-er-elw a sefydlwyd ryw 20 mlynedd yn ôl i helpu i fywiogi Llandysul a'r cyffiniau yn dilyn y dirywiad mewn masnach o ganlyniad i'r dirwasgiad ac effaith epidemig y Traed a'r Genau. Yn eironig rydym wedi dod yn ôl i'r dechrau gydag effaith y mesurau cyni a'r dirywiad cyffredinol ym masnachwyr y Stryd Fawr, yn fwyaf arbennig colli'r pedwar banc clirio mawr o'n tref yn ystod y blynyddoedd diwethaf ynghyd ag effaith pandemig Covid -19. Unwaith eto mae'r cyhoedd yn edrych tuag at eu cynrychiolwyr etholedig i arwain o dan yr amgylchiadau fel yr amlygwyd uchod. Mae'r sefydliad hefyd yn darparu elfen gwasanaeth trafnidiaeth gymunedol. Mae Llandysul yn un o'r trefi yng nghyd-destun rhanbarth Canolbarth Cymru sy'n gallu cael gafael ar gyllid sydd ond ar gael i 3 tref yng Ngheredigion. Fy rôl fel Cyfarwyddwr gwirfoddol yw darparu arbenigedd a phrofiad busnes yn ogystal â'r ffocws y mae fy mhrofiad eang o fod wedi gwasanaethu ar gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ei ddwyn i'r Bwrdd. Mae fy ngwybodaeth estynedig, cysylltiadau yn y sector busnes a'r gallu i uniaethu a bod yn greadigol â phrosiectau posib yn rhywbeth y mae'r Bwrdd yn ei werthfawrogi'n fawr. Mae fy nghefndir mewn busnes, yr Awdurdod Lleol yn ogystal â byrddau allanol, ar draws fy holl geisiadau am ollyngiad o'ch blaenau, hefyd o werth mawr wrth ddarparu arweinyddiaeth a chefnogaeth mewn materion llywodraethu. (defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	☒
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	☒
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☒

Updated 23/03/20

(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r analluedd gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☒

Updated 23/03/20

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - RHAGOR O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)

(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Rwy'n cynrychioli ward bach mewn tref farchnad, lle mae pawb yn adnabod pawb ac fel aelod etholedig, mae'r cyhoedd yn ymwybodol iawn o'r gwaith rydych chi'n ei wneud yn y gymuned. Mae cael cipolwg ar y grwpiau hyn trwy fod ar eu pwyllgorau rheoli yn hwyluso materion. Ar sawl achlysur gallwn fod wedi bod mewn sefyllfa i gynorthwyo trafodaethau Pwyllgorau'r Cyngor oherwydd y wybodaeth a'r wybodaeth gefndirol sydd gan rywun am yr ymgeiswyr. Y duedd yw mynd yn ôl at yr ymgeisydd a cheisio'r wybodaeth ac yn y broses golli cyfnod estynedig o amser tan y cylch nesaf o gyfarfodydd. Byddai galluogi fy nghyfranogiad yn hwyluso hepgor y broses benderfynu ac yn sicrhau Llywodraeth Leol well a mwy effeithlon.

Ni fyddai fy ngallu i siarad a phleidleisio yn niweidio hyder y cyhoedd ym musnes yr Awdurdod gan fod yr holl waith rwy'n ei wneud yn y gymuned yn wirfoddol. Mae fy mharch ac enw da yn y dref yn gymaint fel bod y cyhoedd yn ymwybodol y bydd fy safbwynt, ac unrhyw gefnogaeth a roddir er budd ein cymuned. Mae Llandysul yn gymuned weithgar iawn ac rwy'n gwasanaethu ar ryw 10 sefydliad lleol. Rwyf wedi bod yn rhan o bob haen o Lywodraeth Leol ers dros 35 mlynedd ac wedi gwasanaethu ar nifer o gyrff Rhanbarthol a Chenedlaethol yn ystod fy ngyrfa wleidyddol.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Siarad yn Unig: ☐ Siarad a Phleidleisio: ☒

Rhowch reswm dros hyn:
Bydd y gallu i siarad a phleidleisio ar adegau lle mae gen i ddiddordeb mewn sefydliad cymunedol yn hwyluso ac yn cynorthwyo'r prosesau penderfynu oherwydd y wybodaeth, yr arbenigedd a'r profiad lleol sydd gen i.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol: ☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ______________________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ☒

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnodwyd: Keith Evans

Dyddiad: 31/08/2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk / moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru

Updated 23/03/20

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurfleni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk **/** MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lanw'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn: CEREDIG WYN DAVIES

Cyngor:
Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☐

Enw eich Cyngor:

Eich cyfeiriad: 9, CILGANT PADARN
LLANBADARN FAWR
ABERYSTWYTH

Cod post: SY23 3QW

Rhif(au) ffôn: 01970 626552
611394
07904042578

Cyfeiriad e-bost: ceredig.davies@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Newidiadau i lif y traffig, parcio, mynediad i ganol y dref a'r holl agweddau a fydd yn effeithio ar y dref, yn sgil y parthau diogel.

Disgrifiwch eich buddiant sy'n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef: **(1)**

Perchennog 22, Y Stryd Fawr, yn masnachu fel siop y Mona Liza

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned) [(2)]

Sir - Cyngor	☒	**Sir – Cabinet**	☐
Sir - Pwyllgor	☐	**Tref / Cymuned**	☐
Arall (rhowch fanylion)	☐	____________________	

I ba baragraff o'r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae'r buddiant hwn yn berthnasol?
Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —

(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☒

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl; ☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod; ☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☐

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; ☐

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — ☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(chch) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(dd) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy; ☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef; ☒

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu ☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo, ☐

a hynny i raddau mwy—

(aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu

(bb) ym mhob achos arall, na’r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolygu a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cyd-bwyllgorau neu o gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod; a ☐

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cyd-bwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☐

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Gweler y dudalen ychwanegol

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai anallu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	✓
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	✓
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	✓
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	☐
(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r anallu gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☐

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - MWY O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Gweler y dudalen ychwanegol

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Siarad yn Unig: ✓ Siarad a Phleidleisio: ✓

Rhowch reswm dros hyn:

Bydd y cynigion arfaethedig yn cael effaith tymor hir ar y trigolion yr wyf yn eu cynrychioli.

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol: Unrhyw gyfarfod lle ceir unrhyw drafodaeth ar newidiadau o ran parcio, mynediad i draffig, creu parthau i gerddwyr neu gau strydoedd yn Aberystwyth

Cyfarfod(ydd) Penodol:☐

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ______________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: ✓

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth. Rwy'n cytuno y gall y cais yma a'r wybodaeth sy'n gynwysedig ffurfio rhan o adroddiad cyhoeddus i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau.

Llofnod: C.W. DAVIES

Dyddiad: 6 / 9 /2021

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA

Ffôn: 01545 570881

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Y Cynghorydd Ceredig Davies (Tudalennau Ychwanegol – tudalen 1 o 2)

Cais i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau am Ollyngiad.

3. Gwybodaeth i ategu fy nghais

Mewn partneriaeth â'm gwraig, rydym yn rhedeg siop anrhegion o'r enw Mona Liza, ac yn gwneud hynny ers 29 mlynedd. Mae'r siop wedi ei lleoli yn 22 Y Stryd Fawr, Aberystwyth ac wedi ei lleoli mewn rhan o'r dref lle y pennwyd Parthau Diogel yn ystod y cyfnod diwethaf o oddeutu 18 mis.

4. Sail ar gyfer rhoi gollyngiad a gwybodaeth ychwanegol

Pennodd Grŵp Rheoli Aur Cyngor Sir Ceredigion Barth Diogel yn Aberystwyth, a oedd yn cynnwys bron y cyfan o'r Ward Ganol yn Aberystwyth, sef y ward yr wyf i'n ei chynrychioli. Ar yr adeg hon, pan wyf yn ysgrifennu'r cais hwn am ollyngiad, mae'r Parthau Diogel wedi'u diddymu, ond gallent ddychwelyd pe bai achosion Covid yn cynyddu i'r fath raddau fel y penderfynir eu hailgyflwyno.

Wrth bennu'r Parthau Diogel, gwnaethpwyd newidiadau i lif y traffig o amgylch canol y dref. Ehangwyd llwybrau troed, gan arwain at lai o lefydd parcio a rhoddwyd cyfyngiadau newydd ar nifer o gilfachau parcio hefyd yng nghanol y dref.

Gwnaed cymaint o waith fel bod trafodaethau ar waith rhwng swyddogion a chynghorwyr ynghylch beth fydd gwaddol y Parthau Diogel. A fydd y palmentydd lletach yn parhau? A fydd y newidiadau i lif y traffig yn cael eu gwneud yn rhai parhaol? A fydd y strydoedd a wnaed yn barthau i gerddwyr yn ystod cyfnod y Parthau Diogel yn cael eu gwneud yn barthau i gerddwyr fel mesur tymhorol er mwyn bod o fudd i dwristiaid?

Gan y bydd pob un o'r mesurau uchod yn effeithio'n uniongyrchol ar breswylwyr a busnesau'r dref, hoffwn fod yn rhan o'r trafodaethau hynny am y rhesymau canlynol:

1. Rwy'n gynghorydd sy'n cynrychioli Ward Ganol, Aberystwyth ers 17 o flynyddoedd. Dyma'r ward â'r dwysedd poblogaeth uchaf yn y sir a hon yw'r ward â'r gweithgaredd masnachol dwysaf.

2. Gan fod fy musnes wedi ei leoli yng nghanol y ward, mae modd i'r holl drigolion a'r holl fusnesau yn y ward gael gafael arnaf yn hwylus. Ychydig iawn sy'n digwydd yn Aberystwyth nad wyf yn gwybod amdano neu nas tynnir fy sylw ato.

3. Yn ogystal â bod yn gynghorydd er 17 o flynyddoedd, rwy'n rhedeg rhyw fusnes neu'i gilydd yn y dref ers dros 40 mlynedd. Rwy'n credu y byddai'n wir dweud fy mod yn deall sut mae'r dref yn gweithio.

Rwy'n gwneud y pwyntiau hyn er mwyn dangos bod gennyf ddealltwriaeth a gwybodaeth am y dref, nad sydd, o bosibl, gan fy nghyd-gynghorwyr neu gan swyddogion. Gyda'r wybodaeth honno, gallaf fod o gymorth i swyddogion ac aelodau cabinet i bontio'r bwlch rhwng yr awdurdod a'r cyhoedd, sef gwaith sylfaenol cynghorydd.

Gan fod gennyf fusnes yn y dref, rwy'n cydnabod ac wedi cydnabod bod gennyf fuddiant yn y mater hwn, ond buaswn yn dadlau bod y budd hwnnw yn gyffredin i bob busnes arall yng nghanol tref Aberystwyth, gyda llawer o'r busnesau hynny yn fy ystyried yn lladmerydd effeithiol drostynt o ran materion yn ymwneud â chanol y dref.

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Y Cynghorydd Ceredig Davies (Tudalennau Ychwanegol – tudalen 2 o 2)

Mae hyder y cyhoedd ynof, am fy mod yn gynghorydd, bob amser wedi bod yn bwysig i mi ac mae'r hyder hwnnw wedi cael ei ddangos wrth i mi gael fy ethol ar bedwar achlysur gwahanol, er fy mod yn ddyn busnes neu efallai am fy mod yn ddyn busnes.

Os na chaf yr hawl i gymryd rhan yn y drafodaeth ar y materion hyn, golyga hynny na fydd buddiannau trigolion y ward yn cael eu cynrychioli. Byddaf yn methu eu cynrychioli, nid oherwydd nad wyf yn dymuno gwneud hynny, ond oherwydd fy amgylchiadau personol. Mewn sefyllfaoedd fel hyn yr arferiad yw i gynghorydd ward gyfagos gamu i'r adwy ac ymgymryd â'r gynrychiolaeth yn fy lle i. Nid yw hyn yn bosibl yn yr achos hwn gan fod tri chynghorydd y wardiau cyfagos yn aelodau o'r grŵp rheoli.

Nid wyf yn siŵr sut y trafodir y mater hwn yn y Cyngor, gan fod peth dadlau ai mater i swyddogion ynteu mater i gynghorwyr yw hwn. Beth bynnag fydd y penderfyniad, hoffwn fod yn rhan o'r drafodaeth honno, er mwyn i mi allu sicrhau cynrychiolaeth lwyr i drigolion y ward.

Diolch am roi o'ch amser i ystyried fy nghais

C.W Davies

Y Cynghorydd Ceredig Davies
Ward Ganol
6 Medi, 2021

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 7

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
Dyddiad y cyfarfod:	**17 Medi 2021**
Teitl:	**Y Weithdrefn ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol a Siart Lif**
Diben yr Adroddiad:	**Rhoi copi i'r Pwyllgor o'r Weithdrefn bresennol ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol a Siart Lif**

Mewn cyfarfod diweddar o Rwydwaith y Swyddogion Monitro gofynnwyd i awdurdodau rannu eu Gweithdrefn ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Byddai hyn yn cynnig cyfle i gymharu a chyferbynnu'r holl Weithdrefnau Datrys Lleol gyda'r bwriad o'u diwygio.

Y nod yw bod y Weithdrefn ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol yn cyd-fynd â'r Cod gan olygu, yn achos ymddygiad na fyddai'n cyrraedd y trothwy ar gyfer ei gyfeirio at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, bod modd ymdrin ag ef yn gyflym ac yn effeithiol.

Mae Gweithdrefn bresennol Cyngor Sir Ceredigion ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol a Siart Lif i'w cael yn Atodiad A.

Hefyd mae Un Llais Cymru wedi llunio canllawiau i gynorthwyo cynghorau tref a chymuned â'r broses ddatrys yn lleol (Atodiad B).

Bydd canlyniadau'r adolygiad a wneir gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn cael eu rhannu â'r Pwyllgor maes o law.

Argymhelliad:	**Adolygu a chynnig newidiadau i'r weithdrefn bresennol ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol.**
Rheswm dros y penderfyniad:	Rhoi gwybod i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau am y datblygiadau parthed diweddaru'r Weithdrefn ar gyfer Datrys Anghydfodau yn Lleol.

Enw Cyswllt:	Lisa Evans
Swydd:	Swyddog Craffu a Safonau
Dyddiad yr Adroddiad:	1 Medi 2021
Acronymau:	

CYNGOR SIR CEREDIGION

GWEITHDREFN DDATRYS LEOL YR AELODAU

1. Egwyddorion Cyffredinol

1.1 Mae'r Cyngor yn dymuno hybu'r safonau gorau o ran ymddygiad a hynny er mwyn meithrin parch ac ymddiriedaeth ymhlith yr aelodau. Nid yw'r weithdrefn hon yn disodli'r Cod Ymddygiad, ond yn hytrach bwriedir iddo gymryd ei le ochr yn ochr â'r Cod, gan alluogi delio'n gyflym ac yn effeithiol gydag ymddygiad na fydd o bosibl yn cael ei gyfeirio at Ombwdsman Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

1.2 Nid yw'r weithdrefn hon yn disodli'r Protocol ar gyfer y berthynas rhwng Aelodau a Swyddogion a osodir yng Nghyfansoddiad y Cyngor.

1.3 Bydd yr Aelodau'n gwneud pob ymdrech resymol i unioni pob anghydfod yn anffurfiol a thrwy'r prosesau mewnol a gytunwyd, yn amodol ar y rhwymedigaethau sydd arnynt o dan God Ymddygiad yr Aelodau.

1.4 Ni chyfeirir dim at reoleiddwyr allanol oni fetho popeth arall, yn amodol ar y rhwymedigaethau sydd ar yr Aelodau o dan y Cod Ymddygiad.

1.5 Bydd yr Aelodau'n osgoi gwrthdaro personol mewn fforymau cyhoeddus, yn enwedig y Cyngor llawn ac ar y cyfryngau.

1.6 Ni wnaiff y rhwymedigaethau hyn lesteirio dim ar drafodaethau a chraffu gwleidyddol.

1.7 Bydd disgyblaeth y grwpiau'n gonglfaen i hunanreoleiddio, a bydd Arweinwyr y Grwpiau'n gyfrifol am eu haelodau eu hunain.

1.8 Bydd Arweinwyr y Grwpiau'n unigol ac ar y cyd yn mynd ati i sicrhau bod pawb yn cydymffurfio â'r weithdrefn hon.

1.9 Bydd yr Aelodau'n ymrwymo i gael eu hyfforddi a'u datblygu at y weithdrefn hon.

2. Ceisio gwarchod rhag problemau

2.1 Er mwyn lleihau nifer yr achosion o honiadau bod y Cod wedi ei dorri mae'r aelodau wedi:

(i) penderfynu mabwysiadu Strategaeth Ddatblygu ar gyfer yr Aelodau – gwneir pob ymdrech resymol i sicrhau y bydd Strategaeth Ddatblygu'r Aelodau'n nodi anghenion yr aelodau ac yn ymateb iddynt.

(ii) ymrwymo i ddilyn hyfforddiant perthnasol ar gyfer aelodau yn enwedig os

yw'n ymwneud â'r Cod Ymddygiad.

(iii) dangos ymrwymiad i ennill Siarter Cynorthwyo a Datblygu Aelodau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a chefnogi ei hamcanion.

3. <u>Rôl Arweinwyr y Grwpiau</u>

3.1 Os bydd aelod yn cwyno ynghylch aelod o'r un grŵp ag ef/â hi caiff y gŵyn honno ei chyfeirio at Arweinydd y Grŵp. Os bydd aelod yn cwyno ynghylch aelod o grŵp gwleidyddol arall caiff y gŵyn honno ei thrafod gydag Arweinydd Grŵp yr achwynydd ei hun, a fydd yn cyfeirio'r mater at yr Arweinydd Grŵp sydd â gofal am yr aelod y gwnaethpwyd cwyn yn ei erbyn.

3.2 O gael cwyn bydd Arweinwyr y Grwpiau'n cymryd cyfrifoldeb dros ddisgyblaeth o fewn eu grwpiau. Dylai disgyblaeth y grwpiau fod yn anffurfiol a dylid unioni anawsterau trwy gyfarfod wyneb yn wyneb lle bo hynny'n bosibl. Bydd angen i Arweinwyr y Grwpiau gadw rhywfaint o gofnodion, ond ni fydd y broses yn "drwm dan ddogfennau". Bydd y pwyslais ar hyfforddiant, addysgu, cymrodeddu a chymodi.

3.3 Lle bo'n briodol, gellir cyflwyno cosb megis tynnu aelod oddi ar bwyllgor neu oddi ar gorff allanol mewn achosion eithafol neu ar ôl i rywun dorri'r Cod yn barhaus a gellir cyfeirio'r mater at Ombwdsman Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru hefyd.

3.4 Cyn ystyried cosbau neu hyfforddiant, gall yr Arweinydd Grŵp perthnasol ymgynghori ag aelod annibynnol o'r Pwyllgor Moeseg a Safonau ynghyd â'r Swyddog Monitro neu'r Dirprwy Swyddog Monitro. Bydd y Pwyllgor Moeseg a Safonau'n ceisio sicrhau tegwch a chysondeb o ran y ddisgyblaeth a osodir o fewn pob Grŵp.

3.5 Yng nghyfarfod nesaf Arweinwyr y Grwpiau, trafodir unrhyw fater o ddisgyblaeth sydd wedi ei gyfeirio at Arweinydd Grŵp gyda'r Grŵp, gyda'r bwriad o geisio sicrhau bod cosbau teg a chyson ar waith.

3.6 Os yw'r gŵyn yn ymwneud ag Arweinwyr y Grwpiau eu hunain, gofynnir i Gadeirydd y Cyngor ystyried y gŵyn, fel gyda'r aelodau amhleidiol neu ddigyswllt a gall y Cadeirydd ymgynghori gydag aelod annibynnol o'r Pwyllgor Moeseg a Safonau ynghyd â'r Swyddog Monitro neu'r Dirprwy Swyddog Monitro.

4. <u>Aelodau Amhleidiol neu Ddigyswllt</u>

4.1 O ran yr aelodau amhleidiol neu ddigyswllt, bydd y Cadeirydd yn chwarae rôl "Arweinydd Grŵp". Os oes pryderon ynghylch ymddygiad aelod digyswllt dylid eu cyfeirio at y Cadeirydd a fydd yn cymhwyso'r un egwyddorion a safonau ag eiddo Arweinwyr y Grwpiau o ran hyfforddiant, addysgu, cymrodeddu a chymodi.

5. Torri'r Cod yn Barhaus

5.1 Os torrir y Cod yn barhaus, neu os oes gan Arweinwyr y Grwpiau bryderon i'r perwyl bod ymddygiad aelod neu aelodau unigol yn andwyo'r berthynas rhwng grwpiau gwleidyddol neu enw da'r Cyngor, yna bydd Arweinwyr y Grwpiau'n cwrdd â'r Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro ac aelod annibynnol o'r Pwyllgor Moeseg a Safonau i gytuno ynghylch y ffordd ymlaen. Ystyrir cyd-gyfeirio'r mater at Ombwdsman Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru gan Arweinwyr y Grwpiau am dorri'r Cod yn barhaus ar lefel isel.

6. Y Pwyllgor Moeseg a Safonau

6.1 Rhag ofn y bydd gwrthdaro, bydd unrhyw achosion fel y rhai a nodir ym mharagraffau 3.4, 3.6 a 5.1 uchod yn cynnwys un aelod annibynnol o'r Pwyllgor Moeseg a Safonau. Caiff hynny ei benderfynu yn ôl disgresiwn y Swyddog Monitro gan ddibynnu pwy sydd ar gael.

6.2 Bydd aelodau annibynnol y Pwyllgor Moeseg a Safonau'n chwarae rôl gefnogol / ymgynghorol i Arweinwyr y Grwpiau. Rhoddir y broses ar waith ar gais Arweinydd y Grŵp mewn achosion neilltuol.

6.3 Bydd y cyfarfodydd hynny'n breifat ac yn anffurfiol.

6.4 Bydd unrhyw ddogfennau, nodiadau presenoldeb, nodiadau ffeil neu nodiadau ymgynghorol a gaiff eu pasio rhwng Arweinydd Grŵp (neu fel bo'n briodol y Cadeirydd) ac aelodau annibynnol y Pwyllgor Moeseg a Safonau'n aros yn breifat ac yn gyfrinachol (yn amodol ar gydymffurfio â deddfwriaeth gan gynnwys y deddfau sy'n ymwneud â Rhyddid Gwybodaeth, Gwybodaeth Amgylcheddol a Diogelu Data).

Cyngor Sir Ceredigion

GWEITHDREFN AR GYFER DATRYS ANGHYDFOD LLEOL

1

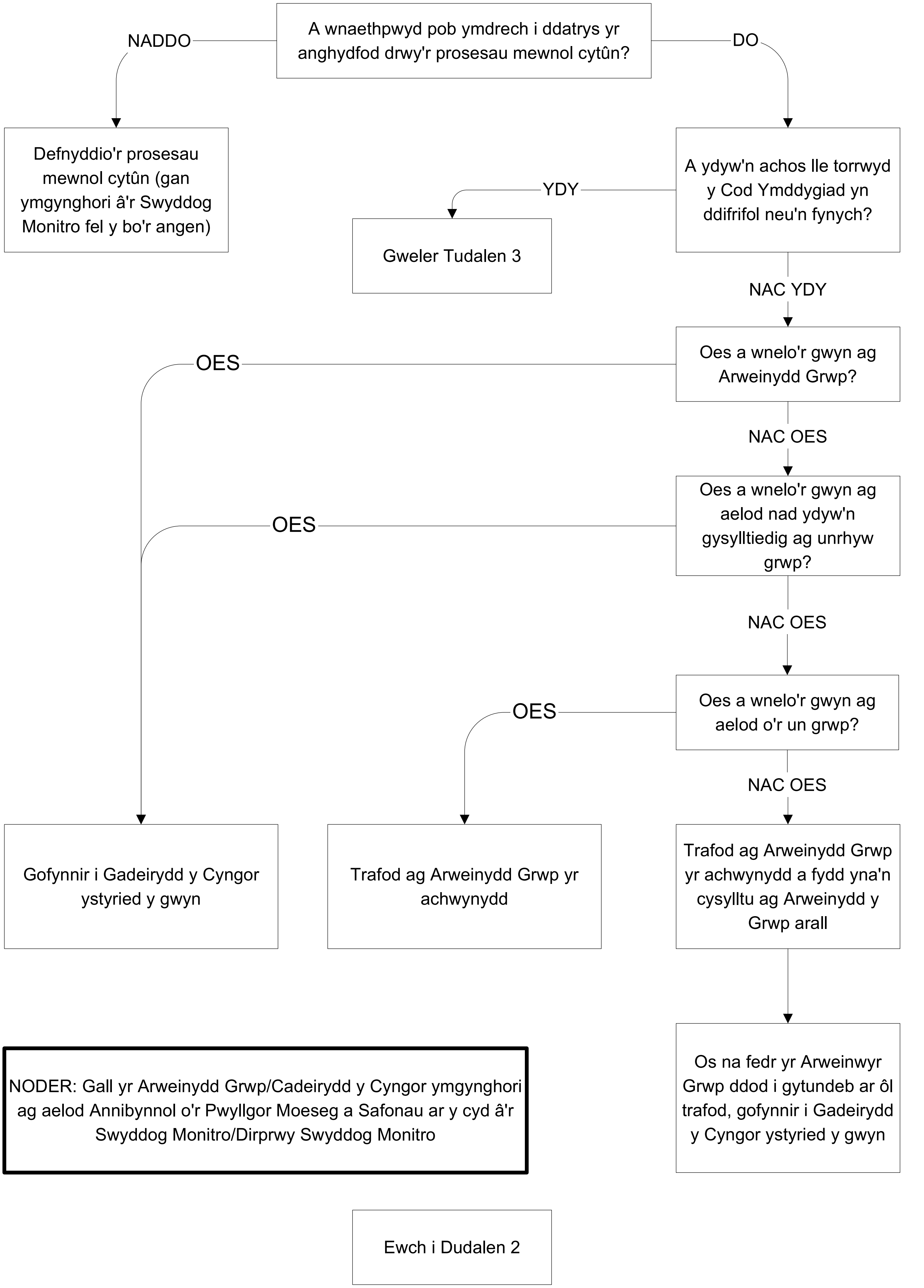

2

Cyngor Sir Ceredigion
GWEITHDREFN AR GYFER DATRYS ANGHYDFOD LLEOL

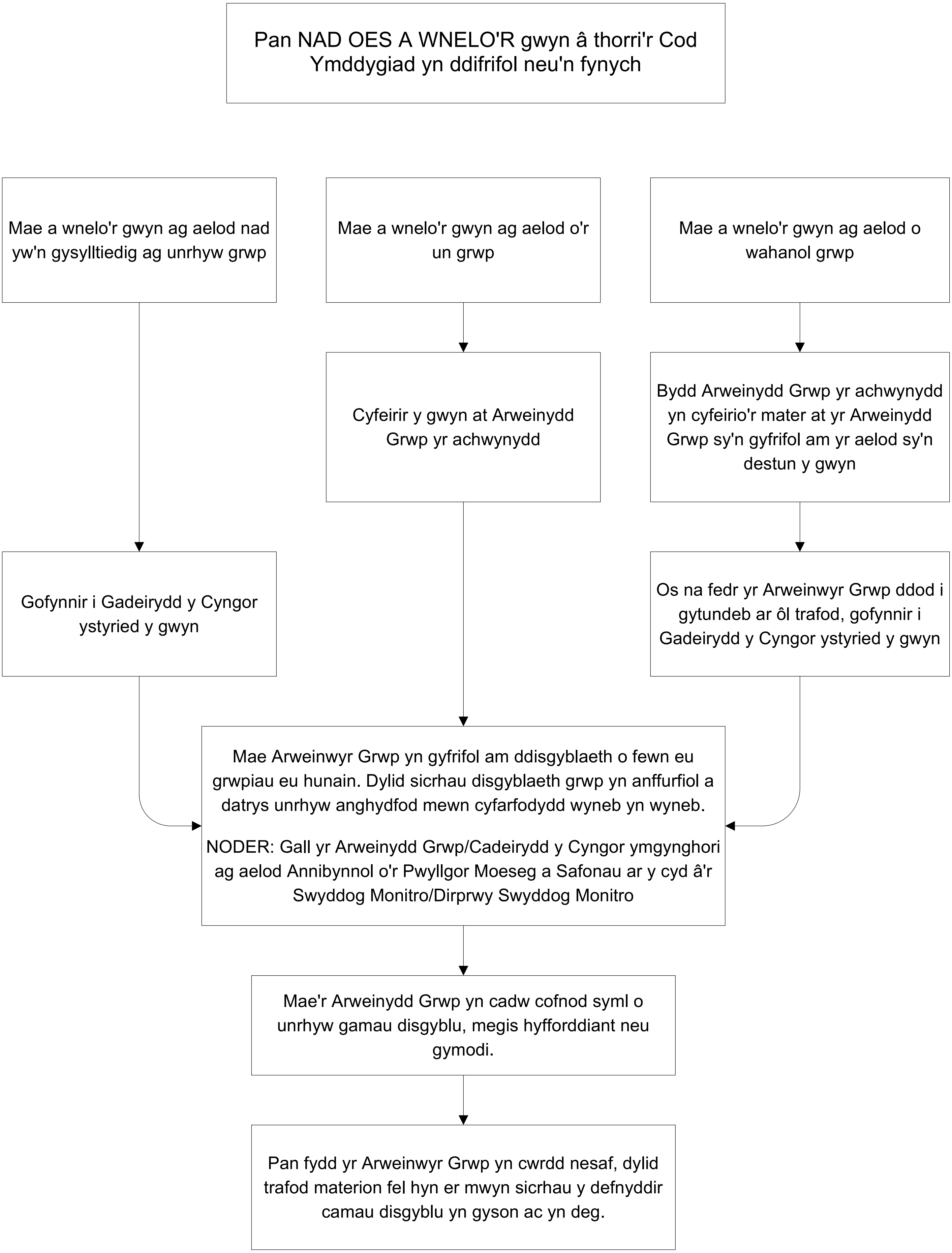

3

Cyngor Sir Ceredigion
GWEITHDREFN AR GYFER DATRYS ANGHYDFOD LLEOL

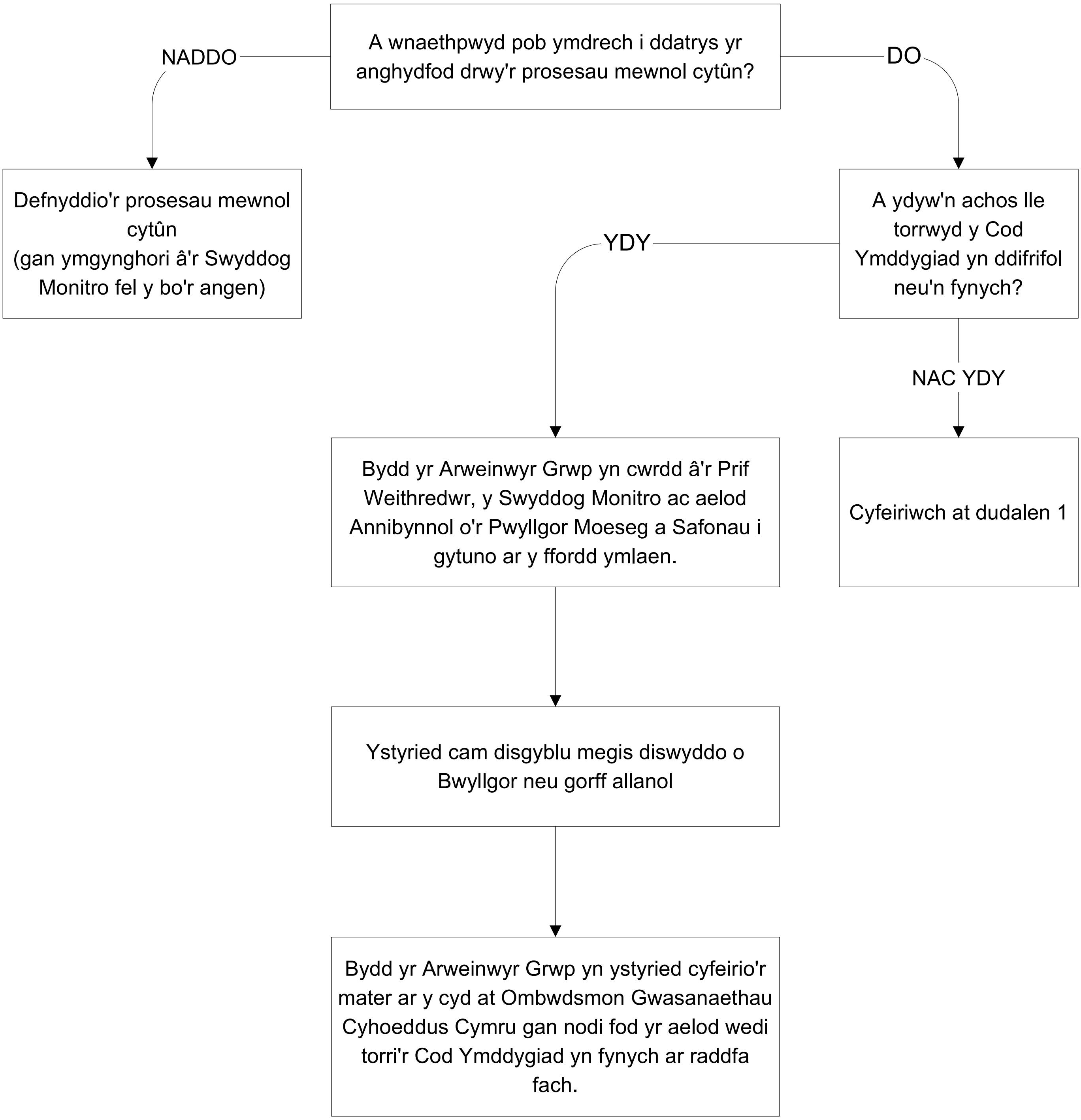

NODER: Gall yr Arweinydd Grwp/Cadeirydd y Cyngor ymgynghori ag aelod Annibynnol o'r Pwyllgor Moeseg a Safonau ar y cyd â'r Swyddog Monitro/Dirprwy Swyddog Monitro

Un Llais Cymru

One Voice Wales

Model Brotocol Datrysiadau Lleol ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned

UN LLAIS CYMRU

Model Brotocol Datrysiadau Lleol ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned

Cefndir

Mae'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus wedi cytuno â'r egwyddor y dylid cyfeirio rhai cwynion yn erbyn Aelodau yn ôl i Gynghorau Tref a Chymuned i'w datrys yn lleol. Fodd bynnag, hyd yn hyn ni fu proses gyffredin i'w dilyn gan Gynghorau Tref a Chymuned wrth ddelio â materion o'r fath, Er mwyn cynorthwyo'r sector, mae Un Llais Cymru wedi llunio'r model brotocol canlynol y gall unrhyw Gyngor Tref a Chymuned ei ddefnyddio wrth ddelio â chwynion o'r fath.

Bwriedir i'r model brotocol fod yn fan cychwyn i Gynghorau Tref a Chymuned. Efallai y bydd cynghorau unigol yn dymuno ychwanegu at y model neu ei addasu i'w wneud yn addas i'w hanghenion penodol nhw. Dylai cynghorau sy'n dymuno dewis y broses ofalu yn y lle cyntaf fod ganddynt ddealltwriaeth glir o'i bwrpas a'i fwriad, ei fabwysiadu'n ffurfiol ar ei ffurf bresennol neu ar ffurf ddiwygiedig a gofalu fod pob Cynghorydd yn cael copi i'w sylw. Yna dylai'r Cyngor bennu'r fframwaith ar gyfer ei weithredu, a gall hynny olygu sefydlu Pwyllgor neu Banel neu ehangu cylch gorchwyl Panel neu Bwyllgor sy'n bod yn barod, megis Panel neu Bwyllgor Cwynion. Os mai'r bwriad yw sefydlu Panel newydd, mae'n bwysig fod cylch gorchwyl yn cael ei baratoi a'i fod yn cael ei gymeradwyo gan y Cyngor. Yn y naill sefyllfa a'r llall bydd yn bwysig i Gynghorau gofnodi yn y cylch gorchwyl beth fydd yn digwydd os yw'r aelod dan sylw'n dangos amharodrwydd i gydweithredu neu os yw pethau'n mynd ar chwâl wrth geisio gweithredu'r broses. Er enghraifft, mewn sefyllfaoedd o'r fath mae'n bosib mai'r drefn ddiofyn yw cyfeirio'r mater at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

Y Broses Datrysiad Lleol

Materion y dylid eu hystyried o dan y broses hon

Cwynion lefel isel am Aelodau, gan gynnwys:

- Mân gwynion gan Aelodau am Aelodau
- Mân gwynion gan Swyddogion am Aelodau
- Aelodau yr honnir iddynt fethu dangos parch ac ystyriaeth i eraill – naill ai ar lafar neu'n ysgrifenedig

Materion na ddylid eu hystyried o dan y broses hon

Mae'r cwynion y mae'n rhaid eu cyfeirio at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn cynnwys:

- Cwynion a wneir gan aelod o'r cyhoedd
- Cwynion difrifol – torri'r Cod Ymddygiad/methiant i ddatgelu buddiannau/bwlïo/camddefnyddio swydd neu ymddiriedaeth/torri'r Cod dro ar ôl tro
- Cwynion a wnaed gan y Clerc/Swyddog Priodol
- Cwynion blinderus, maleisus neu wamal
- Cwynion Aelodau am swyddogion, y dylid delio â nhw trwy ddefnyddio proses cwynion mewnol y Cyngor

- Cwynion lefel isel ailadroddus

Y Broses

Y gŵyn
Byddai angen danfon y gŵyn at Glerc/Swyddog Priodol y Cyngor i gynnal didoliad cychwynnol i sicrhau fod y gŵyn ar lefel isel ac na ddylid delio â hi trwy gyflwyno cwyn i'r Ombwdsmon. Felly, os yn briodol, dylai'r Clerc/Swyddog Priodol geisio yn y lle cyntaf i gael datrysiad cynnar i unrhyw anghydfod o'r fath trwy drafod yn anffurfiol gyda'r aelodau unigol dan sylw cyn symud at y broses ddatrys a ddisgrifir isod. Mae'n hollbwysig fod yr aelod 'cyhuddedig' yn cael manylion llawn am y gŵyn yn eu herbyn fel eu bod yn enw cyfiawnder naturiol mewn sefyllfa i baratoi eu hymateb i'r cyhuddiad.

Proses Datrysiad
Rôl Cadeirydd/Is Gadeirydd y Cyngor yn y broses ganlynol yw peidio dyfarnu ar y gŵyn, ond yn hytrach ceisio cael yr Aelodau/swyddogion dan sylw i gytuno sut ellid datrys y mater(ion) mewn ffordd gyfeillgar.

Bydd y Clerc/Swyddog Priodol yn gweithredu'n hwylusydd ar gyfer y broses ddatrys isod.

Os yw'r gŵyn rhwng Aelodau ac eithrio Cadeirydd y Cyngor, bydd y Clerc/Swyddog Priodol a'r Cadeirydd yn cyfarfod yn unigol â'r achwynydd a'r Aelod y gwnaed y gŵyn yn ei erbyn/herbyn i geisio cael datrysiad y gall pawb gytuno arno.

Os yw'r gŵyn rhwng Aelodau, ac os yw un ohonynt yn Gadeirydd y Cyngor, ond nid yr Is Gadeirydd, bydd y Clerc/Swyddog Priodol a'r Is Gadeirydd yn cyfarfod â'r achwynydd a'r Aelod y gwnaed y gŵyn yn ei erbyn/herbyn i geisio cael datrysiad y gall pawb gytuno arno.

Os gwnaed y gŵyn gan swyddog/gweithiwr, ond nid y Clerc/Swyddog Priodol, yn erbyn Aelod ac eithrio Cadeirydd y Cyngor, bydd y Clerc/Swyddog Priodol a Chadeirydd y Cyngor yn cyfarfod â'r swyddog a'r Aelod y gwnaed y gŵyn yn ei erbyn/herbyn i geisio cael datrysiad y gall pawb gytuno arno.

Os gwnaed y gŵyn gan swyddog/gweithiwr, ond nid y Clerc/Swyddog Priodol, yn erbyn Cadeirydd y Cyngor, bydd y Clerc/Swyddog Priodol ac Is Gadeirydd y Cyngor yn cyfarfod â'r swyddog a'r Cadeirydd i geisio cael datrysiad y gall pawb gytuno arno.

Os gwnaed y gŵyn gan y Clerc/Swyddog Priodol, mae'n debyg mai'r arfer gorau fyddai danfon y gŵyn ymlaen ar ffurf cwyn at yr Ombwdsmon.

Canlyniadau posib y broses
Os ceir cytundeb gan Aelodau a/neu swyddogion yn ystod y Cam hwn nid oes angen cymryd unrhyw gamau eraill.

Os na ellir cael cytundeb byddai gan yr Aelod/swyddog a wnaeth y gŵyn y cyfle o hyd i gyfeirio'r mater at yr Ombwdsmon.

Gallai enghreifftiau o gytundebau gynnwys llythyr yn ymddiheuro, addewid neu ymrwymiad ysgrifenedig i beidio torri'r Cod Ymddygiad yn y dyfodol, ymrwymiad i

dderbyn hyfforddiant neu gytundeb na ddylid, ar sail y dystiolaeth, cymryd unrhyw gamau pellach ac y dylid cau'r mater.

Amser ar gyfer y broses

Y bwriad yw y gellir cwblhau'r holl brosesau cyn gyflymed ag y bo modd er mwyn datrys y mater. Fodd bynnag, bydd yr union gyfnod o amser yn dibynnu ar argaeledd unigolion i ddod i'r cyfarfodydd.

Pwyntiau Pwysig i'w Cofio wrth baratoi proses i'w defnyddio gan y Cyngor

Dylai'r Clerc/Swyddog Priodol, Cadeiryddion ac Is Gadeiryddion Cynghorau ystyried derbyn hyfforddiant priodol ar hwyluso a chyfryngu er mwyn bod mewn sefyllfa i sicrhau bod y broses hon yn gweithio ar ei gorau. Dylai Cynghorau sydd am ddilyn y llwybr hwn gysylltu ag Un Llais Cymru i gael arweiniad pellach.

Efallai y bydd Cynghorau am gynnwys rhai canllawiau pan mae cwynion y mae'n fwy priodol delio â nhw o dan y broses hon yn cael eu cyfeirio'n ôl at y Cyngor gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Gallai Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru wneud hynny'n ddi-gwestiwn os oes gan y Cyngor broses a gymeradwywyd.

Awgrymir fod unrhyw gyfarfodydd a gynhelir er mwyn trafod y cwynion a/neu i ddatrys materion yn cael eu cofnodi. Dylid gwneud hynny er mwyn sicrhau y cofnodir unrhyw gytundebau. Bydd hynny'n ddefnyddiol hefyd os yw pethau'n mynd ar chwâl neu'n gwaethygu ac os oes angen eu cyfeirio at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Gall fod yn ddefnyddiol hefyd fod tystiolaeth ar gael pe bai achosion eraill o dorri'r Cod a chamymddwyn yn digwydd yn y dyfodol.

Mae angen i gynghorau fod yn glir am eu grymoedd o ran materion cod ymddygiad. Mae'r Ombwdsmon wedi gweld enghreifftiau o gynghorau sydd wedi barnu ei bod yn briodol iddynt ymchwilio cwyn Cod Ymddygiad, penderfynu y torrwyd y Cod ac mae rhai hyd yn oed wedi barnu ei bod yn briodol iddynt ystyried cyflwyno cosb. Mae ymchwilio enghreifftiau posib o dorri'r Cod yn faterion i'r Ombwdsmon. Mae Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn rhoi'r awdurdod iddo gynnal ymchwiliadau o'r fath. Nid oes gan y Cyngor unrhyw awdurdod cyfreithiol i gynnal ymchwiliadau o'r fath nac i benderfynu a gafodd y Cod Ymddygiad ei dorri, gan mai penderfyniadau yw'r rheiny sydd ond yn gallu cael eu cymryd gan Bwyllgor Safonau neu Banel Dyfarnu Cymru.

MWY AM UN LLAIS CYMRU

Un Llais Cymru yw'r corff cynrychioliadol cenedlaethol ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref trwy Gymru. Gweledigaeth Un Llais Cymru yw:

"Gweithio gyda chynghorau lleol yng Nghymru i liwio lleoedd y mae cymunedau eisiau byw ynddynt"

Mae Un Llais Cymru yn anelu at gefnogi Cynghorau Cymuned a Thref i wireddu'r weledigaeth hon a mabwysiadodd y Datganiad Cenhadaeth canlynol i lywio ei waith:

"Cynrychioli buddiannau Cynghorau Cymuned a Thref; codi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r haen gyntaf hon o lywodraeth a chydweithio gyda'n partneriaid i sicrhau bod y sector yn cyfrannu'n llawn i'r nod o ddatblygu cymunedau deinamig a chynaliadwy yng Nghymru."

Un Llais Cymru
24c Stryd y Coleg
Rhydaman
SA18 3AF
01269 595 400
gweinydd@unllaiscymru.org.uk

www.unllaiscymru.org.uk

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 8

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
Dyddiad y cyfarfod:	**17 Medi 2021**
Teitl:	**Y diweddaraf am faterion yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus - diwygio Canllawiau'r Cod Ymddygiad**
Diben yr Adroddiad:	**Rhoi'r diweddaraf i'r Pwyllgor am y sefyllfa bresennol**

Ar 5 Chwefror 2021 rhyddhaodd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ddwy ddogfen o Ganllawiau drafft newydd ar y Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau Cynghorau Sir a Chynghorau Cymuned/Tref. Roedd aelodau'r Pwyllgor Moeseg a Safonau wedi darparu ymateb i'r ymgynghoriad drwy gyfrwng sylwadau ar e-bost a gweithdy a gynhaliwyd ar 4 Mawrth 2021. Hefyd rhannwyd y canllawiau drafft gydag arweinwyr y grwpiau gwleidyddol.

Cyflwynodd y Cyngor ymateb i'r ymgynghoriad a oedd yn cynnwys sylwadau gan y Pwyllgor Moeseg a Safonau, Arweinwyr y Grwpiau a'r Swyddog Monitro.

Bellach mae'r canllawiau terfynol ar y Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau Cynghorau Sir a Chynghorau Cymuned/Tref wedi cael eu cyhoeddi gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ac maent i'w gweld yn Atodiad A. Rhannwyd y canllawiau a chrynodeb o'r newidiadau gydag arweinwyr y grwpiau, Cynghorwyr Sir a chlercod Cynghorau Tref a Chymuned.

Mae Adroddiad Cryno ynglŷn â'r Ymgynghoriad ar y Canllawiau diwygiedig ar gyfer Cod Ymddygiad Aelodau Llywodraeth Leol i'w gael yn Atodiad B.

Argymhelliad:	**Nodi'r canllawiau terfynol ar y Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau Cynghorau Sir a Chynghorau Cymuned/Tref**
Rheswm dros y penderfyniad:	Rhoi gwybod i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau am y datblygiadau parthed cyhoeddi'r canllawiau.
Enw Cyswllt:	Lisa Evans
Swydd:	Swyddog Craffu a Safonau
Dyddiad yr Adroddiad:	1 Medi 2021
Acronymau:	

OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU
PUBLIC SERVICES OMBUDSMAN FOR WALES

Y Cod Ymddygiad

ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

Canllaw gan
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
ar gyfer aelodau cynghorau bwrdeistref sirol,
awdurdodau tân ac achub,
awdurdodau parciau cenedlaethol
a phaneli heddlu a throseddu

Rhagair

Mae'r canllaw diwygiedig hwn gennyf fi fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn rhoi trosolwg o'r Cod Ymddygiad Enghreifftiol ("y Cod)" a gyflwynwyd yn 2008 (fel y'i diwygiwyd ar 1 Ebrill 2016). Ei fwriad yw eich helpu chi fel aelod i ddeall eich dyletswyddau o dan y Cod. Mae'r Cod yn berthnasol i bob aelod ac aelod cyfetholedig (a chanddo hawliau pleidleisio) cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, cynghorau cymuned,[1] awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a phaneli heddlu a throseddu yng Nghymru. Rwyf wedi cyhoeddi canllawiau ar wahân ar gyfer aelodau cynghorau cymuned a thref.

Fel aelod etholedig, mae'n ofynnol i chi gofrestru gyda’r Cod fel rhan o'ch datganiad derbyn swydd. Fel aelod cyfetholedig, rhaid i chi roi ymrwymiad ysgrifenedig i gadw at y Cod pan fyddwch yn dechrau yn y swydd. Nid yw’r Cod yn berthnasol i weithredoedd awdurdodau yn eu cyfanrwydd, nac i ymddygiad eu swyddogion na’u gweithwyr. Mae Cod Ymddygiad ar wahân yn berthnasol i weithwyr llywodraeth leol yng Nghymru.[2]

Mae'n bwysig cydnabod mai prif ddiben y Cod yw peidio â chyfyngu ar y ffordd yr ydych yn gweithredu fel aelod, y bwriad yn hytrach yw eich helpu a'ch arwain i gynnal safonau ymddygiad priodol wrth wasanaethu eich cymuned. Yn ei dro, mae'n rhoi sicrwydd i'r cyhoedd ac yn helpu i feithrin eu hymddiriedaeth yn eu cynrychiolwyr lleol, a’u parchu.

Nod y canllawiau yw rhoi dealltwriaeth gyffredinol i chi o'r Cod a'i ofynion. Mae adran 1 yn rhoi cyflwyniad i'r Cod a sut y caiff ei orfodi, gan gynnwys pwerau sancsiynau sydd ar gael i bwyllgorau safonau a Phanel Dyfarnu Cymru. Mae Adran 2 yn amlinellu eich rhwymedigaethau o dan y Cod, gan gyfeirio at baragraffau penodol i gael rhagor o wybodaeth. Mae adrannau 3 a 4 yn ymdrin â materion cyffredinol sy'n ymwneud â datgelu a chofrestru buddiannau dan Rannau 3 a 4 o'r Cod yn y drefn honno. Gallwch gael copi o'r Cod a fabwysiadwyd gan eich awdurdod drwy ei lwytho i lawr o wefan eich awdurdod, neu drwy gysylltu â'ch Swyddog Monitro neu Adran Gwasanaethau Democrataidd.

[1] Mewn deddfwriaeth, mae 'cyngor cymuned' yn cynnwys 'cyngor tref.

[2] Gorchymyn Cod Ymddygiad (Cyflogeion Llywodraeth Leol Cymwys) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif 2280 (Cy.170)

Bwriad y canllawiau hyn yw eich helpu i ddeall y Cod a sut mae’n berthnasol, ond nid oes gobaith iddynt roi sylw i bob sefyllfa bosibl. Yn y pen draw, chi sy’n gyfrifol am ofyn am gyngor penodol gan eich Swyddog Monitro a phenderfynu ar y camau mwyaf priodol i’w cymryd

Mae'r canllawiau'n esbonio'r prawf dau gam diwygiedig y byddaf yn ei ystyried wrth benderfynu a ddylid ymchwilio neu barhau ag ymchwiliad i achos o dorri'r Cod, i'r cam o gyfeirio'r mater at bwyllgor safonau neu at Banel Dyfarnu Cymru. Mae hefyd yn cynnwys canllawiau ar ddefnyddio cyfryngau cymdeithasol a mynegiant gwleidyddol, a'i nod yw rhoi cymorth i aelodau ar fater buddiannau, sy'n heriol i rai aelodau. Fel o'r blaen, nid yw'n cynnwys canllawiau sy'n ymwneud â chynghorwyr cymuned a thref yn unig, gan fod hyn wedi'i gynnwys yn y canllawiau ar wahân yr wyf wedi'u cyhoeddi ar gyfer cynghorwyr o'r fath.

Mae'r canllawiau'n cynnwys enghreifftiau a dynnwyd o achosion gwirioneddol a ystyriwyd gan fy swyddfa a phenderfyniadau a wnaethpwyd gan bwyllgorau safonau lleol a Phanel Dyfarnu Cymru, sy'n helpu i ddod â'r canllawiau'n fyw. Efallai fod rhai o'r penderfyniadau yn yr achosion hyn wedi'u gwneud gan fy rhagflaenydd ond, er hwylustod, byddaf yn cyfeirio atynt fel fy mhenderfyniadau fy hun. Mae rhagor o enghreifftiau o achosion diweddar i'w gweld yn y "Llyfr Achosion Cod Ymddygiad" chwarterol, sydd ar gael ar fy ngwefan yn www.ombwdsmon.cymru

Rwy'n pryderu bod hyrwyddo cydraddoldeb a pharch a datgelu a chofrestru buddiannau yn parhau i gael lle blaenllaw o ran y cwynion sy'n cael eu cyflwyno i’m swyddfa. Rwyf wedi gweld cynnydd o flwyddyn i flwyddyn yn nifer y cwynion sy'n honni bod aelodau'n cael eu bwlio, yn enwedig gan glercod cynghorau cymuned, swyddogion eraill a chontractwyr awdurdodau lleol neu gynghorau cymuned a thref. Mae hyn yn awgrymu y gallai aelodau yn gyffredinol elwa o hyfforddiant neu hyfforddiant gloywi ar yr agweddau hyn ar y Cod yn benodol.

Fel aelod, byddwch yn cael cynnig hyfforddiant ar y Cod, gan Swyddog Monitro neu gorff cynrychioliadol. Rwy’n disgwyl i bob aelod fanteisio ar unrhyw hyfforddiant o’r fath, gan gynnwys cyrsiau gloywi, i sicrhau eu bod yn gwbl ymwybodol o’r darpariaethau yn y Cod a'r safonau y disgwylir iddynt eu harddel mewn bywyd cyhoeddus. Byddwn yn annog aelodau i fanteisio ar unrhyw drefniadau lleol ar gyfer ymdrin â chwynion 'aelodau yn erbyn aelodau', sydd wedi bod yn effeithiol iawn fel ffordd o ddatrys llawer o'r achosion hyn.

Rwy’ n dal i boeni am nifer y cwynion lefel isel sy'n dod i law. Rwy'n croesawu’r ffaith bod nifer y cwynion lefel isel hyn wedi gostwng; fodd bynnag, mae'r nifer rwy'n ei dderbyn yn dal yn rhy uchel. Er ei bod yn ymddangos mai nifer fach o aelodau sydd wedi cyflwyno’r cwynion hyn, yn y cyfnod heriol hwn, mae'n bwysicach nag erioed bod adnoddau fy swyddfa'n cael eu defnyddio'n effeithiol a bod unrhyw ymchwiliad a gynhelir yn gymesur ac yn ofynnol er budd ehangach y cyhoedd.

Dylem barhau i gydweithio i godi safonau mewn bywyd cyhoeddus a chreu diwylliant lle mae aelodau'n cael eu parchu am eu hanhunanoldeb, eu gwrthrychedd a'u hymddygiad parchus. Os byddwn yn gwneud hynny, gallwn feithrin hyder y cyhoedd yn ein sefydliadau democrataidd a hyrwyddo dulliau llywodraethu da er budd y bobl ym mhob un o'n cymunedau.

Yn ystod fy adolygiad o’r canllaw hwn, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei bod yn comisiynu adolygiad i fframwaith moesegol llywodraeth leol. Mae fy nhîm ag innau yn edrych ymlaen at gyfrannu at yr adolygiad hwnnw a byddaf yn ailymweld ar y canllaw hwn yng ngoleuni ei ganlyniad, pan fydd yn hysbys.

Nick Bennett
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
Mai 2021

Caiff y canllawiau statudol hyn eu cyhoeddi gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru o dan Adran 68 Deddf Llywodraeth Leol 2000 ar gyfer aelodau etholedig, aelodau cyfetholedig ac aelodau a benodir ar:

- cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol
- awdurdodau tân ac achub
- awdurdodau parciau cenedlaethol
- paneli heddlu a throseddu yng Nghymru

Cydnabyddiaeth

Hoffwn ddiolch i adran gwasanaethau cyfreithiol Cyngor Sir Ceredigion am ddefnyddio ei siart llif ar fuddiannau sydd wedi'u hatodi i'r canllawiau hyn.

Mae canllawiau ar wahân ar gael i aelodau cynghorau cymuned a thref.

Cyhoeddwyd yr argraffiad cyntaf Ebrill 2010. Cyhoeddwyd y rhifyn hwn ym mis Mai 2021.

Cynnwys

1 Cyflwyniad 8
Ymchwiliadau: Asesu Budd y Cyhoedd: 9
Cynseiliau Cyfreithiol 11
Proses Datrys Lleol 12
Pwyllgor Safonau 14
Panel Dyfarnu Cymru 16
Yr Egwyddorion 17
Penderfynu pryd mae'r Cod yn berthnasol i chi 20
2 Rhwymedigaethau cyffredinol o dan y Cod Ymddygiad 24
Cydraddoldeb 24
Trin eraill â pharch ac ystyriaeth 26
Bwlio ac aflonyddu 29
Cyfaddawdu didueddrwydd swyddogion yr awdurdod 32
Datgelu gwybodaeth gyfrinachol 34
Atal mynediad at wybodaeth 36
Anfri 37
Rhoi gwybod am ymddygiad troseddol 39
Rhoi gwybod am achosion o dorri'r Cod 39
Cwynion blinderus 40
Cydweithredu ag ymchwiliadau 42
Defnyddio eich safle yn amhriodol 44
Defnyddio adnoddau'r awdurdod 46
Defnyddio adnoddau at ddibenion priodol yn unig 47
Gwneud penderfyniadau gwrthrychol 48
Ystyried y cyngor a roddwyd i chi a rhoi rhesymau 49
Treuliau 51
Rhoddion a lletygarwch 52
3 Buddiannau personol a rhagfarnus 52
Buddiannau personol 53
Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant personol 59
Buddiannau rhagfarnus 62
A yw'r mater yn berthnasol i un o'r eithriadau? 64
Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu 66

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant rhagfarnus 67
Rolau gweithredol neu gabinet 71
Gollyngiadau 72
4 Cofrestru Buddiannau Personol... 74
Gwybodaeth sensitive 76
Rhoddion a lletygarwch 77
Atodiad 1.. 79
Atodiad 2.. 80
Atodiad 3.. 81

Y Cod Ymddygiad – ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

1 Cyflwyniad

1.1 Creodd Deddf Llywodraeth Leol (2000) fframwaith moesegol newydd ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru. Creodd bŵer i Gynulliad Cenedlaethol Cymru (a elwir bellach yn Senedd Cymru) gyhoeddi Cod Ymddygiad enghreifftiol i fod yn berthnasol i aelodau ac aelodau cyfetholedig (a chanddynt hawliau pleidleisio) yr holl awdurdodau perthnasol yng Nghymru. Cafodd y pŵer hwn ei drosglwyddo i Weinidogion Cymru drwy Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Ar 1 Ebrill 2016, cyhoeddodd Gweinidogion Cymru nifer o ddiwygiadau i'r Cod Ymddygiad Enghreifftiol cyfredol (a gyhoeddwyd yn 2008)[3] yr oedd yn ofynnol i bob awdurdod perthnasol ei fabwysiadu.4

1.2 At y diben hwn, caiff awdurdod perthnasol ei ddiffinio fel cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, cyngor cymuned, awdurdod tân ac achub neu awdurdod parc cenedlaethol yng Nghymru. Mae'r fframwaith moesegol a'r Cod Ymddygiad enghreifftiol hefyd yn berthnasol i aelodau'r panel heddlu a throseddu yng Nghymru yn rhinwedd y rheoliadau a wnaeth Llywodraeth y DU o dan Ddeddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011.[5]

1.3 Roedd yn rhaid i awdurdodau fabwysiadu'r Cod ar ei ffurf enghreifftiol yn ei gyfanrwydd, ond gallent ychwanegu at y Cod, ar yr amod bod hyn yn cyd-fynd â'r Cod Enghreifftiol. Bwriad hyn yw rhoi sicrwydd i aelodau a'r cyhoedd ynghylch y safonau a ddisgwylir. Mae'n helpu i sicrhau cysondeb drwy'r awdurdodau perthnasol, gan osgoi dryswch i'r cyhoedd ac i'r rheini sy'n aelodau o fwy nag un awdurdod.

1.4 Mae'n ofynnol i bwyllgorau safonau prif gynghorau[6] helpu aelodau ac aelodau cyfetholedig o'u hawdurdodau, ynghyd ag aelodau cynghorau cymuned a thref yn eu hardal, i gadw at y Cod ac i drefnu bod cyngor a hyfforddiant yn cael eu darparu. **Rwy'n disgwyl i bob aelod fod yn bresennol yn yr hyfforddiant a chymryd cyngor lle caiff ei gynnig.** Rwyf hefyd yn cefnogi awdurdodau unigol sy'n ei gwneud yn ofynnol i aelodau fynd ar hyfforddiant ar y Cod cyn y gallant ymuno â rhai cyrff gwneud

[3] Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008, OS 2008 Rhif 788 (Cy.82)
[4] Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Diwygio) 2016, OS 2016 Rhif 84 (Cy.38)
[5] Rheoliadau Paneli'r Heddlu a Throseddu (Cymhwyso Deddfiadau Awdurdodau Lleol) 2012, OS 2012 Rhif 2734
[6] Cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru

penderfyniadau, megis pwyllgorau cynllunio. Mae canllawiau ar sancsiynau a gyhoeddwyd gan Lywydd Panel Dyfarnu Cymru ("y Panel Dyfarnu") yn nodi y bydd gwrthod, neu fethu â mynychu hyfforddiant sydd ar gael ar y Cod yn cael ei ystyried gan dribiwnlysoedd fel ffactor gwaethygol wrth asesu'r sancsiwn i'w osod ar aelod y canfyddir ei fod wedi torri'r Cod.

1.5 Fel aelod, pan fyddwch yn llofnodi'r datganiad eich bod yn derbyn y swydd, rydych yn cadarnhau y byddwch yn glynu wrth y Cod. Eich cyfrifoldeb personol yw sicrhau eich bod yn deall eich dyletswyddau o dan y Cod ac yn gweithredu mewn modd sy'n dangos eich bod wedi ymrwymo u gyrraedd y safonau ymddygiad uchel y disgwylir gennych fel aelod. Yn y pen draw, chi sy'n gyfrifol am y penderfyniadau a wnewch a gellir eich dal i gyfrif amdanynt. Fodd bynnag, nid yw hyn yn awgrymu y gallwch wneud penderfyniadau sy'n torri'r Cod neu sy'n groes i gyngor perthnasol gan swyddogion dim ond am mai eich penderfyniad chi yw hynny. Mae'r canllawiau hyn yn egluro'r cyfyngiadau y disgwylir i chi weithredu o'u mewn i sicrhau y gall aelodau'r cyhoedd fod â hyder yn y ffordd mae awdurdodau yng Nghymru yn gwneud eu penderfyniadau.

Ymchwiliadau: Asesu Budd y Cyhoedd:

1.6 Fy rôl i fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yw ystyried, a phan fo hynny'n briodol, cynnal ymchwiliadau annibynnol i gwynion difrifol bod aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru wedi torri'r Cod. Wrth benderfynu a ddylid ymchwilio i gŵyn neu a ddylid parhau ag ymchwiliad i dorri'r Cod, rwy'n defnyddio prawf dau gam.

1.7 Yn y cam cyntaf, byddaf yn ceisio canfod a oes tystiolaeth uniongyrchol sy'n dangos bod y Cod wedi cael ei dorri. Mae lefel y prawf sy'n ofynnol yn dibynnu ar y tebygolrwydd. Os caiff y prawf tystiolaethol hwnnw ei fodloni, ar yr ail gam, byddaf yn ystyried a oes angen ymchwiliad neu atgyfeiriad i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru er budd y cyhoedd. Nodir rhai o'r ffactorau budd cyhoeddus y byddaf yn eu hystyried isod. Nid yw'r ffactorau hyn yn hollgynhwysol a bydd y pwysau sydd i'w roi ar bob un yn amrywio yn ôl ffeithiau a rhinweddau pob achos.

1.8 Mae ffactorau budd y cyhoedd yn cynnwys:

- pa mor ddifrifol yw'r achos o dorri'r Cod
- a geisiodd yr aelod sicrhau budd personol yn fwriadol drosto'i hun neu rywun arall ar draul y cyhoedd
- a yw amgylchiadau'r achos o dorri'r Cod yn golygu bod aelod wedi camddefnyddio swydd o ymddiriedaeth neu awdurdod ac wedi achosi niwed i rywun
- a oedd y toriad yn cael ei ysgogi gan unrhyw fath o wahaniaethu yn erbyn tarddiad ethnig neu genedlaethol y dioddefwr, rhyw, anabledd, oedran, crefydd neu gred, cyfeiriadedd rhywiol neu hunaniaeth o ran rhywedd
- a oes tystiolaeth o ymddygiad tebyg blaenorol, neu a yw pwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru wedi canfod yn flaenorol bod yr aelod wedi torri'r Cod
- a oes tystiolaeth o gwrs ymddygiad, mae'r ymddygiad yn parhau, neu a yw'r camymddygiad yn gwaethygu
- a yw'n ofynnol i'r ymchwiliad neu'r atgyfeiriad i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru gynnal hyder y cyhoedd mewn aelodau etholedig yng Nghymru
- a yw ymchwilio neu atgyfeirio i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru yn ymateb cymesur, sef, a yw'n debygol y byddai'r achos o dorri'r Cod yn arwain at gosb i'r aelod (byddaf yn ystyried canlyniadau achosion blaenorol a ystyriwyd gan bwyllgor safonau ledled Cymru a Phanel Dyfarnu Cymru), ac a fyddai'r defnydd o adnoddau wrth gynnal ymchwiliad neu wrandawiad gan bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru yn cael ei ystyried yn ormodol pan gaiff ei bwyso a'i fesur yn erbyn unrhyw gosb debygol.

1.9 Mae gennyf ddisgresiwn eang o ran a ddylid dechrau ymchwiliad neu barhau ag ymchwiliad. Rwyf wedi diwygio'r prawf dau gam a fabwysiadwyd gan fy rhagflaenydd er mwyn rhoi mwy o eglurder ynghylch sut y byddaf fel arfer yn arfer fy nisgresiwn ac i sicrhau rhywfaint o gysondeb a sicrwydd yn y penderfyniadau y byddaf yn eu cyrraedd.

Cynseiliau Cyfreithiol

1.10 Wrth ddefnyddio'r prawf dau gam, yn ogystal ag ystyried penderfyniadau blaenorol Panel Dyfarnu Cymru a phwyllgorau safonau, rhaid i mi ystyried y cynseiliau cyfreithiol perthnasol a osodwyd gan y Llysoedd. Ers cyflwyno'r Cod yn 2001, mae'r Uchel Lys wedi gwrando dwy apêl sylweddol sydd wedi gosod meincnodau pwysig o ran achosion yng Nghymru.[7]

1.11 Yn yr achos cyntaf, gwrthododd y Panel Dyfarnu apêl gan Gynghorydd Cymuned yn erbyn penderfyniad y pwyllgor safonau lleol ei fod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth at eraill drwy bostio sylwadau ar-lein amrywiol yn beirniadu'r aelodau eraill a'r ffordd roedd y Cyngor yn cael ei redeg. Penderfynodd yr Uchel Lys, er bod y sylwadau'n goeglyd ac yn ffug a bod eu naws yn gwawdio ei gyd-aelodau, gan fod y rhan fwyaf o'r sylwadau'n ymwneud â'r ffordd roedd y Cyngor yn cael ei redeg, sut y cofnodwyd ei benderfyniadau a chymhwysedd yr aelodau, roedd y sylwadau'n "fynegiant gwleidyddol". Nododd y dyfarniad nad oedd unrhyw ystyriaeth wedi'i rhoi i'r angen i wleidyddion fod yn "groendew". Ac ystyried rhyddid mynegiant yr aelod a'r ffaith bod y rhan fwyaf o'r sylwadau wedi'u cyfeirio at gyd-gynghorwyr, roedd canfod bod yr achos hwn wedi'i dorri yn ymyrraeth anghymesur â hawliau'r aelod dan Erthygl 10 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (ECHR). Felly, neilltuwyd penderfyniad y Panel Dyfarnu.

1.12 Yn yr ail achos, clywodd yr Uchel Lys apêl yn erbyn penderfyniad y Panel Dyfarnu bod aelod o Gyngor Sir wedi torri'r Cod 14 o weithiau drwy fethu dangos parch ac ystyriaeth at swyddogion y Cyngor, bwlio, ceisio peryglu didueddrwydd swyddogion a dwyn anfri ar swyddfa'r aelod. Digwyddodd yr achosion o dorri amodau dros gyfnod o ddwy flynedd ac roeddent yn cynnwys sylwadau ac ymddygiad a oedd yn feirniadol o uwch swyddogion a swyddogion iau ac yn eu bygwth. Penderfynodd y Llys fod yr holl achosion o dorri amodau yn fwriadol a bod rhywfaint o'r camymddwyn yn ddifrifol. Roedd rhai o'r achosion o dorri amodau yn ymwneud ag ymddygiad anonest bwriadol a chamarweiniol tuag at swyddogion, aelodau eraill ac aelodau o'r cyhoedd. O ran swyddogion, bwriadwyd i lawer o'r ymddygiad eu tanseilio'n bersonol ac fe'u cyflawnwyd pan oedd swyddogion yn ceisio gwneud eu

[7] Calver, R (ar gymhwyso) v Panel Dyfarnu Cymru [2012] EWHC 1172 (Gweinyddol); Heesom v Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru [2014] EWHC 1504 (Gweinyddol)

gwaith, ac roedd yr aelod yn benderfynol o'u rhwystro. Cadarnhaodd y Llys bob un ond tri o'r achosion o dorri amodau a benderfynodd y Panel Dyfarnu.

1.13 Un o'r materion pwysig y bu'n rhaid i'r Llys ei benderfynu oedd cwmpas, a chyfyngiadau cyfreithlon, i hawl gwleidydd i ryddid mynegiant o dan Erthygl 10 o'r ECHR ac mewn cyfraith gyffredin. Nododd y Llys eto fod y gyfraith yn mynnu bod yn rhaid i wleidyddion fod yn groendew a derbyn beirniadaeth a sylwadau niweidiol eraill. Fodd bynnag, nododd y Llys hefyd, er bod gweision cyhoeddus yn agored i feirniadaeth, gan gynnwys beirniadaeth gyhoeddus, mae sicrhau nad ydynt yn destun sylwadau direswm sy'n eu rhwystro rhag cyflawni eu dyletswyddau cyhoeddus a thanseilio hyder yn y weinyddiaeth er budd I'r cyhoedd.

1.14 Rwyf wedi cynnwys canllawiau o ganlyniad i'r dyfarniadau hyn, yn enwedig ymddygiad tuag at swyddogion iau, yn yr adrannau sy'n ymdrin â pharagraffau perthnasol y Cod.

1.15 Mae canllawiau pellach ar y broses rwy'n ei defnyddio ar gyfer ymchwilio i gwynion, gan gynnwys taflen ffeithiau ar 'Asesu Buddiannau'r Cyhoedd' a'r 'Llyfr Achos Cod Ymddygiad', sy'n crynhoi'r achosion yr wyf wedi ymchwilio iddynt, ar gael ar fy ngwefan yn www.ombwdsmon.cymru

Proses Datrys Lleol

1.16 Mae awdurdodau lleol ledled Cymru wedi rhoi gweithdrefnau datrys lleol ar waith i ddelio â chwynion lefel isel a wneir gan aelod yn erbyn cyd-aelod. Mewn rhai achosion, mae'r trefniadau hefyd yn berthnasol i gwynion a wneir am aelodau gan swyddogion. Mae'r trefniadau hyn yn ffordd effeithiol a chymesur o ddatrys llawer o'r mathau hyn o gwynion. Fel arfer, mae'r cwynion hyn yn parhau i ymwneud â methiannau honedig i ddangos parch ac ystyriaeth i eraill fel sy'n ofynnol gan baragraff 4(b) o'r Cod, neu'r ddyletswydd i beidio â gwneud cwynion blinderus, maleisus neu wamal yn erbyn aelodau eraill o dan baragraff 6(1)(d) o'r Cod. Er y gall aelod gwyno'n uniongyrchol wrthyf o hyd am gyd-aelod os yw'r mater y mae'n cwyno yn ei gylch yn ymwneud â phryderon o ran paragraffau 4(b) a 6(1)(d), rwy'n debygol iawn o gyfeirio'r mater yn ôl at Swyddog Monitro'r awdurdod i'w ystyried o dan y broses hon, yn y lle cyntaf.

1.17 Yn fy marn i, caiff cwynion o'r fath eu datrys yn fwy priodol yn anffurfiol ac yn lleol er mwyn cyflymu'r broses gwyno a sicrhau bod fy adnoddau'n cael eu neilltuo i ymchwilio i gwynion difrifol.

1.18 Nod datrys materion yn gynnar yw datrys materion yn gynnar er mwyn osgoi'r sefyllfa rhag gwaethygu'n ddiangen a allai niweidio perthnasoedd personol o fewn yr awdurdod yn ogystal ag enw da'r awdurdod. Gall y broses, er enghraifft, arwain at ymddiheuriad gan yr aelod dan sylw, neu argymhelliad bod yr aelod yn ymgymryd â hyfforddiant penodol. Fodd bynnag, os yw aelod wedi torri protocol lleol ei awdurdod dro ar ôl tro, byddwn yn disgwyl i'r Swyddog gyfeirio'r mater yn ôl ataf. Os byddaf yn gweld patrwm o gwynion tebyg yn cael eu cyflwyno i mi gan yr un aelodau, byddaf yn ystyried bod hwn yn fater difrifol ac yn penderfynu a yw adrodd parhaus am gwynion o'r fath yn ymddygiad y dylid ymchwilio iddo ynddo'i hun fel achos posibl o dorri'r Cod.

1.19 Pan fyddaf wedi ymchwilio i gŵyn, gallaf gyfeirio'r mater at bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru i wneud penderfyniad. Bydd hyn yn dibynnu ar natur ac amgylchiadau unigol yr achos honedig o dorri'r Cod. Wrth gyhoeddi fy adroddiad, byddaf yn ystyried ac yn dadansoddi'r dystiolaeth a gasglwyd ac yn dod i'm casgliadau ynghylch a oes awgrym bod y Cod wedi'i dorri ai peidio. Fodd bynnag, y pwyllgor safonau perthnasol neu Banel Dyfarnu Cymru yn unig sy'n gyfrifol am wneud penderfyniad am dorri'r rheolau.

1.20 Gall datrys yr achos yn lleol hefyd chwarae rhan bwysig mewn cynghorau cymuned lle mae anghydfodau lefel isel rhwng aelodau, yn rhy aml o lawer, wedi codi i'r pwynt lle mae'r cyngor cyfan wedi dwyn anfri yng ngolwg y cyhoedd. Yr wyf yn falch, felly, fod Un Llais Cymru wedi llunio 'Protocol Datrysiad Lleol Enghreifftiol ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref', i gefnogi cynghorau i ddatrys mân anghydfodau mewn ffordd sy'n gymesur ac yn unol â graddfa ac adnoddau'r sector. Rwy'n annog yn gryf i bob cyngor cymuned a thref i fabwysiadu'r protocol. Mae'r Protocol Enghreifftiol ar gael gan Un Llais Cymru neu ar fy ngwefan.

1.21 Ceir trosolwg o’r broses gwyno yn Atodiad 1 i’r canllawiau hyn.

Pwyllgor Safonau

1.22 Mae'r Pwyllgor Safonau a sefydlwyd gan eich awdurdod yn gyfrifol am hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau’r awdurdod. Mae'n rhoi cyngor a hyfforddiant i aelodau ac yn monitro gweithrediad y Cod. Mae'r Pwyllgor hefyd yn ystyried adroddiadau a gyfeiriwyd gennyf fi, neu Swyddog Monitro eich awdurdod, yn dilyn ymchwilio i achosion honedig o dorri'r Cod. Mae'r Pwyllgor Safonau hefyd yn cyflawni'r swyddogaethau hyn yng nghyswllt cynghorau cymuned a thref yn ei ardal.

1.23 Mae pwyllgorau safonau yn cynnwys aelodau lleyg annibynnol ac aelodau etholedig o'r awdurdod. Rhaid i aelodaeth pwyllgor safonau sy'n cyflawni swyddogaethau yng nghyswllt cynghorau cymuned a thref hefyd gynnwys o leiaf un cynghorydd cymuned.

1.24 Pan fyddaf yn cyfeirio achos at bwyllgor safonau, ei rôl yw penderfynu a yw aelod wedi torri'r Cod ac, os felly, a ddylid pennu cosb. Mae gwrandawiadau Panel Dyfarnu Cymru yn cael eu cynnal yn gyhoeddus, ac eithrio pan fo tribiwnlys o'r farn y byddai cyhoeddusrwydd yn rhagfarnu buddiannau cyfiawnder. Yn fy marn i, dylid cynnal gwrandawiadau pwyllgor safonau yn gyhoeddus hefyd, oni bai bod rhesymau dilys dros beidio â gwneud hynny, i hybu hyder y cyhoedd mewn safonau mewn bywyd cyhoeddus. Pan fydd pwyllgor safonau yn dod i'r casgliad bod aelod neu aelod cyfetholedig wedi methu cydymffurfio â chod ymddygiad yr awdurdod perthnasol, gall benderfynu:

- nad oes angen cymryd unrhyw gamau yng nghyswllt y methiant hwnnw
- dylid ceryddu'r aelod neu'r aelod cyfetholedig, a hynny ar ffurf cerydd cyhoeddus
- dylai'r aelod neu'r aelod cyfetholedig gael ei atal dros dro neu ei atal yn rhannol rhag bod yn aelod o'r awdurdod hwnnw am gyfnod nad yw'n fwy na 6 mis neu, os yw'n fyrrach, gweddill cyfnod swydd yr aelod.

1.25 Gall aelod ofyn am ganiatâd Llywydd Panel Dyfarnu Cymru i apelio yn erbyn penderfyniad pwyllgor safonau.

1.26 Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (deddf 2021), a dderbyniodd Gydsyniad Brenhinol ar 20 Ionawr 2021, yn gosod dyletswyddau newydd ar bwyllgor safonau cyngor sir a bwrdeistref sirol yng Nghymru, yn weithredol o 5 Mai 2022. Bydd gan y pwyllgor y swyddogaeth ychwanegol o fonitro a rhoi cymorth i arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn y prif gynghorau wrth iddynt gyflawni eu dyletswydd newydd, o dan Ddeddf 2021, i hyrwyddo safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'u grŵp. Bydd yn ofynnol hefyd i bob pwyllgor safonau lunio adroddiad blynyddol i'w hawdurdod yn disgrifio sut y cyflawnwyd swyddogaethau'r pwyllgor a rhoi trosolwg o faterion ymddygiad yn gyffredinol yn yr awdurdod. Mae'r 'Nodiadau Esboniadol' i Ddeddf 2021 yn nodi bod y gofyniad ar bwyllgor safonau prif gyngor i lunio adroddiad yn cynnwys gofyniad i wneud adroddiad i unrhyw gynghorau cymuned a thref yn ei ardal.

Arweinwyr Grwpiau Gwleidyddol

1.27 Fel y nodir uchod, mae Deddf 2021 hefyd yn cyflwyno dyletswydd newydd ar arweinwyr grwpiau gwleidyddol mewn cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol i gymryd camau rhesymol i hybu a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'u grŵp. Wrth wneud hynny, rhaid i arweinydd grŵp gydweithredu â'r pwyllgor safonau wrth arfer ei swyddogaethau. Yn ei dro, rhaid i'r pwyllgor safonau sicrhau bod arweinwyr grŵp yn cael mynediad at gyngor a hyfforddiant i'w cefnogi o ran y dyletswyddau newydd hyn a rhaid iddo fonitro cydymffurfiad arweinwyr grŵp â'r dyletswyddau hyn. Mae'n bosib y gellid ystyried bod arweinydd grŵp sy'n methu â chydymffurfio â'r ddyletswydd newydd mewn ffordd ystyrlon yn dwyn anfri ar ei swydd, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Panel Dyfarnu Cymru

1.28 Pan fyddaf yn cyfeirio achos at Banel Dyfarnu Cymru, ei rôl yw sefydlu 'tribiwnlys achos' i benderfynu a yw aelod wedi torri'r Cod ac a ddylid pennu cosb. Ar ben hynny, bydd yn ystyried unrhyw apeliadau lle cafwyd caniatâd yn erbyn penderfyniad pwyllgor safonau.

1.29 Mae'r pwerau sydd ar gael i dribiwnlys achos pan fydd yn penderfynu bod aelod neu aelod cyfetholedig sy'n destun adroddiad a gyfeiriwyd ato gennyf fi wedi methu cydymffurfio â'r Cod fel a ganlyn:

- gwahardd yr aelod rhag bod, neu ddod yn aelod o'r awdurdod perthnasol dan sylw, neu unrhyw awdurdod perthnasol arall, am gyfnod o hyd at 5 mlynedd
- atal neu atal yr aelod yn rhannol rhag bod yn aelod neu'n aelod cyfetholedig o'r awdurdod perthnasol dan sylw am hyd at 12 mis
- cymryd unrhyw gamau yng nghyswllt yr achos o dorri'r Cod. Mewn achosion o'r fath, efallai y bydd y Panel o'r farn ei bod yn briodol rhybuddio'r aelod ynghylch ei ymddygiad yn y dyfodol. Pan fydd rhybudd o'r fath wedi'i gofnodi, mae'n debygol o gael ei ystyried yn ystod unrhyw wrandawiad yn y dyfodol lle gwelir eto bod yr aelod wedi methu dilyn darpariaethau'r Cod.

1.30 Yn ystod ymchwiliad, gallaf gyhoeddi adroddiad interim i Lywydd y Panel Dyfarnu, os byddaf yn credu bod hynny'n angenrheidiol ac er budd y cyhoedd i wneud hynny. Bydd adroddiad interim yn cael ei ystyried gan 'dribiwnlys achos interim', a fydd yn penderfynu a yw'n briodol atal, neu atal yn rhannol, yr aelod wrth aros i'm hymchwiliad gael ei gwblhau.

1.31 Rôl 'tribiwnlys apêl' yw adolygu penderfyniad pwyllgor safonau bod aelod wedi torri'r Cod a / neu unrhyw gosb a gaiff ei phennu. Caiff tribiwnlys apêl gymeradwyo unrhyw gosb a gaiff ei phennu, neu gyfeirio'r mater yn ôl at y pwyllgor safonau gydag argymhelliad ynghylch cosb wahanol; neu gall wrthdroi'r penderfyniad sy'n nodi bod y Cod wedi'i dorri. Fodd bynnag, ni all tribiwnlys apêl argymell cosb wahanol nad oedd ar gael i'r pwyllgor safonau wrth iddo wneud ei benderfyniad.

1.32 Pan fo naill ai pwyllgor safonau neu'r Panel yn atal neu'n rhannol atal aelod neu aelod cyfetholedig dros dro, mae'r aelod hwnnw'n dal yn ddarostyngedig i'r Cod, yn enwedig y darpariaethau a nodir ym mharagraffau 6(1)(a) (dwyn anfri ar sefyllfa aelod neu awdurdod) a pharagraff 7 (defnyddio sefyllfa aelod yn amhriodol).

1.33 Mae modd cael rhagor o wybodaeth am rôl a gweithdrefnau'r Panel Dyfarnu a'i dribiwnlysoedd, gan gynnwys canllawiau ar sancsiynau, ar ei wefan: https://paneldyfarnu.llyw.cymru

Yr Egwyddorion

1.34 Roedd Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn galluogi Llywodraeth Cymru i gyhoeddi egwyddorion y mae'n rhaid i chi roi sylw iddynt wrth ymgymryd â'ch rôl fel aelod. Mae'r Cod yn seiliedig ar yr Egwyddorion hyn sydd wedi'u cynllunio i hyrwyddo'r safonau uchaf posibl. Mae'r Egwyddorion hyn yn defnyddio'r 7 Egwyddor Bywyd Cyhoeddus a gafodd eu nodi gyntaf yn Adroddiad "Safonau mewn Bywyd Cyhoeddus" Nolan yn 1995. Ychwanegwyd tri arall at y rhain yn egwyddorion llywodraeth leol yng Nghymru: dyletswydd i gynnal y gyfraith, stiwardiaeth adnoddau a chydraddoldeb yr awdurdod yn briodol a pharch at eraill.

1.35 Mae Aelodau a gaiff eu hethol I awdurdodau lleol yn rhoi o'u hamser a'u hymrwymiad yn hael er budd eu cymunedau. Mae'r Egwyddorion yn darparu fframwaith ar gyfer sianelu eich ymrwymiad mewn ffordd a fydd yn adlewyrchu'n dda arnoch chi a'ch awdurdod, ac a fydd yn rhoi hyder i'ch cymunedau yn y ffordd y caiff eich awdurdod ei lywodraethu.

1.36 Mae adrannau unigol y Cod wedi'u cynllunio i gefnogi'r gwaith o weithredu'r Egwyddorion. Er enghraifft, mae Adran 7 y Cod – Anhunanoldeb a Stiwardiaeth yn ymdrin â'r egwyddor Anhunanoldeb. Mae paragraff 2(2) o'r Cod yn datgan y dylech ei ddarllen gyda'r Egwyddorion, sydd wedi'u rhagnodi mewn offeryn statudolar wahân[8]. Er hwylustod, maent yn cael eu hailadrodd isod.

[8] Gorchymyn Ymddygiad Aelodau (Egwyddorion) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif. 2276 (Cy.166)

Y Cod Ymddygiad – ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

1. Anhunanoldeb

Rhaid i Aelodau weithredu er budd y cyhoedd yn unig. Rhaid iddynt beidio byth â defnyddio eu sefyllfa fel aelodau i roi mantais iddynt hwy eu hunain yn amhriodol nac i roi mantais neu anfantais amhriodol i eraill.

2. Gonestrwydd

Rhaid i Aelodau ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro mewn ffordd sy'n diogelu budd y cyhoedd.

3. Uniondeb a Phriodoldeb

Rhaid i Aelodau beidio â rhoi eu hunain mewn sefyllfa lle caiff eu huniondeb ei gwestiynu yn sgil unrhyw rwymedigaeth ariannol neu rwymedigaeth arall i unigolion neu sefydliadau a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau. Rhaid i Aelodau bob amser osgoi dangos ymddygiad o'r fath.

4. Dyletswydd i Gynnal y Gyfraith

Rhaid i Aelodau weithredu i gadw at y gyfraith a gweithredu ar bob achlysur yn unol â'r ymddiriedaeth y mae'r cyhoedd wedi'i rhoi ynddynt.

5. Stiwardiaeth

Wrth gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau, rhaid i aelodau sicrhau bod adnoddau eu hawdurdod yn cael eu defnyddio'n gyfreithlon ac yn ddarbodus.

6. Gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau

Wrth gyflawni eu cyfrifoldebau gan gynnwys gwneud penodiadau, dyfarnu contractau, neu argymell unigolion ar gyfer gwobrau a budd-daliadau, rhaid i aelodau wneud penderfyniadau ar sail teilyngdod. Er bod yn rhaid i aelodau roi sylw i gyngor proffesiynol swyddogion a gallant ystyried barn pobl eraill yn briodol, gan gynnwys eu grwpiau gwleidyddol, eu cyfrifoldeb nhw yw penderfynu pa farn i'w chymryd ac, os yw'n briodol, sut i bleidleisio ar unrhyw fater.

7. Cydraddoldeb a Pharch

Rhaid i Aelodau gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau gan roi sylw dyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, a dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.

8. Agored

Rhaid i Aelodau fod mor agored â phosibl ynghylch eu holl weithredoedd a gweithredoedd eu hawdurdod. Rhaid iddynt geisio sicrhau mai dim ond yn unol â'r gyfraith y caiff y broses o ddatgelu gwybodaeth ei chyfyngu.

9. Atebolrwydd

Mae'r Aelodau'n atebol i'r etholwyr a'r cyhoedd am eu gweithredoedd yn gyffredinol ac am y ffordd y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau fel aelod. Rhaid iddynt fod yn barod i gyflwyno eu hunain i unrhyw brosesau craffu sy'n briodol i'w cyfrifoldebau.

10. Arweinyddiaeth

Rhaid i Aelodau hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn drwy arweinyddiaeth ac esiampl er mwyn hybu hyder y cyhoedd yn eu rôl ac yn yr awdurdod. Rhaid iddynt barchu didueddrwydd a chywirdeb swyddogion statudol yr awdurdod a'i gyflogeion eraill.

1.37 Mae’r Cod yn cyd-fynd â’r Egwyddorion hyn ac yn darparu ar gyfer eu rhoi ar waith yn ymarferol. Mae'r Egwyddorion yn cynnig sail gadarn i'ch ymddygiad yn y swydd ac rwy'n annog aelodau i’w hystyried **bob amser**. O ystyried y cysylltiad agos rhwng yr Egwyddorion a’r Cod, os ydych yn dilyn yr Egwyddorion fel sail i’ch ymddygiad, rydych yn llai tebygol o ymddwyn mewn ffordd a fydd yn golygu eich bod yn methu cydymffurfio â’r Cod.

Penderfynu pryd mae'r Cod yn berthnasol i chi
Gweler paragraffau 2 a 3

Ystyriwch ymddygiad yn eich bywyd cyhoeddus a phreifat

1.38 Mae gan Aelodau hawl i breifatrwydd yn eu bywydau personol, ac mae llawer o ddarpariaethau'r Cod yn berthnasol i chi dim ond pan fyddwch yn gweithredu yn eich rôl fel aelod neu'n gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod. Fodd bynnag, mae'r cyhoedd, a hynny'n briodol, yn disgwyl safonau uchel gan y rhai sy'n eu cynrychioli mewn swyddi cyhoeddus a bydd eich ymddygiad yn eich bywyd preifat yn dylanwadu ar sut yr ydych yn cael eich gweld fel cynghorydd. O ganlyniad, gan y gall fod amgylchiadau lle gall eich ymddygiad yn eich bywyd preifat effeithio ar enw da a chywirdeb eich awdurdod, mae rhai o ddarpariaethau'r Cod yn berthnasol i chi bob amser.

1.39 Wrth ddod i benderfyniad ynghylch a yw'r Cod yn berthnasol i chi ar adeg benodol, byddaf yn ystyried yr amgylchiadau penodol a natur eich ymddygiad bryd hynny. Cyn ystyried eich rhwymedigaethau o dan y Cod, dylech ystyried yn gyntaf a yw'r Cod yn gymwys ac, os felly, pa ddarpariaethau sy'n berthnasol.

Pryd mae'r Cod yn berthnasol?

1.40 Mae'r Cod yn berthnasol:

- **Pryd bynnag y byddwch yn gweithredu yn rhinwedd eich swydd swyddogol**, gan gynnwys pryd bynnag y byddwch yn cynnal busnes eich awdurdod neu'n gweithredu ar ei ran, yn honni eich bod yn gweithredu ar ei ran, neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu ar ei ran, yn rhinwedd eich swydd swyddogol fel aelod neu fel cynrychiolydd eich awdurdod (paragraff 2(1)(a)-(c)).

- **Ar unrhyw adeg**, os ydych yn ymddwyn mewn modd y gellid yn rhesymol ystyried ei fod yn dwyn **anfri** ar eich swydd neu'ch awdurdod, neu os ydych yn **defnyddio neu'n ceisio defnyddio eich swydd yn amhriodol i gael mantais neu osgoi anfantais** i chi'ch hun neu unrhyw un arall, neu os byddwch yn camddefnyddio adnoddau eich awdurdod (paragraffau 2(1)(d), 6(1)(a) a 7).

1.41 **Pan fyddwch yn gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod ar awdurdod perthnasol arall, neu unrhyw gorff arall, rhaid i chi, wrth weithredu ar ran yr awdurdod arall hwnnw, gydymffurfio â'i god ymddygiad** (paragraff 3(a)). Pan gewch eich enwebu gan eich awdurdod fel ymddiriedolwr elusen mae'n ofynnol i chi wrth weithredu felly i wneud hynny er lles gorau'r elusen honno, yn unol â chyfraith elusennau a'r canllawiau a luniwyd gan y Comisiwn Elusennau (gweler ei wefan: www.gov.uk/government/organisations/charity-commission).

1.42 **Os ydych yn gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod ar gorff arall, er enghraifft ar fwrdd cymdeithas dai, nad oes ganddo god ymddygiad sy'n ymwneud â'i aelodau, rhaid i chi gydymffurfio â Chod eich awdurdod eich hun** oni bai ei fod yn gwrthdaro ag unrhyw ofynion cyfreithiol y mae'n rhaid i'r corff arall gydymffurfio â nhw (paragraff 3(b)).

1.43 Os ydych yn cyfeirio atoch chi eich hun fel 'cynghorydd' (neu ‘aelod’ o’ch awdurdod) mewn unrhyw fath o ohebiaeth, bydd y Cod yn berthnasol i chi. Mae hyn yn berthnasol wrth sgwrsio, yn ysgrifenedig, neu yn y ffordd rydych yn defnyddio cyfryngau electronig. Rwyf wedi gweld cynnydd sylweddol mewn cwynion ynghylch defnyddio Facebook, blogiau a Twitter. Os ydych yn cyfeirio at eich rôl fel cynghorydd mewn unrhyw ffordd neu os oes cysylltiad clir rhwng eich sylwadau a'ch rôl, fel aelod yna bydd y Cod yn berthnasol i unrhyw sylwadau a wnewch yno. Hyd yn oed os nad ydych yn cyfeirio at eich rôl fel cynghorydd neu aelod, efallai y bydd eich sylwadau'n dwyn anfri ar eich swydd neu awdurdod ac felly gallent dorri paragraff 6(1)(a) y Cod.

1.44 Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi llunio canllawiau defnyddiol ar gyfryngau cymdeithasol o'r enw "Cyfryngau Cymdeithasol: Canllaw i Gynghorwyr”. Nod y canllawiau yw rhoi syniad cliriach i chi ynglŷn â sut y gallwch ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol, y peryglon posibl a sut i'w hosgoi. Mae ar gael ar ei wefan ar www.wlga.cymru neu drwy ffonio 029 2046 8600.

1.45 Os cewch eich enwebu gan eich awdurdod fel cyfarwyddwr cwmni (cymdeithas tai trosglwyddo stoc er enghraifft) mae'n ofynnol i chi weithredu er lles gorau'r cwmni. Os oes ganddo god ymddygiad ar gyfer ei gyfarwyddwyr, rhaid i chi gadw ato. Os nad yw'n gwneud hynny, rhaid i chi

gydymffurfio â Chod eich awdurdod, ac eithrio ar yr adegau prin lle mae'n gwrthdaro ag unrhyw rwymedigaethau cyfreithiol sydd gan y cwmni.

1.46 Os cewch eich atal o'ch swydd am unrhyw reswm, rhaid i chi barhau i gadw at yr elfennau hynny o'r Cod sy'n berthnasol, yn enwedig fel y nodir ym mharagraff 2(1)(d), tra byddwch wedi'ch atal.

Enghraifft 1 – cydymffurfio â chod corff arall (paragraff 3(a))

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol wedi enwebu aelod i wasanaethu fel aelod o fwrdd cymdeithas tai trosglwyddo stoc. Mae Prif Weithredwr y gymdeithas dai wedi copïo holl aelodau'r bwrdd i ebost cyfrinachol at Brif Weithredwr y Cyngor. Mae'r Cynghorydd wedi cyfaddef iddo anfon yr ebost i'r wasg leol ac mae'n dweud ei fod wedi gwneud hynny oherwydd ei fod yn teimlo bod ei ddyletswydd fel cynghorydd yn bwysicach na'i ddyletswydd fel aelod o fwrdd y gymdeithas dai. Penderfynwyd bod y Cynghorydd wedi torri paragraff 3(a) o God y Cyngor drwy ddatgelu'r ebost yn groes i god ymddygiad y bwrdd ei hun. Penderfynwyd hefyd ei fod wedi dwyn anfri ar ei swydd a'i awdurdod drwy wneud datganiad camarweiniol "ei fod wedi gorfod tynnu ei aelodaeth ar fwrdd y gymdeithas dai yn ôl yn ddiweddar" pan gafodd ei atal ar unwaith am achos difrifol o dorri cyfrinachedd.

Enghraifft 2 – capasiti swyddogol a chamddefnyddio adnoddau (paragraffau 2(1)(b) a 7)

Sefydlwyd pôl piniwn ar-lein am unigolyn a gyhuddwyd o lofruddiaeth a oedd yn cynnwys iaith amhriodol gan ddefnyddio gliniadur a gafodd yr aelod gan y cyngor, yn ogystal â mynediad i'r rhyngrwyd a'i gyfeiriad ebost cyngor. Dywedodd yr aelod nad ef yn bersonol oedd yn gyfrifol am sefydlu'r pôl piniwn. Nododd y Panel Dyfarnu, gan fod y Cyngor wedi rhoi'r gliniadur iddo, mai ef oedd yn gyfrifol amdano a'i ddefnydd priodol. Gwnaeth sylwadau dilornus hefyd am hawlwyr budd-dal tai ar ei dudalen Facebook wrth ymateb i gais am gyngor yn ei rôl fel cynghorydd. Gwrthododd y Panel Dyfarnu ei haeriad bod y sylwadau wedi'u gwneud yn bersonol, gan ganfod bod yr aelod wedi gweithredu yn rhinwedd ei swydd swyddogol am ei fod wedi defnyddio ei offer a'i gyfeiriad ebost a ddarparwyd gan y cyngor. Felly, gellid ystyried yn rhesymol ei fod yn cynrychioli ei hun fel cynghorydd.

Enghraifft 3 – capasiti swyddogol (paragraff 2(1)(b))

Roedd aelod wedi anfon, ac wedi annog swyddog o'r Cyngor yr oedd ganddo berthynas bersonol ag ef i anfon negeseuon amhriodol ar y cyfryngau cymdeithasol, gan gynnwys negeseuon o natur rywiol, yn ystod oriau swyddfa. Gwrthododd y Panel Dyfarnu ddadleuon bod yr aelod wedi bod yn gweithredu'n gwbl bersonol. Penderfynodd na allai'r aelod wahanu ei hun oddi wrth ei rôl fel lled-gyflogwr y swyddog a'i fod, wrth anfon neu annog y swyddog i anfon y negeseuon yn ystod oriau gwaith, yn gweithredu yn rhinwedd ei swydd swyddogol.

Enghraifft 4 – gallu personol a dwyn anfri (paragraffau 2(1)(d) a 6(1)(a))

Roedd Cynghorydd Cymuned, wrth weithredu'n bersonol, wedi rhoi nifer o negeseuon ar Facebook am wleidyddion uchel eu proffil a oedd, yn ôl y Panel Dyfarnu, yn eithafol, yn fygythiol ac yn hyrwyddo trais tuag at y bobl oedd yn cael eu crybwyll yn y negeseuon. Nododd y Panel, er bod disgwyl i wleidyddion fod yn “groendew” ac arddangos mwy o oddefgarwch na dinasyddion cyffredin, ni ddylai goddefiant o’r fath orfod ymestyn i sylwadau personol, ymfflamychol a dybryd fel y rheini a oedd wedi cael eu hysgrifennu. Canfu’r Panel nad oedd y sylwadau’n ‘ddatganiad gwleidyddol’, a allai gael ei warchod o dan Siarter Hawliau Dynol Ewrop (ECHR), a’u bod yn ddigon difrifol eu natur i ddwyn anfri ar swydd yr aelod a’r Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Penderfynodd y Panel, yn unol â pharagraff 2(1)(d) o'r Cod, fod y gofyniad ym mharagraff 6(1)(a) i'r Cynghorydd beidio â dwyn anfri ar ei swydd neu ei awdurdod yn berthnasol, ni waeth a oedd yn gweithredu’n bersonol. Gan fod y sylwadau wedi’u gwneud yn breifat ac nad oeddent yn cynnwys mynegiant gwleidyddol, nid oeddent yn denu’r warchodaeth uwch a roddir i wleidyddion o dan yr ECHR. Fodd bynnag, daeth y Panel i’r casgliad, hyd yn oed pe bai gwell amddiffyniad wedi bod ar waith, bod y sylwadau mor eithafol a dybryd fel y byddai modd cyfiawnhau canfyddiad o dorri paragraff 6(1)(a) o’r Cod.

2 Rhwymedigaethau cyffredinol o dan y Cod Ymddygiad

2.1 Eich cyfrifoldeb chi yw ystyried pa ddarpariaethau o'r Cod a all fod yn gymwys ar unrhyw adeg benodol a gweithredu yn unol â'ch rhwymedigaethau o dan ddarpariaethau'r Cod. Rwyf wedi cyfeirio at bob paragraff isod i roi rhywfaint o arweiniad i chi ar eich rhwymedigaethau cyffredinol.

Cydraddoldeb

Gweler paragraff 4(a)

Hyrwyddo cydraddoldeb; osgoi gwahaniaethu

2.2 **Rhaid i chi gyflawni eich dyletswyddau gan roi sylw dyledus i'r egwyddor y dylid sicrhau cyfle cyfartal i bawb waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd.** Mae'r rhwymedigaeth hon yn sail i'r egwyddor bod yn rhaid i aelodau roi sylw dyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb.

2.3 Dylech bob amser geisio osgoi gwahaniaethu. Mae pedwar prif fath o wahaniaethu:

- Gwahaniaethu uniongyrchol: trin pobl yn wahanol oherwydd eu rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd.
- Gwahaniaethu anuniongyrchol: triniaeth nad yw'n ymddangos ei bod yn gwahaniaethu rhwng pobl oherwydd eu rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, ond sy'n eu rhoi o dan anfantais anghymesur.
- Aflonyddu: cymryd rhan mewn ymddygiad annymunol ar sail rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, sy'n torri urddas rhywun arall neu'n creu amgylchedd gelyniaethus, diraddiol, cywilyddus neu sarhaus.
- Erledigaeth: trin rhywun yn llai ffafriol am ei fod wedi cwyno am wahaniaethu, wedi dwyn achos am wahaniaethu, neu wedi bod yn gysylltiedig â chwyno am wahaniaethu neu gyflwyno achosion o wahaniaethu.

2.4 Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 (fel y'i diwygiwyd) yn atgyfnerthu pwysigrwydd y rhan hon o'r Cod. Mae'n gosod dyletswyddau cadarnhaol i ddileu gwahaniaethu ac aflonyddu anghyfreithlon ac i hyrwyddo cydraddoldeb. O dan gyfreithiau cydraddoldeb, efallai y bydd eich awdurdod yn atebol am unrhyw weithredoedd gwahaniaethol yr ydych yn eu cyflawni. Bydd hyn yn berthnasol os byddwch yn gwneud rhywbeth yn rhinwedd eich swydd swyddogol mewn modd gwahaniaethol.

2.5 Rhaid i chi fod yn ofalus i beidio â gweithredu mewn ffordd a allai fod yn gyfystyr ag unrhyw un o'r mathau o wahaniaethu sydd wedi'u gwahardd, neu wneud unrhyw beth sy'n llesteirio'r modd y mae eich awdurdod yn cyflawni ei ddyletswyddau cadarnhaol o dan gyfreithiau cydraddoldeb. Gall ymddygiad o'r fath achosi i'ch awdurdod dorri'r gyfraith, ac efallai y cewch eich hun yn destun cwyn eich bod wedi torri'r paragraff hwn o'r Cod.

2.6 Rhaid i chi gofio hefyd, bob amser, gan gynnwys wrth weithredu yn eich swydd breifat, na ddylech weithredu mewn ffordd a fyddai'n dwyn anfri ar eich awdurdod. Mae'n debygol y byddai cymryd rhan mewn ymddygiad y gellid ystyried ei fod yn torri'r Ddeddf Cydraddoldeb yn eich swydd breifat yn perthyn i'r categori hwn.

Enghraifft 5

Roedd aelod o Gyngor Sir yn aelod o Banel Recriwtio'r Cyngor i benodi Prif Weithredwr newydd. Roedd pum ymgeisydd ar y rhestr fer. Ar ôl i un ymgeisydd orffen ei gyflwyniad a gadael yr ystafell dywedodd yr aelod "ymgeisydd da, biti ei fod yn ddu".

Penderfynodd Panel Dyfarnu Cymru fod paragraff 4(a) o'r Cod wedi'i dorri a bod yr aelod wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod a'i awdurdod, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Enghraifft 6

Anfonodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol nifer o negeseuon ebost yn herio gallu swyddog o'r Cyngor i gyflawni ei rôl oherwydd honiad di-sail o afiechyd ac anabledd hysbys, heb dystiolaeth feddygol wrthrychol. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod methu deall a gwerthfawrogi hawl y

swyddog i breifatrwydd, lledaenu gwybodaeth feddygol breifat yn eang a dyfalu ynghylch datblygiad y cyflwr yn dangos methiant i gadw at yr egwyddor y dylid sicrhau cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u hanabledd. Drwy ei weithredoedd, roedd yn amlwg mai barn yr aelod oedd na ddylid cyflogi'r swyddog yn ei rôl oherwydd ei anabledd. Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi torri paragraff 4(a) (cyfle cyfartal) o'r Cod.

Trin eraill â pharch ac ystyriaeth

Gweler paragraff 4(b)

Gall sylwadau gwleidyddol arwain at hawliau Erthygl 10

2.7 **Wrth ymgymryd â'ch rôl fel aelod, rhaid i chi ddangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.** Rwy'n disgwyl i aelodau roi'r un cwrteisi ac ystyriaeth i'r cyhoedd, cydweithwyr, gwrthwynebwyr a swyddogion ag y maent yn eu dangos i eraill yn eu bywydau bob dydd. Nid yw hyn yn golygu na allwch gymryd rhan mewn dadl gadarn gyda gwrthwynebwyr gwleidyddol, ond rhaid ei fesur.

2.8 Mae Erthygl 10 o'r Siarter Hawliau Dynol Ewrop (ECHR) yn rhoi hawl i ryddid mynegiant a gwybodaeth, yn amodol ar gyfyngiadau penodol. Mae rhyddid mynegiant yn hawl sy'n berthnasol i'r holl wybodaeth a syniadau, nid dim ond y rhai sy'n cael eu hystyried yn ffafriol. Fodd bynnag, mae'n hawl y gellir ei chyfyngu mewn rhai amgylchiadau, er enghraifft, i ddiogelu hawliau a buddiannau pobl eraill.

2.9 Mae eich rhyddid mynegiant fel aelod etholedig yn denu gwell amddiffyniad pan fyddwch yn gwneud sylwadau gwleidyddol eu natur. Felly, ystyrir bod beirniadu syniadau a barn y gwrthbleidiau yn rhan o ddadl ddemocrataidd, ac mae'n annhebygol y byddai sylwadau o'r fath byth yn cael eu hystyried fel rhai sy'n torri'r Cod.

2.10 Nid yw sylwadau "gwleidyddol" wedi'u cyfyngu i'r rhai a wneir yn siambr y cyngor ac, er enghraifft, maent yn cynnwys sylwadau y gall aelodau eu gwneud yn gyffredinol ar bolisïau eu hawdurdod neu am eu gwrthwynebwyr gwleidyddol. Felly, oni bai bod y sylwadau'n sarhaus neu'n warthus iawn, mae'n annhebygol y byddaf yn ymchwilio i gŵyn am sylwadau a wnaethpwyd yn y cyd-destun hwn a byddaf yn awgrymu bod angen i'r aelod sydd wedi'i dramgwyddo fod yn fwy "croendew", fel y nodir gan yr Uchel Lys.

2.11 Efallai y byddaf hefyd yn gwrthod ymchwilio i gŵyn lle mae'r aelod wedi codi materion "gwleidyddol" gyda swyddogion. Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn cynnwys bygythiadau i sefyllfa neu les swyddog. Mae cyfraith achosion ddiweddar wedi cadarnhau y dylai swyddogion cyngor gael eu hamddiffyn rhag sylwadau diangen a allai gael effaith andwyol ar brosesau gweinyddu da ac mae'n datgan ei bod er budd y cyhoedd nad yw swyddogion yn destun sylwadau diangen sy'n eu rhwystro rhag cyflawni eu dyletswyddau neu danseilio hyder y cyhoedd yn y weinyddiaeth. Wedi dweud hynny, bydd disgwyl hefyd i swyddogion sydd mewn swyddi uwch, er enghraifft Prif Weithredwyr neu Benaethiaid Gwasanaethau, fod yn fwy cadarn.

2.12 Er fy mod yn cydnabod y gall dadl wleidyddol, ar adegau, fynd yn danbaid, ni ddylid defnyddio'r hawl i ryddid mynegiant fel esgus dros ymddygiad gwael yn gyffredinol. Gall ymddygiad gwael o'r fath amharu ar rôl aelodau yng ngolwg y cyhoedd.

2.13 Wrth ystyried cwynion o'r fath, byddaf yn ystyried amgylchiadau penodol yr achos; a oedd gan yr aelod hawl, yn fy marn i, i holi'r swyddog dan sylw, a oedd ymgais i fygwth neu danseilio'r swyddog a chynnwys a chyd-destun yr hyn a ddywedwyd.

Enghraifft 7

Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod Cadeirydd Cyngor Cymuned wedi anfon nifer o negeseuon ebost yn cynnwys sylwadau beirniadol amhriodol at aelod arall o'r Cyngor. Cafodd dwy o'r negeseuon ebost, gan gynnwys un a oedd yn cynnwys sylwadau bychanus am arferion hylendid yr aelod, eu copïo i aelodau eraill o'r Cyngor. Cadarnhaodd un ebost fod y Cadeirydd wedi dweud wrth y Clerc i beidio â derbyn negeseuon ebost pellach gan yr aelod oherwydd ei "sylwadau coeglyd ac ymosodol", nes bod yr aelod "wedi dysgu sut i ymddwyn a chyfleu [ei hun] mewn modd sy'n addas i gynghorydd." Anfonodd y Cadeirydd ebost beirniadol o'r aelod hefyd at aelod o'r cyhoedd. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod y negeseuon ebost yn gyfystyr â methiant i ddangos parch ac ystyriaeth i'r aelod arall, yn groes i baragraff 4(b) o'r Cod, ac wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Canfu Tribiwnlys Apêl Panel Dyfarnu Cymru fod y Cadeirydd wedi anfon dwy o'r negeseuon ebost fel rhai personol yn hytrach na rhai swyddogol. Ystyriodd y Tribiwnlys yr holl negeseuon ebost a oedd yn cynnwys ymosodiad ar ryw ffurf neu'i gilydd ar hawliau ac enw da'r aelod arall. Fodd bynnag, penderfynodd y Tribiwnlys, er eu bod yn cynnwys gwrthdaro, nad oedd y sylwadau'n sarhaus ac roeddent yn wleidyddol eu natur yn bennaf ac yn sicrhau gwell amddiffyniad i Erthygl 10 o'r ECHR. Penderfynodd y Tribiwnlys mai bwriad yr ebost am arferion hylendid yr aelod oedd tynnu coes ac nad oedd wedi'i anfon yn faleisus, er ei fod yn cydnabod y gallai'r aelod fod wedi'i ystyried felly. Penderfynodd y Tribiwnlys hefyd fod gwahardd yr aelod a oedd yn cyfathrebu â'r Clerc yn ymgais wirioneddol i amddiffyn y Clerc rhag negeseuon ebost amhriodol gan yr aelod. Cafodd penderfyniad y Pwyllgor Safonau ei wrthdroi a chafodd y gosb ei diddymu.

Enghraifft 8

Ysgrifennodd aelod o Gyngor Tref lythyr at Ddirprwy Weinidog Llywodraeth Cynulliad Cymru ar y pryd am un o gyflogeion Cyngor Sir, ac anfonodd gopi at y Cyngor hefyd. Yn y llythyr, cwestiynodd yr aelod gymhwysedd a chymhelliant y cyflogai a gwnaeth nifer o sylwadau o natur ddirmygus a phersonol am y cyflogai a'i bartneriaethau cyswllt. Cododd fater cyfunrhywiol a chyfeiriodd ato fel "anabledd enwog" a bod pobl hoyw yn “elynion y mae angen eu dileu”. Cyfeiriwyd yr aelod at Banel Dyfarnu Cymru.

Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi torri amodau paragraff 4(b) gan ei fod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill. Nododd hefyd fod ei ymddygiad wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Enghraifft 9

Aeth aelod o Gyngor Sir gydag etholwr i'w chefnogi mewn gwrandawiad yn y Llys Sirol o gais i atal gwarant am feddiant o'i heiddo cyngor ar rent, yr oedd Cyngor yr aelod wedi'i gyflwyno. Gwrthodwyd y cais. Daeth nifer o swyddogion y Cyngor i'r gwrandawiad, gan gynnwys Rheolwr y Tîm Cyllid. Yn dilyn y gwrandawiad, gwnaeth yr aelod sylwadau o flaen y swyddogion a'i etholwr a oedd, yn ôl y Panel Dyfarnu, yn fygythiad yn erbyn parhau i gyflogi un o'r swyddogion. Nododd y Panel fod gwahaniaeth sylweddol

mewn pŵer rhwng y swyddog, a oedd mewn swydd llawer is na Chyfarwyddwr, a'r aelod dan sylw fel ei lled-gyflogwr. Roedd y Panel o'r farn nad oedd hawl yr aelod i ryddid mynegiant yn drech na hawl y swyddog i beidio ag wynebu sylwadau amhriodol, na diddordeb y cyhoedd mewn gallu swyddogion i gyflawni eu dyletswyddau. Penderfynodd y Panel mai bwriad ymddygiad yr aelod oedd cynhyrfu'r swyddog a'i gwneud i ofni ei bod am golli ei swydd yn y dyfodol ac, o'r herwydd, roedd yn gyfystyr â thorri paragraff 4(b). Penderfynodd y Tribiwnlys hefyd fod ymddygiad yr aelod yn gyfystyr â bwlio'r swyddog dan sylw yn groes i baragraff 4(c).

Enghraifft 10

Mewn cyfarfod a drefnwyd yn honedig i drafod materion y Cabinet, manteisiodd Arweinydd Cyngor Bwrdeistref Sirol ar y cyfle i herio perfformiad Prif Weithredwr y Cyngor yn lle hynny. Gwnaeth hyn gerbron aelod arall o'r Cyngor ac aelodau o dîm rheoli'r Cyngor, a oedd yn is-weithwyr i'r Prif Weithredwr. Nododd y Panel Dyfarnu na wnaeth yr Arweinydd unrhyw ymgais i gadw at brotocol y Cyngor ar gysylltiadau aelodau / swyddogion. Ni roddodd unrhyw awgrym i'r Prif Weithredwr cyn y cyfarfod ei fod yn bwriadu codi materion yn ymwneud â pherfformiad. Daeth y Panel i'r casgliad bod ymddygiad yr Arweinydd tuag at y Prif Weithredwr yn amhriodol, yn tarfu ac yn gyfystyr â methiant i ddangos parch ac ystyriaeth, yn groes i baragraff 4(b) o'r Cod.

Bwlio ac aflonyddu

Gweler paragraff 4(c)

Ystyriwch eich ymddygiad o safbwynt y person arall

Ni ddylech fwlio nac aflonyddu ar unrhyw un, gan gynnwys aelodau eraill, swyddogion neu aelodau o'r cyhoedd.

2.14 Mae aflonyddu'n ymddygiad rheolaidd sy'n peri gofid neu'n cythruddo pobl. Gellir nodweddu bwlio fel ymddygiad bygythiol, brawychus, maleisus, sarhaus neu fychanus. Gall ymddygiad o'r fath ddigwydd unwaith neu fod yn rhan o batrwm ymddygiad wedi'i gyfeirio at berson gwannach, neu berson y mae gennych rywfaint o ddylanwad gwirioneddol neu ganfyddedig drosto. Nod bwlio yw tanseilio unigolyn neu grŵp o unigolion, mae'n niweidiol i'w hyder a'u gallu, a gall effeithio'n andwyol ar eu hiechyd. Gellir cyferbynnu hyn â'r heriau dilys y gall aelod eu gwneud wrth gwestiynu polisi neu graffu ar berfformiad. Enghraifft o hyn fyddai dadleuon yn y siambr am bolisi, neu ofyn i swyddogion egluro'r rhesymeg dros y safbwyntiau proffesiynol y maent wedi'u cyflwyno. Mae gennych hawl i herio cyd-gynghorwyr a swyddogion ynghylch eu barn.

2.15 Wrth ystyried honiadau o fwlio ac aflonyddu, byddaf yn ystyried safbwynt y dioddefwr honedig, ac a oedd yr aelod yn bwriadu i'w weithredoedd fod yn fwlio. Byddaf hefyd yn ystyried a oedd gan yr unigolyn hawl rhesymol i gredu ei fod yn cael ei fwlio. Mae bwlio'n aml yn cael ei wneud wyneb yn wyneb ond, rydym yn gweld achosion cynyddol o fwlio mewn print neu ddefnyddio cyfryngau electronig. Mae'r safonau ymddygiad a ddisgwylir yr un fath, p'un ai a ydych yn mynegi eich hun ar lafar neu'n ysgrifenedig.

2.16 Mae angen i chi sicrhau nad yw eich ymddygiad yn croesi'r llinell rhwng bod yn benderfynol a bwlio. Ni ellir cael rheolau pendant sy'n rheoli pob set o amgylchiadau, ond bydd statws cymharol y swyddog yn berthnasol mewn rhai achosion. Fel yr amlinellwyd yn fy sylwadau am baragraff 4(b) (parch ac ystyriaeth) o'r Cod, gall uwch swyddogion fod yn rhan o drafodaeth gadarn gydag aelodau a bod mewn sefyllfa dda i roi eu safbwynt eu hunain yn rymus. Nid yw'r un peth yn wir am swyddogion is ac mae angen i aelodau fod yn ymwybodol o hyn. Nid yw hyn yn golygu fy mod yn esgusodi bwlio gan uwch swyddogion, ond fel arfer y mwyaf yw'r gwahaniaeth pŵer rhwng y swyddog a'r aelod, y mwyaf tebygol y bydd y swyddog yn ystyried ymddygiad fel bwlio.

2.17 Mae'r Uchel Lys wedi canfod bod diddordeb cyhoeddus mewn diogelu hyder y cyhoedd mewn gweision cyhoeddus heb eu hethol y dylid ei gydbwyso yn erbyn buddiannau trafodaeth agored ar faterion sy'n peri pryder i'r cyhoedd. Nododd hefyd y dylai pob aelod barchu'r ymddiriedaeth a'r hyder rhyngddynt hwy a'r swyddogion sy'n hanfodol i brosesau gweinyddu da.

2.18 Mae gan awdurdodau lleol sianeli priodol ar gyfer mynegi pryder am berfformiad swyddog ac mae'n bwysig eich bod yn codi materion ynghylch perfformiad gwael yn y ffordd gywir a'r fforwm priodol. Nid yw'n dderbyniol codi materion o'r fath yng nghyd-destun cyfarfod ag eraill yn bresennol, yn enwedig os ydynt yn dod o gyrff allanol neu'n aelodau o'r cyhoedd. Nid yw'n dderbyniol ychwaith gwneud hynny yn y cyfryngau, yn eich cyhoeddiadau eich hun na defnyddio blogiau, Twitter, Facebook neu ddulliau electronig eraill. Os yw eich beirniadaeth yn ymosodiad personol neu o natur sarhaus, rydych yn debygol o groesi llinell o ran yr hyn sy'n ymddygiad derbyniol.

2.19 Mae'r Panel Dyfarnu wedi canfod nifer o ganfyddiadau yn erbyn aelodau sydd wedi ceisio defnyddio eu grym yn amhriodol o'i gymharu â swyddogion iau i ddylanwadu ar weithredoedd y swyddogion hynny, neu sydd wedi gwneud sylwadau diangen am berfformiad neu weithredoedd swyddogion.

Enghraifft 11

Ffoniodd aelod o Gyngor Sir gartref gofal preifat a chanddo gontract i ddarparu gwasanaethau i'r Cyngor a dweud ei fod am ymweld â'r cartref y diwrnod hwnnw i weld plentyn yn ei ofal. Dywedodd gweithiwr gofal na allai wneud hynny, gan nad oedd ei enw ar gynllun gofal y plentyn. Dywedodd yr aelod y byddai'n ymweld y diwrnod hwnnw gyda chydweithiwr. Dywedwyd wrtho y byddai'r heddlu'n cael eu galw pe bai'n gwneud hynny. Yn ddiweddarach, aeth yr aelod i brif swyddfa'r cartref gofal ar ôl cael gwahoddiad gan dad y plentyn i'w gefnogi, gyda'r nod o fynd i gyfarfod therapi a drefnwyd. Cafodd y cyfarfod therapi ei ganslo gan fod yr aelod yn bresennol heb awdurdod. Penderfynwyd bod gweithredoedd yr aelod yn mynd yn groes i 'Brotocol ar Rôl Aelodau Etholedig mewn Diogelu Plant ac Oedolion Agored i Niwed' a fabwysiadwyd gan ei Gyngor. Penderfynodd Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod prosesau rhyngweithio'r aelod â staff y cartref gofal wedi mynd yn fwyfwy gelyniaethus. Bwriad ei ymddygiad yn

ystod yr alwad ffôn oedd tanseilio'r gweithiwr gofal yn ei rôl a rhoi pwysau arni i ganiatáu iddo ymweld â'r cartref gofal. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod anghydbwysedd pŵer rhwng y gweithiwr gofal a'r aelod, a oedd wedi ceisio defnyddio ei swydd yn amhriodol mewn ymgais i gael mynediad at y plentyn. Nododd y Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi defnyddio ymddygiad bwlio ac aflonyddu yn groes i baragraff 4(c) o'r Cod.

Enghraifft 12

Anfonodd aelod o Gyngor Sir ebost beirniadol at Bennaeth Gwasanaeth swyddog a chopïo'r swyddog a nifer o aelodau eraill o'r Cyngor yn y neges. Yn yr ebost, disgrifiodd yr aelod y swyddog fel un 'trahaus, diog, a chanddo nam ar ei feddwl ac sy'n ddiwerth ers blynyddoedd.' Gofynnodd yr aelod pam nad oedd y swyddog yn cael ei ddal yn atebol a nododd nad oedd y swyddog yn haeddu ei gyflog. Anfonodd yr aelod ebost arall at y swyddog dan sylw a phostio neges 'Twitter' ar y cyfryngau cymdeithasol lle cyfeiriodd at yr ymchwiliad gan fy swyddfa fel a ganlyn: 'Fy mhechod; beirniadu swyddog Ugg DIOG!'. Arweiniodd effaith y negeseuon ebost y swyddog i ofyn am gymorth meddygol a chymorth arall ac arweiniodd at gymryd absenoldeb oherwydd salwch ar sail straen. Nododd y Panel Dyfarnu fod y negeseuon ebost a'r neges Twitter yn gwbl ddiangen ac y byddent wedi cael effaith niweidiol ar allu'r swyddog i gyflawni ei rôl. Nid oedd yr aelod wedi codi proffesiynoldeb y swyddog gydag uwch reolwyr o'r blaen. Nododd y Panel fod ymddygiad yr aelod yn gyfystyr â thorri paragraff 4(b) (parch ac ystyriaeth). Er nad oedd yn aflonyddu dro ar ôl tro, nododd y Panel fod ymddygiad yr aelod hefyd yn gyfystyr â bwlio'r swyddog yn fwriadol a thorri paragraff 4(c) o'r Cod.

Cyfaddawdu didueddrwydd swyddogion yr awdurdod
Gweler paragraff 4(d)

Parchwch didueddrwydd swyddogion

2.20 **Ni ddylech gyfaddawdu, na cheisio cyfaddawdu, didueddrwydd unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod, neu ar ei ran.** Ni ddylech gysylltu ag unrhyw un sy'n gweithio i'r awdurdod, nac ar ei ran, gyda'r bwriad o bwyso arno i gyflawni ei ddyletswyddau mewn ffordd ragfarnllyd neu bleidiol. Rhaid iddynt fod yn niwtral ac ni ddylid eu cynnal na'u perswadio i weithredu mewn ffordd a fyddai'n tanseilio eu niwtralrwydd.

Er enghraifft, ni ddylech ofyn i swyddogion eich helpu i baratoi deunydd pleidiol wleidyddol, na'ch helpu gyda materion sy'n ymwneud â'ch busnes preifat. Ni ddylech ddarparu na chynnig unrhyw gymhelliant na gwobr yn gyfnewid am weithredu mewn ffordd benodol na dod i benderfyniad penodol na bygwth rhywun os nad yw'n bwriadu gweithredu mewn ffordd benodol. Yn ogystal ag osgoi rhoi pwysau ar swyddogion wyneb yn wyneb, mae angen i chi osgoi gwneud hynny'n ysgrifenedig, gan ddefnyddio cyfryngau electronig neu yn y wasg.

2.21 Er y gallwch holi swyddogion yn gadarn er mwyn deall, er enghraifft, eu rhesymau dros gynnig gweithredu mewn ffordd benodol, neu gynnwys adroddiad y maent wedi'i ysgrifennu, rhaid i chi beidio â cheisio eu gorfodi i weithredu'n wahanol, newid eu cyngor, na newid cynnwys yr adroddiad hwnnw, os byddai gwneud hynny'n rhagfarnu eu gonestrwydd proffesiynol.

2.22 Os bydd aelod yn datblygu perthynas bersonol agos â swyddog, daw hyn yn fuddiant personol ac o bosibl yn rhagfarnus o dan y Cod. Byddwn yn eich annog i gadw at unrhyw brotocol a ddatblygwyd gan eich awdurdod sy'n delio â'r berthynas rhwng aelodau a swyddogion.

Enghraifft 13

Roedd mab a merch-yng-nghyfraith aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol yn gymdogion i deulu a oedd yn denantiaid i'r Cyngor. Roedd cwynion wedi'u gwneud am ymddygiad y teulu. Cysylltodd yr aelod â swyddogion y Cyngor ynghylch defnydd y teulu o eiddo'r cyngor a'i effaith ar deulu ei fab ar sawl achlysur, weithiau y tu allan i oriau swyddfa. Gwnaethpwyd y galwadau yn ei rôl fel aelod etholedig ac roedd ganddo fynediad uniongyrchol at swyddogion gan ei fod yn aelod. Cafodd rybudd gan y Dirprwy Swyddog Monitro ynghylch ei ymddygiad, a bwysleisiodd y grym sydd gan aelodau etholedig i'w ddefnyddio wrth ddelio ag aelodau o staff.

Er gwaethaf hyn, parhaodd i gysylltu â swyddogion am y mater, gan gynnwys gofyn i swyddog ymweld â'i deulu "y funud yma" a chyhuddo swyddog o "roi gwybod" i'r teulu roedd yn cwyno amdanynt fod offer monitro sŵn yn cael ei osod.

Nododd Panel Dyfarnu Cymru fod ymddygiad yr aelod yn barhaus dros gyfnod o 6 mis, ac yn rhoi gormod o bwysau yn fwriadol ar swyddogion y cyngor. Penderfynodd ei fod, drwy ei weithredoedd, wedi ceisio amharu ar ddidueddrwydd swyddogion y Cyngor. Nododd hefyd fod yr aelod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill a bod ei weithredoedd yn gyfystyr ag aflonyddu a'i fod wedi defnyddio ei sefyllfa yn amhriodol i hyrwyddo buddiannau ei deulu ei hun. Ac ystyried natur gronnol ei ymwneud â swyddogion a'i fod yn gwneud honiad ffug bod swyddog wedi "rhoi gwybod" i'r teulu, roedd hefyd wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod.

Enghraifft 14

Ffoniodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol a oedd wedi codi pryderon o'r blaen gyda Phrif Weithredwr y Cyngor, ei Gynorthwyydd Personol (y Prif Weithredwr) a'i rhoi o dan bwysau i berswadio'r Prif Weithredwr i gymryd camau penodol. Pwysodd yr aelod hefyd ar y Cynorthwyydd Personol i gael mynediad at negeseuon ebost y Prif Weithredwr heb ei gyfarwyddyd penodol. Dywedodd yr aelod wrth y Cynorthwyydd Personol y gallai'r Awdurdod Addysg Lleol gael ei "alw i ymyrryd" pe na bai'n gwneud yr hyn a ofynnodd. Canfu'r Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi mynd y tu hwnt i wneud cais i'r Cynorthwyydd Personol, oherwydd y natur ffyrnig yr oedd wedi cyflwyno ei ofynion, ynghyd â'r bygythiad amlwg, pe na bai'r Cynorthwyydd Personol yn cymryd y camau yr oedd yn gofyn iddo eu gwneud, y byddai'r Awdurdod Addysg Lleol yn cael ei "alw i ymyrryd". Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi ceisio amharu ar ddidueddrwydd y Cynorthwyydd Personol yn groes i baragraff 4(d).

Datgelu gwybodaeth gyfrinachol

Gweler paragraff 5(a)

Diogelwch wybodaeth gyfrinachol

2.23 **Ni ddylech ddatgelu gwybodaeth gyfrinachol, na gwybodaeth y dylid ei hystyried yn rhesymol o natur gyfrinachol, ac eithrio yn unrhyw un o'r amgylchiadau canlynol:**

- **rydych wedi cael caniatâd y sawl sydd wedi'i awdurdodi i'w rhoi**
- **mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i chi wneud hynny.**

2.24 Mae'r Comisiynydd Gwybodaeth wedi cyhoeddi canllawiau defnyddiol ar y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth a'r Ddeddf Diogelu Data sydd ar gael ar wefan y Comisiynydd yn www.ico.org.uk neu drwy ffonio 0303 123 1113. Fel aelod, efallai y byddwch yn gwybod pethau cyfrinachol am unigolion neu sefydliadau gan gynnwys materion personol neu fasnachol sensitif. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth am gyflogaeth pobl, neu faterion personol sy'n codi o waith y gwasanaethau cymdeithasol, er enghraifft. Weithiau, bydd y rhain yn cael eu marcio'n 'gyfrinachol'. Ar adegau eraill, ni fydd nodyn arnynt, ond rhaid i chi beidio â'u datgelu hyd yn oed os nad ydynt wedi'u marcio'n gyfrinachol. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, gofynnwch i'ch Swyddog Monitro bob amser.

2.25 Fel rheol gyffredinol, dylech drin eitemau a drafodir yn adrannau cyfrinachol cyfarfodydd (eitemau sydd wedi'u ‘heithrio’) yn gyfrinachol. Fel arfer, mae'r awdur wedi asesu bod yr adroddiadau hyn yn cynnwys gwybodaeth sensitif, yn dilyn cyngor cyfreithiol arbenigol. Gall sensitifrwydd yr wybodaeth leihau dros amser, ond fe'ch anogir yn gryf i gymryd cyngor cyfreithiol priodol cyn ei datgelu. Yn yr un modd, mae cyngor cyfreithiol, p'un ai a gaiff ei ddarparu gan gyfreithwyr allanol neu staff cyfreithiol mewnol eich awdurdod, bron bob amser yn cael ei warchod gan fraint gyfreithiol ac ni ddylid ei ddatgelu.

2.26 Rwy'n disgwyl i wybodaeth a ddarperir i aelodau yn ystod ymchwiliad gan fy swyddfa gael ei thrin yn gwbl gyfrinachol ac ni ddylid ei datgelu i unrhyw un heblaw cynghorydd cyfreithiol neu gynghorydd arall yr aelod. Os caiff yr wybodaeth ei datgelu i bobl eraill, efallai y byddaf o'r farn bod hyn yn torri'r paragraff hwn o'r Cod. Ar ben hynny, ni ddylai aelodau drafod y gŵyn gydag unrhyw un o'r tystion, boed hynny'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, gan y gellir dehongli cyswllt o'r fath hefyd yn achos o dorri'r Cod.

Enghraifft 15

Datgelodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol a oedd yn aelod o banel mabwysiadu'r Cyngor fanylion rhywun a oedd wedi gwneud cais i'r panel i fabwysiadu plentyn a chanlyniad y cais i drydydd parti. Yr unig ffordd y byddai’n gwybod yr wybodaeth a ddatgelodd oedd gan ei fod yn aelod o’r panel. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi datgelu gwybodaeth gyfrinachol yn groes i'r Cod.

Enghraifft 16

Dosbarthodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wybodaeth am gyflwr meddygol swyddog i aelodau eraill o'r Cyngor, pennaeth lleol a rhywun arall yr oedd yn gyfarwydd ag ef. Ym marn y Panel Dyfarnu, roedd yr aelod wedi datgelu gwybodaeth am iechyd y swyddog y dylid yn rhesymol ystyried ei bod o natur gyfrinachol a heb gydsyniad y swyddog, yn groes i baragraff 5(a).

Atal mynediad at wybodaeth

Gweler paragraff 5(b)

Cydymffurfiwch â gofynion datgelu gwybodaeth

2.27 **Ni ddylech atal unrhyw un rhag cael gafael ar wybodaeth y mae ganddynt hawl iddi yn ôl y gyfraith.**

2.28 Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 neu'r copïau hynny o gofnodion, agendâu, adroddiadau a dogfennau eraill eich awdurdod y mae ganddynt hawl i gael mynediad atynt. I gael gwybod mwy am y mathau o wybodaeth y gall y cyhoedd gael gafael arni, cysylltwch â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth drwy fynd i www.ico.org.uk neu drwy ffonio 0303 123 1113; neu dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro o ran ymholiadau penodol.

2.29 Mae'r wybodaeth y byddwch yn ei llunio yn rhinwedd eich swydd swyddogol yn agored i fod yn ddarostyngedig i ofynion datgelu'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, ac efallai y bydd yn rhaid i'ch awdurdod ei rhyddhau mewn ymateb i gais. Os na fyddwch yn darparu'r wybodaeth i swyddog perthnasol eich awdurdod ar gais, byddwch yn torri'r Cod.

2.30 Mae angen i'ch awdurdod benderfynu a ddylid datgelu gwybodaeth neu a allai gael ei chynnwys mewn esemptiad o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. Hyd yn oed os ydych yn credu bod yr wybodaeth sydd gennych wedi'i heithrio, rhaid i chi ei darparu i swyddog perthnasol eich awdurdod i ganiatáu i'r awdurdod benderfynu. Yn ogystal â thorri'r Cod, mae'n drosedd os caiff gwybodaeth ei dinistrio ar ôl i gais Deddf Rhyddid Gwybodaeth gael ei dderbyn.

Enghraifft 17

Gwrthododd Arweinydd Cyngor Sir roi llythyr i Swyddog Gwybodaeth y Cyngor yr oedd wedi'i ysgrifennu at Swyddfa Archwilio Cymru ar y pryd, ar ran Gweithrediaeth y Cyngor. O ganlyniad, ni allai'r Cyngor ymateb yn briodol i gais Deddf Rhyddid Gwybodaeth a arweiniodd at gyflwyno cwyn i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Parhaodd yr aelod i wrthod datgelu'r llythyr er iddo gael cyngor clir a phendant gan y Swyddog Gwybodaeth. Arweiniodd y ffaith ei fod yn gwrthod datgelu'r llythyr at ganfyddiad anffafriol gan Swyddog y Comisiynydd Gwybodaeth. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi torri paragraffau 5(b) a 6(1)(a) (anfri) yng nghyswllt y mater hwn a materion cysylltiedig eraill.

Anfri

Gweler paragraff 6(1)(a)

Gall unrhyw aelod sy'n ymddwyn yn anufudd achosi anfri

2.31 **Ni ddylech ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ystyried ei bod yn dwyn anfri ar eich swyddfa neu awdurdod ar unrhyw adeg.** Fel aelod, mae eich gweithredoedd a'ch ymddygiad yn destun mwy o graffu na rhai aelodau cyffredin o'r cyhoedd. Dylech fod yn ymwybodol y gallai eich gweithredoedd yn eich bywyd cyhoeddus a phreifat gael effaith niweidiol ar ganfyddiad y cyhoedd o'ch swydd fel aelod, neu eich awdurdod yn ei gyfanrwydd. Dylech hefyd sicrhau nad ydych yn cymryd rhan mewn unrhyw ymddygiad a allai amharu ar ymchwiliad a gynhelir gennyf fi neu'ch Swyddog Monitro, gan y gallai hyn hefyd fod yn anfri (gweler hefyd baragraff 6(2)).

2.32 Wrth ystyried a yw ymddygiad aelod yn arwydd o ddwyn anfri ar ei swydd neu ar ei awdurdod, byddaf yn ystyried ei weithredoedd o safbwynt aelod rhesymol o'r cyhoedd. Mae'n debygol y bydd gweithredoedd yr aelodau hynny mewn swyddi uwch, megis yr Arweinydd, Aelod Gweithrediaeth neu Gadeirydd y Pwyllgor, yn denu disgwyliadau uwch ymysg y cyhoedd a mwy o graffu nag aelodau cyffredin. Felly, mae'n fwy tebygol y bydd ymddygiad amhriodol gan aelodau o'r fath yn niweidio hyder y cyhoedd ac yn cael ei weld fel rhywbeth sy'n dwyn anfri ar eu swydd a'u hawdurdod. Nid yw hyn yn golygu na all ymddygiad amhriodol gan aelodau cyffredin byth ddwyn anfri ar eu hawdurdod.

2.33 Bydd ymddygiad anonest a thwyll yn dwyn anfri ar eich awdurdod, yn ogystal ag ymddygiad sy'n arwain at gollfarn droseddol, yn enwedig os yw'n cynnwys ymddygiad anonest, bygythiol neu dreisgar, hyd yn oed os yw'r ymddygiad yn digwydd yn eich bywyd preifat.

2.34 Er bod gennych yr hawl i ryddid mynegiant, nid yw hyn yn anghyfyngedig a gellid ystyried bod gwneud beirniadaeth annheg neu anghywir o'ch awdurdod mewn maes cyhoeddus yn dwyn anfri ar eich awdurdod. Yn yr un modd, gallai negeseuon ebost amhriodol neu ddefnydd diofal neu anghyfrifol o gyfryngau cymdeithasol ddwyn anfri ar swydd yr aelod, o gofio rôl arweinyddiaeth gymunedol aelodau. Mae achosion a ystyriwyd gan y Panel Dyfarnu wedi dangos y bydd ymddygiad o'r fath yn aml yn cael ei ystyried yn achos difrifol o dorri'r Cod.

2.35 Rhaid i chi hefyd ymddwyn yn briodol gydag eraill o fewn cyfyngiadau adeilad eich awdurdod, boed hynny'n gyhoeddus neu fel arall.

Enghraifft 18

Ceisiodd Cynghorydd Cymuned gael gostyngiad ar bryniant preifat o siop drwy ddweud ei fod yn cael ei brynu ar ran y Cyngor Cymuned. Pan wrthodwyd ei gais am ddisgownt, roedd yn ymddwyn yn sarhaus tuag at y perchennog a dau aelod o'i staff ac yn bygwth y busnes. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio cael mantais amhriodol iddo'i hun drwy gamliwio'r pryniant fel un ar ran y Cyngor, ac roedd y ffordd yr oedd yn cam-drin y staff wedi dwyn anfri ar ei swydd fel aelod.

Enghraifft 19

Wrth weithredu'n breifat, cafodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol gollfarn droseddol am ymosodiad cyffredin o ganlyniad i gyffwrdd coes menyw heb ganiatâd, a achosodd ofid iddi. Clywodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod yn derbyn bod ei ymddygiad yn annerbyniol a'i fod wedi pledio'n euog i'r drosedd yn y Llysoedd. Penderfynodd y Panel fod y gollfarn a'r cyhoeddusrwydd negyddol a oedd yn gysylltiedig â'r achos wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Rhoi gwybod am ymddygiad troseddol

Gweler paragraff 6(1)(b)

Rhowch wybod i'r awdurdod priodol am ymddygiad troseddol

2.36 **Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i chi roi gwybod am unrhyw ymddygiad gan aelod arall, swyddog, neu unrhyw un sy'n gweithio ar ran eich awdurdod (e.e. contractwr) sydd, yn eich barn resymol chi, yn cymryd rhan mewn ymddygiad troseddol neu a allai wneud hynny.** Dylid rhoi gwybod am faterion o'r fath drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol eich awdurdod, neu'n uniongyrchol i'r awdurdod statudol priodol. Fel gydag achosion honedig o dorri'r Cod (gweler isod), ni ddylech wneud honiadau trallodus, maleisus na gwamal, y byddent ynddynt eu hunain yn achosi i chi dorri paragraff 6(1)(d) o'r Cod. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, cysylltwch â Swyddog Monitro eich awdurdod.

Rhoi gwybod am achosion o dorri'r Cod

Gweler paragraff 6(1)(c)

Rhowch wybod am achosion o dorri'r Cod os oes gennych dystiolaeth uniongyrchol

2.37 **Os ydych yn credu'n rhesymol fod y Cod wedi'i dorri, rhaid i chi roi gwybod i'r Swyddog Monitro.** Nid oes gofyniad penodol i roi gwybod i mi am y mater, er y gellir gwneud hynny ac y dylid rhoi gwybod i'm swyddfa am honiadau difrifol o dorri'r Cod.

2.38 Er mwyn bod â chred resymol bod toriad wedi digwydd, bydd angen i chi gael tystiolaeth uniongyrchol (gweler isod) sy'n cefnogi hyn. Os ydych yn ansicr a oes achos o dorri'r rheolau, dylech holi eich Swyddog Monitro cyn gynted â phosibl.

2.39 Bydd eich Swyddog Monitro yn gallu eich cynghori a yw natur yr achos honedig o dorri yn gwarantu bod y mater yn cael ei gyfeirio ataf. Os yw'r achos o dorri yn un bach neu'n un technegol, neu os nad oes tystiolaeth glir bod toriad wedi digwydd, gall eich Swyddog Monitro awgrymu y byddai'n fwy priodol ymdrin â'r mater drwy broses datrys leol yr awdurdod.

2.40 Yn yr achosion mwyaf difrifol, neu lle mae'r broses datrys leol wedi methu neu'n anaddas, gall eich Swyddog Monitro, fel eithriad, benderfynu eu cyfeirio ataf yn uniongyrchol neu ar eich rhan. Yn y rhan fwyaf o achosion eraill, cewch eich cynghori i wneud hynny eich hun.

2.41 Fi sy'n penderfynu a ddylid ymchwilio i achos o dorri ai peidio. Dylai cydbwysedd unrhyw amheuaeth bob amser ffafrio adrodd. Mae'n ddefnyddiol os ydych yn nodi pa agwedd ar y Cod sydd wedi'i thorri yn eich barn chi.

2.42 Wrth benderfynu a ddylwn ymchwilio i gŵyn o dorri'r Cod ai peidio, byddaf yn defnyddio'r prawf dau gam yr wyf wedi'i amlinellu yn y Cyflwyniad i'r canllawiau hyn. Dylech sicrhau eich bod yn darparu unrhyw dystiolaeth sydd ar gael i chi pan fyddwch yn gwneud cwyn, gan gynnwys cofnodion cyfarfodydd, gohebiaeth, nodiadau cyfoes neu negeseuon ebost. Os oes unigolion eraill sydd wedi gweld yr achos honedig o dorri'r Cod, dylech roi gwybod i mi pwy ydynt. Mae'r pwynt olaf hwn yn arbennig o bwysig oherwydd, os mai dim ond gair un person sydd gennyf yn erbyn un arall, efallai na allaf ddod i'r casgliad gyda digon o sicrwydd bod digon o dystiolaeth i gyfiawnhau mynd ar drywydd y mater.

2.43 I roi gwybod am doriad posibl, gallwch gysylltu â'm swyddfa dros y ffôn ar 0300 790 0203, drwy anfon ebost i holwch@ombwdsmon.cymru neu drwy'r wefan yn www.ombwdsmon.cymru Mae taflen arbennig ar wneud cwynion am achosion honedig o dorri'r Cod ar gael ar gais neu ar y wefan.

Cwynion blinderus
Gweler paragraff 6(1)(d)

Peidiwch â gwneud cwynion disylwedd

2.44 **Ni ddylech wneud cwynion blinderus, maleisus na gwamal yn erbyn aelodau eraill nac unrhyw un sy'n gweithio i'ch Cyngor, neu ar ei ran.**

2.45 Rhaid i chi beidio â gwneud cwynion yn erbyn aelodau eraill, swyddogion eich awdurdod neu bobl sy'n gweithio ar ran eich awdurdod nad ydynt wedi'u seilio ar wirionedd ac sy'n cael eu hysgogi gan falais (awydd i wneud niwed iddynt) neu gan gystadleuaeth wleidyddol. Yn anffodus, cafwyd achosion lle mae aelodau wedi ceisio cyflwyno cwynion am gystadleuwyr gyda'r bwriad o'u rhoi dan anfantais, weithiau yn y cyfnod cyn etholiadau, a

lle mae'r dystiolaeth o unrhyw achos o dorri yn wan neu ddim yn bodoli. Yn fy marn i, y dylid ystyried ymddygiad o'r fath yn y lle cyntaf yn unol â phroses penderfyniad lleol yr awdurdod perthnasol.

2.46 Pan fydd manylion penodol am gwynion o'r fath yn cael eu trosglwyddo i'r wasg a'r cyfryngau lleol, gallai hyn amharu ar ymchwiliad ac, fel yr eglurais, gall hefyd dorri'r Cod. Rhaid i chi roi gwybod i'ch Swyddog Monitro am achosion honedig a chanddynt sylfaen dda - nid i'ch papur newydd neu orsaf radio leol. Bydd y wasg yn ymdrin yn briodol â busnes unrhyw wrandawiadau dilynol a'u canlyniadau, ac ni ddylai aelodau sy'n gwneud honiadau greu cyhoeddusrwydd cyn hyn.

2.47 Ni ddylai aelodau ddefnyddio'r Cod i fynd ar drywydd eu gwahaniaethau gwleidyddol neu breifat. Dylech felly osgoi cyflwyno cwynion nad oes ganddynt fawr o sylwedd, os o gwbl (cwynion gwamal) sydd wedi'u cynllunio'n bennaf i godi gwrychyn y sawl y cwynir amdano, er enghraifft, lle gallech anghytuno ag agwedd aelod at fusnes eich awdurdod neu ei rôl fel aelod. Pan fyddaf yn dod o hyd i dystiolaeth sy'n awgrymu bod cwyn wedi'i gwneud i'm swyddfa nad yw'n seiliedig ar wirionedd ac sydd wedi'i hysgogi gan falais neu gystadleuaeth wleidyddol, byddaf yn ystyried bod hwn yn fater difrifol a gallaf ymchwilio i weld a ydych wedi methu cydymffurfio â'r Cod wrth gyflwyno'r gŵyn. **Mae cyflwyno cwynion blinderus, maleisus neu wamal nid yn unig yn torri'r paragraff hwn, ond gall hefyd fynd yn groes i'ch rhwymedigaethau eraill dan y Cod, megis y gofyniad i beidio â dwyn anfri ar eich swydd fel aelod (paragraff 6(1)(a)) neu beidio â defnyddio eich swydd at ddiben amhriodol (paragraff 7(a)).**

Enghraifft 20

Honnodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol fod Arweinydd y Cyngor wedi cynnig darparu cyfleusterau swyddfa i gynghorydd arall a'i grŵp o aelodau, petai'r cynghorydd arall hwnnw'n cefnogi'r ymgeisydd roedd yr Arweinydd yn ei ffafrio ar gyfer swydd y Prif Weithredwr. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr honiad yn ddi-sail a'i fod wedi'i gynllunio i achosi niwed i Arweinydd y Cyngor. O'r herwydd, roedd yn gŵyn flinderus a maleisus, yn groes i baragraff 6(1)(d) o'r Cod. Daeth y Panel i'r casgliad hefyd fod y cyhoeddusrwydd cysylltiedig wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Cydweithredu ag ymchwiliadau

Gweler paragraff 6(2)

Rhaid i chi gydweithredu ag ymchwiliadau

2.48 **Rhaid i chi gydweithredu ag ymchwiliad pan fydd yn cael ei gynnal gennyf fi neu gan eich Swyddog Monitro gan ddefnyddio ein pwerau statudol.** Mae peidio â gwneud hynny ynddo'i hun yn torri'r Cod. Mae hyn yn golygu y dylech ymateb yn brydlon i bob gohebiaeth a galwad ffôn, sicrhau eich bod ar gael i'ch cyfweld os oes angen a sicrhau bod copïau o unrhyw ddogfennau y gofynnwyd amdanynt ar gael, gan gynnwys gohebiaeth electronig fel negeseuon ebost a thestunau. Byddai'n ddefnyddiol pe gallech nodi unrhyw bryderon a allai fod gennych yn ystod yr ymchwiliad fel y gellir datrys y rhain yn brydlon. Bydd fy swyddfa a'ch Swyddog Monitro yn gwneud lwfansau rhesymol ar gyfer pwysau brys yr ydych yn eu hwynebu a threfniadau a wnaethpwyd yn flaenorol, er enghraifft, ar gyfer gwyliau. Fodd bynnag, disgwylir i chi roi blaenoriaeth i'w hymchwiliadau er mwyn osgoi materion rhag para'n hirach yn ddiangen. Mae'r gofyniad i gydweithredu ag ymchwiliad yn berthnasol p'un ai a ydych yn dyst neu'n destun yr ymchwiliad.

2.49 Rwy'n gwybod am achosion lle mae aelodau a gyhuddir o dorri'r Cod wedi ceisio rhoi pwysau ar yr unigolion sy'n gwneud y gŵyn neu ar dystion eraill. Credaf fod ymddygiad o'i fath yn gwbl annerbyniol. Ni ddylech fygwth na cheisio dychryn unrhyw un sydd, neu sy'n debygol o fod, yn achwynydd, yn dyst, nac yn ymwneud â gweinyddu unrhyw ymchwiliad neu achos ynghylch methiant i gydymffurfio â'r Cod. Mewn un achos yr ymchwiliais iddo, penderfynodd y Panel Dyfarnu y gellid disgrifio gweithredoedd yr aelod wrth fygwth yr achwynydd fel rhai tebyg i flacmel. O'r herwydd, roedd y Panel o'r farn bod hyn yn fwy difrifol na'r gŵyn a arweiniodd at fy ymchwiliad yn y lle cyntaf.

2.50 Faint bynnag y byddwch yn poeni am honiadau eich bod chi neu gyd aelod wedi methu cydymffurfio â'r Cod, mae bob amser yn anghywir bwlio, dychryn neu geisio dychryn unrhyw un sy'n ymwneud â'r ymchwiliad neu'r gwrandawiad. Er nad ydych efallai wedi torri'r Cod, byddwch yn cael cyfle i ddweud eich dweud yn ystod unrhyw ymchwiliad neu wrandawiad annibynnol, a dylech adael i'r prosesau hyn fynd rhagddynt yn naturiol.

2.51 Os byddwch yn dychryn tyst mewn ymchwiliad i'ch ymddygiad, gallwch, er enghraifft, gael eich hun yn destun cwyn arall eich bod wedi torri paragraff 4(c) o'r Cod o ran bwlio neu aflonyddu, neu baragraff 6(1)(a) yng nghyswllt dwyn anfri ar swydd aelod.

Enghraifft 21

Mae fy swyddfa wedi ymchwilio i nifer o honiadau difrifol ar wahân bod aelod o Gyngor Cymuned wedi methu cydymffurfio â Chod Ymddygiad ei Gyngor, ac yn dilyn hynny cyfeiriwyd tri adroddiad at Banel Dyfarnu Cymru. Yn ystod yr ymchwiliad gwrthododd yr aelod ymgysylltu'n briodol â'r broses, roedd yn defnyddio tactegau rhwystro gan ei fod yn gwrthod derbyn y papurau a gyflwynwyd iddo, ac yn gwneud nifer o fygythiadau, gan gynnwys cymryd camau cyfreithiol, yn erbyn y swyddog ymchwilio ac aelodau eraill o'r Cyngor. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod methiant yr aelod i ddarparu ymateb priodol a sylweddol i geisiadau a wnaethpwyd gan fy swyddfa yn ystod yr ymchwiliad yn torri paragraff 6(2) o'r Cod.

Enghraifft 22

Yn ystod ymchwiliad i negeseuon amhriodol honedig a roddwyd ar Facebook gan Gynghorydd Cymuned, methodd yr aelod dan sylw â rhoi gwybodaeth i'm swyddfa am newidiadau hanesyddol a wnaed i'r gosodiadau preifatrwydd ar ei gyfrif. Honnodd nad oedd yn gwybod sut i wneud hynny, ac ni ymatebodd pan anfonwyd cyngor gan fy swyddfa ynghylch sut i gael gafael ar ei log gweithgarwch. Penderfynodd y Panel Dyfarnu nad oedd yr aelod wedi bod yn onest am ei allu i wirio unrhyw newid o ran gosodiadau ar ei gyfrif, am ei fod yn amlwg yn ddefnyddiwr profiadol o Facebook. Penderfynodd y Panel fod y Cynghorydd wedi osgoi rhoi gwybodaeth ac ymateb yn llawn ac yn onest i geisiadau rhesymol fy swyddfa yn fwriadol, yn groes i baragraff 6(2) o'r Cod.

Defnyddio eich safle yn amhriodol
Gweler paragraff 7(a)

Peidiwch â defnyddio eich swydd gyhoeddus er budd personol

2.52 **Ni ddylech ddefnyddio, na cheisio defnyddio, eich swydd fel aelod yn amhriodol er eich mantais neu anfantais eich hun nac unrhyw berson arall.**[9] **Mae'r paragraff hwn yn <u>berthnasol bob amser</u>** ac nid dim ond pan fyddwch yn cyflawni eich dyletswyddau fel aelod. Ni ddylech ddefnyddio eich swydd gyhoeddus, na cheisio ei defnyddio, naill ai er eich budd neu golled bersonol chi neu unrhyw un arall. Er enghraifft, byddai eich ymddygiad yn amhriodol pe baech yn ceisio hyrwyddo eich buddiannau preifat eich hun drwy eich swydd fel aelod. Mae hyn hefyd yn berthnasol os ydych yn defnyddio eich swydd i wella eich lles ar draul eraill.

2.53 Mae angen i aelodau sy'n berchen ar dir, neu y mae eu cysylltiadau personol agos eu hunain yn berchen ar dir, fod yn arbennig o ofalus gyda materion cynllunio. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn am gyngor. Mae hyn yr un mor berthnasol i aelodau cynghorau cymuned pan ymgynghorir â'ch Cyngor ar faterion cynllunio. Yn yr un modd, er ei bod yn rhesymol disgwyl i aelodau helpu etholwyr i wneud cais i'r Cyngor, er enghraifft, am dai, mae'n gwbl amhriodol ceisio dylanwadu ar benderfyniad y swyddogion.

2.54 Mae darpariaethau Deddf Llwgrwobrwyo 2010 yn berthnasol i aelodau sy'n cyflawni eu swyddogaethau cyhoeddus. Pe bai aelod yn cael ei gollfarnu o drosedd dan y Ddeddf hon yna mae'n debygol y bydd hefyd wedi defnyddio ei swydd yn amhriodol (yn groes i baragraff 7(a)) ac yn debygol o fod wedi dwyn anfri ar swydd aelod neu ei awdurdod yn groes i baragraff 6(1)(a). Os bydd unrhyw gŵyn a gyflwynir i mi yn ymwneud ag ymddygiad a allai fod yn drosedd, yna rwy'n debygol o gyfeirio'r mater at yr heddlu.

---

[9] Mewn deddfwriaeth, mae defnyddio 'person' yn cynnwys corff o bersonau corfforaethol neu anghorfforedig – gweler Atodlen 1, Deddf Dehongli 1978; ac Atodlen 1, Deddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019 (ar gyfer deddfwriaeth Gymreig a wnaethpwyd ar 1 Ionawr 2020 neu ar ôl hynny).

Enghraifft 23

Roedd aelod o Gyngor Sir wedi gofyn i dir sydd yn ei berchnogaeth ym Mhentref A gael ei gynnwys fel tir sy'n addas i'w ddatblygu yng Nghynllun Datblygu Lleol (CDLl) y Cyngor. Pan oedd y Cyngor yn ystyried ardaloedd anheddu addas i'w cynnwys yn y CDLl, argymhellodd swyddogion y dylid cynnwys tir yn y pentref cyfagos (Pentref B) yn y cynllun drafft yn lle hynny. Er iddo gael cyngor clir iawn gan Swyddog Monitro'r Cyngor ar ei fuddiant rhagfarnus, anfonodd yr aelod ebost at swyddog polisi cynllunio'r Cyngor ac amlinellodd nifer o ddadleuon lle’r oedd yn honni eu bod o blaid cynnwys ei dir ym Mhentref A yn hytrach na'r tir ym Mhentref B. Ar yr adeg berthnasol, roedd y cynllun drafft wedi'i ddatgelu i aelodau'r Cyngor yn gyfrinachol ac nid oedd wedi'i ddatgelu'n gyhoeddus.

Canfu'r Panel Dyfarnu fod yr aelod, drwy anfon yr ebost, wedi torri paragraff 7(a) o'r Cod drwy geisio defnyddio ei swydd yn amhriodol er ei fantais ei hun. Yn y gwrandawiad, ceisiodd roi'r bai ar Swyddog Monitro'r Cyngor am fethu ei gynghori a'i hyfforddi'n iawn ar y Cod, pan oedd hyn yn amlwg yn gelwydd. Roedd ei weithredoedd hefyd yn dwyn anfri ar ei swyddfa a'r Cyngor.

Enghraifft 24

Siaradodd aelod o Awdurdod Parc Cenedlaethol yr oedd fy swyddfa yn ymchwilio iddo am ymddygiad amhriodol honedig tuag at aelod arall, â Chadeirydd yr Awdurdod mewn ymgais i ymdrin â'r mater drwy drafodaeth ford gron gyda’r partïon dan sylw. Roedd yr aelod yn bygwth datgelu gwybodaeth yn gyhoeddus am yr achwynydd petai'r gŵyn i'm swyddfa yn cael ei dilyn ac yn mynd yn ei erbyn. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod hyn yn gyfystyr ag ymgais gan yr aelod i ddefnyddio ei swydd yn amhriodol er mwyn osgoi anfantais bosibl, yn ogystal â thorri paragraffau 4(b) (parch ac ystyriaeth) a 6(1)(a) (anfri) o'r Cod.

Enghraifft 25

Cyflwynodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol sylwadau i swyddogion y cyngor ar ran etholwr am faterion yn ymwneud â phrynu darn o dir sy'n eiddo i'r Cyngor gan etholwr drwy broses dendro. Roedd hyn yn cynnwys dileu cyfamod cyfyngol a oedd yn gwneud y tir nad oedd llawer o werth iddo i'r etholwr ac ystyried ei fwriad i'w ddatblygu. Gwirfoddololodd yr aelod mewn tystiolaeth gerbron Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod ei gyfraniad yn ffordd bosibl o liniaru costau cyfreithiol i'w etholwr. Drwy gydol ei gyfraniad, methodd yr aelod ddatgelu bod ganddo gysylltiad personol agos â'r etholwr, yr oedd wedi'i adnabod ers 40 mlynedd ac yn ei ystyried yn ffrind personol agos yr oedd yn ei weld bron bob dydd. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi torri paragraff 7(a) (a pharagraffau eraill) o'r Cod gan ei fod, drwy ei ymyriadau, wedi ceisio defnyddio ei swydd yn amhriodol i roi mantais i'w ffrind ac osgoi anfantais iddo. Gallai hyn greu anfantais i unrhyw aelod o'r cyhoedd a allai ddymuno mynegi diddordeb yn y tir petai wedi bod ar y farchnad agored (gan y byddai absenoldeb y cyfyngiad wedi bod yn ofynnol), yn enwedig y cynigydd is yn y broses dendro wreiddiol.

Defnyddio adnoddau'r awdurdod
Gweler is-baragraffau 7(b)(i) – (iv)

Defnyddiwch adnoddau dim ond at ddibenion cyfreithlon a dibenion a chaniateir

2.55 **Dim ond yn unol â'i ofynion a'r gyfraith y mae'n rhaid i chi ddefnyddio neu awdurdodi defnyddio adnoddau'r awdurdod. Mae'r is-baragraffau hyn hefyd <u>yn berthnasol bob amser</u>.** Os yw eich awdurdod yn darparu adnoddau i chi (er enghraifft ffôn, cyfrifiadur a chyfleusterau TG eraill, cludiant neu gymorth gan swyddogion), dim ond ar gyfer cyflawni busnes eich awdurdod lleol ac unrhyw weithgaredd arall y mae eich awdurdod wedi'ch awdurdodi i'w defnyddio ar ei gyfer y cewch ddefnyddio'r adnoddau neu'r gweithwyr hyn.

2.56 Rhaid i chi fod yn gyfarwydd â'r rheolau sy'n berthnasol i'r broses o ddefnyddio'r adnoddau hyn a gyflwynir gan eich awdurdod. Mae methu cydymffurfio â rheolau eich awdurdod yn debygol o fod yn gyfystyr â thorri'r Cod. Os ydych yn awdurdodi rhywun (er enghraifft aelod o'ch teulu) i ddefnyddio adnoddau eich awdurdod, rhaid i chi fod yn ofalus i sicrhau bod rheolau eich awdurdod yn caniatáu hyn

Defnyddio adnoddau at ddibenion priodol yn unig

Gweler is-baragraffau 7(b)(v) and (vi)

Peidiwch â defnyddio adnoddau at ddibenion preifat neu wleidyddol

2.57 **Rhaid i chi sicrhau eich bod yn defnyddio adnoddau'r awdurdod at ddibenion priodol yn unig. Mae'r is-baragraffau hyn yn berthnasol bob amser.** Nid yw'n briodol defnyddio, nac awdurdodi eraill i ddefnyddio, yr adnoddau at ddibenion preifat neu wleidyddol, gan gynnwys dibenion pleidiol wleidyddol. Wrth ddefnyddio adnoddau'r awdurdod, rhaid i chi ystyried, os yw'n berthnasol, unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan eich awdurdod, er enghraifft, Polisi Diogelwch Gwybodaeth eich awdurdod.

2.58 Ni ddylech byth ddefnyddio adnoddau awdurdod dim ond at ddibenion gwleidyddol, gan gynnwys dylunio a dosbarthu deunydd gwleidyddol pleidiol a gaiff ei lunio at ddibenion cyhoeddusrwydd. Fodd bynnag, gall eich awdurdod eich awdurdodi i ddefnyddio ei adnoddau a'i gyfleusterau at ddibenion gwleidyddol yng nghyswllt busnes eich awdurdod, er enghraifft, cynnal cyfarfodydd eich grŵp gwleidyddol. Yn yr achos hwn, rhaid i chi fod yn ymwybodol o'r cyfyngiadau a roddir ar ddefnydd o'r fath at y dibenion hyn. Dylai Aelodau hefyd ystyried y ffaith bod cyfnodau sy'n arwain at etholiadau llywodraeth leol yn arbennig o sensitif yn hyn o beth. Mae defnyddio adnoddau eich awdurdod y tu allan i'r cyfyngiadau hyn yn debygol o fod yn gyfystyr â thorri'r Cod. Bydd rhai awdurdodau yn caniatáu i aelodau ddefnyddio offer TG a gyflenwir gan yr awdurdod megis gliniaduron at ddefnydd atodol. Cyn belled â bod defnydd o'r fath yn unol â gofynion yr awdurdod, ni fyddai'r Cod yn cael ei dorri, ond ni fyddai anfon negeseuon ebost torfol fel rhan o ymgyrch etholiadol, er enghraifft, yn briodol.

2.59 Fodd bynnag, lle nad oes polisi neu os nad ydych yn gwybod a oes polisi ai peidio, efallai na fyddwch yn defnyddio'r adnoddau hyn at unrhyw ddibenion gwleidyddol neu breifat.

Enghraifft 26

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Sir yn torri'r Cod am ddefnyddio'i offer cyfrifiadurol a gafodd gan y cyngor at ddibenion preifat yn amhriodol drwy lawrlwytho delweddau pornograffig i oedolion ac anfon nifer o lythyrau at bapur newydd lleol, lle'r oedd yn cymryd arno ei fod yn cynrychioli aelodau o'r cyhoedd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi camddefnyddio offer y Cyngor yn groes i'r Cod a'i fod wedi dwyn anfri ar swydd aelod.

Enghraifft 27

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wedi torri'r Cod drwy ddefnyddio ei ffôn symudol a gafodd gan y cyngor yn ormodol at ddibenion preifat. Er mai ychydig o ddefnydd personol oedd yn cael ei ganiatáu dan bolisi TG y Cyngor, cafodd y Cyngor fil o fwy na £1000 yng nghyswllt galwadau preifat yr oedd yr aelod wedi'u gwneud.

Gwneud penderfyniadau gwrthrychol

Gweler paragraff 8(a)

Gweithredwch yn wrthrychol ac er budd y cyhoedd

2.60 **Wrth gymryd rhan yng nghyfarfodydd eich awdurdod, neu wrth ddod i benderfyniadau sy'n ymwneud â busnes yr awdurdod, rhaid i chi wneud hynny gyda meddwl agored ac ystyried y materion yn wrthrychol, gan roi sylw i unrhyw gyngor perthnasol gan swyddogion eich awdurdod.** Yn ystod y broses o wneud penderfyniadau, rhaid i chi weithredu'n deg a rhoi ystyriaeth briodol i les y cyhoedd.

2.61 Gyda rhai penderfyniadau, fel y rhai a wneir gan bwyllgorau cynllunio neu lle'r ydych yn cymryd rhan yn y broses o ystyried mater ward, mae'n ofynnol i chi bob amser wneud eich penderfyniadau ar sail y ffeithiau sydd o'ch blaen, a pheidio â phenderfynu ymlaen llaw i'r fath raddau fel nad ydych yn gwbl barod i ystyried yr holl dystiolaeth a'r cyngor a gewch. Gelwir cael meddwl cwbl gaeedig yn **rhagderfyniad**. Mae gennych hawl i gael barn ragarweiniol am fater penodol cyn cyfarfod (**rhagdueddiad**) cyn belled â'ch bod yn cadw meddwl agored ac yn barod i ystyried rhinweddau'r holl ddadleuon a'r pwyntiau a wneir am y mater dan sylw cyn dod i'ch penderfyniad.

2.62 **Rhagderfyniad**, ar y llaw arall, fyddai lle'r ydych yn amlwg wedi penderfynu ar gamau gweithredu cyn cyfarfod ac yn gwbl amharod i ystyried y dystiolaeth a'r dadleuon a gyflwynwyd ar y mater hwnnw yn ystod y cyfarfod. Gallai rhagderfyniad nid yn unig wneud y penderfyniad yn annilys, byddai hefyd yn gyfystyr â thorri'r Cod.

2.63 Mae adran 78 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn gwahardd aelod o gyfarfod pwyllgor trosolwg neu graffu rhag pleidleisio ar gwestiwn mewn cyfarfod os yw'r aelod, cyn y cyfarfod, wedi cael chwip plaid o ran y cwestiwn.

2.64 Er mwyn i mi ymchwilio i gwynion am "chwipio" pleidleisiau gan grwpiau gwleidyddol, rhaid cael tystiolaeth ysgrifenedig neu dystiolaeth ategol arall sydd ar gael gan y chwip. Ni fydd damcaniaethau sy'n seiliedig ar batrymau pleidleisio grwpiau penodol yn ddigon o dystiolaeth o chwip.

Ystyried y cyngor a roddwyd i chi a rhoi rhesymau

Gweler paragraff 8(b)

Rhowch ystyriaeth briodol i gyngor swyddogion

2.65 **Rhaid i chi roi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion cyfreithiol ac unrhyw ofynion ychwanegol a osodir gan eich awdurdod.** Rhaid i chi ystyried yr holl gyngor a gewch gan swyddogion eich awdurdod, yn enwedig cyngor gan y Prif Weithredwr, y Prif Swyddog Cyllid, y Swyddog Monitro a'r Prif Swyddog Cyfreithiol, lle maent yn ei roi yn unol â'u dyletswyddau statudol. Gellir cynnwys cyngor o'r fath hefyd mewn dogfennau polisi a chanllawiau a gaiff eu llunio gan eich awdurdod. Mae hwn yn faes cymhleth ac mae darpariaethau mewn deddfwriaeth arall sy'n sail iddo ond, yn gyffredinol, mae'n mynd ymhell y tu hwnt i ddim ond ystyried a gwrthod cyngor os nad oes croeso iddo.

2.66 Rwy'n disgwyl i aelodau ddilyn y cyngor oni bai bod rhesymau cryf dros beidio â gwneud hynny, a lle y penderfynir peidio â dilyn cyngor, mae'n ddoeth iawn cofnodi'r rhesymau dros beidio â gwneud hynny.

2.67 Mae'n werth ystyried hefyd fod hyn yn rhoi cyfrifoldeb sylweddol ar ysgwyddau swyddogion statudol i ystyried eu cyngor ffurfiol yn ofalus, ac eto, lle maen nhw'n credu ei fod yn debygol o fod yn ddadleuol, i gadw cofnod ohono. Efallai y bydd achosion ynysig lle rhoddir cyngor i aelod sydd, o'i ddilyn, yn arwain at dorri'r Cod. Wrth ymchwilio i achosion o'r fath, os yw'r dystiolaeth yn awgrymu achos o dorri'r Cod, yn gyffredinol, byddwn yn ystyried y cyngor diffygiol yn ffactor wrth liniaru, yn hytrach nag fel tystiolaeth na ddigwyddodd unrhyw doriad.

2.68 Os oes modd, mae bob amser yn ddefnyddiol gofyn a chael cyngor cyn gynted â phosibl. Os gallwch, gofynnwch am gyngor mewn da bryd cyn cyfarfod, yn hytrach nag yn y cyfarfod neu'n syth cyn iddo ddechrau. Gwnewch yn siŵr eich bod yn rhoi'r holl wybodaeth sydd ei hangen ar y swyddog dan sylw i'w hystyried wrth roi cyngor i chi.

2.69 Os byddwch yn gofyn am gyngor, neu os cynigir cyngor i chi, er enghraifft, ynghylch a ddylech gofrestru buddiant personol, dylech ystyried y cyngor hwn cyn i chi benderfynu. Gall methu gwneud hynny dorri'r Cod.

2.70 Rhaid i chi roi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion statudol ac unrhyw ofynion rhesymol y bydd eich awdurdod yn eu pennu. Mae rhoi rhesymau dros benderfyniadau yn arbennig o bwysig yng nghyswllt penderfyniadau rheoleiddio a phenderfyniadau lle yr effeithir ar hawliau pobl, ond nid yw wedi'i gyfyngu i'r rhain

2.71 Fel mater o arfer da, lle rydych yn anghytuno ag argymhellion swyddogion wrth wneud penderfyniad, dylech roi rhesymau clir dros eich penderfyniad. Mae hyn yn berthnasol i benderfyniadau ynghylch pleidleisio yn erbyn cyngor y swyddogion statudol, hyd yn oed os byddwch yn colli'r bleidlais. Os byddwch yn penderfynu pleidleisio yn erbyn eu cyngor, dylech sicrhau bod eich rhesymau dros wneud hynny yn cael eu cofnodi yn y cofnodion perthnasol. Dylech fod yn ymwybodol y gallai pleidleisio yn erbyn cyngor y swyddogion statudol heb reswm da olygu eich bod yn torri'r Cod.

2.72 Wrth ddod i benderfyniadau lle nad yw'r swyddogion statudol yn darparu cyngor, dylech barhau i ystyried y cyngor a ddarperir gan swyddogion a'i ystyried wrth ddod i'ch penderfyniad. Efallai yr hoffech hefyd roi sylw i gyngor arall yr ydych wedi'i gael ac, wrth gwrs, i'r sefyllfa y mae'r grŵp gwleidyddol yr ydych yn aelod ohono wedi'i fabwysiadu. Mewn rhai amgylchiadau, megis penderfyniadau cynllunio, rhaid i chi beidio â phleidleisio ar sail "chwip" a osodir gan eich grŵp. Mewn achosion eraill, mae'n rhesymol gwneud hynny ond dylech osgoi bod â meddwl cwbl gaeedig cyn dadl. Unwaith eto, beth bynnag fo'r rhesymau dros bleidleisio yn erbyn cyngor swyddogion, mae'n ddoeth iawn eu cofnodi.

Enghraifft 28

Gwrthododd aelod o Gyngor Sir a gadeiriodd gyfarfod o'r cyngor ganiatáu i Swyddog Monitro'r Cyngor gynghori aelodau yn ystod dadl am "Lythyr Blynyddol" y Cyngor gan Swyddfa Archwilio Cymru ar y pryd. Hefyd, pan lwyddodd y Swyddog Monitro i ymyrryd i fynegi pryderon difrifol am y ffordd yr oedd y trafodion yn cael eu cynnal, methodd yr aelod roi sylw i'r cyngor cyfyngedig y caniatawyd i'r Swyddog Monitro ei gynnig a dywedodd yn syml ei fod yn “nodi ei sylwadau”.

Penderfynwyd bod yr aelod wedi torri paragraff 8(a)(iii) (ystyried cyngor swyddogion monitro) o'r Cod. Ystyriodd y Panel Dyfarnu ymddiheuriad llawn yr aelod a’r ffaith ei fod yn edifar o’r hyn a wnaeth a nododd pe na bai'r aelod eisoes wedi derbyn ei gamweddau y byddai wedi pennu cosb fwy nag a wnaeth.

Treuliau

Gweler paragraff 9(a)

Cadwch at y rheolau wrth hawlio treuliau

2.73 **Mae angen i chi ddilyn y gyfraith a gofynion eich awdurdod wrth hawlio treuliau a lwfansau.** Os oes gennych unrhyw amheuaeth am eich hawliau, neu'r ffordd briodol o hawlio, dylech ofyn am gyngor. Mae angen i chi gadw cofnodion priodol o wariant, gyda derbynebau lle bo'n briodol, fel y gallwch ddangos tystiolaeth briodol o'ch hawliadau. Hyd yn oed os nad yw cynllun penodol yn gofyn i chi gyflwyno derbynebau, fe'ch cynghorir yn gryf i gadw'r rhain fel y gallwch brofi faint yr ydych wedi'i wario mewn gwirionedd ar yr eitemau yr ydych yn eu hawlio, er enghraifft, ar gyfer gofal plant.

Enghraifft 29

Honnwyd bod aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wedi defnyddio'r Lwfans Gofal Plant/Dibynnydd i dalu ei wraig i ofalu am ei ferch. Yn ystod yr ymchwiliad, daeth i'r amlwg ei fod wedi talu incwm wythnosol rheolaidd i'w fab sy'n oedolyn (o briodas flaenorol) i ofalu am y plentyn yn ôl yr angen. Roedd yr aelod yn gallu darparu prawf o'r taliadau drwy dderbynebau a bonion siec. Ac ystyried hyn, nid oedd unrhyw dystiolaeth o unrhyw fethiant ar ran yr aelod i gydymffurfio â'r Cod.

Rhoddion a lletygarwch
Gweler paragraff 9(b)

Meddyliwch yn ofalus cyn derbyn rhodd neu letygarwch

2.74 **Mae'n bwysig nad ydych yn derbyn unrhyw roddion na lletygarwch i chi'ch hun, nac ar ran eraill, a fyddai'n eich gosod o dan rwymedigaeth neu'n ymddangos fel petai'n gwneud hynny.** Gellid ystyried bod derbyn rhoddion neu letygarwch o'r fath yn peryglu eich gwrthrychedd pan fyddwch yn gwneud penderfyniadau neu'n gwneud gwaith eich Cyngor. Mae hyn hefyd yn wir am unrhyw wasanaethau neu roddion mewn nwyddau. Nid yw hyn yn eich atal rhag mynd i ddigwyddiadau swyddogol fel derbyniad dinesig neu ginio gwaith lle mae eich awdurdod wedi'u hawdurdodi. (Gweler hefyd yr adran o'r canllawiau hyn ar gofrestru rhoddion a lletygarwch dan baragraff 17 o'r Cod.)

3 Buddiannau personol a rhagfarnus

3.1 Mae elfennau'r Cod sy'n cwmpasu buddiannau personol a rhagfarnus yn arwain at lawer o gwestiynau gan aelodau. Maent wedi'u cynlluniwyd i ddiogelu egwyddorion anhunanoldeb a gwrthrychedd. Eu bwriad yw rhoi hyder i aelodau'r cyhoedd bod penderfyniadau'n cael eu gwneud er eu lles gorau, ac nid er lles aelodau awdurdodau na'u cysylltiadau personol agos.

3.2 Mae buddiannau personol yn ymwneud â materion lle gallech chi neu gyswllt personol agos fod â rhywfaint o gysylltiad â mater sy'n cael ei drafod. Mae'r buddiannau hyn yn dod yn rhai rhagfarnus lle gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad rhesymol bod y buddiant yn debygol o ddylanwadu ar eich pleidlais, neu eich penderfyniad.

3.3 Yn fy mhrofiad i, y gwahaniaeth rhwng buddiannau personol a rhagfarnus, a pha gamau y dylai aelod eu cymryd yn dibynnu ar natur ei fuddiant, sy'n achosi'r anhawster mwyaf i aelodau. Mae'r paragraffau isod wedi'u cynllunio i gynnig arweiniad yn y maes hwn. Byddwn yn argymell yn gryf, os oes gennych unrhyw amheuaeth ynghylch a oes gennych fuddiant personol neu ragfarnus, ac, os felly, beth sydd angen i chi ei wneud, dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro am gyngor. Fodd bynnag, chi sy'n penderfynu pa gamau y dylid eu cymryd.

3.4 Er mwyn cynnig rhywfaint o gymorth pellach, rwyf wedi atodi dau siart llif yn Atodiad 2 a 3 a gynlluniwyd gan gyn Swyddog Monitro Cyngor Sir Ceredigion i'ch tywys drwy'r cwestiynau y dylech eu gofyn wrth benderfynu a oes gennych fuddiant ai peidio. Maent at ddibenion darlunio yn unig ac nid ydynt yn derfynol.

3.5 Ceir canllawiau ar gofrestru buddiannau yn Adran 4.

Buddiannau personol

Gweler paragraff 10

A oes gennych gysylltiad agos â'r eitem i'w hystyried?

3.6 **Tra byddwch yn cyflawni eich dyletswyddau, rhaid i chi ystyried a oes gennych fuddiant personol ac, os felly, a oes angen i chi ei ddatgelu.** Mae'r rhan fwyaf o aelodau'n gwybod bod angen i chi ddatgelu buddiannau personol mewn cyfarfodydd, ond mae achlysuron eraill, megis wrth siarad â swyddogion eich awdurdod am y mater dan sylw, pan fydd angen i chi wneud hynny hefyd.

3.7 Rhestrir isod rai cwestiynau y dylech eu gofyn i chi'ch hun wrth benderfynu a oes gennych fuddiant ai peidio:

Oes gennyf fuddiant personol?

3.8 Mae gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes yn eich awdurdod, gan gynnwys wrth wneud penderfyniad, lle mae'n ymwneud â'r canlynol neu'n debygol o effeithio arnynt:

1. eich swydd neu eich busnes

2. eich cyflogwr, neu unrhyw gwmni yr ydych yn bartner neu'n gyfarwyddwr cyflogedig ynddo

3. unrhyw un sydd wedi talu tuag at gost eich etholiad neu eich treuliau fel aelod

4. unrhyw gwmni lle mae gennych gyfranddaliadau â gwerth enwol o fwy na £25,000 neu lle mae eich daliad yn fwy nag 1% o gyfanswm cyfalaf y cyfranddaliadau a roddwyd, sydd â safle neu dir yn ardal eich awdurdod

5. unrhyw gontract y mae eich awdurdod yn ei wneud gyda chwmni yr ydych yn bartner ynddo, yn gyfarwyddwr cyflogedig neu y mae gennych gyfranddaliadau ynddo (fel y disgrifir yn 4, uchod)

6. unrhyw dir y mae gennych fuddiant ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod (mae hyn yn arbennig o bwysig ym mhob mater cynllunio gan gynnwys cynlluniau strategol)

7. unrhyw dir a osodir gan eich awdurdod i gwmni yr ydych yn bartner ynddo, yn gyfarwyddwr cyflogedig neu'n gorff (fel y nodir yn 4, uchod)

8. unrhyw gorff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddo gan eich awdurdod

9. unrhyw un o'r canlynol lle mae gennych aelodaeth neu swydd rheolaeth gyffredinol:

    - awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus
    - cymdeithas, elusen neu gorff cwmni, diwydiant a darbodus wedi'u cyfeirio at ddibenion elusennol
    - corff y mae ei brif rôl yn dylanwadu ar farn neu bolisi'r cyhoedd
    - undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol
    - clwb preifat neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod

10. unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded i'w feddiannu am o leiaf 28 diwrnod.

11. unrhyw unigolyn y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef/hi.

3.9 Mae bob amser yn fwy diogel datgan buddiant; Fodd bynnag, os nad ydych yn siŵr, cysylltwch â'ch Clerc neu Swyddog Monitro prif gyngor yr ardal, a allai gynnig cyngor yn amodol ar gyfyngiadau o ran adnoddau.

Materion sy'n effeithio ar eich lles neu eich sefyllfa ariannol

A fydd eich lles chi neu les un o'ch cydnabod yn cael ei effeithio?

3.10 Mae gennych fuddiant personol os gellid ystyried bod penderfyniad yn effeithio ar eich llesiant neu'ch sefyllfa ariannol neu lesiant neu sefyllfa ariannol unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych **gysylltiad personol agos** ag ef i raddau mwy helaeth na phobl eraill yn eich ward neu, ar gyfer aelodau awdurdodau nad oes ganddynt wardiau (er enghraifft, parciau cenedlaethol), yn ardal eich awdurdod.

3.11 Mae enghreifftiau o benderfyniadau o'r math hwn yn cynnwys, ond nid yn gyfyngedig i, materion amlwg fel contractau'n cael eu dyfarnu i gwmni eich partner, ond hefyd materion yn ymwneud â lleoliad datblygiadau, lle gallai wneud gwahaniaeth mawr i ble rydych chi neu'ch cysylltiadau personol agos yn byw. Mae enghreifftiau hefyd wedi cynnwys lleoliad meysydd chwarae, lle mae aelodau etholedig wedi gwrthwynebu eu cael ger eu tai oherwydd materion yn ymwneud â sŵn.

Beth yw "corff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus"?

A yw'r corff yn cynnal gwasanaeth cyhoeddus?

3.12 Mae'r ymadrodd "corff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus" wedi bod yn destun dehongliad eang gan y llysoedd at amrywiaeth o ddibenion gwahanol. Er nad yw'n bosibl llunio rhestr ddiffiniol o gyrff o'r fath, dyma rai o'r meini prawf i'w hystyried wrth benderfynu a yw corff yn bodloni'r diffiniad hwnnw ai peidio:

- A yw'r corff hwnnw'n cynnal gwasanaeth cyhoeddus?
- A yw'r corff yn cymryd lle llywodraeth leol neu ganolog wrth gyflawni'r swyddogaeth, er enghraifft, cartref gofal gyda phreswylwyr a gaiff eu cefnogi gan y gwasanaethau cymdeithasol?
- A yw'r corff (gan gynnwys un ar gontract allanol yn y sector preifat) yn arfer swyddogaeth sydd wedi'i dirprwyo iddo gan awdurdod cyhoeddus, er enghraifft, cwmni preifat sy'n casglu sbwriel i'r awdurdod?
- A yw'r swyddogaeth yn cael ei harfer o dan ddeddfwriaeth neu yn unol â rhywfaint o bŵer statudol?
- A oes modd adolygu'r corff yn farnwrol?

3.13 Oni bai eich bod yn ateb 'ydy/oes' i un o'r cwestiynau uchod, mae'n annhebygol bod y corff yn eich achos chi yn arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus. Enghreifftiau o gyrff sydd wedi'u cynnwys yn y diffiniad hwn yw cyrff iechyd, cwmnïau sy'n eiddo i'r cyngor sy'n arfer swyddogaethau cyhoeddus a chyrff llywodraethu ysgolion. Os oes angen rhagor o wybodaeth arnoch neu gyngor penodol ar y mater hwn, cysylltwch â'ch Swyddog Monitro.

Beth yw ystyr "effeithio ar lesiant neu sefyllfa ariannol"?

A yw ansawdd eich bywyd yn cael ei effeithio?

3.14 Gellir disgrifio'r term 'llesiant' fel amod o fodlonrwydd a hapusrwydd. Mae unrhyw beth a allai effeithio ar ansawdd eich bywyd, naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol, yn debygol o effeithio ar eich llesiant. Gall diddordeb personol gael effaith gadarnhaol a negyddol arnoch chi neu'ch cysylltiadau personol agos. Felly, os oes gennych chi neu nhw'r potensial i ennill neu golli yn sgil mater sy'n cael ei ystyried, mae angen i chi ddatgan buddiant personol yn y ddwy sefyllfa.

Pwy sy'n gyswllt personol agos?

Mae cysylltiadau personol agos yn cynnwys ffrindiau,perthnasau, cysylltiadau busnes a'r rhai yr ydych wedi bod mewn anghydfod â nhw

3.15 Mae cysylltiadau personol agos yn cynnwys pobl fel ffrindiau agos, cydweithwyr y mae gennych gysylltiadau arbennig o gryf â nhw, cysylltiadau busnes a pherthnasau agos. Nid yw'n cynnwys cysylltiadau achlysurol, perthnasau pell na phobl y byddwch yn dod i gysylltiad â nhw drwy eich rôl fel aelod neu eich gwaith yn y gymuned leol. Nid yw chwaith yn cynnwys unigolyn, fel perthynas agos, yr ydych wedi ymddieithrio oddi wrtho, ac y byddai'n afresymol i chi feddu ar wybodaeth am ei fusnes neu ei fuddiannau eraill, na'r effaith bosib ar ei lesiant yn sgil mater o'r fath sy'n cael ei ystyried gan eich awdurdod.

3.16 Gall cysylltiadau personol agos hefyd gynnwys rhywun yr ydych wedi bod mewn anghydfod ag ef, neu y gellir ystyried bod gennych ddiddordeb roi dan anfantais. Er enghraifft, mae'n ddigon posibl na fyddai bod yn aelod o'r un clwb golff â rhywun arall ynddo'i hun yn gyswllt personol agos, ond y byddai cael yr unigolyn hwnnw fel partner golff bob wythnos. Os nad ydych yn siŵr, dylech holi eich Swyddog Monitro.

Beth os ydw i'n perthyn i awdurdod heb wardiau nac adrannau etholiadol?

3.17 Os ydych yn aelod o awdurdod nad oes ganddo wardiau neu adrannau etholiadol, bydd angen i chi ddatgan buddiant personol pryd bynnag y byddwch yn ystyried mater mewn cyfarfod eich awdurdod os yw'n effeithio ar eich llesiant neu'ch sefyllfa ariannol chi neu un neu fwy o'ch cysylltiadau personol agos, **yn fwy** nag y byddai'n effeithio ar bobl eraill yn ardal eich awdurdod. Os ydych yn aelod awdurdod lleol o awdurdod tân, er enghraifft, byddai angen i chi ddatgan buddiant o dan y pennawd hwn ar faterion sy'n ymwneud ag ardal eich awdurdod enwebu.

Aelodau “dwy het”

Cadwch feddwl agored wrth gyflawni dwy swydd

3.18 Os ydych yn aelod o gyngor cymuned a chyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, nid ydych yn cael eich atal rhag trafod yr un materion yn y ddau. Gallwch, er enghraifft, gymryd rhan mewn trafodaeth am gais cynllunio yr ymgynghorwyd â'ch Cyngor Cymuned yn ei gylch a dal i fwrw ymlaen i gymryd rhan mewn penderfyniad am y cais os ydych yn eistedd ar Bwyllgor Cynllunio eich Cyngor Sir.

3.19 Os byddwch yn gwneud hynny, byddai'n ddoeth i chi ddatgan yng nghyfarfod y Cyngor Cymuned y byddech yn edrych ar y mater o'r newydd pan fyddwch yn ei ystyried yng nghyfarfod y Cyngor Sir, ac y byddech yn ystyried yr holl wybodaeth a'r cyngor a roddwyd i chi. Yn y Pwyllgor Cynllunio, dylech nodi'n glir nad ydych wedi'ch rhwymo gan farn y Cyngor Cymuned. Mae'r cyngor ynghylch gwneud penderfyniadau gwrthrychol yng nghyswllt paragraff 8 o'r Cod hefyd yn berthnasol yma.

3.20 Yn amlwg, petai'r cais cynllunio yn un a gyflwynwyd gan y Cyngor Cymuned, yna byddai gennych fuddiant personol a rhagfarnus, a byddai'n ofynnol i chi ei ddatgan a thynnu'n ôl yn unol â'r canllawiau ar "beth i'w wneud os oes gennych fuddiant rhagfarnus" isod.

Enghraifft 30

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Cymuned wedi torri'r Cod am fethu datgan buddiant personol a rhagfarnus mewn cyfarfod a oedd yn ystyried pecyn cydnabyddiaeth y Clerc; roedd yr aelod a'r Clerc mewn perthynas ac wedi dyweddïo gyda'r bwriad o briodi ar y pryd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu y dylai'r aelod fod wedi datgan buddiant personol yn yr eitem o fusnes yn rhinwedd ei gysylltiad personol agos â'r Clerc. Roedd hefyd o'r farn bod natur perthynas yr aelod â'r Clerc yn un a arweiniodd at fuddiant rhagfarnus gan ei fod yn ymwneud â buddiant sylweddol i'w briod yn y dyfodol. Roedd y Panel Dyfarnu o'r farn bod y diddordeb yn un a fyddai'n effeithio ar ganfyddiad y cyhoedd o allu'r aelodau i wneud penderfyniad er budd y cyhoedd. Pwysleisiodd y Panel Dyfarnu eto mai'r prawf oedd nid p'un ai a wnaeth yr aelod y penderfyniad heb ragfarn, ond a fyddai wedi cael ei ystyried yn gwneud hynny.

Enghraifft 31

Cyflwynodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol nifer o sylwadau i swyddogion ei Gyngor ar ran etholwr a oedd yn ymwneud â phrynu tir sy'n eiddo i'r Cyngor a oedd yn cael ei werthu drwy broses dendro. Roedd yr aelod a'r etholwr yn ffrindiau personol agos ers tro byd, ar ôl adnabod ei gilydd ers tua 40 mlynedd. Roedd posibilrwydd y gallai'r etholwr elwa'n ariannol o ymyriad yr aelod. Penderfynodd y Panel Dyfarnu nad oedd yr aelod yn ystyried (fel sy'n ofynnol gan baragraff 10(1) o'r Cod) a oedd ganddo 'fuddiant personol' pan siaradodd, ysgrifennu a mynd i gyfarfodydd am y tir; ac ni ddatgelodd fodolaeth a natur y buddiant a oedd yn torri paragraff 11. Penderfynodd y Panel fod diddordeb personol yr aelod mor arwyddocaol fel ei fod hefyd yn 'fuddiant rhagfarnus'. Penderfynodd y Panel, felly, fod yr aelod hefyd wedi methu cydymffurfio â pharagraff 14 o'r Cod, gan na ddylai fod wedi gwneud sylwadau llafar nac ysgrifenedig nac wedi mynd i gyfarfodydd i drafod y mater ar ran ei etholwr.

Beth os nad wyf yn ymwybodol o'm buddiant personol?

Datgelwch yr hyn a wyddoch

3.21 Dim ond pan fyddwch yn ymwybodol o fodolaeth y buddiant personol neu **os yw hynny'n rhesymol** y dylai eich rhwymedigaeth i ddatgelu buddiant personol mewn cyfarfod fod yn berthnasol. Yn amlwg, ni ellir disgwyl i chi ddatgan rhywbeth nad ydych yn ymwybodol ohono. Byddai'n anymarferol disgwyl i chi ymchwilio i gyflogaeth, buddiannau busnes a gweithgareddau eraill eich holl gysylltiadau a pherthnasau agos. Fodd bynnag, ni ddylech anwybyddu bodolaeth buddiannau y dylech, o safbwynt arsyllwr rhesymol a gwrthrychol, fod wedi bod yn ymwybodol ohonynt.

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant personol

Gweler paragraff 11

Ar ôl ei ddatgelu gallwch aros a chymryd rhan os nad yw eich buddiant yn rhagfarnus

3.22 Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes yn eich awdurdod, **rhaid** i chi ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant cyn cymryd rhan (oni bai ei fod hefyd yn fuddiant rhagfarnus) mewn unrhyw fusnes y mae'n ymwneud ag ef. Bydd sut y gwnewch hyn yn dibynnu ar yr amgylchiadau lle mae'r busnes yn cael ei drafod.

3.23 Os ydych yn mynd i **gyfarfod**,[10] rhaid i chi ddatgelu'r buddiant ar lafar i'r cyfarfod hwnnw cyn neu ar ddechrau'r broses o ystyried y busnes perthnasol yn y cyfarfod, neu ar yr adeg y daw'r buddiant i'r amlwg. Os mai dyma'r tro cyntaf i chi ddatgelu'r buddiant yn ystod eich cyfnod presennol yn y swydd, rhaid i chi ei gadarnhau'n ysgrifenedig cyn neu'n syth ar ôl diwedd y cyfarfod, yn unol â'r trefniadau a nodwyd gan Swyddog Monitro eich awdurdod. Mae angen i chi ddweud yn ysgrifenedig beth yw'r buddiant o leiaf, yn ogystal â pha fusnes a ystyrir yn y cyfarfod y mae'n ymwneud ag ef ac mae angen i chi ei lofnodi.

[10] Mae'r diffiniad o 'gyfarfod' ym mharagraff 1(1) o'r Cod yn eang iawn ac mae'n cynnwys unrhyw gyfarfod lle mae aelodau neu swyddogion yn bresennol, nid cyfarfodydd ffurfiol y Cyngor yn unig. Er enghraifft, gall gynnwys cyfarfod anffurfiol rhwng aelod a swyddog.

3.24 Os ydych yn cyflwyno **sylwadau ysgrifenedig** (gan gynnwys drwy ebost, neges destun ac ati) i aelod neu swyddog o'ch awdurdod ynghylch unrhyw fater y mae gennych fuddiant personol ynddo, dylech gynnwys manylion y buddiant yn yr ohebiaeth honno.

3.25 Yn yr un modd, os ydych yn gwneud **sylwadau llafar** (boed hynny'n bersonol, dros y ffôn neu drwy gynhadledd fideo ac ati) dylech ddatgelu'r buddiant ar ddechrau'r sylwadau hynny, neu pan ddaw'r buddiant i'r amlwg. Yn gyffredinol, byddwn yn disgwyl i swyddogion gofnodi unrhyw sgwrs y mae aelod wedi datgelu buddiant ynddi a'i hatodi i'r ffeil briodol. Fodd bynnag, eich cyfrifoldeb chi o hyd o dan y Cod (paragraff 11(2)(b)) yw cadarnhau sylwadau llafar a manylion y buddiant personol y gwnaethoch ei ddatgelu yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod.

3.26 **Pwynt allweddol:** Rhaid i chi ddatgelu bodolaeth a natur buddiant personol yn y ffordd a nodir uchod ar bob achlysur cyn i chi gymryd rhan yn y busnes y mae'n ymwneud ag ef, p'un ai a ydych wedi cofrestru'r buddiant o'r blaen ai peidio. Mae hyn yn sicrhau bod pawb sy'n bresennol, gan gynnwys aelodau o'r cyhoedd neu arsylwyr eraill, yn ymwybodol o'ch buddiant.

3.27 Os ydych yn gwneud penderfyniad fel rhan o **weithrediaeth neu fwrdd**, rhaid i chi sicrhau bod y cofnod ysgrifenedig o'r penderfyniad hwnnw (er enghraifft, cofnodion cyfarfod cabinet) yn cynnwys manylion eich buddiant.

3.28 Os yw eich Swyddog Monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth am eich diddordeb personol yn **wybodaeth sensitif**, yna dylech ddatgelu bodolaeth buddiant personol (ond nid ei natur), a chadarnhau bod y Swyddog Monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth amdano yn sensitif. Ceir rhagor o wybodaeth am hyn yn yr adran ar wahân ar baragraff 16 o'r Cod isod.

3.29 Os byddwch yn datgan buddiant personol, gallwch aros yn y cyfarfod, siarad a phleidleisio ar y mater, **oni bai bod eich buddiant personol hefyd yn fuddiant rhagfarnus.** Amlinellir yr hyn sy'n gyfystyr â buddiant rhagfarnus yn yr adran ganlynol.

Enghraifft 32

Roedd Arweinydd Cyngor Bwrdeistref Sirol yn bresennol mewn cyfarfod rhyng-asiantaethol a drefnwyd i drafod cynigion dadleuol lleol i ddarparu llety preswyl i blant ifanc, a allai fod ag anawsterau ymddygiad, mewn eiddo cyfagos. Cymerodd yr Arweinydd ran yn y cyfarfodydd er iddo gael cyngor, gan Swyddog Monitro a Phrif Weithredwr y Cyngor, fod ganddo fuddiant rhagfarnus ac na ddylai wneud hynny.

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod gan yr Arweinydd fuddiant personol (and oedd yn cael ei herio) a buddiant rhagfarnus yn y cynnig oherwydd pa mor agos oedd yr eiddo at gartref yr Arweinydd, a'r effaith niweidiol bosib ar werth y cartref hwnnw. Canfu'r Panel, er ei fod wedi cael ei roi yn y fantol yn ystod y cyfarfod rhyng-asiantaethol, nad oedd yr Arweinydd wedi datgelu buddiant personol ar ddechrau'r cyfarfod, yn groes i baragraff 11(1) o'r Cod; ac nad oedd wedi tynnu'n ôl o'r cyfarfod, yn groes i baragraff 14(1)(a). Wrth chwarae rhan weithredol a chyflwyno sylwadau yn y cyfarfod, ceisiodd yr Arweinydd, yn amhriodol, ddylanwadu ar benderfyniadau am y cynnig yn groes i baragraffau 14(1)(c) ac (e). Wrth ddod i'r casgliad hwn, dywedodd y Panel nad oes angen i benderfyniad ynghylch unrhyw fusnes gan yr awdurdod y mae gan aelod fuddiant rhagfarnus ynddo fod yn benderfyniad ffurfiol gan yr awdurdod sy'n destun pleidlais neu i gael cymeradwyaeth pwyllgor neu broses ffurfiol arall. Mae amrywiaeth o benderfyniadau y gellir eu gwneud am fater. Canfu'r Panel fod y sylwadau a wnaed gan yr Arweinydd yn y cyfarfod yn gallu dylanwadu ar eraill ac unrhyw benderfyniad a wnaed ar y cynnig, gan gynnwys gan yr asiantaeth a oedd yn bwriadu gweithredu'r cartref plant.

Canfu'r Panel hefyd, o ganlyniad i'w fuddiant rhagfarnllyd yn y mater, na ddylai'r Arweinydd fod wedi anfon ebost at y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol ynghylch y cynnig ar ôl y cyfarfod rhyng-asiantaeth, yn groes i baragraff 14(1)(d). Ond, wrth wneud hynny, methodd â datgelu ei fuddiant personol yn yr ebost hwnnw fel sy'n ofynnol gan baragraff 11(2)(a) a cheisiodd ddylanwadu ar fater yr oedd ganddo fuddiant rhagfarnllyd ag ef, yn groes i baragraff 14(1)(c).

Canfu'r Panel y gellid yn rhesymol ystyried bod yr Arweinydd yn dwyn anfri ar ei swydd a'r awdurdod drwy gynnwys ei hun yn y ffordd y gwnaeth, yn groes i baragraff 6(1)(a).

Enghraifft 33

Ymchwiliais i gŵyn bod aelod o Gyngor Tref wedi ceisio defnyddio ei swydd i amharu ar brosiect 'Canolfan Gymunedol' oherwydd yn y Ganolfan, byddai clwb cymdeithasol yn gweini bwyd a diod a byddai hyn yn effeithio ar fusnes yr aelod-tafarn/bwyty cyfagos. Roedd yr aelod hefyd yn y gorffennol wedi bod mewn perthynas fusnes gydag un o bartïon y prosiect Canolfan Gymunedol, a oedd wedi dod i ben yn chwerw. Dangosodd cofnodion hanesyddol cyfarfodydd y Cyngor fod yr aelod wedi datgelu buddiant personol yn y prosiect ac nad oedd wedi mynd i gyfarfodydd oherwydd bod hyn yn fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, mewn cyfarfod diweddarach o'r Cyngor ni ddatgelodd yr aelod fodolaeth a natur ei fuddiant ac ni thynnodd yn ôl o'r broses o ystyried y prosiect pan gafodd ei drafod. Roedd hyn er gwaethaf cyngor y Clerc ei bod yn debygol bod ganddo fuddiant yn y mater dan sylw. Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi methu datgelu bodolaeth a natur buddiant personol, yn groes i baragraff 11(1) o'r Cod. Penderfynodd y Pwyllgor hefyd fod y buddiant yn fuddiant rhagfarnus, a gan fod yr aelod wedi methu gadael y cyfarfod, roedd hefyd wedi torri paragraff 14(1).

Buddiannau rhagfarnus

Gweler paragraff 12

Peidiwch â gadael i'ch barn ddylanwadu arnoch chi – ystyriwch beth fyddai barn aelod rhesymol o'r cyhoedd

A oes gennyf fuddiant rhagfarnus?

3.30 Bydd eich buddiant personol hefyd yn fuddiant rhagfarnus mewn mater petai aelod o'r cyhoedd, sy'n gwybod y ffeithiau perthnasol, yn credu'n rhesymol fod eich buddiant personol mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu eich barn am fuddiannau'r cyhoedd ac:

- nad yw'r mater yn berthnasol i un o'r categorïau busnes sydd wedi'i eithrio (gweler isod), neu
- nad yw'r categorïau wedi'u heithrio yn gymwys oherwydd bod y mater yn ymwneud â mater trwyddedu neu reoleiddio (gweler paragraff 12(3)).

Beth sydd mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu eich barn?

A fyddai aelod rhesymol o'r cyhoedd yn eich ystyried yn ddiduedd?

3.31 Os byddai aelod rhesymol o'r cyhoedd sydd â gwybodaeth am yr holl ffeithiau perthnasol yn credu y gallai eich barn am fuddiannau'r cyhoedd fod yn rhagfarnllyd, yna mae gennych fuddiant rhagfarnus. Mae hwn yn **brawf gwrthrychol**. Rhaid i chi benderfynu nid a fyddech yn gwneud y penderfyniad heb ragfarn, ond a fyddech yn cael eich ystyried yn gwneud hynny.

3.32 Rhaid i chi ofyn i chi'ch hun a fyddai **aelod o'r cyhoedd**, pe bai'n gwybod yr holl ffeithiau perthnasol, yn meddwl bod eich buddiant personol mor arwyddocaol fel y byddai'n debygol o ragfarnu eich barn. Mewn geiriau eraill, rhaid ystyried bod y buddiant yn debygol o niweidio neu amharu ar eich gallu i farnu budd y cyhoedd.

3.33 Ni fydd bodolaeth gwybodaeth leol, neu gysylltiadau o fewn y gymuned leol, fel arfer yn ddigon i fodloni'r prawf. Rhaid cael rhyw ffactor a allai achosi niwed cadarnhaol i'ch gallu i farnu budd y cyhoedd yn wrthrychol. Mae natur y mater hefyd yn bwysig, gan gynnwys a yw'r effaith yn gyfartal ar nifer fawr o bobl neu a yw'n effeithio'n arbennig arnoch chi neu grŵp llai.

3.34 Rhaid cofio rhai egwyddorion cyffredinol wrth gymhwyso'r prawf hwn. Dylech yn amlwg weithredu er budd y cyhoedd ac nid er budd unrhyw bartneriaethau cyswllt personol agos. Rydych yn geidwad y pwrs cyhoeddus a dylai budd y cyhoedd a'ch ymddygiad a'ch penderfyniadau adlewyrchu'r cyfrifoldeb hwn.

3.35 Byddai gennych ddiddordeb rhagfarnus mewn cynnig cais cynllunio os yw cyswllt personol agos i chi (er enghraifft, eich mab neu ffrind da) yn byw wrth ymyl y safle arfaethedig. Y rheswm am hyn yw y byddai'r cais yn debygol o effeithio ar eich cyswllt personol agos i raddau mwy helaeth na'r rhan fwyaf o drigolion y ward neu'r adran etholiadol y mae'r penderfyniad (neu'r awdurdod yn effeithio arni, os nad oes gan eich awdurdod wardiau) ac mae hyn yn rhoi buddiant personol i chi yn y mater. Mae'r cysylltiad personol agos yn golygu y gallai aelod rhesymol o'r cyhoedd feddwl y byddai'n rhagfarnu eich barn am les y cyhoedd wrth ystyried y cais cynllunio. **Nid oes ots a fyddai'n gwneud hynny ai peidio.**

3.36 Mewn achosion eraill, lle bu anghydfod rhyngoch chi ac unigolyn a allai fod dan anfantais oherwydd penderfyniad, gallai aelod rhesymol gwybodus o'r cyhoedd ddod i'r casgliad y byddai hyn yn dylanwadu arnoch wrth bleidleisio, p'un ai a yw hyn yn wir ai peidio.

A yw'r mater yn berthnasol i un o'r eithriadau?

Gweler paragraff 12(2)

A ydych wedi'ch eithrio rhag bod â buddiant rhagfarnus?

3.37 Ni fydd gennych fuddiant rhagfarnus os yw'r busnes yn berthnasol i un o nifer o’r eithriadau a nodir isod.

3.38 Mae'r busnes yn ymwneud â'r canlynol:

- awdurdod perthnasol arall (h.y. cyngor sir / cyngor bwrdeistref sirol, cyngor cymuned, awdurdod tân ac achub, awdurdod parc cenedlaethol neu banel heddlu a throseddu) yr ydych hefyd yn aelod ohono
- awdurdod cyhoeddus arall neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus lle mae gennych swydd rheolaeth gyffredinol
- corff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddo gan eich awdurdod
- eich rôl fel llywodraethwr ysgol lle nad ydych wedi cael eich penodi na'ch enwebu gan eich awdurdod (er enghraifft, rhiant-lywodraethwr) oni bai bod y busnes yn ymwneud yn benodol â'ch ysgol
- eich rôl fel aelod o fwrdd iechyd lle nad ydych wedi cael eich penodi gan eich awdurdod
- tai - os oes gennych denantiaeth neu brydles gyda'r awdurdod, ar yr amod nad yw'r mater yn ymwneud â'ch tenantiaeth neu brydles benodol ac nad oes gennych ôl-ddyledion rhent o fwy na 2 fis
- prydau ysgol neu gludiant i'r ysgol a threuliau teithio, os ydych yn rhiant, gwarcheidwad, taid neu nain neu'n gyfrifol am blentyn mewn addysg amser llawn oni bai ei fod yn ymwneud yn benodol â'r ysgol y mae'r plentyn hwnnw'n ei mynychu

- penderfyniadau am dâl salwch statudol, os ydych yn ei gael neu os oes gennych hawl i'w gael gan eich awdurdod
- lwfans, taliad neu bensiwn i aelodau. Nid wyf o'r farn bod aelod sy'n cael ei gyflwyno i'w ethol i swyddfa cyngor ac sy'n denu Lwfans Cyfrifoldeb Arbennig yn fuddiant rhagfarnus gan fy mod o'r farn eu bod yn cael eu hepgor yn sgil hyn.

3.39 **Ni** fydd yr eithriadau hyn yn gymwys pan fo'r busnes yr ydych yn ei ystyried yn ymwneud â phenderfynu ar gymeradwyaeth, cydsyniad, trwydded, caniatâd neu reoliad (gweler paragraff 12(3)). Rwy'n credu bod y disgrifiadau hyn yn cyfeirio at gategori cyfyngedig o benderfyniadau, megis rhoi caniatâd cynllunio a phenderfyniadau trwyddedu. Byddai dehongliad ehangach o gymeradwyaeth, er enghraifft, yn cwmpasu bron pob agwedd ar fusnes eich awdurdod ac mae'n amlwg nad oedd yn fwriadol.

3.40 Os oes un o'r eithriadau'n berthnasol, **ni** chewch eich ystyried i fod â buddiant rhagfarnus. Mae'n rhaid i chi ddatgelu eich buddiant personol o hyd **ond caniateir i chi gymryd rhan yn yr eitem sy'n cael ei thrafod.**

Enghraifft 34

Penderfynodd Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod dau aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol, a oedd yn chwiorydd, wedi methu datgan buddiannau personol a rhagfarnus pan wnaethant benderfynu dyrannu arian o Gynllun Taliadau Bach eu Haelodau i gwmni, lle'r roedd un o'r aelodau dan sylw yn gyfarwyddwr di-dâl. Yn ystod fy ymchwiliad, roedd un o'r aelodau'n anghytuno â'r ffaith ei bod wedi cael cyngor gan y Swyddog Monitro ynghylch datgelu buddiannau o'r fath. Er iddi gael cyngor ar ddatgan buddiannau, roedd yr aelod arall wedi gwneud datganiad ffug yn nodi nad oedd ganddi fuddiant yn y cwmni ar y ffurflen enwebu. Ystyriodd y Pwyllgor Safonau fod torri paragraffau 11(datgelu buddiannau) a 14 (cyfranogiad o ran budd a ddatgelwyd) o'r Cod yn rhai difrifol.

Enghraifft 35

Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod yr amgylchiadau lle'r oedd aelodaeth aelod o sefydliad lleol wedi dod i ben, gan arwain at anghydfod chwerw a pharhaus rhyngddi hi a'r sefydliad (gan gynnwys llythyrau cyfreithwyr ar gyfer adennill dyled) yn gyswllt personol agos. Penderfynodd fod natur y cyswllt hwn yn golygu bod gan yr aelod fuddiant rhagfarnus a'i bod wedi methu datgan hyn a gadael nifer o gyfarfodydd pan drafodwyd rhodd ariannol i'r sefydliad.

Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu

Gweler paragraff 13

Efallai y cewch eich holi o hyd am benderfyniadau a gymerwyd

Nodwch: nid yw'r adran hon yn berthnasol i awdurdodau tân ac achub, ac awdurdodau parciau cenedlaethol.

3.41 Mae gennych fuddiant rhagfarnus mewn unrhyw fusnes gerbron cyfarfod pwyllgor trosolwg a chraffu neu gyfarfod is-bwyllgor lle caiff y gofynion canlynol eu bodloni:

- bod y busnes hwnnw'n ymwneud â phenderfyniad a wnaethpwyd (p'un ai a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gamau a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod
- yr oeddech yn aelod o'r corff gwneud penderfyniadau hwnnw bryd hynny ac yr oeddech yn bresennol ar yr adeg y gwnaethpwyd y penderfyniad neu'r camau a gymerwyd.

3.42 Os yw'r pwyllgor trosolwg a chraffu yn gwirio penderfyniad yr oeddech yn ymwneud ag ef, efallai y cewch eich galw i ddod i'r cyfarfod i roi tystiolaeth neu ateb cwestiynau ar y mater, a gallwch wneud hynny ar yr amod eich bod yn gweithredu o dan ei bwerau statudol.

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant rhagfarnus

Gweler paragraff 14

Rhaid i chi ddatgan eich buddiant a gadael yr ystafell

3.43 Os oes gennych fuddiant rhagfarnus mewn unrhyw agwedd ar fusnes eich awdurdod, rhaid i chi beidio â chymryd rhan yn ystyriaeth y busnes hwnnw, nac arfer swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd na gwneud sylwadau, ac eithrio o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir isod.

3.44 Serch hynny, hyd yn oed os oes gennych fuddiant rhagfarnus, mae'r Cod yn cefnogi eich rôl fel eiriolwr cymunedol ac yn eich galluogi mewn rhai amgylchiadau i gynrychioli eich cymuned a siarad am faterion sy'n bwysig iddynt hwy ac i chi.

3.45 **Pwynt allweddol:** Os oes gennych **fuddiant rhagfarnus** mewn mater sy'n cael ei drafod mewn cyfarfod, rhaid i chi, ar ôl datgan eich buddiant personol yn y mater, adael yr ystafell, y siambr neu'r man lle mae'r cyfarfod yn cael ei gynnal (gan gynnwys, er enghraifft, lleoliad cyfarfod safle).

3.46 **Mae hyn yn berthnasol oni bai eich bod wedi cael caniatâd gan bwyllgor safonau eich awdurdod, neu pan ganiateir i aelodau o'r cyhoedd gyflwyno sylwadau, rhoi tystiolaeth neu ateb cwestiynau am y mater,** drwy hawl statudol neu fel arall. Os yw'r olaf yn wir, gallwch hefyd ddod i'r cyfarfod at y diben hwnnw, neu gallwch gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r cyfarfod cyhoeddus yn unol ag unrhyw weithdrefn a fabwysiadwyd gan eich awdurdod at y diben hwn. Fodd bynnag, pan fyddwch yn mynd i gyfarfod, rhaid i chi adael yr ystafell, y siambr neu'r lleoliad ar unwaith pan fydd y cyfnod ar gyfer ystyried sylwadau wedi dod i ben, a chyn i unrhyw drafodaeth ar yr eitem ddechrau, hyd yn oed os caniateir i aelodau o'r cyhoedd aros. Ni allwch, er enghraifft, aros yn yr oriel gyhoeddus i arsylwi ar y drafodaeth neu bleidleisio ar y mater gan y gallai eich presenoldeb chi ddylanwadu ar y penderfyniad, neu gallwch gael eich gweld gan aelod rhesymol o'r cyhoedd yn gwneud hynny.

3.47 Ar ben hynny, **rhaid i chi beidio â cheisio dylanwadu ar benderfyniad lle mae gennych fuddiant rhagfarnus.** Mae'r rheol hon yn debyg i'ch rhwymedigaeth gyffredinol i beidio â defnyddio eich swydd fel aelod yn amhriodol er eich mantais neu'ch anfantais chi neu rywun arall. Mae hyn

yn golygu, yn ogystal â gadael cyfarfodydd lle trafodir yr eitem, na ddylech ysgrifennu na gwneud unrhyw sylwadau llafar am y mater, ac eithrio o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir uchod yng nghyswllt sylwadau gan y cyhoedd.

Enghraifft 36

Daeth aelod o Gyngor Cymuned a oedd yn berchen ar eiddo wrth ymyl parc carafanau a gwersylla i gyfarfod y Cyngor pan oedd cais cynllunio gan berchennog y parc yn cael ei ystyried. Roedd yr aelod wedi codi pryderon o'r blaen gyda'r awdurdod cynllunio perthnasol ynghylch nifer o achosion honedig o dorri caniatâd cynllunio gan berchennog y parc dros nifer o flynyddoedd. Datganodd yr aelod fuddiant personol a siaradodd yng nghyfarfod y Cyngor Cymuned, gan nodi cefndir y cais, manylion yr achosion honedig o dorri amodau blaenorol a rhoi sylwadau ar y cais ei hun; a phleidleisiodd yn erbyn y cais.

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod diddordeb yr aelod yn y cais cynllunio hefyd yn fuddiant rhagfarnus a dylai fod wedi gadael y cyfarfod. Roedd pa mor agos oedd cartref yr aelod at y parc carafanau a gwersylla, ynghyd â'r pryderon niferus a godwyd gan yr aelod ynghylch achosion honedig o dorri rheolaethau cynllunio, yn ffeithiau y gallai aelod o'r cyhoedd eu hystyried yn rhesymol mor arwyddocaol fel eu bod yn debygol o ragfarnu dyfarniad yr aelod o fudd y cyhoedd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio dylanwadu ar benderfyniad ynghylch mater lle'r oedd ganddi fuddiant rhagfarnus yn groes i baragraffau 14(1)(a), (c) ac (e).

A oes gennyf hawl statudol i siarad yn y cyfarfod?

Bydd hyn yn dibynnu ar yr amgylchiadau

3.48 Nid yw'r Cod yn rhoi hawl gyffredinol i chi siarad mewn cyfarfod lle mae gennych fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, mewn amgylchiadau prin, gall deddfwriaeth roi hawl i chi siarad (er enghraifft, gwrandawiadau trwyddedu a gwrandawiadau safonau) y mae'r Cod yn eu cydnabod. Os felly, caniateir i chi arfer yr hawl honno i siarad. Dylai eich Swyddog Monitro allu cadarnhau a yw hyn yn berthnasol i'ch achos.

Os nad oes gennyf hawl statudol, a fyddaf yn cael siarad yn y cyfarfod?

Mae gennych yr un hawliau ag aelod o'r cyhoedd

3.49 Nod y Cod yw rhoi'r un hawliau i aelodau ag aelodau cyffredin o'r cyhoedd siarad ar faterion penodol mewn cyfarfodydd, er bod ganddynt fuddiant rhagfarnus. Mae'r hawliau hyn fel arfer yn cael eu rheoli gan gyfansoddiad, rheolau gweithdrefn neu reolau sefydlog eich awdurdod, a gallant fod yn ddarostyngedig i amodau gan gynnwys terfynau amser neu'r ffaith mai dim ond yn ysgrifenedig y gellir cyflwyno sylwadau.

3.50 Os byddai aelod cyffredin o'r cyhoedd yn cael siarad am eitem mewn cyfarfod, dylech chi gael yr un cyfle. Mae'r Cod hefyd yn rhoi'r hawl i gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r cyfarfod cyhoeddus o dan yr amgylchiadau hyn. Bydd modd i chi gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth, hyd yn oed os oes gennych fuddiant rhagfarnus yn yr eitem. Fodd bynnag, efallai na fyddwch yn cymryd rhan yn y drafodaeth nac yn arsylwi ar y bleidlais.

Pryd ddylwn i adael y man lle cynhelir y cyfarfod?

Rhaid i chi adael cyn gynted â phosibl, oni bai y caniateir ichi gyflwyno sylwadau

3.51 Rhaid i chi adael cyfarfod cyn, neu cyn gynted ag y daw'n amlwg bod busnes y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddo yn cael ei ystyried.

3.52 Os ydych yn mynd i gyfarfod i gyflwyno sylwadau yn yr un modd ag aelod cyffredin o'r cyhoedd, rhaid i chi adael ar unwaith pan fydd yr amser ar gyfer cyflwyno sylwadau, rhoi tystiolaeth neu ateb cwestiynau wedi gorffen, a chyn i unrhyw ddadl ddechrau.

Beth mae dylanwadu ar benderfyniad yn ei olygu?

Gallwch ddylanwadu ar aelodau eraill dim ond trwy fod yn bresennol

3.53 Ni ddylech wneud unrhyw sylwadau nag ymwneud â phenderfyniadau y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddynt, ac eithrio pan fo gennych hawl i siarad fel y disgrifir uchod. Gellid ystyried bod eich presenoldeb ynddo'i hun yn gallu dylanwadu ar y broses o wneud penderfyniadau. Dylech hefyd gymryd cyngor eich Swyddog Monitro cyn gofyn i aelod arall siarad

am fater y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddo. Yn dibynnu ar yr amgylchiadau, gellid ystyried bod hyn yn ceisio dylanwadu'n amhriodol ar benderfyniad, gan fynd yn groes i'r Cod.

Enghraifft 37

Gwnaeth aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol sylwadau ar ran cyswllt personol agos, a cheisiodd driniaeth ffafriol ar ei gyfer, gan ei fod yn cael ei fygwth â chael ei ddiswyddo fel llywodraethwr awdurdod lleol ar gorff llywodraethu ysgol oherwydd ymddygiad amhriodol. Wrth wneud hynny, ni wnaeth yr aelod ddefnyddio’r drefn gwyno arferol, dim ond ymddwyn mewn ffordd oedd yn cynnwys gwneud honiadau yn erbyn swyddogion y Cyngor, datgelu gwybodaeth gyfrinachol a gwneud cyfres o sylwadau ar ran ei gyswllt. Yn ogystal ag achosion o dorri paragraffau eraill o'r Cod, penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio dylanwadu ar benderfyniadau ar fater lle'r oedd ganddo fuddiant rhagfarnus pan gyflwynodd sylwadau ysgrifenedig a llafar i swyddogion y Cyngor, yn groes i baragraffau 14(1)(c) a (d).

Beth os na chaniateir i'r cyhoedd siarad am y mater yn y cyfarfod?

Gallwch ond wneud sylwadau os gall y cyhoedd wneud hynny

3.54 Os na chaniateir i aelod cyffredin o'r cyhoedd siarad am y mater, ni allwch wneud hynny na chyflwyno sylwadau ysgrifenedig os oes gennych fuddiant rhagfarnus. Rhaid i chi adael y man lle mae'r ddadl yn cael ei chynnal a pheidio â cheisio dylanwadu ar y ddadl mewn unrhyw ffordd.

3.55 Gall hyn fod yn wir, er enghraifft, lle mae eich awdurdodr yn trafod mater cyfrinachol mewn sesiwn gaeedig neu os nad oes ganddo reolau gweithdrefn na rheolau sefydlog ar waith sy'n caniatáu i aelodau o'r cyhoedd siarad mewn cyfarfod eich awdurdod. Yn yr un modd â’r cyhoedd, ni chaniateir i chi gymryd rhan os oes gennych fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, er y gellir caniatáu i'r cyhoedd eistedd yn yr oriel gyhoeddus i arsylwi ar y cyfarfod, **rhaid i chi adael yr ystafell yn ystod y ddadl a’r bleidlais**.

Beth os byddaf yn cael fy ngalw i fynd i bwyllgor craffu i drafod busnes y mae gennyf fuddiant rhagfarnus ynddo?

Gallwch ymddangos gerbron pwyllgor craffu

3.56 Os bydd y pwyllgor sy'n arfer ei bwerau statudol yn gofyn i chi fod yn bresennol, yna cewch fynd i'r cyfarfod a chymryd rhan ynddo.

Enghraifft 38

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Cymuned wedi torri'r Cod am fethu datgan buddiant personol a rhagfarnus mewn cyfarfod a oedd yn ystyried cais cynllunio ar gyfer fferm wynt ar dir cyfagos i fferm sy'n eiddo iddi; gan fod yr aelod wedi ymrwymo i gytundeb Prydlesu Hawliau dros ei thir i hwyluso mynediad i'r datblygiad arfaethedig. Roedd yr aelod yn dibynnu i ddechrau ar y ffaith bod y cytundeb hwn yn cynnwys cymal cyfrinachedd i esbonio ei gweithredoedd. Er hynny, cymerodd yr aelod ran mewn pleidlais gyfrinachol a gynhaliwyd er mwyn penderfynu a fyddai'r Cyngor Cymuned yn cefnogi neu'n gwrthwynebu'r cais.

Yn union cyn y gwrandawiad gerbron y Panel Dyfarnu, derbyniodd yr aelod fod ganddi fuddiant personol yn yr eitem ac yn ddiweddarach ei fod yn rhagfarnus ei natur. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi methu cydymffurfio â pharagraffau 11(1) (datgelu buddiannau) a 14(1) (cyfranogiad o ran budd a ddatgelwyd) o'r Cod. Roedd o'r farn ei bod wedi caniatáu i'w buddiannau personol fod yn drech na hi a bod cadw'r rheini'n breifat yn gwrthdaro â'i dyletswyddau a'i chyfrifoldebau fel aelod etholedig.

Rolau gweithredol neu gabinet

Nodwch: ni fydd yr adran hon yn berthnasol i awdurdodau tân ac achub nac awdurdodau parciau cenedlaethol, oni bai bod trefniadau gweithredol ar waith yn yr achos olaf.

3.57 Os ydych yn arweinydd neu'n aelod cabinet o awdurdod sy'n rhoi trefniadau gweithredol ar waith, rhaid i chi ddilyn y rheolau arferol ar gyfer aelodau gweithredol sydd â buddiannau personol a rhagfarnus. Os yw eich buddiant yn un personol ond nid yn un rhagfarnus, gallwch gynghori'r weithrediaeth ar y mater a chymryd rhan mewn trafodaethau a

phenderfyniadau gweithredol cyn belled â'ch bod yn datgan eich buddiant. Gallwch hefyd arfer pwerau dirprwyedig yn y mater cyn belled â'ch bod yn cofnodi bodolaeth a natur eich buddiant personol.

3.58 Os ydych yn aelod gweithredol sy'n cael gwneud penderfyniadau unigol, a bod gennych fuddiant rhagfarnus mewn penderfyniad, gall eich awdurdod wneud trefniadau eraill fel y nodir yn adrannau 14-16 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000. Mae hyn yn golygu y gall swyddog, aelod arall o'r cabinet, y weithrediaeth lawn, neu bwyllgor o'r weithrediaeth wneud y penderfyniad.

3.59 Er bod gennych fuddiant rhagfarnus mewn mater, efallai y gallwch gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau a rhoi tystiolaeth cyn belled â bod gan aelod o'r cyhoedd yr un hawliau, ond rydych wedi'ch gwahardd rhag gwneud penderfyniadau am y mater hwnnw'n unigol neu yn y cabinet.

3.60 Ni ddylech ychwaith gymryd rhan mewn unrhyw ystyriaeth gynnar ohono, nac arfer unrhyw bwerau dirprwyedig mewn perthynas ag ef. Os oes gennych bwerau dirprwyedig yn y maes hwnnw, dylech gyfeirio'r ystyriaeth ac unrhyw benderfyniadau ar y mater at y cabinet er mwyn osgoi edrych fel bod gennych ddylanwad amhriodol.

Gollyngiadau

Os oes gennyf fuddiant rhagfarnus, a allaf gael gollyngiad i ganiatáu i mi gymryd rhan yn y cyfarfod?

Gallwch gael gollyngiad i siarad a / neu bleidleisio ar fater

3.61 Mae gan bwyllgorau safonau bwerau o dan reoliadau a wnaethpwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru (fel y'i gelwid ar y pryd) i roi gollyngiadau i aelodau sydd â buddiannau rhagfarnus, gan eu galluogi i siarad a / neu bleidleisio ar fater, mewn rhai amgylchiadau.

3.62 Gallwch wneud cais ysgrifenedig i Bwyllgor Safonau eich awdurdod am oddefeb i siarad a/neu bleidleisio ar fater ar un neu fwy o'r seiliau canlynol:

- byddai o leiaf 50 y cant o aelodau’r awdurdod neu'r pwyllgor yn cael eu hatal rhag cymryd rhan lawn mewn cyfarfod oherwydd buddiannau rhagfarnus

- byddai o leiaf hanner y cabinet yn cael ei atal felly (dylid cynnwys yr arweinydd yn y cabinet wrth gyfrifo'r gyfran)
- yn achos cyngor sir/bwrdeistref sirol, byddai'r cydbwysedd gwleidyddol yn y cyfarfod yn peri gofid i'r fath raddau fel y byddai'n effeithio ar y canlyniad
- mae natur eich diddordeb yn golygu na fyddai eich cyfraniad yn niweidio hyder y cyhoedd
- mae eich buddiant yn gyffredin i gyfran sylweddol o'r cyhoedd
- mae gennych rôl neu arbenigedd penodol a fyddai'n cyfiawnhau eich bod yn cymryd rhan
- mae'r busnes yn cael ei ystyried gan bwyllgor trosolwg neu graffu ac nid oes gennych fuddiant ariannol
- mae'r busnes yn ymwneud â chyllid neu eiddo sefydliad gwirfoddol ac rydych yn eistedd ar ei fwrdd neu bwyllgor yn eich hawl eich hun ac nid oes gennych unrhyw fuddiant arall, er na fydd unrhyw oddefeb yn gadael i chi bleidleisio ar y mater yn yr achos hwn.
- mae'r Pwyllgor yn credu y byddai eich cyfraniad er budd y bobl yn ardal eich awdurdod
- mae'r Pwyllgor o'r farn ei bod yn briodol fel arall o dan yr holl amgylchiadau. Wrth gyflwyno'r categori olaf hwn o ollyngiad yn 2016, awgrymodd Llywodraeth Cymru, er enghraifft, lle nad oedd fel arall yn bosibl gwneud addasiadau rhesymol i ddarparu ar gyfer anabledd person, gall gollyngiad, o dan y categori hwn, alluogi'r aelod i barhau yn bresennol mewn cyfarfod heb gymryd rhan yn y busnes. Ond nid yw hyn yn cyfyngu ar gwmpas y categori hwn o ollyngiad.

3.63 Gallwch wneud cais am oddefeb yn unigol ac, mewn rhai amgylchiadau, gallwch wneud ceisiadau ar y cyd lle mae nifer o aelodau am gael caniatâd i siarad neu bleidleisio ar yr un mater. Os bydd y Pwyllgor Safonau yn cymeradwyo eich cais, rhaid iddo roi'r caniatâd yn ysgrifenedig a hynny cyn i'r cyfarfod gael ei gynnal. Os oes angen gollyngiad arnoch, dylech wneud cais am un cyn gynted ag y bo'n rhesymol bosibl.

3.64 Dim ond y Pwyllgor Safonau all ganiatáu'r oddefeb a bydd yn gwneud hynny yn ôl ei ddisgresiwn. Bydd angen i'r Pwyllgor Safonau gydbwyso budd y cyhoedd o ran atal aelodau sydd â buddiannau rhagfarnus rhag cymryd rhan mewn penderfyniadau, yn erbyn budd y cyhoedd mewn penderfyniadau sy'n cael eu gwneud gan grŵp gweddol gynrychioliadol o aelodau'r awdurdod. Os bydd methu rhoi caniatâd yn golygu na fydd awdurdid neu bwyllgor yn sicrhau cworwm, mae'n ddigon posibl y bydd hyn yn sail dros ganiatáu gollyngiad.

3.65 Os oes gennych oddefeb, gallwch hefyd wneud sylwadau ysgrifenedig ond rhaid i chi gynnwys manylion yr oddefeb mewn unrhyw ohebiaeth. Os byddwch yn gwneud sylwadau llafar, boed hynny'n bersonol neu dros y ffôn, rhaid i chi gyfeirio at yr oddefeb a chadarnhau hyn yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod.

4 Cofrestru Buddiannau Personol

Gweler paragraff 15

Pwyntiau allweddol

Rhaid i chi gofrestru buddiant personol

4.1 Rhaid i bob aelod o awdurdod perthnasol ddarparu cofnod o'u buddiannau personol mewn cofrestr gyhoeddus o fuddiannau. Os ydych yn aelod o gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, awdurdod tân neu awdurdod parc cenedlaethol, rhaid i chi ddweud wrth eich Swyddog Monitro yn ysgrifenedig o fewn 28 diwrnod i gymryd swydd, neu o fewn 28 diwrnod i unrhyw fuddiant neu newid newydd i'ch buddiannau a gofrestrwyd yn flaenorol, o unrhyw fuddiannau sy'n berthnasol i'r categorïau a nodir ym mharagraff 10(2)(a) o'r Cod , a amlinellir isod. Nid yw'r gofyniad i gofrestru buddiannau o'r fath "ymlaen llaw" yn berthnasol i aelod o gyngor cymuned. Fodd bynnag, rhaid iddo gofrestru buddiannau o'r fath os yw'n ofynnol iddo eu datgelu wrth gynnal busnes ei gyngor.

4.2 Rhaid i chi hefyd gofrestru unrhyw fuddiant personol y byddwch yn ei ddatgelu am y tro cyntaf o dan baragraff 11 o'r Cod, er enghraifft mewn cyfarfod neu mewn sylwadau ysgrifenedig neu lafar, drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i Swyddog Monitro eich awdurdod. Fel y nodwyd yn y canllawiau ar baragraff 11 o'r Cod, bydd gan Swyddog Monitro eich awdurdod drefniadau ar waith ar gyfer hyn.

4.3 Mae'r gofrestr yn ddogfen y gellir cyfeirio ati pan fydd mater yn codi (neu cyn hynny), ac felly mae'n caniatáu i eraill wybod pa fuddiannau sydd gennych, ac a allai arwain at wrthdaro buddiannau posibl.

4.4 Mae'r gofrestr hefyd yn eich diogelu. Chi sy'n gyfrifol am benderfynu a ddylech ddatgan buddiant mewn cyfarfod, ond gall fod yn ddefnyddiol i chi wybod yn gynnar os yw eraill yn credu y gallai gwrthdaro posibl godi. Mae'n bwysig hefyd bod y cyhoedd yn gwybod am unrhyw fuddiant y gallai fod yn rhaid i chi neu aelodau eraill ei ddatgan, fel bod y cyhoedd yn ystyried eich bod yn gwneud penderfyniadau yn agored ac yn onest. Mae hyn yn helpu i sicrhau bod hyder y cyhoedd yn uniondeb llywodraethu lleol yn cael ei gynnal.

4.5 Mae'r categorïau o fuddiannau personol a nodir ym mharagraff 10(2)(a) o'r Cod y mae'n rhaid i chi eu cofrestru yn cynnwys:

- eich swydd(i) neu fusnes(au)
- enw eich cyflogwr neu'r bobl sydd wedi eich penodi i weithio iddynt
- enw unrhyw un sydd wedi gwneud taliad i chi yng nghyswllt eich etholiad neu dreuliau yr ydych wedi'u talu wrth gyflawni eich dyletswyddau
- enw unrhyw berson, cwmni neu gorff arall sydd â man busnes neu dir yn ardal yr awdurdod, a lle mae gennych gyfranddaliad o fwy na £25,000 (gwerth enwol) neu gyfran o fwy na 1/100fed o gyfalaf cyfranddaliadau'r cwmni
- unrhyw gontractau rhwng yr awdurdod a chithau, eich busnes (os ydych yn bartner) neu'n gwmni (os ydych yn gyfarwyddwr cyflogedig neu os oes gennych gyfranddaliad fel y disgrifir uchod) gan gynnwys unrhyw brydles, trwydded gan yr awdurdod ac unrhyw gontractau am nwyddau, gwasanaethau neu waith. Pan fo'r contract yn ymwneud â defnyddio tir neu eiddo, rhaid nodi'r tir ar y gofrestr
- unrhyw dir ac eiddo yn ardal yr awdurdod y mae gennych fuddiant llesiannol ynddi (neu drwydded i feddiannu am fwy na 28 diwrnod) gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i'r canlynol: y tir a'r tŷ yr ydych yn byw ynddynt ac unrhyw randiroedd yr ydych yn berchen arnynt neu'n eu defnyddio

- unrhyw gyrff eraill y cawsoch eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddynt gan yr awdurdod
- eich aelodaeth neu swydd reoli mewn:
  - unrhyw gyrff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus (a ddisgrifir uchod), neu a gyfarwyddir at ddibenion elusennol, neu y mae eu prif ddibenion yn cynnwys dylanwad barn neu bolisi cyhoeddus, gan gynnwys unrhyw blaid wleidyddol neu undeb llafur
  - unrhyw glwb, cymdeithas neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod.

Gwybodaeth sensitive

Gweler Paragraff 16

Trafodwch wybodaeth 'sensitif' gyda Swyddog Monitro'r prif gyngor

Pwyntiau allweddol

4.6 Efallai y byddwch wedi'ch eithrio rhag gorfod datgelu a chofrestru gwybodaeth benodol ar gofrestr buddiannau eich awdurdod os yw'r Swyddog Monitro yn cytuno ei bod yn 'wybodaeth sensitif'.

4.7 'Gwybodaeth sensitif' yw gwybodaeth sy'n debygol o greu risg ddifrifol o drais neu fygythiadau yn eich erbyn chi neu rywun sy'n byw gyda chi, petai'n dod yn wybodaeth gyhoeddus. Gall hyn gynnwys, er enghraifft, manylion eich cyflogaeth (fel ymchwil wyddonol benodol neu'r Lluoedd Arbennig).

4.8 Dylech roi'r wybodaeth hon i'ch Swyddog Monitro ac egluro eich pryderon ynghylch datgelu'r wybodaeth sensitif; gan gynnwys pam ei bod yn debygol o greu risg ddifrifol y byddwch chi neu rywun sy'n byw gyda chi yn dioddef trais neu fygythiadau. Os yw'r Swyddog Monitro wedi cytuno bod eich diddordeb personol mewn mater sy'n cael ei drafod mewn cyfarfod yn wybodaeth sensitif, bydd angen i chi ddatgan bod gennych fuddiant personol, ond ni fydd yn rhaid i chi roi unrhyw fanylion am natur y buddiant hwnnw.

4.9 Os bydd yr wybodaeth a gaiff ei heithrio o'r gofrestr buddiannau, yn dilyn newid mewn amgylchiadau, yn peidio â bod yn wybodaeth sensitif, rhaid i chi roi gwybod i Glerc eich Cyngor o fewn 28 diwrnod a gofyn iddynt gynnwys yr wybodaeth yn y gofrestr.

Rhoddion a lletygarwch
Gweler Paragraff 17

Rhaid i chi gofrestru rhoddion a lletygarwch

Pwyntiau allweddol

4.10 Rhaid i chi gofrstru unrhyw roddion neu letygarwch a gewch sy'n werth mwy na'r swm a bennir gan eich awdurdod yng nghyswllt eich dyletswyddau swyddogol fel aelod a ffynhonnell y rhodd neu'r lletygarwch, cyn pen 28 diwrnod.

4.11 Rhaid i chi gofrestru'r rhodd neu'r lletygarwch a'i ffynhonnell o fewn 28 diwrnod i'w derbyn. Fel buddiannau eraill yn eich cofrestr buddiannau, efallai y bydd gennych fuddiant personol mewn mater sy'n cael ei ystyried os yw'n debygol o effeithio ar rywun a roddodd rodd neu letygarwch i chi sydd wedi'i gofrestru. Os yw hynny'n wir, rhaid i chi ddatgan bodolaeth a natur y rhodd neu'r lletygarwch, y sawl a'u rhoddodd i chi, sut y mae'r busnes dan sylw yn ymwneud â'r unigolyn hwnnw ac yna penderfynu a yw'r buddiant hwnnw hefyd yn fuddiant rhagfarnus. Mae hefyd yn arfer da gwneud nodyn o unrhyw gynigion o roddion neu letygarwch yr ydych wedi'u gwrthod a gall hyn fod yn un o ofynion polisi rhoddion a lletygarwch eich awdurdod.

A yw’r rhodd neu'r lletygarwch yn gysylltiedig â'm dyletswyddau swyddogol fel aelod??

Gwiriwch reolau eich awdurdod ynghylch cofrestru

4.12 Dylech ofyn i chi'ch hun, "a fyddwn wedi cael hyn pe na bawn yn aelod o'r awdurdod?” Os ydych yn ansicr ynglŷn â'r cymhelliad y tu ôl i rodd neu letygarwch, rwy'n argymell eich bod yn ei gofrestru neu'n siarad â'ch Swyddog Monitro.

4.13 Nid oes angen i chi gofrestru rhoddion a lletygarwch nad ydynt yn gysylltiedig â'ch rôl fel aelod, fel anrhegion Nadolig gan eich ffrindiau a'ch teulu, neu anrhegion nad ydych yn eu derbyn (oni bai bod eich awdurdod yn gofyn i chi wneud hynny). Fodd bynnag, dylech bob amser gofrestru rhodd neu letygarwch os gellid ei ystyried yn rhywbeth a roddir i chi oherwydd eich swydd fel aelod, neu os yw eich awdurdod yn gofyn i chi wneud hynny.

Beth os nad wyf yn gwybod gwerth rhodd neu letygarwch?

Gwneud amcangyfrif rhesymol; os oes unrhyw amheuaeth, cofrestrwch ef

4.14 Y rheol gyffredinol yw, os oes amheuaeth ynghylch gwerth rhodd neu letygarwch, dylech ei chofrestru, fel mater o arfer da ac yn unol ag egwyddorion bod yn agored ac yn atebol mewn bywyd cyhoeddus. Efallai y bydd yn rhaid i chi amcangyfrif gwerth rhodd neu letygarwch. Hefyd, dylid cofrestru anrhegion bach wedi cronni a gewch gan yr un ffynhonnell dros gyfnod byr sy'n cyfrannu at y gwerth a bennir gan eich awdurdod.

4.15 .Mae'r Cod hefyd yn cyfeirio at fudd materol neu fantais. Y ffordd o fesur hyn fyddai pe gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad y gallech gael eich ystyried yn well eich byd o ganlyniad.

Y Cod Ymddygiad – ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

Atodiad 1

Trosolwg o Gwynion y Cod Ymddygiad

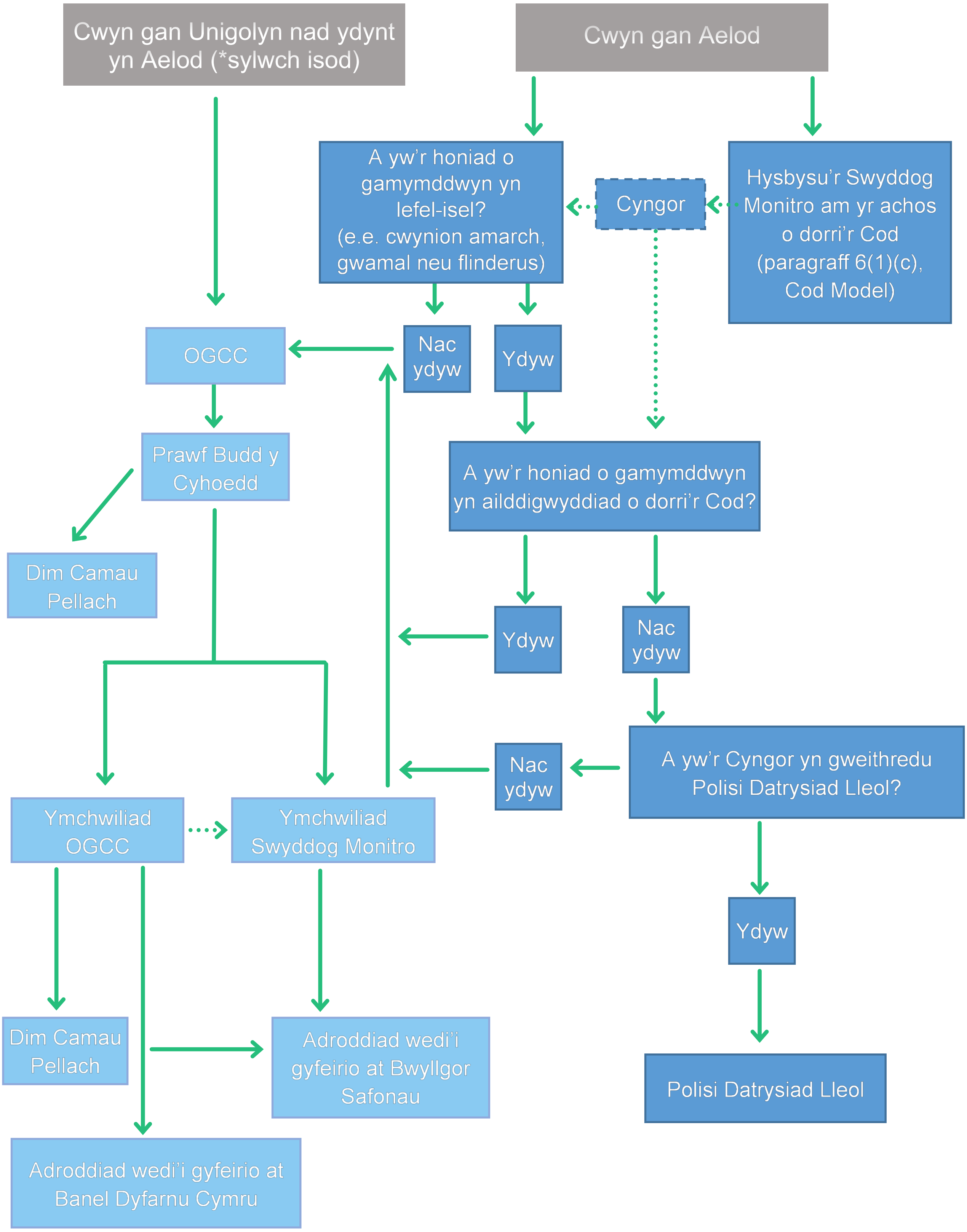

* Sylwch: dylai swyddog sy'n ystyried cwyn gymryd cyngor gan Swyddog Monitro / Clerc y Cyngor ynglŷn â pherthnasedd polisi cysylltiadau aelodau / swyddogion y Cyngor, neu bolisi datrysiad lleol, cyn arfer ei hawl i gwyno wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

Y Cod Ymddygiad – ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

Atodiad 2

Buddiannau Personol

Cwestiynau i'w gofyn i chi'ch hun. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro

CAM 1
A yw'r Cod yn berthnasol?

A ydych yn:
- cynnal busnes eich awdurdod?
- gweithredu, yn honni eich bod yn gweithredu, neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu, yn rhinwedd eich swyddogaeth fel aelod neu fel cynrychiolydd o'ch awdurdod?
- gweithredu fel penodai neu enwebai eich awdurdod ar unrhyw gorff arall a hwnnw heb god ymddygiad ei hun?

CAM 2
Oes gennych chi fuddiant personol?

Mae'r Cod yn berthnasol.
Ewch i Gam 2.

← ☑ ☒ →

Nid yw'r Cod yn berthnasol. Nid oes angen cymryd camau pellach.

Buddiannau personol

Paragraff 10(2)(a)
A yw'r busnes yn ymwneud â'r canlynol neu'n debygol o effeithio ar y canlynol:

1. eich cyflogaeth neu fusnes?
2. eich cyflogwr, busnes neu gwmni?
3. unrhyw un, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi cyfrannu at eich etholiad neu dreuliau fel aelod?
4. unrhyw gwmni y mae gennych gyfranddaliadau ynddo gyda gwerth nominal dros £25000 neu pan mae eich daliad dros 1% o gyfanswm y cyfalaf cyfrannau, sydd ag eiddo neu dir yn ardal eich awdurdod?
5. unrhyw gontract y mae eich awdurdod yn ei wneud gyda'ch cwmni neu gwmni y mae gennych gyfranddaliadau ynddo? (fel y disgrifiwyd yn 4)
6. unrhyw dir y mae gennych fuddiant ynddo?
7. unrhyw dir a osodir gan eich awdurdod i'ch cwmni? (fel y disgrifiwyd yn 4)
8. unrhyw gorff rydych chi wedi cael eich ethol neu eich penodi iddo gan eich awdurdod?
9. unrhyw un o'r canlynol:
    - awdurdod neu gorff cyhoeddus sy'n ymarfer swyddogaethau cyhoeddus eu natur?
    - cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen neu gorff a gyfarwyddir at
    - ddibenion elusennol?
    - corff â'i brif rôl yw dylanwadu ar bolisïau neu farn gyhoeddus?
    - undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol?
    - clwb preifat neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod

    yr ydych yn aelod ohonynt neu mewn swydd reoli gyffredinol ynddynt? Neu
10. unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded i'w feddiannu am o leiaf 28 diwrnod?

NEU
←→

Paragraff 10(2)(c)
A ellid ystyried yn rhesymol y byddai penderfyniad yn effeithio (mwy nag y byddai ar bobl eraill yn eich ward/ardal awdurdod) ar:

- eich llesiant neu sefyllfa ariannol?
- llesiant neu sefyllfa ariannol unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef?
- cyflogaeth/busnes, cyflogwr, neu gwmni unrhyw un sy'n byw gyda chi neu rywun y mae gennych gysylltiad agos â nhw?
- unrhyw gwmni y mae unrhyw un sy'n byw gyda chi neu rywun y mae gennych gysylltiad agos â nhw yn berchen ar gyfranddaliadau ynddo?
- unrhyw awdurdod cyhoeddus; cwmni; elusen; grŵp lobïo; undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu glwb preifat, cymdeithas neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod; lle mae gan unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef swydd reoli gyffredinol.

Os **GELLID**, mae gennych **FUDDIANT PERSONOL**

Rhaid i chi:
- ddatgan eich buddiant a natur y buddiant hwnnw:
- mewn cyfarfodydd
- wrth gyflwyno sylwadau ysgrifenedig
- wrth wneud sylwadau ar lafar (a'i gadarnhau yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod)
- ystyried a oes gennych fuddiant rhagfarnus (gweler Atodiad 3)

Os **NA ELLID**, nid oes gennych fuddiant personol

- Os yw'r busnes yn mynd gerbron Pwyllgor Trosolwg neu Graffu, rhaid i chi ystyried a oes gennych chi fuddiant rhagfarnus
- Fel arall, **nid oes angen cymryd camau pellach**

Atodiad 3

Buddiannau Rhagfarnus

Cwestiynau i'w gofyn i chi'ch hun. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn i'ch Swyddog Monitro.

CAM 3:
A oes gennych fuddiant rhagfarnus?

Buddiannau Rhagfarnus

Paragraff 12(1)

A fyddai'n rhesymol i aelod o'r cyhoedd, sy'n gwybod am y ffeithiau perthnasol, feddwl bod eich buddiant personol mor arwyddocaol ei fod yn debygol o liwio eich barn ynghylch budd y cyhoedd?

NEU

Paragraff 13

A yw Pwyllgor Trosolwg a Chraffu yn ystyried penderfyniad a wnaed neu gam a gymerwyd gan bwyllgor gwaith, bwrdd eich awdurdod neu unrhyw bwyllgor arall a chithau'n aelod o'r corff penderfynu hwnnw a'r corff presennol?

☑ (Paragraff 12(1))

A yw'r busnes yn ymwneud â'r canlynol:

- awdurdod perthnasol arall rydych hefyd yn aelod ohono?
- awdurdod cyhoeddus arall neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus lle mae gennych chi swyddogaeth rheoli?
- corff rydych chi wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddo gan eich awdurdod?
- eich swyddogaeth fel llywodraethwr ysgol os na chawsoch eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod (e.e., rhiant-lywodraethwr) oni bai fod y busnes yn ymwneud yn benodol â'ch ysgol?
- eich rôl fel aelod o fwrdd iechyd lle nad ydych wedi cael eich penodi na'ch enwebu gan eich awdurdod?

<u>Ac nid</u> yw'r uchod yn cynnwys cymeradwyaeth, caniatâd, trwydded, caniatâd na chofrestriad.

- tai, os oes gennych les neu denantiaeth gyda'r awdurdod, ar yr amod nad oes arnoch chi ôl-ddyledion rhent o fwy na 2 fis i'ch awdurdod, ac ar yr amod nad yw'r swyddogaethau hynny'n ymwneud yn arbennig â'ch tenantiaeth neu â'ch les chi?
- prydau ysgol neu gludiant i'r ysgol a threuliau teithio, os ydych yn rhiant, gwarcheidwad, nain neu daid neu'n gyfrifol am blentyn mewn addysg amser llawn oni bai ei fod yn ymwneud yn benodol â'r ysgol y mae eich plentyn yn ei mynychu?
- penderfyniadau ynghylch tâl salwch statudol os ydych chi'n ei gael neu mae gennych hawl i'w gael gan eich awdurdod?
- lwfans neu daliad i aelodau (yn dibynnu ar amodau penodol)?

Oes, mae un o'r eithriadau yn berthnasol

Nid ystyrir bod gennych fuddiant rhagfarnus. Rhaid i chi ddatgelu eich buddiant personol **ond mae gennych hawl i gymryd rhan yn yr eitem o dan sylw**.

☒ (Paragraff 12(1) a Paragraff 13)

Ni ystyrir bod gennych fuddiant rhagfarnus. Rhaid i chi ddatgelu eich buddiant personol **ond mae gennych hawl i gymryd rhan yn yr eitem o dan sylw**.

☑ (Paragraff 13)

Na, nid oes yr un o'r eithriadau'n berthnasol

Mae gennych chi FUDDIANT RHAGFARNUS

Rhaid i chi:

- ddatgan eich buddiant personol
- gadael yr ystafell neu unrhyw leoliad arall lle mae'r cyfarfod yn cael ei gynnal
- peidio ag arfer swyddogaethau gweithrediaeth
- peidio â chymryd rhan yn y broses penderfynu na dylanwadu ar hynny
- peidio â gwneud sylwadau ysgrifenedig na llafar

ONI BAI

- eich bod wedi cael gollyngiad gan eich pwyllgor safonau i gymryd rhan a/neu bleidleisio
- Gall aelodau'r cyhoedd wneud sylwadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth
- Rydych chi wedi cael eich galw i fynd i gyfarfod Pwyllgor Trosolwg neu Graffu

Cysylltu â ni

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
1 Ffordd yr Hen Gae
Pencoed
CF35 5LJ

Ffôn:	0300 790 0203
Ffacs:	01656 641199
Ebost:	holwch@ombwdsmon.cymru
Dilynwch ni ar Twitter:	@OmbwdsmonCymru

Mae rhagor o wybodaeth am y gwasanaeth a gynigir gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar gael hefyd yn www.ombwdsmon-cymru.org.uk

OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU
PUBLIC SERVICES OMBUDSMAN FOR WALES

Y Cod Ymddygiad

ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

Canllaw gan
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
ar gyfer aelodau cynghorau cymuned a thref

Rhagair

Mae'r canllaw diwygiedig hwn gennyf fi fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn rhoi trosolwg o'r Cod Ymddygiad Enghreifftiol ("y Cod)" a gyflwynwyd yn 2008 (fel y'i diwygiwyd ar 1 Ebrill 2016). Ei fwriad yw eich helpu chi fel aelod i ddeall eich dyletswyddau o dan y Cod. Mae'r Cod yn berthnasol i bob aelod ac aelod cyfetholedig (a chanddo hawliau pleidleisio) cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, cynghorau cymuned,[1] awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a phaneli heddlu a throseddu yng Nghymru.

Fel aelod etholedig, mae'n ofynnol i chi gofrestru gyda'r Cod fel rhan o'ch datganiad derbyn swydd. Fel aelod cyfetholedig, rhaid i chi roi ymrwymiad ysgrifenedig i gadw at y Cod pan fyddwch yn dechrau yn y swydd. Nid yw'r Cod yn berthnasol i weithredoedd awdurdodau yn eu cyfanrwydd, nac i ymddygiad eu swyddogion na'u gweithwyr. Mae Cod Ymddygiad ar wahân yn berthnasol i weithwyr llywodraeth leol yng Nghymru.[2]

Mae'r fersiwn hwn o'm canllawiau wedi'i anelu at gynghorwyr cymuned a thref (y cyfeirir atynt drwy gydol y canllawiau hyn fel cynghorwyr cymuned). Mae'n wahanol mewn rhannau i'm canllawiau ar wahân i gynghorwyr sir ac aelodau awdurdodau perthnasol eraill, gan ei fod yn cydnabod ac wedi'i deilwra i natur wahanol y rôl y mae cynghorwyr cymuned yn ymgymryd â hi yn eu cymunedau.

Mae'n bwysig cydnabod mai prif ddiben y Cod yw peidio â chyfyngu ar y ffordd yr ydych yn gweithredu fel aelod, y bwriad yn hytrach yw eich helpu a'ch arwain i gynnal safonau ymddygiad priodol wrth wasanaethu eich cymuned. Yn ei dro, mae'n rhoi sicrwydd i'r cyhoedd ac yn helpu i feithrin eu hymddiriedaeth yn eu cynrychiolwyr lleol, a'u parchu..

Lle mae cynghorwyr, clerc a chadeirydd cyngor yn cydweithio'n effeithiol fel tîm, maent yn cyfuno egni a sgiliau i sicrhau manteision gwirioneddol i'r gymuned y maent yn ei gwasanaethu. Mae perthynas waith dda, parch at ei gilydd a dealltwriaeth o'u rolau gwahanol yn hanfodol. Gall gwrthdaro rhwng y swyddogion allweddol hyn, yn enwedig yn ystod cyfarfodydd o flaen y wasg a'r cyhoedd, niweidio'r cyngor a thanseilio ei berthynas â'r bobl y mae'n eu gwasanaethu.

[1] Mewn deddfwriaeth, mae 'cyngor cymuned' yn cynnwys 'cyngor tref.
[2] Gorchymyn Cod Ymddygiad (Cyflogeion Llywodraeth Leol Cymwys) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif 2280 (Cy.170)

Nod y canllaw hwn yw rhoi dealltwriaeth gyffredinol i chi o'r Cod a'i ofynion. Mae adran 1 yn rhoi cyflwyniad i'r Cod a sut y caiff ei orfodi, gan gynnwys pwerau sancsiynau sydd ar gael i bwyllgorau safonau a Phanel Dyfarnu Cymru. Mae Adran 2 yn amlinellu eich rhwymedigaethau o dan y Cod, gan gyfeirio at baragraffau penodol i gael rhagor o wybodaeth. Mae adrannau 3 a 4 yn ymdrin â materion cyffredinol sy'n ymwneud â datgelu a chofrestru buddiannau dan Rannau 3 a 4 o'r Cod yn y drefn honno. Gallwch gael copi o'r Cod y mae eich Cyngor wedi'i fabwysiadu drwy gysylltu â'ch Clerc.

Bwriad y canllawiau hyn yw eich helpu i ddeall y Cod a sut mae’n berthnasol, ond nid oes gobaith iddynt roi sylw i bob sefyllfa bosibl. Yn y pen draw, chi sy’n gyfrifol am ofyn am gyngor penodol gan eich Clerc a phenderfynu ar y camau mwyaf priodol i’w cymryd. Bydd Swyddog Monitro prif gyngor[3] yr ardal hefyd yn gallu rhoi cyngor os yw'r mater yn gymhleth ac nad yw eich Clerc yn gallu gwneud hynny.

Mae'r canllawiau'n esbonio'r prawf dau gam diwygiedig y byddaf yn ei ystyried wrth benderfynu a ddylid ymchwilio neu barhau ag ymchwiliad i achos o dorri'r Cod, i'r cam o gyfeirio'r mater at bwyllgor safonau neu at Banel Dyfarnu Cymru. Mae hefyd yn cynnwys canllawiau ar ddefnyddio cyfryngau cymdeithasol a mynegiant gwleidyddol, a'i nod yw rhoi cymorth i aelodau ar fater buddiannau, sy'n heriol i rai aelodau.

Mae'r canllawiau'n cynnwys enghreifftiau a dynnwyd o achosion gwirioneddol a ystyriwyd gan fy swyddfa a phenderfyniadau a wnaethpwyd gan bwyllgorau safonau lleol a Phanel Dyfarnu Cymru, sy'n helpu i ddod â'r canllawiau'n fyw. Efallai fod rhai o'r penderfyniadau yn yr achosion hyn wedi'u gwneud gan fy rhagflaenydd ond, er hwylustod, byddaf yn cyfeirio atynt fel fy mhenderfyniadau fy hun. Mae rhagor o enghreifftiau o achosion diweddar i'w gweld yn y "Llyfr Achosion Cod Ymddygiad", sydd ar gael ar fy ngwefan yn www.ombwdsmon.cymru

Rwy'n pryderu bod hyrwyddo cydraddoldeb a pharch a datgelu a chofrestru buddiannau yn parhau i gael lle blaenllaw o ran y cwynion sy'n cael eu cyflwyno i’m swyddfa. Rwyf wedi gweld cynnydd o flwyddyn i flwyddyn yn nifer y cwynion sy'n honni bod aelodau'n cael eu bwlio, yn enwedig gan glercod cynghorau cymuned, swyddogion eraill a chontractwyr awdurdodau lleol neu gynghorau cymuned a thref. Mae hyn yn awgrymu y gallai aelodau yn gyffredinol elwa o hyfforddiant neu hyfforddiant gloywi ar yr agweddau hyn ar y Cod yn benodol.

[3] Cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru

Fel aelod, byddwch yn cael cynnig hyfforddiant ar y Cod, boed hynny gan eich Clerc, eich Swyddog Monitro neu gorff cynrychioliadol. Rwy’n disgwyl i bob aelod fanteisio ar unrhyw hyfforddiant o’r fath, gan gynnwys cyrsiau gloywi, i sicrhau eu bod yn gwbl ymwybodol o’r darpariaethau yn y Cod a'r safonau y disgwylir iddynt eu harddel mewn bywyd cyhoeddus. Byddwn yn annog aelodau i fanteisio ar unrhyw drefniadau lleol a allai fod ar waith i ddelio â chwynion am eu cyd-aelodau, sy'n ffordd effeithiol o ddatrys llawer o'r achosion hyn.

Er gwaethaf gostyngiad diweddar yn nifer y cwynion yr wyf wedi'u cael am gynghorwyr cymuned, yr wyf yn dal i bryderu am nifer y cwynion lefel isel, talu’r pwyth yn ôl sy'n ymylu at fod yn wamalrwydd, neu sy'n cael eu hysgogi gan gystadleuaeth wleidyddol neu wrthdaro rhwng personoliaethau, yn hytrach na materion Cod Ymddygiad gwirioneddol. Rwy'n croesawu’r ffaith bod nifer y cwynion lefel isel hyn wedi gostwng; fodd bynnag, mae'r nifer rwy'n ei dderbyn yn dal yn rhy uchel. Er ei bod yn ymddangos mai nifer fach o aelodau sy'n cyflwyno’r cwynion hyn, yn y cyfnod heriol hwn, mae'n bwysicach nag erioed bod adnoddau fy swyddfa'n cael eu defnyddio'n effeithiol a bod unrhyw ymchwiliad a gynhelir yn gymesur ac yn ofynnol er budd ehangach y cyhoedd. Nid wyf yn ystyried cwynion o'r math hwn ac, lle y bo'n briodol, rwyf wedi cynghori aelodau bod gwneud cwyn sy'n wamal, yn flinderus neu'n faleisus yn torri'r Cod ynddo'i hun.

Dylem barhau i gydweithio i godi safonau a chreu diwylliant lle mae aelodau'n cael eu parchu am eu hanhunanoldeb, eu gwrthrychedd a'u hymddygiad parchus. Os byddwn yn gwneud hynny, gallwn feithrin hyder y cyhoedd yn ein sefydliadau democrataidd a hyrwyddo dulliau llywodraethu da er budd y bobl ym mhob un o'n cymunedau.

Yn ystod fy adolygiad o’r canllaw hwn, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei bod yn comisiynu adolygiad i fframwaith moesegol llywodraeth leol. Mae fy nhîm ag innau yn edrych ymlaen at gyfrannu at yr adolygiad hwnnw a byddaf yn ailymweld ar y canllaw hwn yng ngoleuni ei ganlyniad, pan fydd yn hysbys.

Nick Bennett
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
Mai 2021

Caiff y canllawiau statudol hyn eu cyhoeddi gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru o dan Adran 68 Deddf Llywodraeth Leol 2000 ar gyfer aelodau etholedig, cyfetholedig ac aelodau a benodwyd i gynghorau cymuned a thref yng Nghymru.

Mae canllawiau ar wahân ar gael ar gyfer aelodau etholedig, cyfetholedig ac aelodau a benodwyd i gynghorau sir, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a phaneli heddlu a throseddu yng Nghymru.

Cydnabyddiaeth

Hoffwn ddiolch i adran gwasanaethau cyfreithiol Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf am gael defnyddio ei siart llif ar fuddiannau.

Cyhoeddwyd yr argraffiad cyntaf Ebrill 2010. Cyhoeddwyd y rhifyn hwn Mai 2021.

Cynnwys

1 Cyflwyniad 8

Ymchwiliadau: Asesu Budd y Cyhoedd: 10

Cynseiliau Cyfreithiol 11

Proses Datrys Lleol 13

Pwyllgor Safonau 14

Panel Dyfarnu Cymru 16

Rôl y Clerc 17

Rôl y Swyddog Monitro 18

Yr Egwyddorion 18

Penderfynu pryd mae'r Cod yn berthnasol i chi 21

2 Rhwymedigaethau cyffredinol o dan y Cod Ymddygiad 24

Cydraddoldeb 24

Trin eraill â pharch ac ystyriaeth 27

Bwlio ac aflonyddu 30

Cyfaddawdu didueddrwydd swyddogion y Cyngor 34

Datgelu gwybodaeth gyfrinachol 36

Atal mynediad at wybodaeth 37

Anfri 38

Rhoi gwybod am ymddygiad troseddol 40

Rhoi gwybod am achosion o dorri'r Cod 41

Cwynion blinderus 42

Cydweithredu ag ymchwiliadau 44

Defnyddio eich safle yn amhriodol 46

Defnyddio adnoddau'r Cyngor 48

Defnyddio adnoddau at ddibenion priodol yn unig 48

Gwneud penderfyniadau gwrthrychol 49

Ystyried y cyngor a roddwyd i chi a rhoi rhesymau 50

Treuliau 50

Rhoddion a lletygarwch 51

3 Buddiannau personol a rhagfarnus 51

Buddiannau personol 52

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant personol 57

Buddiannau Rhagfarnus 59

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant rhagfarnus 61
Gollyngiadau 65
4 Cofrestru Buddiannau Personol 67
Gwybodaeth sensitive 68
Rhoddion a lletygarwch 69
Atodiad 1 71
Atodiad 2 72

1 Cyflwyniad

1.1 Creodd Deddf Llywodraeth Leol (2000) fframwaith moesegol newydd ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru. Creodd bŵer i Gynulliad Cenedlaethol Cymru (a elwir bellach yn Senedd Cymru) gyhoeddi Cod Ymddygiad enghreifftiol i fod yn berthnasol i aelodau ac aelodau cyfetholedig (a chanddynt hawliau pleidleisio) yr holl awdurdodau perthnasol yng Nghymru. Cafodd y pŵer hwn ei drosglwyddo i Weinidogion Cymru drwy Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Ar 1 Ebrill 2016, cyhoeddodd Gweinidogion Cymru nifer o ddiwygiadau i'r Cod Ymddygiad Enghreifftiol cyfredol (a gyhoeddwyd yn 2008)[4] yr oedd yn ofynnol i bob awdurdod perthnasol ei fabwysiadu.5

1.2 At y diben hwn, caiff awdurdod perthnasol ei ddiffinio fel cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, cyngor cymuned, awdurdod tân ac achub neu awdurdod parc cenedlaethol yng Nghymru. Mae'r fframwaith moesegol a'r Cod Ymddygiad enghreifftiol hefyd yn berthnasol i aelodau'r panel heddlu a throseddu yng Nghymru yn rhinwedd y rheoliadau a wnaeth Llywodraeth y DU o dan Ddeddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011.[6]

1.3 Roedd yn rhaid i awdurdodau fabwysiadu'r Cod ar ei ffurf enghreifftiol yn ei gyfanrwydd, ond gallent ychwanegu at y Cod, ar yr amod bod hyn yn cyd-fynd â'r Cod Enghreifftiol. Bwriad hyn yw rhoi sicrwydd i aelodau a'r cyhoedd ynghylch y safonau a ddisgwylir. Mae'n helpu i sicrhau cysondeb drwy'r awdurdodau perthnasol, gan osgoi dryswch i'r cyhoedd ac i'r rheini sy'n aelodau o fwy nag un awdurdod.

1.4 Mae'n ofynnol i bwyllgorau safonau prif gynghorau helpu aelodau ac aelodau cyfetholedig cynghorau cymuned a thref yn eu hardal, i gadw at y Cod ac i drefnu bod cyngor a hyfforddiant yn cael eu darparu. Gall Swyddogion Monitro neu Un Llais Cymru, y corff sy'n cynrychioli cynghorau cymuned a thref yng Nghymru ddarparu hyfforddiant o'r fath. Mae Un Llais Cymru wedi datblygu hyfforddiant pwrpasol ar y Cod wedi'i deilwra i anghenion aelodau cynghorau cymuned a thref, sydd wedi'i gymeradwyo gan Swyddogion

[4] Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008, OS 2008 Rhif 788 (Cy.82)
[5] Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Diwygio) 2016, OS 2016 Rhif 84 (Cy.38)
[6] Rheoliadau Paneli'r Heddlu a Throseddu (Cymhwyso Deddfiadau Awdurdodau Lleol) 2012, OS 2012 Rhif 2734

Monitro awdurdodau lleol. **Rwy'n disgwyl i bob aelod fod yn bresennol yn yr hyfforddiant a chymryd cyngor ar faterion ymddygiad lle caiff ei gynnig.**

1.5 Mae Adran 67 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, sy'n dod i rym ar 5 Mai 2022, yn gosod dyletswydd ar gynghorau tref a chymuned i baratoi cynllun hyfforddi ar gyfer eu haelodau a'u swyddogion. Bydd hyn yn ffordd o nodi anghenion a chyfleoedd hyfforddi, gan gynnwys ar y Cod Ymddygiad.

1.6 Mae canllawiau ar sancsiynau a gyhoeddwyd gan Lywydd Panel Dyfarnu Cymru ("y Panel Dyfarnu") yn nodi y bydd gwrthod, neu fethu â mynychu hyfforddiant sydd ar gael ar y Cod yn cael ei ystyried gan dribiwnlysoedd fel ffactor gwaethygol wrth asesu'r sancsiwn i'w osod ar aelod y canfyddir ei fod wedi torri'r Cod.

1.7 Er nad yw cynghorwyr cymuned yn gweithredu ar gyrff gwneud penderfyniadau megis pwyllgorau cynllunio, bydd gofyn i chi wneud penderfyniadau ar ddyrannu cyllid o'ch argymhellion ac i gynnig arweiniad, gan ddefnyddio eich gwybodaeth leol werthfawr, i'r Cyngor Sir am effaith ceisiadau cynllunio. Mae'n hanfodol, felly, eich bod yn gwbl ymwybodol o'r Cod a'i oblygiadau i'ch penderfyniadau ac yn wir, p'un ai a ddylech fod yn rhan o'r broses o wneud penderfyniadau ai peidio. Yng ngoleuni hyn, rwy'n argymell hyfforddiant ar y Cod ar gyfer pob cynghorydd newydd mor gynnar yn eu cyfnod yn y swydd â phosibl a dylai pob cynghorydd ymgymryd â hyfforddiant gloywi o bryd i'w gilydd.

1.8 Fel aelod, pan fyddwch yn llofnodi'r datganiad eich bod yn derbyn y swydd, rydych yn cadarnhau y byddwch yn glynu wrth y Cod. Eich cyfrifoldeb personol yw sicrhau eich bod yn deall eich dyletswyddau o dan y Cod ac yn gweithredu mewn modd sy'n dangos eich bod wedi ymrwymo u gyrraedd y safonau ymddygiad uchel y disgwylir gennych fel aelod. Yn y pen draw, chi fel aelod sy'n gyfrifol am y penderfyniadau a wnewch a gellir eich dal i gyfrif amdanynt. Fodd bynnag, nid yw hyn yn awgrymu y gallwch wneud penderfyniadau sy'n torri'r Cod neu sy'n groes i gyngor perthnasol gan Glerc eich Cyngor neu swyddogion eraill dim ond am mai eich penderfyniad chi yw hynny. Mae'r canllawiau hyn yn egluro'r cyfyngiadau y disgwylir i chi

weithredu o'u mewn i sicrhau y gall aelodau'r cyhoedd fod â hyder yn y ffordd mae awdurdodau yng Nghymru yn gwneud eu penderfyniadau.

Ymchwiliadau: Asesu Budd y Cyhoedd:

1.9 Fy rôl i fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yw ystyried, a phan fo hynny'n briodol, cynnal ymchwiliadau annibynnol i gwynion difrifol bod aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru wedi torri'r Cod. Wrth benderfynu a ddylid ymchwilio i gŵyn neu a ddylid parhau ag ymchwiliad i dorri'r Cod, rwy'n defnyddio prawf dau gam.

1.10 Yn y cam cyntaf, byddaf yn ceisio canfod a oes tystiolaeth uniongyrchol sy'n dangos bod y Cod wedi cael ei dorri. Mae lefel y dystiolaeth sy'n angenrheidiol ar sail tebygolrwydd. Os caiff y cam tystiolaethol hwnnw ei fodloni, ar yr ail gam, byddaf yn ystyried a oes angen ymchwiliad neu atgyfeiriad i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru er budd y cyhoedd. Nodir rhai o'r ffactorau budd cyhoeddus y byddaf yn eu hystyried isod. Nid yw'r ffactorau hyn yn hollgynhwysol a bydd y pwysau sydd i'w roi ar bob un yn amrywio yn ôl ffeithiau a rhinweddau pob achos.

1.11 Mae ffactorau budd y cyhoedd yn cynnwys:

- pa mor ddifrifol yw'r achos o dorri'r Cod
- a geisiodd yr aelod sicrhau budd personol yn fwriadol drosto'i hun neu rywun arall ar draul y cyhoedd
- a yw amgylchiadau'r achos o dorri'r Cod yn golygu bod aelod wedi camddefnyddio swydd o ymddiriedaeth neu awdurdod ac wedi achosi niwed i rywun
- a oedd y toriad yn cael ei ysgogi gan unrhyw fath o wahaniaethu yn erbyn tarddiad ethnig neu genedlaethol y dioddefwr, rhyw, anabledd, oedran, crefydd neu gred, cyfeiriadedd rhywiol neu hunaniaeth o ran rhywedd
- a oes tystiolaeth o ymddygiad tebyg blaenorol, neu a yw pwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru wedi canfod yn flaenorol bod yr aelod wedi torri'r Cod

- a oes tystiolaeth o gwrs ymddygiad, mae'r ymddygiad yn parhau, neu a yw'r camymddygiad yn gwaethygu
- a yw'n ofynnol i'r ymchwiliad neu'r atgyfeiriad i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru gynnal hyder y cyhoedd mewn aelodau etholedig yng Nghymru
- a yw ymchwilio neu atgyfeirio i bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru yn ymateb cymesur, sef, a yw'n debygol y byddai'r achos o dorri'r Cod yn arwain at gosb i'r aelod (byddaf yn ystyried canlyniadau achosion blaenorol a ystyriwyd gan bwyllgor safonau ledled Cymru a Phanel Dyfarnu Cymru), ac a fyddai'r defnydd o adnoddau wrth gynnal ymchwiliad neu wrandawiad gan bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru yn cael ei ystyried yn ormodol pan gaiff ei bwyso a'i fesur yn erbyn unrhyw gosb debygol.

1.12 Mae gennyf ddisgresiwn eang o ran a ddylid dechrau ymchwiliad neu barhau ag ymchwiliad. Rwyf wedi diwygio'r prawf dau gam a fabwysiadwyd gan fy rhagflaenydd er mwyn rhoi mwy o eglurder ynghylch sut y byddaf fel arfer yn arfer fy nisgresiwn ac i sicrhau rhywfaint o gysondeb a sicrwydd yn y penderfyniadau y byddaf yn eu cyrraedd.

Cynseiliau Cyfreithiol

1.13 Wrth ddefnyddio'r prawf dau gam, yn ogystal ag ystyried penderfyniadau blaenorol Panel Dyfarnu Cymru a phwyllgorau safonau, rhaid i mi ystyried y cynseiliau cyfreithiol perthnasol a osodwyd gan y Llysoedd. Ers cyflwyno'r Cod yn 2001, mae'r Uchel Lys wedi gwrando dwy apêl sylweddol sydd wedi gosod meincnodau pwysig o ran achosion yng Nghymru.[7]

1.14 Yn yr achos cyntaf, gwrthododd y Panel Dyfarnu apêl gan Gynghorydd Cymuned yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor Safonau lleol ei fod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth at eraill drwy bostio sylwadau ar-lein amrywiol yn beirniadu'r aelodau eraill a'r ffordd roedd y Cyngor yn cael ei redeg. Penderfynodd yr Uchel Lys, er bod y sylwadau'n goeglyd ac yn ffug a bod eu naws yn gwawdio ei gyd-aelodau, gan fod y rhan fwyaf o'r sylwadau'n ymwneud â'r ffordd roedd y Cyngor yn cael ei redeg, sut y cofnodwyd ei

[7] Calver, R (ar gymhwyso) v Panel Dyfarnu Cymru [2012] EWHC 1172 (Gweinyddol); Heesom v Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru [2014] EWHC 1504 (Gweinyddol)

benderfyniadau a chymhwysedd yr aelodau, roedd y sylwadau'n "fynegiant gwleidyddol". Nododd y dyfarniad nad oedd unrhyw ystyriaeth wedi'i rhoi i'r angen i wleidyddion fod yn "groendew". Ac ystyried rhyddid mynegiant yr aelod a'r ffaith bod y rhan fwyaf o'r sylwadau wedi'u cyfeirio at gyd-gynghorwyr, roedd canfod bod yr achos hwn wedi'i dorri yn ymyrraeth anghymesur â hawliau'r aelod dan Erthygl 10 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (ECHR). Felly, neilltuwyd penderfyniad y Panel Dyfarnu.

1.15 Yn yr ail achos, clywodd yr Uchel Lys apêl yn erbyn penderfyniad y Panel Dyfarnu bod aelod o Gyngor Sir wedi torri'r Cod 14 o weithiau drwy fethu dangos parch ac ystyriaeth at swyddogion y Cyngor, bwlio, ceisio peryglu didueddrwydd swyddogion a dwyn anfri ar swyddfa'r aelod. Digwyddodd yr achosion o dorri amodau dros gyfnod o ddwy flynedd ac roeddent yn cynnwys sylwadau ac ymddygiad a oedd yn feirniadol o uwch swyddogion a swyddogion iau ac yn eu bygwth. Penderfynodd y Llys fod yr holl achosion o dorri amodau yn fwriadol a bod rhywfaint o'r camymddwyn yn ddifrifol. Roedd rhai o'r achosion o dorri amodau yn ymwneud ag ymddygiad anonest bwriadol a chamarweiniol tuag at swyddogion, aelodau eraill ac aelodau o'r cyhoedd. O ran swyddogion, bwriadwyd i lawer o'r ymddygiad eu tanseilio'n bersonol ac fe'u cyflawnwyd pan oedd swyddogion yn ceisio gwneud eu gwaith, ac roedd yr aelod yn benderfynol o'u rhwystro. Cadarnhaodd y Llys bob un ond tri o'r achosion o dorri amodau a benderfynodd y Panel Dyfarnu.

1.16 Un o'r materion pwysig y bu'n rhaid i'r Llys ei benderfynu oedd cwmpas, a chyfyngiadau cyfreithlon, i hawl gwleidydd i ryddid mynegiant o dan Erthygl 10 o'r ECHR ac mewn cyfraith gyffredin. Nododd y Llys eto fod y gyfraith yn mynnu bod yn rhaid i wleidyddion fod yn groendew a derbyn beirniadaeth a sylwadau niweidiol eraill. Fodd bynnag, nododd y Llys hefyd, er bod gweision cyhoeddus yn agored i feirniadaeth, gan gynnwys beirniadaeth gyhoeddus, ei bod er budd y cyhoedd nad ydynt yn destun sylwadau diangen sy'n eu rhwystro rhag cyflawni eu dyletswyddau cyhoeddus a thanseilio hyder yn y weinyddiaeth.

1.17 Rwyf wedi cynnwys canllawiau o ganlyniad i'r dyfarniadau hyn, yn enwedig ymddygiad tuag at swyddogion iau, yn yr adrannau sy'n ymdrin â pharagraffau perthnasol y Cod.

1.18 Mae canllawiau pellach ar y broses rwy'n ei defnyddio ar gyfer ymchwilio i gwynion, gan gynnwys taflen ffeithiau ar 'Asesu Buddiannau'r Cyhoedd' a'r 'Llyfr Achos Cod Ymddygiad', sy'n crynhoi’r achosion yr wyf wedi ymchwilio iddynt, ar gael ar fy ngwefan yn www.ombwdsmon.cymru

1.19 Yn y canllawiau hyn rwyf wedi ceisio, lle y bo'n bosibl, ddefnyddio enghreifftiau o achosion sydd wedi'u cyfeirio ataf ac sy'n berthnasol i gynghorau cymuned a thref. Lle na fu hyn yn bosibl, rwyf wedi rhoi enghreifftiau o sefyllfaoedd damcaniaethol sy'n dangos sut y gallai'r Cod gael ei dorri tra byddwch yn ymgymryd â'ch rôl.

Proses Datrys Lleol

1.20 Mae awdurdodau lleol ledled Cymru wedi rhoi gweithdrefnau datrys lleol ar waith i ddelio â chwynion lefel isel a wneir gan aelod yn erbyn cyd-aelod. Mewn rhai achosion, mae’r trefniadau hefyd yn berthnasol i gwynion a wneir am aelodau gan swyddogion. Mae'r trefniadau hyn yn ffordd effeithiol a chymesur o ddatrys llawer o'r mathau hyn o gwynion.

1.21 Gall datrys yr achos yn lleol hefyd chwarae rhan bwysig mewn cynghorau cymuned a thref lle mae anghydfodau lefel isel rhwng aelodau, yn rhy aml o lawer, wedi codi i'r pwynt lle mae'r cyngor cyfan wedi dwyn anfri yng ngolwg y cyhoedd. Yr wyf yn falch, felly, fod Un Llais Cymru wedi llunio 'Protocol Datrysiad Lleol Enghreifftiol ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref', i gefnogi cynghorau i ddatrys mân anghydfodau rhwng aelodau a rhwng aelodau a swyddogion, mewn ffordd sy'n gymesur ac yn unol â graddfa ac adnoddau'r sector. Rwy'n annog yn gryf i bob cyngor cymuned a thref i fabwysiadu'r protocol. Mae'r Protocol Enghreifftiol ar gael gan Un Llais Cymru neu ar fy ngwefan.

1.22 Fel arfer, bydd cwynion y gellir ymdrin â nhw drwy benderfyniad lleol yn ymwneud â methiannau honedig i ddangos parch ac ystyriaeth i eraill fel sy'n ofynnol gan baragraff 4(b) o'r Cod, neu'r ddyletswydd i beidio â chyflwyno cwynion blinderus, maleisus neu wamal yn erbyn aelodau eraill o dan baragraff 6(1)(d) o'r Cod. Er y gall aelod gwyno'n uniongyrchol wrthyf o hyd am gyd-aelod os yw'r mater y mae’n cwyno yn ei gylch yn ymwneud â phryderon o ran paragraffau 4(b) a 6(1)(d), rwy'n debygol o gyfeirio'r mater

yn ôl at Glerc y Cyngor i'w hystyried o dan y protocol datrys lleol, lle mae'r Cyngor wedi mabwysiadu hyn. Yn fy marn i, caiff cwynion o'r fath eu datrys yn fwy priodol yn anffurfiol ac yn lleol er mwyn cyflymu'r broses gwyno a sicrhau bod fy adnoddau'n cael eu neilltuo i ymchwilio i gwynion difrifol.

1.23 Nod datrys materion yn gynnar yw datrys materion yn gynnar er mwyn osgoi'r sefyllfa rhag gwaethygu'n ddiangen a allai niweidio perthnasoedd personol o fewn y Cyngor yn ogystal ag enw da'r Cyngor. Gall y broses, er enghraifft, arwain at ymddiheuriad gan yr aelod dan sylw, neu argymhelliad bod yr aelod yn ymgymryd â hyfforddiant penodol. Fodd bynnag, os yw aelod wedi torri protocol lleol ei awdurdod dro ar ôl tro, byddwn yn disgwyl i'r Clerc gyfeirio'r mater yn ôl ataf. Os byddaf yn gweld patrwm o gwynion tebyg yn cael eu cyflwyno i mi gan yr un aelodau, byddaf yn ystyried bod hwn yn fater difrifol ac yn penderfynu a yw adrodd parhaus am gwynion o'r fath yn ymddygiad y dylid ymchwilio iddo ynddo'i hun fel achos posibl o dorri'r Cod.

1.24 Pan fyddaf wedi ymchwilio i gŵyn, gallaf gyfeirio'r mater at bwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru i wneud penderfyniad. Bydd hyn yn dibynnu ar natur ac amgylchiadau unigol yr achos honedig o dorri'r Cod. Wrth gyhoeddi fy adroddiad, byddaf yn ystyried ac yn dadansoddi'r dystiolaeth a gasglwyd ac yn dod i'm casgliadau ynghylch a oes awgrym bod y Cod wedi'i dorri ai peidio. Fodd bynnag, y pwyllgor safonau perthnasol neu Banel Dyfarnu Cymru yn unig sy'n gyfrifol am wneud penderfyniad am dorri'r rheolau.

1.25 Mae Atodiad 1 i'r canllawiau hyn yn cynnwys golwg gyffredinol o'r broses gwyno.

Pwyllgor Safonau

1.26 Mae'r Pwyllgor Safonau a sefydlwyd gan brif gyngor eich ardal yn gyfrifol am hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel ymysg aelodau. Mae'n rhoi cyngor a hyfforddiant i aelodau ac yn monitro gweithrediad y Cod. Mae'r Pwyllgor hefyd yn ystyried adroddiadau a gyfeiriwyd gennyf fi, neu Swyddog Monitro eich prif gyngor, yn dilyn ymchwilio i achosion honedig o dorri'r Cod. Mae'r Pwyllgor Safonau hefyd yn cyflawni'r swyddogaethau hyn yng nghyswllt cynghorau cymuned a thref yn ei ardal.

1.27 Mae pwyllgorau safonau yn cynnwys aelodau lleyg annibynnol ac aelodau etholedig o'r prif gyngor. Rhaid i aelodaeth pwyllgor safonau sy'n cyflawni swyddogaethau yng nghyswllt cynghorau cymuned a thref hefyd gynnwys o leiaf un cynghorydd cymuned.

1.28 Pan fyddaf yn cyfeirio achos at bwyllgor safonau, ei rôl yw penderfynu a yw aelod wedi torri'r Cod ac, os felly, a ddylid pennu cosb. Mae gwrandawiadau Panel Dyfarnu Cymru yn cael eu cynnal yn gyhoeddus, ac eithrio pan fo tribiwnlys o'r farn y byddai cyhoeddusrwydd yn rhagfarnu buddiannau cyfiawnder. Yn fy marn i, dylid cynnal gwrandawiadau pwyllgor safonau yn gyhoeddus hefyd, oni bai bod rhesymau dilys dros beidio â gwneud hynny, i hybu hyder y cyhoedd mewn safonau mewn bywyd cyhoeddus. Pan fydd pwyllgor safonau yn dod i'r casgliad bod aelod neu aelod cyfetholedig wedi methu cydymffurfio â chod ymddygiad y cyngor perthnasol, gall benderfynu:

- nad oes angen cymryd unrhyw gamau yng nghyswllt y methiant hwnnw
- dylid ceryddu'r aelod neu'r aelod cyfetholedig, a hynny ar ffurf cerydd cyhoeddus
- dylai'r aelod neu'r aelod cyfetholedig gael ei atal dros dro neu ei atal yn rhannol rhag bod yn aelod o'r cyngor hwnnw am gyfnod nad yw'n fwy na 6 mis neu, os yw'n fyrrach, gweddill cyfnod swydd yr aelod.

1.29 Gall aelod ofyn am ganiatâd Llywydd Panel Dyfarnu Cymru i apelio yn erbyn penderfyniad pwyllgor safonau.

1.30 Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn gosod dyletswyddau newydd ar bwyllgor safonau cyngor sir a bwrdeistref sirol yng Nghymru, gan ddod i rym ar 5 Mai 2022. Bydd gan y pwyllgor y swyddogaeth ychwanegol o fonitro a helpu arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn y prif gynghorau wrth iddynt gyflawni eu dyletswydd newydd, o dan Ddeddf 2021, i hyrwyddo safonau ymddygiad uchel gan aelodau o'u grŵp. Bydd yn ofynnol hefyd i bob pwyllgor safonau lunio adroddiad blynyddol i'w hawdurdod yn disgrifio sut y cyflawnwyd swyddogaethau'r pwyllgor a rhoi trosolwg o faterion ymddygiad yn gyffredinol yn yr awdurdod. Mae'r 'Nodiadau Esboniadol' i Ddeddf 2021 yn nodi bod y gofyniad ar bwyllgor safonau prif gyngor i lunio adroddiad yn cynnwys gofyniad i wneud adroddiad i unrhyw gynghorau cymuned a thref yn ei ardal.

Panel Dyfarnu Cymru

1.31 Pan fyddaf yn cyfeirio achos at Banel Dyfarnu Cymru, ei rôl yw sefydlu 'tribiwnlys achos' i benderfynu a yw aelod wedi torri'r Cod ac a ddylid pennu cosb. Ar ben hynny, bydd yn ystyried unrhyw apeliadau lle cafwyd caniatâd yn erbyn penderfyniad pwyllgor safonau.

1.32 Mae’r pwerau sydd ar gael i dribiwnlys achos pan fydd yn penderfynu bod aelod neu aelod cyfetholedig sy'n destun adroddiad a gyfeiriwyd ato gennyf fi wedi methu cydymffurfio â'r Cod fel a ganlyn:

- gwahardd yr aelod rhag bod, neu ddod yn aelod o'r awdurdod perthnasol dan sylw, neu unrhyw awdurdod perthnasol arall, am gyfnod o hyd at 5 mlynedd
- atal neu atal yr aelod yn rhannol rhag bod yn aelod neu'n aelod cyfetholedig o'r awdurdod perthnasol dan sylw am hyd at 12 mis
- cymryd unrhyw gamau yng nghyswllt yr achos o dorri’r Cod. Mewn achosion o'r fath, efallai y bydd y Panel o'r farn ei bod yn briodol rhybuddio'r aelod ynghylch ei ymddygiad yn y dyfodol. Pan fydd rhybudd o'r fath wedi'i gofnodi, mae'n debygol o gael ei ystyried yn ystod unrhyw wrandawiad yn y dyfodol lle gwelir eto bod yr aelod wedi methu dilyn darpariaethau'r Cod.

1.33 Yn ystod ymchwiliad, gallaf gyhoeddi adroddiad interim i Lywydd y Panel Dyfarnu, os byddaf yn credu bod hynny'n angenrheidiol ac er budd y cyhoedd i wneud hynny. Bydd adroddiad interim yn cael ei ystyried gan 'dribiwnlys achos interim', a fydd yn penderfynu a yw'n briodol atal, neu atal yn rhannol, yr aelod wrth aros i'm hymchwiliad gael ei gwblhau.

1.34 Rôl 'tribiwnlys apêl' yw adolygu penderfyniad pwyllgor safonau bod aelod wedi torri'r Cod a / neu unrhyw gosb a gaiff ei phennu. Caiff tribiwnlys apêl gymeradwyo unrhyw gosb a gaiff ei phennu, neu gyfeirio'r mater yn ôl at y pwyllgor safonau gydag argymhelliad ynghylch cosb wahanol; neu gall wrthdroi'r penderfyniad sy'n nodi bod y Cod wedi'i dorri. Fodd bynnag, ni all tribiwnlys apêl argymell cosb wahanol nad oedd ar gael i'r pwyllgor safonau wrth iddo wneud ei benderfyniad.

1.35 Pan fo naill ai pwyllgor safonau neu'r Panel yn atal neu'n rhannol atal aelod neu aelod cyfetholedig dros dro, mae'r aelod hwnnw'n dal yn ddarostyngedig i'r Cod, yn enwedig y darpariaethau a nodir ym mharagraffau 6(1)(a) (dwyn anfri ar sefyllfa aelod neu awdurdod) a pharagraff 7 (defnyddio sefyllfa aelod yn amhriodol).

1.36 Mae modd cael rhagor o wybodaeth am rôl a gweithdrefnau'r Panel Dyfarnu a'i dribiwnlysoedd, gan gynnwys canllawiau ar sancsiynau, ar ei wefan: https://paneldyfarnu.llyw.cymru/

Rôl y Clerc

1.37 Caiff y Clerc ei gyflogi gan eich Cyngor ac mae'n ymgymryd â nifer o dasgau gan gynnwys rhoi cymorth gweinyddol i'r Cyngor, cynghori ar ddatblygu a gweithredu polisïau a gweithdrefnau a chymryd camau i weithredu penderfyniadau'r Cyngor. Mae gan y Clerc rôl gymhleth a allai olygu gorfod gweithredu fel rheolwr prosiect, cyfarwyddwr personél, swyddog cysylltiadau cyhoeddus a gweinyddwr cyllid. Mae'r Clerc yn gweithredu mewn rôl gefnogol i chi a'ch cyd-gynghorwyr a'r Clerc yw'r sawl y dylech droi ato yn y lle cyntaf os oes angen unrhyw gyngor arnoch. Bydd gan y cynghorau gorau Glerc a chynghorwyr sy'n gweithio fel tîm mewn diwylliant o barch at ei gilydd ac ystyriaeth i wasanaethu eu cymuned. Nid dim ond ysgrifennydd yw'r Clerc ac nid gwas bach i'r Cadeirydd nac aelodau unigol y Cyngor; dim ond i'r Cyngor cyfan y mae'r Clerc yn atebol. Er y gallwch gwestiynu'r cyngor a roddir i chi gan y Clerc, rhaid i chi wneud hynny mewn modd adeiladol a gwrthrychol.

1.38 Bydd y Clerc yn gallu cynghori cynghorwyr ar ddeddfwriaeth berthnasol, gan gynnwys materion sy'n ymwneud â'r Cod a rheolau sefydlog y Cyngor. Bydd y Clerc yn gweithio'n agos gyda Chadeirydd y Cyngor i sicrhau bod gweithdrefnau priodol yn cael eu dilyn mewn cyfarfodydd a bod yr holl wybodaeth angenrheidiol ar gael i gynghorwyr fel y gallant wneud penderfyniadau gwybodus. Os bydd angen, gall Clercod gysylltu â Swyddog Monitro'r prif gyngor perthnasol (gweler isod) am gyngor.

1.39 Mae'r Clerc hefyd yn chwarae rhan bwysig o ran hwyluso'r gwaith o weithredu'r Protocol Datrysiad Lleol Enghreifftiol, lle caiff ei fabwysiadu, ar y cyd â Chadeirydd neu Is-gadeirydd eich Cyngor.

1.40 Mae'r Clerc yn gyflogai i'r Cyngor ac nid yw'n ofynnol iddo gadw at y Cod. Fodd bynnag, mae'r Clerc a gweithwyr eraill y Cyngor yn ddarostyngedig i god ymddygiad ar wahân a nodir yng Ngorchymyn Cod Ymddygiad (Cyflogeion Llywodraeth Leol Cymwys) (Cymru) 2001'. O dan Adran 82 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000, caiff telerau ac amodau penodi cyflogeion y Cyngor eu barnu fel eu bod yn ymgorffori'r Cod hwn. Materion personél yw unrhyw faterion sy'n ymwneud â pherfformiad y Clerc neu gyflogeion eraill a dylid mynd i'r afael â nhw drwy ddefnyddio gweithdrefnau cyflogaeth priodol. Ni all yr Ombwdsmon ystyried cwynion ynghylch perfformiad cyflogeion eich Cyngor; mater i'r Cyngor fel y cyflogwr yw hwn.

Rôl y Swyddog Monitro

1.41 Prif gyngor yr ardal sy'n cyflogi'r Swyddog Monitro. Ymhlith pethau eraill, mae gan y Swyddog Monitro rôl bwysig o ran sicrhau cyfreithlondeb a thegwch proses y prif gyngor o wneud penderfyniadau. Mae'r Swyddog Monitro hefyd yn cyfrannu at hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel drwy ddarparu cymorth i'r Pwyllgor Safonau ac aelodau'r Cyngor.

1.42 Mae Swyddogion Monitro yn ymdrechu i roi cymorth ac arweiniad i gynghorau cymuned a thref ar faterion ymddygiad, a all gynnwys darparu hyfforddiant. Fodd bynnag, gall hyn arwain at oblygiadau sylweddol o ran adnoddau, yn enwedig mewn ardaloedd â niferoedd uchel o gynghorau cymuned a thref, a dylech bob amser ofyn i'ch Clerc yn y lle cyntaf am unrhyw ganllawiau neu wybodaeth. Efallai y bydd y Swyddog Monitro yn gallu darparu gwybodaeth os nad yw eich Clerc ar gael neu os oes angen cymorth arnoch gydag ymholiad mwy cymhleth.

Yr Egwyddorion

1.43 Roedd Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn galluogi Llywodraeth Cymru i gyhoeddi egwyddorion y mae'n rhaid i chi roi sylw iddynt wrth ymgymryd â'ch rôl fel aelod. Mae'r Cod yn seiliedig ar yr Egwyddorion hyn sydd wedi'u cynllunio i hyrwyddo'r safonau uchaf posibl. Mae'r Egwyddorion hyn yn defnyddio'r 7 Egwyddor Bywyd Cyhoeddus a gafodd eu nodi gyntaf yn Adroddiad "Safonau mewn Bywyd Cyhoeddus" Nolan yn 1995. Ychwanegwyd tri arall at y rhain yn egwyddorion llywodraeth leol yng

Nghymru: dyletswydd i gynnal y gyfraith, stiwardiaeth adnoddau a chydraddoldeb y Cyngor yn briodol a pharch at eraill.

1.44 Mae aelodau cynghorau cymuned a thref yn rhoi yn hael o'u hamser a'u hymrwymiad er budd eu cymunedau. Mae'r Egwyddorion yn darparu fframwaith ar gyfer sianelu eich ymrwymiad mewn ffordd a fydd yn adlewyrchu'n dda arnoch chi a'ch Cyngor, ac a fydd yn rhoi hyder i'ch cymunedau yn y ffordd y caiff eich Cyngor ei lywodraethu.

1.45 Mae adrannau unigol y Cod wedi'u cynllunio i gefnogi'r gwaith o weithredu'r Egwyddorion. Er enghraifft, mae Adran 7 y Cod – Anhunanoldeb a Stiwardiaeth yn ymdrin â'r egwyddor Anhunanoldeb. Mae paragraff 2(2) o'r Cod yn datgan y dylech ei ddarllen gyda'r Egwyddorion, sydd wedi'u rhagnodi mewn offeryn statudol[8] ar wahân. Er hwylustod, maent yn cael eu hailadrodd isod.

1. Anhunanoldeb

Rhaid i Aelodau weithredu er budd y cyhoedd yn unig. Rhaid iddynt beidio byth â defnyddio eu sefyllfa fel aelodau i roi mantais iddynt hwy eu hunain yn amhriodol nac i roi mantais neu anfantais amhriodol i eraill.

2. Gonestrwydd

Rhaid i Aelodau ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro mewn ffordd sy'n diogelu budd y cyhoedd.

3. Uniondeb a Phriodoldeb

Rhaid i Aelodau beidio â rhoi eu hunain mewn sefyllfa lle caiff eu huniondeb ei gwestiynu yn sgil unrhyw rwymedigaeth ariannol neu rwymedigaeth arall i unigolion neu sefydliadau a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau. Rhaid i Aelodau bob amser osgoi dangos ymddygiad o'r fath.

[8] Gorchymyn Ymddygiad Aelodau (Egwyddorion) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif. 2276 (Cy.166)

4. Dyletswydd i Gynnal y Gyfraith

Rhaid i Aelodau weithredu i gadw at y gyfraith a gweithredu ar bob achlysur yn unol â'r ymddiriedaeth y mae'r cyhoedd wedi'i rhoi ynddynt.

5. Stiwardiaeth

Wrth gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau, rhaid i aelodau sicrhau bod adnoddau eu hawdurdod yn cael eu defnyddio'n gyfreithlon ac yn ddarbodus.

6. Gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau

Wrth gyflawni eu cyfrifoldebau gan gynnwys gwneud penodiadau, dyfarnu contractau, neu argymell unigolion ar gyfer gwobrau a budd-daliadau, rhaid i aelodau wneud penderfyniadau ar sail teilyngdod. Er bod yn rhaid i aelodau roi sylw i gyngor proffesiynol swyddogion a gallant ystyried barn pobl eraill yn briodol, gan gynnwys eu grwpiau gwleidyddol, eu cyfrifoldeb nhw yw penderfynu pa farn i'w chymryd ac, os yw'n briodol, sut i bleidleisio ar unrhyw fater.

7. Cydraddoldeb a Pharch

Rhaid i Aelodau gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau gan roi sylw dyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, a dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.

8. Agored

Rhaid i Aelodau fod mor agored â phosibl ynghylch eu holl weithredoedd a gweithredoedd eu hawdurdod. Rhaid iddynt geisio sicrhau mai dim ond yn unol â'r gyfraith y caiff y broses o ddatgelu gwybodaeth ei chyfyngu.

9. Atebolrwydd

Mae'r Aelodau'n atebol i'r etholwyr a'r cyhoedd am eu gweithredoedd yn gyffredinol ac am y ffordd y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau fel aelod. Rhaid iddynt fod yn barod i gyflwyno eu hunain i unrhyw brosesau craffu sy'n briodol i'w cyfrifoldebau.

10. Arweinyddiaeth

Rhaid i Aelodau hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn drwy arweinyddiaeth ac esiampl er mwyn hybu hyder y cyhoedd yn eu rôl ac yn yr awdurdod. Rhaid iddynt barchu didueddrwydd a chywirdeb swyddogion statudol yr awdurdod a'i gyflogeion eraill.

1.46 Mae’r Cod yn cyd-fynd â’r Egwyddorion hyn ac yn darparu ar gyfer eu rhoi ar waith yn ymarferol. Mae'r Egwyddorion yn cynnig sail gadarn i'ch ymddygiad yn y swydd ac rwy'n annog aelodau i’w hystyried **bob amser**. O ystyried y cysylltiad agos rhwng yr Egwyddorion a’r Cod, os ydych yn dilyn yr Egwyddorion fel sail i’ch ymddygiad, rydych yn llai tebygol o ymddwyn mewn ffordd a fydd yn golygu eich bod yn methu cydymffurfio â’r Cod.

Penderfynu pryd mae'r Cod yn berthnasol i chi

Gweler paragraffau 2 a 3

Ystyriwch ymddygiad yn eich bywyd cyhoeddus a phreifat

1.47 Mae gan Aelodau hawl i breifatrwydd yn eu bywydau personol, ac mae llawer o ddarpariaethau'r Cod yn berthnasol i chi dim ond pan fyddwch yn gweithredu yn eich rôl fel aelod neu'n gweithredu fel cynrychiolydd eich Cyngor. Fodd bynnag, mae'r cyhoedd, a hynny'n briodol, yn disgwyl safonau uchel gan y rhai sy'n eu cynrychioli mewn swyddi cyhoeddus a bydd eich ymddygiad yn eich bywyd preifat yn dylanwadu ar sut yr ydych yn cael eich gweld fel cynghorydd. O ganlyniad, gan y gall fod amgylchiadau lle gall eich ymddygiad yn eich bywyd preifat effeithio ar enw da a chywirdeb eich Cyngor, mae rhai o ddarpariaethau'r Cod yn berthnasol i chi bob amser.

1.48 Wrth ddod i benderfyniad ynghylch a yw'r Cod yn berthnasol i chi ar adeg benodol, byddaf yn ystyried yr amgylchiadau penodol a natur eich ymddygiad bryd hynny. Cyn ystyried eich rhwymedigaethau o dan y Cod, dylech ystyried yn gyntaf a yw'r Cod yn gymwys ac, os felly, pa ddarpariaethau sy'n berthnasol.

Pryd mae'r Cod yn berthnasol?

1.49 Mae’r Cod yn berthnasol:

- **Pryd bynnag y byddwch yn gweithredu yn rhinwedd eich swydd swyddogol**, gan gynnwys pryd bynnag y byddwch yn cynnal busnes eich Cyngor neu'n gweithredu ar ei ran, yn honni eich bod yn gweithredu ar ei ran, neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu ar ei ran, yn rhinwedd eich swydd swyddogol fel aelod neu fel cynrychiolydd eich Cyngor (paragraff 2(1)(a)-(c)).

- **Ar unrhyw adeg**, os ydych yn ymddwyn mewn modd y gellid yn rhesymol ystyried ei fod yn dwyn **anfri** ar eich swydd neu'ch awdurdod, neu os ydych yn **defnyddio neu'n ceisio defnyddio eich swydd yn amhriodol i gael mantais neu osgoi anfantais** i chi'ch hun neu unrhyw un arall, neu os byddwch yn **camddefnyddio adnoddau eich Cyngor** (paragraffau 2(1)(d), 6(1)(a) a 7).

1.50 **Pan fyddwch yn gweithredu fel cynrychiolydd eich Cyngor ar awdurdod perthnasol arall, neu unrhyw gorff arall, rhaid i chi, wrth weithredu ar ran yr awdurdod arall hwnnw, gydymffurfio â'i god ymddygiad** (paragraff 3(a)). Pan gewch eich enwebu gan eich Cyngor fel ymddiriedolwr elusen mae'n ofynnol i chi wrth weithredu felly i wneud hynny er lles gorau'r elusen honno, yn unol â chyfraith elusennau a'r canllawiau a luniwyd gan y Comisiwn Elusennau (gweler ei wefan: www.gov.uk/government/organisations/charity-commission).

1.51 **Os ydych yn gweithredu fel cynrychiolydd eich Cyngor ar gorff arall, er enghraifft ar bwyllgor digwyddiadau, nad oes ganddo god ymddygiad sy'n berthnasol i’w aelodau, rhaid i chi gydymffurfio â Chod eich Cyngor eich hun** oni bai ei fod yn gwrthdaro ag unrhyw ofynion cyfreithiol y mae'n rhaid i'r corff arall gydymffurfio â hwy (paragraff 3(b)).

1.52 Os ydych yn cyfeirio atoch chi eich hun fel 'cynghorydd' mewn unrhyw fath o ohebiaeth, bydd y Cod yn berthnasol i chi. Mae hyn yn berthnasol wrth sgwrsio, yn ysgrifenedig, neu yn y ffordd rydych yn defnyddio cyfryngau electronig. Rwyf wedi gweld cynnydd sylweddol mewn cwynion ynghylch defnyddio Facebook, blogiau a Twitter. Os ydych yn cyfeirio at eich rôl fel

cynghorydd mewn unrhyw ffordd neu os oes cysylltiad clir rhwng eich sylwadau a'ch rôl, yna bydd y Cod yn berthnasol i unrhyw sylwadau a wnewch yno. Hyd yn oed os nad ydych yn cyfeirio at eich rôl fel cynghorydd, efallai y bydd eich sylwadau'n dwyn anfri ar eich swydd neu awdurdod ac felly gallent dorri paragraff 6(1)(a) y Cod.

1.53 Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi llunio canllawiau defnyddiol ar gyfryngau cymdeithasol o'r enw "Cyfryngau Cymdeithasol: Canllaw i Gynghorwyr”. Nod y canllawiau yw rhoi syniad cliriach i chi ynglŷn â sut y gallwch ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol, y peryglon posibl a sut i'w hosgoi. Mae ar gael ar ei wefan ar www.wlga.wales neu drwy ffonio 029 2046 8600.

1.54 Os cewch eich atal o'ch swydd am unrhyw reswm, rhaid i chi barhau i gadw at yr elfennau hynny o'r Cod sy'n berthnasol, yn enwedig fel y nodir ym mharagraff 2(1)(d), tra byddwch wedi'ch atal.

Enghraifft 1

Derbyniwyd cwyn bod cynghorydd yn feddw ac yn ymddwyn yn amhriodol mewn parti stryd. Cadarnhawyd nad oedd yn rhaid i'r cynghorydd gyflawni unrhyw weithred ar ran y Cyngor yn y parti. Yn fy marn i, felly, aeth i’r parti fel aelod o'r cyhoedd a gan nad oedd yn ceisio dibynnu ar ei statws fel cynghorydd mewn unrhyw ffordd dim ond paragraff 6(1)(a) (anfri) o'r Cod oedd yn berthnasol ar y pryd. Er y gallai rhai fod wedi ystyried ei hymddygiad yn amhriodol, nid oedd yn berthnasol i'w rôl fel cynghorydd ac yn fy marn i nid oedd yn dwyn anfri ar y Cyngor, felly nid oedd yn arwydd o dorri paragraff 6(1)(a). Ni ymchwiliais i'r gŵyn hon.

Enghraifft 2

Wrth weithredu'n bersonol, cafwyd aelod o gyngor sir yn euog o droseddau'n ymwneud â methiant i gadw cofnodion cywir o anifeiliaid a gwaredu carcasau anifeiliaid. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod yr aelod, oherwydd difrifoldeb yr euogfarnau, wedi dwyn anfri ar yr awdurdod yn groes i baragraff 6(1)(a).

Enghraifft 3

Roedd Cynghorydd Cymuned, wrth weithredu'n bersonol, wedi rhoi nifer o negeseuon ar Facebook am wleidyddion uchel eu proffil. Yn ôl y Panel Dyfarnu roedd y negeseuon hyn yn eithafol, yn fygythiol ac yn hyrwyddo trais tuag at y bobl a oedd yn cael eu crybwyll yn y negeseuon. Nododd y Panel, er bod disgwyl i wleidyddion fod yn “groendew” ac arddangos mwy o oddefgarwch na dinasyddion cyffredin, ni ddylai goddefiant o’r fath orfod ymestyn i sylwadau personol, ymfflamychol a dybryd fel y rheini a oedd wedi cael eu hysgrifennu. Canfu’r Panel nad oedd y sylwadau’n ‘ddatganiad gwleidyddol’, a allai gael ei warchod o dan Siarter Hawliau Dynol Ewrop (ECHR), a’u bod yn ddigon difrifol eu natur i ddwyn anfri ar swydd yr aelod a’r Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Penderfynodd y Panel, yn unol â pharagraff 2(1)(d) o'r Cod, fod y gofyniad ym mharagraff 6(1)(a) i'r Cynghorydd beidio â dwyn anfri ar ei swydd neu ei awdurdod yn berthnasol, ni waeth a oedd yn gweithredu’n bersonol. Gan fod y sylwadau wedi’u gwneud yn breifat ac nad oeddent yn cynnwys mynegiant gwleidyddol, nid oeddent yn denu’r warchodaeth uwch a roddir i wleidyddion o dan yr ECHR. Fodd bynnag, daeth y Panel i’r casgliad, hyd yn oed pe bai gwell amddiffyniad wedi bod yn berthnasol, bod y sylwadau mor eithafol a dybryd fel y byddai modd cyfiawnhau canfyddiad o dorri paragraff 6(1)(a) o’r Cod..

2 Rhwymedigaethau cyffredinol o dan y Cod Ymddygiad

2.1 Eich cyfrifoldeb chi yw ystyried pa ddarpariaethau o'r Cod a all fod yn gymwys ar unrhyw adeg benodol a gweithredu yn unol â'ch rhwymedigaethau o dan ddarpariaethau'r Cod. Rwyf wedi cyfeirio at bob paragraff isod i roi rhywfaint o arweiniad i chi ar eich rhwymedigaethau cyffredinol.

Cydraddoldeb
Gweler paragraff 4(a)

Hyrwyddo cydraddoldeb; osgoi gwahaniaethu

2.2 **Rhaid i chi gyflawni eich dyletswyddau gan roi sylw dyledus i'r egwyddor y dylid sicrhau cyfle cyfartal i bawb waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd.**

Mae'r rhwymedigaeth hon yn sail i'r egwyddor bod yn rhaid i aelodau roi sylw dyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb.

2.3 Dylech bob amser geisio osgoi gwahaniaethu. Mae pedwar prif fath o wahaniaethu:

- Gwahaniaethu uniongyrchol: trin pobl yn wahanol oherwydd eu rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd.
- Gwahaniaethu anuniongyrchol: triniaeth nad yw'n ymddangos ei bod yn gwahaniaethu rhwng pobl oherwydd eu rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, ond sy'n eu rhoi o dan anfantais anghymesur.
- Aflonyddu: cymryd rhan mewn ymddygiad annymunol ar sail rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd, sy'n torri urddas rhywun arall neu'n creu amgylchedd gelyniaethus, diraddiol, cywilyddus neu sarhaus.
- Erledigaeth: trin rhywun yn llai ffafriol am ei fod wedi cwyno am wahaniaethu, wedi dwyn achos am wahaniaethu, neu wedi bod yn gysylltiedig â chwyno am wahaniaethu neu gyflwyno achosion o wahaniaethu.

2.4 Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 (fel y'i diwygiwyd) yn atgyfnerthu pwysigrwydd y rhan hon o'r Cod. Mae'n gosod dyletswyddau cadarnhaol i ddileu gwahaniaethu ac aflonyddu anghyfreithlon ac i hyrwyddo cydraddoldeb. O dan gyfreithiau cydraddoldeb, efallai y bydd eich Cyngor yn atebol am unrhyw weithredoedd gwahaniaethol yr ydych yn eu cyflawni. Bydd hyn yn berthnasol os byddwch yn gwneud rhywbeth yn rhinwedd eich swydd swyddogol mewn modd gwahaniaethol.

2.5 Rhaid i chi fod yn ofalus i beidio â gweithredu mewn ffordd a allai fod yn gyfystyr ag unrhyw un o'r mathau o wahaniaethu sydd wedi'u gwahardd, neu wneud unrhyw beth sy'n llesteirio'r modd y mae eich Cyngor yn cyflawni ei ddyletswyddau cadarnhaol o dan gyfreithiau cydraddoldeb. Gall ymddygiad o'r fath achosi i'ch Cyngor dorri'r gyfraith, ac efallai y cewch eich hun yn destun cwyn eich bod wedi torri'r paragraff hwn o'r Cod.

2.6 Rhaid i chi gofio hefyd, bob amser, gan gynnwys wrth weithredu yn eich swydd breifat, na ddylech weithredu mewn ffordd a fyddai'n dwyn anfri ar eich Cyngor. Mae'n debygol y byddai cymryd rhan mewn ymddygiad y gellid ystyried ei fod yn torri'r Ddeddf Cydraddoldeb yn eich swydd breifat yn perthyn i'r categori hwn.

Enghraifft 4

Roedd aelod o Gyngor Sir yn aelod o Banel Recriwtio'r Cyngor i benodi Prif Weithredwr newydd. Roedd pum ymgeisydd ar y rhestr fer. Ar ôl i un ymgeisydd orffen ei gyflwyniad a gadael yr ystafell dywedodd yr aelod "ymgeisydd da, biti ei fod yn ddu".

Penderfynodd Panel Dyfarnu Cymru fod paragraff 4(a) (cyfle cyfartal) o'r Cod wedi'i dorri a bod yr aelod wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod a'i awdurdod, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Enghraifft 5

Anfonodd aelod o gyngor bwrdeistref sirol nifer o negeseuon ebost yn herio gallu swyddog o'r Cyngor i gyflawni ei rôl oherwydd honiad di-sail o afiechyd ac anabledd hysbys, heb dystiolaeth feddygol wrthrychol. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod methu deall a gwerthfawrogi hawl y swyddog i breifatrwydd, lledaenu gwybodaeth feddygol breifat yn eang a dyfalu ynghylch datblygiad y cyflwr yn dangos methiant i gadw at yr egwyddor y dylid sicrhau cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u hanabledd. Drwy ei weithredoedd, roedd yn amlwg mai barn yr aelod oedd na ddylid cyflogi'r swyddog yn ei rôl oherwydd ei anabledd. Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi torri paragraff 4(a) (cyfle cyfartal) o'r Cod.

Trin eraill â pharch ac ystyriaeth

Gweler paragraff 4(b)

Gall sylwadau gwleidyddol arwain at hawliau Erthygl 10

2.7 **Wrth ymgymryd â'ch rôl fel aelod, rhaid i chi ddangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.** Rwy'n disgwyl i aelodau roi'r un cwrteisi ac ystyriaeth i'r cyhoedd, cydweithwyr, gwrthwynebwyr a swyddogion ag y maent yn eu dangos i eraill yn eu bywydau bob dydd. Nid yw hyn yn golygu na allwch gymryd rhan mewn dadl gadarn gyda gwrthwynebwyr gwleidyddol, ond rhaid ei fesur.

2.8 Mae Erthygl 10 o'r Siarter Hawliau Dynol Ewrop (ECHR) yn rhoi hawl i ryddid mynegiant a gwybodaeth, yn amodol ar gyfyngiadau penodol. Mae rhyddid mynegiant yn hawl sy'n berthnasol i'r holl wybodaeth a syniadau, nid dim ond y rhai sy'n cael eu hystyried yn ffafriol. Fodd bynnag, mae'n hawl y gellir ei chyfyngu mewn rhai amgylchiadau, er enghraifft, i ddiogelu hawliau a buddiannau pobl eraill.

2.9 Mae eich rhyddid mynegiant fel aelod yn denu gwell amddiffyniad pan fyddwch yn gwneud sylwadau gwleidyddol eu natur. Felly, ystyrir bod beirniadu syniadau a barn y gwrthbleidiau yn rhan o ddadl ddemocrataidd, ac mae'n annhebygol y byddai sylwadau o'r fath byth yn cael eu hystyried fel rhai sy'n torri'r Cod.

2.10 Nid yw sylwadau "gwleidyddol" wedi'u cyfyngu i'r rhai a wneir yng nghyfarfodydd y cyngor ac, er enghraifft, maent yn cynnwys sylwadau y gall aelodau eu gwneud yn gyffredinol ar bolisïau eu Cyngor neu am eu gwrthwynebwyr gwleidyddol. Felly, oni bai bod y sylwadau'n sarhaus neu'n warthus iawn, mae'n annhebygol y byddaf yn ymchwilio i gŵyn am sylwadau a wnaethpwyd yn y cyd-destun hwn a byddaf yn awgrymu bod angen i'r aelod sydd wedi'i dramgwyddo fod yn fwy “croendew”, fel y nodir gan yr Uchel Lys.

2.11 Efallai y byddaf hefyd yn gwrthod ymchwilio i gŵyn lle mae'r aelod wedi codi materion "gwleidyddol" gyda swyddogion, er enghraifft, Clerc cyngor. Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn cynnwys bygythiadau i sefyllfa neu les swyddog. Mae cyfraith achosion ddiweddar wedi cadarnhau y dylai swyddogion cyngor gael eu hamddiffyn rhag sylwadau diangen a allai gael effaith andwyol ar brosesau gweinyddu da ac mae'n datgan ei bod er budd y cyhoedd nad yw

swyddogion yn destun sylwadau diangen sy'n eu rhwystro rhag cyflawni eu dyletswyddau neu danseilio hyder y cyhoedd yn y weinyddiaeth. Wedi dweud hynny, bydd disgwyl hefyd i swyddogion sydd mewn swyddi uwch, fel Prif Weithredwyr neu brif gyngor, fod yn fwy cadarn. Fodd bynnag, rwyf yn bryderus ynghylch nifer y cwynion yr wyf wedi'u cael sy'n honni ymddygiad amhriodol gan rai cynghorwyr cymuned tuag at Glerc eu Cyngor. O ystyried union raddfa a natur cynghorau cymuned a thref, mae gwahaniaeth i'w nodi ynghylch rôl a statws Prif Weithredwr neu uwch swyddog arall mewn prif gyngor a rôl Clerc. Byddaf yn ystyried yn ofalus unrhyw gwynion am ymddygiad amhriodol honedig gan aelodau tuag at Glercod, a byddaf yn ymchwilio i'r cwynion hynny a gefnogir gan dystiolaeth briodol bod aelod wedi mynd y tu hwnt i'r hyn y gellid ei ystyried yn her resymol.

2.12 Er fy mod yn cydnabod y gall dadl wleidyddol, ar adegau, fynd yn danbaid, ni ddylid defnyddio'r hawl i ryddid mynegiant fel esgus dros ymddygiad gwael yn gyffredinol. Gall ymddygiad gwael o'r fath amharu ar rôl aelodau yng ngolwg y cyhoedd.

2.13 Wrth ystyried cwynion o'r fath, byddaf yn ystyried amgylchiadau penodol yr achos; a oedd gan yr aelod hawl, yn fy marn i, i holi'r swyddog dan sylw, a oedd ymgais i fygwth neu danseilio'r swyddog a chynnwys a chyd-destun yr hyn a ddywedwyd.

Enghraifft 6

Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod Cadeirydd Cyngor Cymuned wedi anfon nifer o negeseuon ebost yn cynnwys sylwadau beirniadol amhriodol at aelod arall o'r Cyngor. Cafodd dwy o'r negeseuon ebost, gan gynnwys un a oedd yn cynnwys sylwadau bychanus am arferion hylendid yr aelod, eu copïo i aelodau eraill o'r Cyngor. Cadarnhaodd un ebost fod y Cadeirydd wedi dweud wrth y Clerc i beidio â derbyn negeseuon ebost pellach gan yr aelod oherwydd ei "sylwadau coeglyd ac ymosodol", nes bod yr aelod "wedi dysgu sut i ymddwyn a chyfleu [ei hun] mewn modd sy'n addas i gynghorydd." Anfonodd y Cadeirydd ebost beirniadol o'r aelod hefyd at aelod o'r cyhoedd. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod y negeseuon ebost yn gyfystyr â methiant i ddangos parch ac ystyriaeth i'r aelod arall, yn groes i baragraff 4(b) o'r Cod, ac wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

Canfu Tribiwnlys Apêl Panel Dyfarnu Cymru fod y Cadeirydd wedi anfon dwy o'r negeseuon ebost fel rhai personol yn hytrach na rhai swyddogol. Ystyriodd y Tribiwnlys yr holl negeseuon ebost a oedd yn cynnwys ymosodiad ar ryw ffurf neu'i gilydd ar hawliau ac enw da'r aelod arall. Fodd bynnag, penderfynodd y Tribiwnlys, er eu bod yn cynnwys gwrthdaro, nad oedd y sylwadau'n sarhaus ac roeddent yn wleidyddol eu natur yn bennaf ac yn sicrhau gwell amddiffyniad i Erthygl 10 o'r ECHR. Penderfynodd y Tribiwnlys mai bwriad yr ebost am arferion hylendid yr aelod oedd tynnu coes ac nad oedd wedi'i anfon yn faleisus, er ei fod yn cydnabod y gallai'r aelod fod wedi'i ystyried felly. Penderfynodd y Tribiwnlys hefyd fod gwahardd yr aelod a oedd yn cyfathrebu â'r Clerc yn ymgais wirioneddol i amddiffyn y Clerc rhag negeseuon ebost amhriodol gan yr aelod. Cafodd penderfyniad y Pwyllgor Safonau ei wrthdroi a chafodd y gosb ei diddymu.

Enghraifft 7

Ysgrifennodd aelod o Gyngor Tref lythyr at Ddirprwy Weinidog Llywodraeth Cynulliad Cymru ar y pryd am un o gyflogeion Cyngor Sir, ac anfonodd gopi at y Cyngor hefyd. Yn y llythyr, cwestiynodd yr aelod gymhwysedd a chymhelliant y cyflogai a gwnaeth nifer o sylwadau o natur ddirmygus a phersonol am y cyflogai a'i bartneriaethau cyswllt. Cododd fater cyfunrhywiol a chyfeiriodd ato fel "anabledd enwog" a bod pobl hoyw yn “elynion y mae angen eu dileu”.

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi torri amodau paragraff 4(b) o’r Cod gan ei fod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill. Nododd hefyd fod ei ymddygiad wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Enghraifft 8

Cododd Cadeirydd Cyngor Cymuned gŵyn mewn cyfarfod o'r Cyngor nad oedd wedi gweld testun llythyr cyn iddo gael ei gyhoeddi (fel y cytunwyd yn flaenorol) yn ei enw gan y Clerc. Roedd y Cadeirydd yn anhapus gyda chynnwys y llythyr pan welodd ef yn y pen draw. Honnwyd ei bod yn amhriodol iddo godi'r mater, heb rybudd, mewn fforwm cyhoeddus ac wrth wneud hynny roedd wedi cynhyrfu a bychanu'r Clerc yn gyhoeddus. Daeth Pwyllgor Safonau i'r casgliad nad oedd yn amhriodol i'r aelod godi'r mater

mewn cyfarfod cyhoeddus fel y gellid nodi ei farn yn gyhoeddus. Roedd y Pwyllgor Safonau o'r farn nad oedd ei ddull o holi a’i agwedd yn dangos methiant i ddangos parch ac ystyriaeth i'r Clerc, ei fwriad oedd sicrhau bod buddiannau'r Cyngor yn cael eu diogelu a bod ei bryderon am gynnwys y llythyr yn cael sylw. Felly, penderfynodd y Pwyllgor Safonau na fu unrhyw doriad o ran yr agwedd hon ar y gŵyn.

(Gweler paragraff 4(c) isod am ragor o enghreifftiau)

Bwlio ac aflonyddu
Gweler paragraff 4(c)

Ystyriwch eich ymddygiad o safbwynt y person arall

2.14 **Ni ddylech fwlio nac aflonyddu ar unrhyw un, gan gynnwys cynghorwyr eraill, swyddogion y cyngor (y Clerc neu'r Swyddog Priodol) neu aelodau o'r cyhoedd.** Mae aflonyddu'n ymddygiad rheolaidd sy'n peri gofid neu'n cythruddo pobl. Gellir nodweddu bwlio fel ymddygiad bygythiol, brawychus, maleisus, sarhaus neu fychanus. Gall ymddygiad o'r fath ddigwydd unwaith neu fod yn rhan o batrwm ymddygiad wedi'i gyfeirio at berson gwannach, neu berson y mae gennych rywfaint o ddylanwad gwirioneddol neu ganfyddedig drosto. Nod bwlio yw tanseilio unigolyn neu grŵp o unigolion, mae'n niweidiol i'w hyder a'u gallu, a gall effeithio'n andwyol ar eu hiechyd.

2.15 Wrth ystyried honiadau o fwlio ac aflonyddu, byddaf yn ystyried safbwynt y dioddefwr honedig, ac a oedd yr aelod yn bwriadu i'w weithredoedd fod yn fwlio. Byddaf hefyd yn ystyried a oedd gan yr unigolyn hawl rhesymol i gredu ei fod yn cael ei fwlio. Mae bwlio'n aml yn cael ei wneud wyneb yn wyneb ond, rydym yn gweld achosion cynyddol o fwlio mewn print neu ddefnyddio cyfryngau electronig. Mae'r safonau ymddygiad a ddisgwylir yr un fath, p'un ai a ydych yn mynegi eich hun ar lafar neu'n ysgrifenedig.

Enghraifft 9

Roedd Cynghorydd Cymuned yn anghytuno â threfniadau'r Cyngor Sir ar gyfer gorfodi achosion o dorri amodau parcio yn y dref. Defnyddiodd y Cynghorydd iaith amharchus a difrïol ac fe wnaeth ymddwyn mewn modd a oedd yn gyfystyr â bwlio a chododd ofn ar Swyddogion Gorfodi Sifil y Cyngor ar bedwar achlysur. Ceisiodd hefyd ddefnyddio ei swydd fel cynghorydd yn

amhriodol yng nghyswllt trosedd parcio. Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod y Cynghorydd wedi torri paragraff 4(c) o'r Cod, gan ei fod wedi ymddwyn yn fygythiol tuag at weithwyr y Cyngor Sir. Sefydlodd y Pwyllgor Safonau hefyd fod y Cynghorydd wedi torri paragraffau 4(b) (parch ac ystyriaeth), 7(a) (defnydd amhriodol o swydd) a 6(1)(a) (anfri) o'r Cod.

Enghraifft 10

Ffoniodd aelod o Gyngor Sir gartref gofal preifat a chanddo gontract i ddarparu gwasanaethau i'r Cyngor a dweud ei fod am ymweld â'r cartref y diwrnod hwnnw i weld plentyn yn ei ofal. Dywedodd gweithiwr gofal na allai wneud hynny, gan nad oedd ei enw ar gynllun gofal y plentyn. Dywedodd yr aelod y byddai'n ymweld y diwrnod hwnnw gyda chydweithiwr. Dywedwyd wrtho y byddai'r heddlu'n cael eu galw pe bai'n gwneud hynny. Yn ddiweddarach, aeth yr aelod i brif swyddfa'r cartref gofal ar ôl cael gwahoddiad gan dad y plentyn i'w gefnogi, gyda'r nod o fynd i gyfarfod therapi a drefnwyd. Cafodd y cyfarfod therapi ei ganslo gan fod yr aelod yn bresennol heb awdurdod. Penderfynwyd bod gweithredoedd yr aelod yn mynd yn groes i 'Brotocol ar Rôl Aelodau Etholedig mewn Diogelu Plant ac Oedolion Agored i Niwed' a fabwysiadwyd gan ei Gyngor. Penderfynodd Pwyllgor Safonau'r Cyngor fod prosesau rhyngweithio'r aelod â staff y cartref gofal wedi mynd yn fwyfwy gelyniaethus. Bwriad ei ymddygiad yn ystod yr alwad ffôn oedd tanseilio'r gweithiwr gofal yn ei rôl a rhoi pwysau arni i ganiatáu iddo ymweld â'r cartref gofal. Penderfynodd y Pwyllgor Safonau fod anghydbwysedd pŵer rhwng y gweithiwr gofal a'r aelod, a oedd wedi ceisio defnyddio ei swydd yn amhriodol mewn ymgais i gael mynediad at y plentyn. Nododd y Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi defnyddio ymddygiad bwlio ac aflonyddu yn groes i baragraff 4(c) o'r Cod.

2.16 Mae angen i chi sicrhau nad yw eich ymddygiad yn croesi'r llinell rhwng bod yn benderfynol a bwlio. Ni ellir cael rheolau pendant sy'n rheoli pob set o amgylchiadau, ond bydd statws cymharol y swyddog yn berthnasol mewn rhai achosion. Fel yr amlinellwyd yn fy sylwadau am baragraff 4(b) (parch ac ystyriaeth) o'r Cod, gall uwch swyddogion mewn prif gynghorau fod yn rhan o drafodaeth gadarn gydag aelodau a bod mewn sefyllfa dda i roi eu safbwynt eu hunain yn rymus. Fodd bynnag, nid yw'r un peth o reidrwydd yn wir am y Clerc yng nghyd-destun cynghorau cymuned a thref ac mae angen i aelodau fod yn ymwybodol o hyn. Nid yw hyn yn golygu fy mod yn esgusodi

bwlio gan uwch swyddogion, ond fel arfer y mwyaf yw'r gwahaniaeth pŵer rhwng y swyddog a'r aelod, y mwyaf tebygol y bydd y swyddog yn ystyried ymddygiad fel bwlio.

2.17 Mae'r Uchel Lys wedi canfod bod diddordeb cyhoeddus mewn diogelu hyder y cyhoedd mewn gweision cyhoeddus heb eu hethol y dylid ei gydbwyso yn erbyn buddiannau trafodaeth agored ar faterion sy'n peri pryder i'r cyhoedd. Nododd hefyd y dylai pob aelod barchu'r ymddiriedaeth a'r hyder rhyngddynt hwy a'r swyddogion sy'n hanfodol i brosesau gweinyddu da.

2.18 Dylai fod gan eich Cyngor lleol ddull priodol ar gyfer mynegi pryder am berfformiad swyddog ac mae'n bwysig eich bod yn codi materion ynghylch perfformiad gwael yn y ffordd gywir a'r fforwm priodol. Nid yw'n dderbyniol codi materion o'r fath yng nghyd-destun cyfarfod ag eraill yn bresennol, yn enwedig os ydynt yn dod o gyrff allanol neu'n aelodau o'r cyhoedd. Nid yw'n dderbyniol ychwaith gwneud hynny yn y cyfryngau, yn eich cyhoeddiadau eich hun na defnyddio blogiau, Twitter, Facebook neu ddulliau electronig eraill. Os yw eich beirniadaeth yn ymosodiad personol neu o natur sarhaus, rydych yn debygol o groesi llinell o ran yr hyn sy'n ymddygiad derbyniol.

2.19 Mae Panel Dyfarnu Cymru a'r pwyllgorau safonau wedi canfod nifer o ganfyddiadau yn erbyn aelodau sydd wedi ceisio defnyddio eu grym yn amhriodol o'i gymharu â swyddogion iau i ddylanwadu ar weithredoedd y swyddogion hynny, neu sydd wedi gwneud sylwadau diangen am berfformiad neu weithredoedd swyddogion.

Enghraifft 11

Yn ystod trafodaeth mewn cyfarfod cyhoeddus ar fater amherthnasol, cododd aelod o Gyngor Cymuned gwestiynau gerbron y Cyngor am y Clerc a oedd yn bersonol ac a oedd yn canolbwyntio ar gydnabyddiaeth ariannol, treuliau, yr oriau roedd y Clerc wedi'u gweithio a galwedigaethau eraill. Roedd hyn yn groes i reolau sefydlog y Cyngor, a oedd yn nodi na ddylid ystyried unrhyw gwestiynau yn ymwneud â phenodi, ymddygiad a chydnabyddiaeth ariannol unrhyw un a gyflogir gan y Cyngor, ymhlith pethau eraill, nes bod y Cyngor wedi penderfynu a ddylid eithrio'r wasg a'r cyhoedd ai peidio.

Penderfynodd Pwyllgor Safonau nad oedd yn briodol i'r aelod fod wedi codi'r mater mewn cyfarfod cyhoeddus, ac y dylid bod wedi'i ystyried yn breifat. Daeth y Pwyllgor Safonau i'r casgliad bod yr aelod wedi achosi embaras a gofid i'r Clerc a'i fod wedi dangos diffyg parch ac ystyriaeth iddi, yn groes i baragraff 4(b) o'r Cod. Nid oedd y weithred gan yr aelod yn ddull ymddygiad parhaus, ond yn ddigwyddiad untro wedi'i gyfeirio at unigolyn mewn sefyllfa wannach o ran grym. O'r herwydd, gellid hefyd ei ystyried yn rhesymol fel bwlio, yn groes i baragraff 4(c) o'r Cod.

Enghraifft 12

Anfonodd aelod o Gyngor Sir ebost beirniadol at Bennaeth Gwasanaeth swyddog a chopïo'r swyddog a nifer o aelodau eraill o'r Cyngor yn y neges. Yn yr ebost, disgrifiodd yr aelod y swyddog fel un 'trahaus, diog, a chanddo nam ar ei feddwl ac sy'n ddiwerth ers blynyddoedd.' Gofynnodd yr aelod pam nad oedd y swyddog yn cael ei ddal yn atebol a nododd nad oedd y swyddog yn haeddu ei gyflog. Anfonodd yr aelod ebost arall at y swyddog dan sylw a phostio neges 'Twitter' ar y cyfryngau cymdeithasol lle cyfeiriodd at yr ymchwiliad gan fy swyddfa fel a ganlyn: 'Fy mhechod; beirniadu swyddog Ugg DIOG!'. Arweiniodd effaith y negeseuon ebost y swyddog i ofyn am gymorth meddygol a chymorth arall ac arweiniodd at gymryd absenoldeb oherwydd salwch ar sail straen. Nododd y Panel Dyfarnu fod y negeseuon ebost a'r neges Twitter yn gwbl ddiangen ac y byddent wedi cael effaith niweidiol ar allu'r swyddog i gyflawni ei rôl. Nid oedd yr aelod wedi codi proffesiynoldeb y swyddog gydag uwch reolwyr o'r blaen. Nododd y Panel fod ymddygiad yr aelod yn gyfystyr â thorri paragraff 4(b) (parch ac ystyriaeth). Er nad oedd yn aflonyddu dro ar ôl tro, nododd y Panel fod ymddygiad yr aelod hefyd yn gyfystyr â bwlio'r swyddog yn fwriadol a thorri paragraff 4(c) o'r Cod.

Enghraifft 13

Cefais gŵyn bod aelod o Gyngor Tref wedi ymddwyn mewn modd amharchus tuag at Glerc y Cyngor ac wedi'i fwlio wrth gwestiynu cywirdeb y cofnodion a'r cyngor a roddwyd yng nghyfarfodydd y Cyngor. Roedd tystion yn ansicr ynghylch a ellid disgrifio dull yr aelod fel cecrus a rhwystrol, ynteu a oedd yn siarad yn ddi flewyn ar dafod ac yn broffesiynol,

ond y consensws cyffredinol oedd ei fod yn cyfathrebu â phawb fel hyn ac nad oedd yn ymddangos ei fod yn gwneud hynny gyda'r Clerc yn unig.

2.20 Nid fy rôl i yw atal dadl wleidyddol gadarn. Ar ôl i mi ddadansoddi'r dystiolaeth, ni chefais fy narbwyllo bod tystiolaeth i awgrymu bod cynnwys y trafodaethau yn y cyfarfodydd yn amhriodol. Nid oedd unrhyw dystiolaeth o ymddygiad a oedd yn bersonol, yn anghwrtais nac yn sarhaus tuag at y Clerc. Nid oeddwn wedi fy narbwyllo ychwaith y byddai tôn a chynnwys y negeseuon ebost a oedd yn ymwneud â busnes y Cyngor, er eu bod yn heriol ac yn cwestiynu pethau ar adegau, yn gyfystyr ag ymddygiad amharchus neu fwlio. Felly, deuthum i'r casgliad nad oedd angen cymryd unrhyw gamau.

Cyfaddawdu didueddrwydd swyddogion y Cyngor

Gweler paragraff 4(d)

Parchwch didueddrwydd swyddogion

2.21 **Ni ddylech gyfaddawdu, na cheisio cyfaddawdu, didueddrwydd unrhyw un sy'n gweithio i'ch Cyngor, neu ar ei ran.** Ni ddylech gysylltu ag unrhyw un sy'n gweithio i'r Cyngor, nac ar ei ran, gyda'r bwriad o bwyso arno i gyflawni ei ddyletswyddau mewn ffordd ragfarnllyd neu bleidiol. Rhaid iddynt fod yn niwtral ac ni ddylid eu cynnal na'u perswadio i weithredu mewn ffordd a fyddai'n tanseilio eu niwtralrwydd. Er enghraifft, ni ddylech ofyn i swyddogion eich helpu i baratoi deunydd pleidiol wleidyddol, na'ch helpu gyda materion sy'n ymwneud â'ch busnes preifat. Ni ddylech ddarparu na chynnig unrhyw gymhelliant na gwobr yn gyfnewid am weithredu mewn ffordd benodol na dod i benderfyniad penodol na bygwth rhywun os nad yw'n bwriadu gweithredu mewn ffordd benodol. Os bydd aelod yn datblygu perthynas bersonol agos â swyddog, daw hyn yn fuddiant personol ac o bosibl yn rhagfarnus o dan y Cod, a allai effeithio ar eich gallu i gymryd rhan mewn rhai materion sy'n cael eu hystyried gan y Cyngor (gweler adran 3 o'r canllaw hwn).

2.22 Gallwch holi swyddogion yn gyfreithlon er mwyn deall, er enghraifft, eu rhesymau dros gynnig bod y Cyngor yn gweithredu mewn ffordd benodol neu i egluro cynnwys adroddiad y maent wedi'i ysgrifennu. Fodd bynnag, rhaid i chi beidio â cheisio eu gorfodi i weithredu'n wahanol, newid eu cyngor, na newid cynnwys adroddiad, os byddai gwneud hynny'n rhagfarnu eu huniondeb a'u niwtraliaeth broffesiynol.

Sefyllfa Ddamcaniaethol

2.23 Mae'r Clerc yn gyfrifol am ddyrannu rhandiroedd o restr aros, mae'r rhandiroedd yn boblogaidd iawn ac anaml iawn y bydd rhai gwag yn codi. Dywedodd y Clerc wrth y Cyngor fod rhandir wedi dod yn wag ac y byddent yn edrych ar y rhestr ac yn dyrannu'r rhandir i'r sawl a fu'n aros hiraf yn unol â gweithdrefn dyrannu rhandiroedd y Cyngor. Roedd tad Cynghorydd wedi bod yn aros am randir ers bron i saith mlynedd.

2.24 Cysylltodd y Cynghorydd â'r Clerc ar ôl y cyfarfod a gofynnodd am gael gweld y rhestr. Nododd fod un person o flaen ei dad o ddim ond un mis. Gofynnodd y Cynghorydd i'r Clerc roi'r rhandir gwag i'w dad, dywedodd, gan fod cymaint o amser wedi mynd heibio ers i'w dad a'r person arall wneud cais, nad oedd y person arall yn debygol o gwestiynu pwy oedd gyntaf a, beth bynnag, ni fyddai'n anodd ail-deipio'r rhestr. Awgrymodd y Cynghorydd y byddai, yn gyfnewid am y ffafr hon, yn annog y Cyngor i edrych yn ffafriol ar yr elusen y byddai’r Clerc yn ei hawgrymu pan fyddai’n amser penderfynu ble i ddyrannu arian a fyddai’n cael ei godi ar ddiwrnod hwyl y mis canlynol. Byddwn o'r farn bod hyn yn arwydd o dorri paragraff 4(d) o'r Cod.

Enghraifft 14

Ffoniodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol a oedd wedi codi pryderon o'r blaen gyda Phrif Weithredwr y Cyngor, ei Gynorthwyydd Personol (y Prif Weithredwr) a'i rhoi o dan bwysau i berswadio'r Prif Weithredwr i gymryd camau penodol. Pwysodd yr aelod hefyd ar y Cynorthwyydd Personol i gael mynediad at negeseuon ebost y Prif Weithredwr heb ei gyfarwyddyd penodol. Dywedodd yr aelod wrth y Cynorthwyydd Personol y gallai'r Awdurdod Addysg Lleol gael ei "alw i ymyrryd" pe na bai'n gwneud yr hyn a ofynnodd. Canfu'r Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi mynd y tu hwnt i wneud cais i'r Cynorthwyydd Personol, oherwydd y natur ffyrnig yr oedd wedi cyflwyno ei ofynion, ynghyd â'r bygythiad amlwg, pe na bai'r Cynorthwyydd Personol yn cymryd y camau yr oedd yn gofyn iddo eu gwneud, y byddai'r Awdurdod Addysg Lleol yn cael ei "alw i ymyrryd". Penderfynodd y Panel fod yr aelod wedi ceisio amharu ar ddidueddrwydd y Cynorthwyydd Personol yn groes i baragraff 4(d).

Datgelu gwybodaeth gyfrinachol
Gweler paragraff 5(a)

Diogelwch wybodaeth gyfrinachol

2.25 **Ni ddylech ddatgelu gwybodaeth gyfrinachol, na gwybodaeth y dylid ei hystyried yn rhesymol o natur gyfrinachol, ac eithrio yn unrhyw un o'r amgylchiadau canlynol:**

- **rydych wedi cael caniatâd y sawl sydd wedi'i awdurdodi i'w rhoi**
- **mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i chi wneud hynny.**

2.26 Mae'r Comisiynydd Gwybodaeth wedi cyhoeddi canllawiau defnyddiol ar y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth a'r Ddeddf Diogelu Data sydd ar gael ar wefan y Comisiynydd yn www.ico.org.uk neu drwy ffonio 0303 123 1113. Fel cynghorydd cymuned efallai y byddwch yn gweld gwybodaeth o natur gyfrinachol neu sensitif, fel gwybodaeth bersonol neu fasnachol sensitif. Rhaid i chi gofio hefyd fod gennych, fel cynghorydd, swydd o ymddiriedaeth ac efallai y gwelwch y bydd aelodau o'r cyhoedd yn rhoi gwybodaeth i chi y dylid ei hystyried yn gyfrinachol. Dylech bob amser gadarnhau (lle bo'n bosibl cael cytundeb ysgrifenedig) bod gennych ganiatâd y person i ddatgelu gwybodaeth o'r fath cyn gwneud hynny. Fel rheol gyffredinol, dylech drin eitemau a drafodir yn adrannau cyfrinachol cyfarfodydd (eitemau sydd wedi'u ‘heithrio’) yn gyfrinachol. Yn yr un modd, mae cyngor cyfreithiol bron bob amser yn cael ei warchod gan fraint gyfreithiol ac ni ddylid ei ddatgelu.

Enghraifft 15

Derbyniodd y Cynghorydd Cymuned S ebost gan gynghorydd arall ynghylch cyflogaeth gofalwr, a oedd wedi'i farcio'n 'gyfrinachol'. Dangosodd y Cynghorydd S yr ebost i wraig y gofalwr a defnyddiwyd yr wybodaeth yn yr ebost wedyn yn erbyn y Cyngor mewn gwrandawiad tribiwnlys yn ymwneud â chyflogaeth y gofalwr. Penderfynais fod Cynghorydd S wedi torri paragraff 5(a) o'r Cod.

Enghraifft 16

Dosbarthodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol wybodaeth am gyflwr meddygol swyddog i aelodau eraill o'r Cyngor, pennaeth lleol a rhywun arall yr oedd yn gyfarwydd ag ef. Ym marn y Panel Dyfarnu, roedd yr aelod wedi datgelu gwybodaeth am iechyd y swyddog y dylid yn rhesymol ystyried ei bod o natur gyfrinachol a heb gydsyniad y swyddog, yn groes i baragraff 5(a).

2.27 Rwy'n disgwyl i wybodaeth sy'n cael ei rhoi i aelod yn ystod ymchwiliad gan fy swyddfa gael ei thrin yn gwbl gyfrinachol ac ni ddylid ei datgelu i unrhyw un heblaw cynghorydd cyfreithiol neu gynghorydd arall yr aelod. Os caiff yr wybodaeth ei datgelu i bobl eraill, efallai y byddaf o'r farn bod hyn yn torri'r paragraff hwn o'r Cod. Ar ben hynny, ni ddylai aelodau drafod y gŵyn gydag unrhyw un o'r tystion, boed hynny'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, gan y gellir dehongli cyswllt o'r fath hefyd yn achos o dorri'r Cod.

Atal mynediad at wybodaeth

Gweler paragraff 5(b)

Cydymffurfiwch â gofynion datgelu gwybodaeth

2.28 **Ni ddylech atal unrhyw un rhag cael gafael ar wybodaeth y mae ganddynt hawl iddi yn ôl y gyfraith.** Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 neu'r copïau hynny o gofnodion, agendâu, adroddiadau a dogfennau eraill eich Cyngor y mae ganddynt hawl i gael mynediad atynt. I gael gwybod mwy am y mathau o wybodaeth y gall y cyhoedd gael gafael arni, cysylltwch â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth drwy fynd i www.ico.org.uk neu drwy ffonio 0303 123 1113; neu dylech ofyn i'ch Clerc o ran ymholiadau penodol.

2.29 Mae unrhyw wybodaeth y byddwch yn ei llunio yn rhinwedd eich swydd swyddogol yn agored i fod yn ddarostyngedig i ofynion datgelu'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, ac efallai y bydd yn rhaid i'ch Cyngor ei rhyddhau mewn ymateb i gais. Os na fyddwch yn darparu'r wybodaeth i'r Clerc neu rywun arall sy'n delio â'r cais am wybodaeth pan ofynnir i chi, byddwch yn torri'r Cod.

2.30 Mae angen i'ch Cyngor benderfynu a ddylid datgelu gwybodaeth neu a allai gael ei chynnwys mewn esemptiad o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. Hyd yn oed os ydych yn credu bod yr wybodaeth sydd gennych wedi'i heithrio, rhaid i chi ei rhoi i'r sawl sy'n delio â'r cais am wybodaeth er mwyn caniatáu i'r Cyngor ddod i benderfyniad. Yn ogystal â thorri'r Cod, mae'n drosedd os caiff gwybodaeth ei dinistrio ar ôl i gais Deddf Rhyddid Gwybodaeth gael ei dderbyn.

Enghraifft 17

Gwrthododd Arweinydd Cyngor Sir roi llythyr i Swyddog Gwybodaeth y Cyngor yr oedd wedi'i ysgrifennu at Swyddfa Archwilio Cymru ar y pryd, ar ran Gweithrediaeth y Cyngor. O ganlyniad, ni allai'r Cyngor ymateb yn briodol i gais Deddf Rhyddid Gwybodaeth a arweiniodd at gyflwyno cwyn i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Parhaodd yr aelod i wrthod datgelu'r llythyr er iddo gael cyngor clir a phendant gan y Swyddog Gwybodaeth. Arweiniodd y ffaith ei fod yn gwrthod datgelu'r llythyr at ganfyddiad anffafriol gan Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi torri paragraffau 5(b) a 6(1)(a) (anfri) yng nghyswllt y mater hwn a materion cysylltiedig eraill.

Anfri

Gweler paragraff 6(1)(a)

Gall unrhyw aelod sy'n ymddwyn yn anufudd achosi anfri

2.31 **Ni ddylech ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ystyried ei bod yn dwyn anfri ar eich swyddfa neu awdurdod ar unrhyw adeg.** Fel aelod, mae eich gweithredoedd a'ch ymddygiad yn destun mwy o graffu na rhai aelodau cyffredin o'r cyhoedd. Dylech fod yn ymwybodol y gallai eich gweithredoedd yn eich bywyd cyhoeddus a phreifat gael effaith niweidiol ar ganfyddiad y cyhoedd o'ch swydd fel aelod, neu eich Cyngor yn ei gyfanrwydd.

2.32 Wrth ystyried a yw ymddygiad aelod yn arwydd o ddwyn anfri ar ei swydd neu ar ei awdurdod, byddaf yn ystyried ei weithredoedd o safbwynt aelod rhesymol o'r cyhoedd. Mae'n debygol y bydd gweithredoedd yr aelodau hynny mewn swyddi uwch, megis Cadeirydd Cyngor, yn denu disgwyliadau uwch ymysg y cyhoedd a mwy o graffu nag aelodau cyffredin. Felly, mae'n

fwy tebygol y bydd ymddygiad amhriodol gan aelodau o’r fath yn niweidio hyder y cyhoedd ac yn cael ei weld fel rhywbeth sy’n dwyn anfri ar eu swydd a’u Cyngor. Nid yw hyn yn golygu na all ymddygiad amhriodol gan aelodau cyffredin byth ddwyn anfri ar eu cyngor.

2.33 Bydd ymddygiad anonest a thwyll yn dwyn anfri ar eich Cyngor, yn ogystal ag ymddygiad sy'n arwain at gollfarn droseddol, yn enwedig os yw'n cynnwys ymddygiad anonest, bygythiol neu dreisgar, hyd yn oed os yw'r ymddygiad yn digwydd yn eich bywyd preifat.

2.34 Er bod gennych yr hawl i ryddid mynegiant, gellid ystyried bod gwneud beirniadaeth annheg neu anghywir o'ch Cyngor mewn maes cyhoeddus yn dwyn anfri ar eich Cyngor. Yn yr un modd, gallai negeseuon ebost amhriodol at etholwyr neu ddefnydd diofal neu anghyfrifol o gyfryngau cymdeithasol ddwyn anfri ar swydd yr aelod, o gofio rôl arweinyddiaeth gymunedol aelodau. Mae achosion a ystyriwyd gan y Panel Dyfarnu wedi dangos y bydd ymddygiad o'r fath yn aml yn cael ei ystyried yn achos difrifol o dorri'r Cod.

Enghraifft 18

Ceisiodd Cynghorydd Cymuned gael gostyngiad ar bryniant preifat o siop drwy ddweud ei fod yn cael ei brynu ar ran y Cyngor Cymuned. Pan wrthodwyd ei gais am ddisgownt, roedd yn ymddwyn yn sarhaus tuag at y perchennog a dau aelod o'i staff ac yn bygwth y busnes. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio cael mantais amhriodol iddo'i hun drwy gamliwio'r pryniant fel un ar ran y Cyngor, ac roedd y ffordd yr oedd yn cam-drin y staff wedi dwyn anfri ar ei swydd fel aelod.

Enghraifft 19

Cyfeiriodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol a oedd yn ysgrifennu erthyglau rheolaidd ar gyfer cyhoeddiad misol lleol yn ei erthygl at ddamwain traffig ffordd ddiweddar lle cafodd bachgen 10 oed ei anafu. Yr achwynydd oedd mam y bachgen a oedd gyda'r plentyn a anafwyd. Ar ôl cyhoeddi'r erthygl, ffoniodd y Cynghorydd a ddywedodd ei fod yn sarhaus tuag ati yn ystod yr alwad. Mewn cyfres o negeseuon ebost dilynol, dywedodd y Cynghorydd wrthi ei bod wedi "[methu] cymryd UNRHYW gyfrifoldeb am ganiatáu i'ch

plentyn 10 oed fod allan ar ei ben ei hun", nad oedd wedi "dysgu ei mab am reolau'r ffordd fawr" ac mai ef oedd ar fai a dywedodd "peidiwch â meiddio ceisio beio eich diffygion fel rhiant arnaf i".

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi methu dangos parch ac ystyriaeth i'r achwynydd drwy ddefnyddio iaith amhriodol a thrwy wneud honiadau di-sail a difrifol yn seilio ei wybodaeth gyfyngedig am y ffeithiau, yn groes i baragraff 4(b). Drwy ei dôn ymosodol, ei natur fygythiol a'i honiadau difrifol yn yr ebost, mae'r aelod hefyd wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod, yn groes i baragraff 6(1)(a).

Enghraifft 20

Wrth weithredu'n breifat, cafodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol gollfarn droseddol am ymosodiad cyffredin o ganlyniad i gyffwrdd coes menyw heb ganiatâd, a achosodd ofid iddi. Clywodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod yn derbyn bod ei ymddygiad yn annerbyniol a'i fod wedi pledio'n euog i'r drosedd yn y Llysoedd. Penderfynodd y Panel fod y gollfarn a'r cyhoeddusrwydd negyddol a oedd yn gysylltiedig â'r achos wedi dwyn anfri ar swydd yr aelod, yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod.

Rhoi gwybod am ymddygiad troseddol

Gweler paragraff 6(1)(b)

Rhowch wybod i'r awdurdod priodol am ymddygiad troseddol

2.35 **Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i chi roi gwybod am unrhyw ymddygiad gan aelod arall, swyddog, neu unrhyw un sy'n gweithio ar ran eich Cyngor (e.e. contractwr) sydd, yn eich barn resymol chi, yn cymryd rhan mewn ymddygiad troseddol neu a allai wneud hynny.** Dylid rhoi gwybod am faterion o'r fath drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol eich Cyngor, neu'n uniongyrchol i'r awdurdod statudol priodol. Fel gydag achosion honedig o dorri'r Cod (gweler isod), ni ddylech wneud honiadau trallodus, maleisus na gwamal, y byddent ynddynt eu hunain yn achosi i chi dorri paragraff 6(1)(d) o'r Cod. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, cysylltwch â Chlerc y Cyngor. Efallai y bydd Swyddog Monitro'r prif gyngor hefyd yn gallu rhoi cyngor.

Rhoi gwybod am achosion o dorri'r Cod

Gweler paragraff 6(1)(c)

Rhowch wybod am achosion o dorri'r Cod os oes gennych dystiolaeth uniongyrchol

2.36 **Os ydych yn credu'n rhesymol fod y Cod wedi'i dorri, rhaid i chi roi gwybod i Swyddog Monitro'r prif Gyngor.** Nid oes gofyniad penodol i roi gwybod i mi am y mater, er y gellir gwneud hynny ac y dylid rhoi gwybod i'm swyddfa am honiadau difrifol o dorri'r Cod.

2.37 Er mwyn bod â chred resymol bod toriad wedi digwydd, bydd angen i chi gael tystiolaeth uniongyrchol (gweler isod) sy'n cefnogi hyn. Os ydych yn ansicr a oes achos o dorri'r rheolau, dylech ofyn am gyngor eich Clerc neu holi'r Swyddog Monitro cyn gynted â phosibl.

2.38 Bydd y Clerc neu'r Swyddog Monitro yn gallu eich cynghori a yw natur yr achos honedig o dorri yn gwarantu bod y mater yn cael ei gyfeirio ataf. Os yw'r achos o dorri yn un bach neu'n un technegol, neu os nad oes tystiolaeth glir bod toriad wedi digwydd, gall eich Clerc neu'ch Swyddog Monitro roi gwybod i chi'r trothwy tebygol y byddaf yn ei osod wrth benderfynu a yw ymchwiliad yn briodol. Yn yr achosion mwyaf difrifol, gall y Clerc neu'r Swyddog Monitro, fel eithriad, benderfynu cyfeirio materion ataf yn uniongyrchol neu ar eich rhan. Yn y rhan fwyaf o achosion eraill, cewch eich cynghori i wneud hynny eich hun.

2.39 Os yw eich Cyngor wedi mabwysiadu'r Protocol Datrysiad Lleol Enghreifftiol ar gyfer cwynion lefel isel, gall eich Clerc neu'r Swyddog Monitro awgrymu y byddai'n fwy priodol ymdrin â'r mater drwy'r broses honno. Fi sy'n penderfynu a ddylid ymchwilio i achos o dorri ai peidio. Dylai cydbwysedd unrhyw amheuaeth bob amser ffafrio adrodd. Mae'n ddefnyddiol os ydych yn nodi pa agwedd ar y Cod sydd wedi'i thorri yn eich barn chi.

2.40 Wrth benderfynu a ddylwn ymchwilio i gŵyn o dorri'r Cod ai peidio, byddaf yn defnyddio'r prawf dau gam yr wyf wedi'i amlinellu yn y Cyflwyniad i'r canllawiau hyn. Dylech sicrhau eich bod yn darparu unrhyw dystiolaeth sydd ar gael i chi pan fyddwch yn gwneud cwyn, gan gynnwys cofnodion cyfarfodydd, gohebiaeth, nodiadau cyfoes neu negeseuon ebost. Os oes unigolion eraill sydd wedi gweld yr achos honedig o dorri'r Cod, dylech roi gwybod i mi pwy ydynt. Mae'r pwynt olaf hwn yn arbennig o bwysig

oherwydd, os mai dim ond gair un person sydd gennyf yn erbyn un arall, efallai na allaf ddod i'r casgliad gyda digon o sicrwydd bod digon o dystiolaeth i gyfiawnhau mynd ar drywydd y mater.

2.41 I roi gwybod am doriad posibl, gallwch gysylltu â'm swyddfa dros y ffôn ar 0300 790 0203, drwy anfon ebost i ask@ombudsman.wales neu drwy'r wefan yn www.ombwdsmon.cymru Mae taflen arbennig ar wneud cwynion am achosion honedig o dorri'r Cod ar gael ar gais neu ar y wefan.

Cwynion blinderus

Gweler paragraff 6(1)(d)

Peidiwch â gwneud cwynion disylwedd

2.42 **Ni ddylech wneud cwynion blinderus, maleisus na gwamal yn erbyn aelodau eraill nac unrhyw un sy'n gweithio i'ch Cyngor, neu ar ei ran.**

2.43 Rhaid i chi beidio â gwneud cwynion yn erbyn aelodau eraill, swyddogion eich Cyngor neu bobl sy'n gweithio ar ran eich Cyngor nad ydynt wedi'u seilio ar wirionedd ac sy'n cael eu hysgogi gan falais (awydd i wneud niwed iddynt) neu gan gystadleuaeth wleidyddol. Yn anffodus, cafwyd achosion lle mae aelodau wedi ceisio cyflwyno cwynion am gystadleuwyr gyda'r bwriad o'u rhoi dan anfantais, weithiau yn y cyfnod cyn etholiadau, a lle mae'r dystiolaeth o unrhyw achos o dorri yn wan neu ddim yn bodoli. Yn fy marn i, y dylid ystyried ymddygiad o'r fath yn y lle cyntaf yn unol â phroses penderfyniad lleol y Cyngor, os oes un yn ei lle.

2.44 Pan fydd manylion penodol am gwynion o'r fath yn cael eu trosglwyddo i'r wasg a'r cyfryngau lleol, gallai hyn amharu ar ymchwiliad a gall hefyd dorri'r Cod. Rhaid i chi roi gwybod i'r Swyddog Monitro neu'r prif gyngor am achosion honedig a chanddynt sylfaen dda - nid i'ch papur newydd neu orsaf radio leol. Bydd y wasg yn ymdrin yn briodol â busnes unrhyw wrandawiadau dilynol a'u canlyniadau, ac ni ddylai aelodau sy'n gwneud honiadau greu cyhoeddusrwydd cyn hyn.

2.45 Ni ddylai aelodau ddefnyddio'r Cod i fynd ar drywydd eu gwahaniaethau gwleidyddol neu breifat. Dylech hefyd osgoi gwneud cwynion nad oes ganddynt fawr ddim sylwedd, os o gwbl (cwynion gwamal) sydd wedi'u cynllunio'n bennaf i godi gwrychyn y sawl y cwynir amdano.

Enghraifft 21

Honnodd aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol fod Arweinydd y Cyngor wedi cynnig darparu cyfleusterau swyddfa i gynghorydd arall a'i grŵp o aelodau, petai'r cynghorydd arall hwnnw'n cefnogi'r ymgeisydd roedd yr Arweinydd yn ei ffafrio ar gyfer swydd y Prif Weithredwr. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr honiad yn ddi-sail a'i fod wedi'i gynllunio i achosi niwed i Arweinydd y Cyngor. O'r herwydd, roedd yn gŵyn flinderus a maleisus, yn groes i baragraff 6(1)(d) o'r Cod. Daeth y Panel i'r casgliad hefyd fod y cyhoeddusrwydd cysylltiedig wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i baragraff 6(1)(a).

2.46 Mae'r agwedd hon ar y Cod wedi bod yn broblem benodol mewn cynghorau cymuned a thref. Yn y gorffennol, bu'n rhaid i'm rhagflaenydd ohebu â Chlerc cyngor ynghylch eu pryderon cyffredin am nifer y cwynion oedd yn dod i law o ran aelodau. Fel rwyf wedi nodi eisoes, yr wyf finnau hefyd wedi bod yn poeni am nifer y cwynion lefel isel, talu'r pwyth yn ôl sy'n dal i ddod i law gan gynghorwyr cymuned yn benodol.

2.47 Er ei bod yn ymddangos bod y cwynion hyn yn cael eu cyflwyno gan nifer fach o aelodau, gallant greu argraff negyddol o'r aelodau hynny a'u cynghorau ac, yn fwy cyffredinol, gallant niweidio hyder y cyhoedd yn ein haelodau etholedig. I'r pegwn eithaf, gallant hefyd gael effaith mor niweidiol ar gysylltiadau o fewn y Cyngor yn gyffredinol â'i rwystro rhag gallu cynnal ei fusnes yn effeithiol. Pan ddaeth yn amlwg bod cwynion rheolaidd aelodau yn erbyn aelodau yn cael eu cyflwyno i'm swyddfa, byddwn yn annog y cynghorau hynny i fyfyrio ar y diwylliant sydd wedi arwain at y cwynion hyn ac ystyried sut y gellid newid yr ymddygiad hwn er mwyn osgoi cwynion o'r fath.

2.48 Pan fyddaf yn dod o hyd i dystiolaeth sy'n awgrymu bod cwyn wedi'i gwneud i'm swyddfa nad yw'n seiliedig ar wirionedd ac sydd wedi'i hysgogi gan falais neu gystadleuaeth wleidyddol, byddaf yn ystyried bod hwn yn fater difrifol a gallaf ymchwilio i weld a ydych wedi methu cydymffurfio â'r Cod wrth gyflwyno'r gŵyn. **Mae cyflwyno cwynion blinderus, maleisus neu wamal nid yn unig yn torri'r paragraff hwn, ond gall hefyd fynd yn**

groes i'ch rhwymedigaethau eraill dan y Cod, megis y gofyniad i beidio â dwyn anfri ar eich swydd fel cynghorydd (paragraff 6(1)(a)) neu beidio â defnyddio eich swydd at ddiben amhriodol (paragraff 7(a)).

2.49 Rwy'n sylweddoli y gall fod yn rhwystredig os bydd aelod o'r cyhoedd yn cyflwyno cwynion rheolaidd yn eich erbyn sydd, yn eich barn chi, yn flinderus neu'n wamal eu natur. Nid ydynt yn ddarostyngedig i'r Cod ac mae'n ofynnol i mi ystyried pob cwyn yn ôl ei deilyngdod ei hun. Fodd bynnag, mae'n annhebygol y byddai cwynion o'r fath yn pasio fy mhrawf dau gam ac yn cael eu derbyn i'w harchwilio.

Cydweithredu ag ymchwiliadau
Gweler paragraff 6(2)

Rhaid i chi gydweithredu ag ymchwiliadau

2.50 **Rhaid i chi gydweithredu ag ymchwiliad pan fydd yn cael ei gynnal gennyf fi neu gan Swyddog Monitro'r prif gyngor ar gyfer yr ardal gan ddefnyddio ein pwerau statudol.** Mae peidio â gwneud hynny ynddo'i hun yn torri'r Cod. Mae hyn yn golygu y dylech ymateb yn brydlon i bob gohebiaeth a galwad ffôn, sicrhau eich bod ar gael i'ch cyfweld os oes angen a sicrhau bod copïau o unrhyw ddogfennau y gofynnwyd amdanynt ar gael, gan gynnwys gohebiaeth electronig fel negeseuon ebost a thestunau. Byddai'n ddefnyddiol pe gallech nodi unrhyw bryderon a allai fod gennych yn ystod yr ymchwiliad fel y gellir datrys y rhain yn brydlon. Bydd fy swyddfa a'r Swyddog Monitro yn gwneud lwfansau rhesymol ar gyfer pwysau brys yr ydych yn eu hwynebu a threfniadau a wnaethpwyd yn flaenorol, er enghraifft, ar gyfer gwyliau. Fodd bynnag, byddant yn disgwyl i chi roi blaenoriaeth i'w hymchwiliadau er mwyn osgoi materion rhag para'n hirach yn ddiangen. Mae'r gofyniad i gydweithredu ag ymchwiliad yn berthnasol p'un ai a ydych yn dyst neu'n destun yr ymchwiliad.

2.51 Rwy'n gwybod am achosion lle mae aelodau a gyhuddir o dorri'r Cod wedi ceisio rhoi pwysau ar yr unigolion sy'n gwneud y gŵyn neu ar dystion eraill. Credaf fod ymddygiad o'i fath yn gwbl annerbyniol. Ni ddylech fygwth na cheisio dychryn unrhyw un sydd, neu sy'n debygol o fod, yn achwynydd, yn dyst, nac yn ymwneud â gweinyddu unrhyw ymchwiliad neu achos ynghylch methiant i gydymffurfio â'r Cod. Mewn un achos yr ymchwiliais iddo, penderfynodd y Panel Dyfarnu y gellid disgrifio gweithredoedd yr aelod wrth

fygwth yr achwynydd fel rhai tebyg i flacmel. O'r herwydd, roedd y Panel o'r farn bod hyn yn fwy difrifol na'r gŵyn a arweiniodd at fy ymchwiliad yn y lle cyntaf.

2.52 Faint bynnag y byddwch yn poeni am honiadau eich bod chi neu gyd-gynghorydd wedi methu cydymffurfio â'r Cod, mae bob amser yn anghywir bwlio, dychryn neu geisio dychryn unrhyw un sy'n ymwneud â'r ymchwiliad neu'r gwrandawiad. Er nad ydych efallai wedi torri'r Cod, byddwch yn cael cyfle i ddweud eich dweud yn ystod unrhyw ymchwiliad neu wrandawiad annibynnol, a dylech adael i'r prosesau hyn fynd rhagddynt yn naturiol.

2.53 Os byddwch yn dychryn tyst mewn ymchwiliad i'ch ymddygiad, gallwch, er enghraifft, gael eich hun yn destun cwyn arall eich bod wedi torri paragraff 4(c) o'r Cod o ran bwlio neu aflonyddu, neu baragraff 6(1)(a) yng nghyswllt dwyn anfri ar swydd aelod.

Enghraifft 22

Mae fy swyddfa wedi ymchwilio i nifer o honiadau difrifol ar wahân bod aelod o Gyngor Cymuned wedi methu cydymffurfio â Chod Ymddygiad ei Gyngor, ac yn dilyn hynny cyfeiriwyd tri adroddiad at Banel Dyfarnu Cymru. Yn ystod yr ymchwiliad gwrthododd yr aelod ymgysylltu'n briodol â'r broses, roedd yn defnyddio tactegau rhwystro gan ei fod yn gwrthod derbyn y papurau a gyflwynwyd iddo, ac yn gwneud nifer o fygythiadau, gan gynnwys cymryd camau cyfreithiol, yn erbyn y swyddog ymchwilio ac aelodau eraill o'r Cyngor. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod methiant yr aelod i ddarparu ymateb priodol a sylweddol i geisiadau a wnaethpwyd gan fy swyddfa yn ystod yr ymchwiliad yn torri paragraff 6(2) o'r Cod.

Enghraifft 23

Yn ystod ymchwiliad i negeseuon amhriodol honedig a roddwyd ar Facebook gan Gynghorydd Cymuned, methodd yr aelod dan sylw â rhoi gwybodaeth i'm swyddfa am newidiadau hanesyddol a wnaed i'r gosodiadau preifatrwydd ar ei gyfrif. Honnodd nad oedd yn gwybod sut i wneud hynny, ac ni ymatebodd pan anfonwyd cyngor gan fy swyddfa ynghylch sut i gael gafael ar ei log gweithgarwch. Penderfynodd y Panel Dyfarnu nad oedd yr

aelod wedi bod yn onest am ei allu i wirio unrhyw newid o ran gosodiadau ar ei gyfrif, am ei fod yn amlwg yn ddefnyddiwr profiadol o Facebook. Penderfynodd y Panel fod y Cynghorydd wedi osgoi rhoi gwybodaeth ac ymateb yn llawn ac yn onest i geisiadau rhesymol fy swyddfa yn fwriadol, yn groes i baragraff 6(2) o'r Cod.

Defnyddio eich safle yn amhriodol

Gweler paragraff 7(a)

Peidiwch â defnyddio eich swydd gyhoeddus er budd personol

2.54 **Ni ddylech ddefnyddio, na cheisio defnyddio, eich swydd fel aelod yn amhriodol er eich mantais neu anfantais eich hun nac unrhyw berson arall.**[9] **Mae'r paragraff hwn yn berthnasol bob amser** ac nid dim ond pan fyddwch yn cyflawni eich dyletswyddau fel aelod. Ni ddylech ddefnyddio eich swydd gyhoeddus, na cheisio ei defnyddio, naill ai er eich budd neu golled bersonol chi neu unrhyw un arall. Er enghraifft, byddai eich ymddygiad yn amhriodol pe baech yn ceisio hyrwyddo eich buddiannau preifat eich hun drwy eich swydd fel aelod. Mae hyn hefyd yn berthnasol os ydych yn defnyddio eich swydd i wella eich lles ar draul eraill.

2.55 Mae angen i aelodau sy'n berchen ar dir, neu y mae eu cysylltiadau personol agos eu hunain yn berchen ar dir, fod yn arbennig o ofalus gyda materion cynllunio. Os oes gennych unrhyw amheuaeth, dylech ofyn am gyngor. Mae hyn yr un mor berthnasol i aelodau cynghorau cymuned a thref pan ymgynghorir â'ch Cyngor ar faterion cynllunio. Yn yr un modd, er ei bod yn rhesymol disgwyl i aelodau helpu etholwyr i wneud cais i'r Cyngor, er enghraifft, am dai, mae'n gwbl amhriodol ceisio dylanwadu ar benderfyniad y swyddogion.

2.56 Mae darpariaethau Deddf Llwgrwobrwyo 2010 yn berthnasol i aelodau sy'n cyflawni eu swyddogaethau cyhoeddus. Pe bai aelod yn cael ei gollfarnu o drosedd dan y Ddeddf hon yna mae'n debygol y bydd hefyd wedi defnyddio ei swydd yn amhriodol (yn groes i baragraff 7(a)) ac yn debygol o fod wedi dwyn anfri ar swydd aelod neu ei awdurdod yn groes i baragraff 6(1)(a). Os bydd unrhyw gŵyn a gyflwynir i mi yn ymwneud ag ymddygiad a allai fod yn drosedd, yna rwy'n debygol o gyfeirio'r mater at yr heddlu.

[9] Mewn deddfwriaeth, mae defnyddio 'person' yn cynnwys corff o bersonau corfforaethol neu anghorfforedig – gweler Atodlen 1, Deddf Dehongli 1978; ac Atodlen 1, Deddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019 (ar gyfer deddfwriaeth Gymreig a wnaethpwyd ar 1 Ionawr 2020 neu ar ôl hynny).

Enghraifft 24

Roedd Cynghorydd yn 'gydlynydd ar y cyd' grŵp cymunedol. Ni roddodd y Cynghorydd wybod i'r Cyngor am ei swydd yn y grŵp hwn. Cymerodd ran yn y broses o ystyried y penderfyniad i sicrhau prydles newydd yng nghyswllt gweithdy a ddefnyddir gan y grŵp cymunedol, a phleidleisiodd arno. Canfu Pwyllgor Safonau ei bod wedi defnyddio ei safbwynt ar y Cyngor yn amhriodol gan fod y penderfyniad y pleidleisiodd arno o fudd i grŵp lle'r oedd yn amlwg bod ganddi fuddiant nad oedd wedi'i ddatgelu i'r Cyngor. Penderfynwyd ei bod wedi mynd yn groes i baragraff 7(a) y Cod.

Enghraifft 25

Siaradodd aelod o Awdurdod Parc Cenedlaethol yr oedd fy swyddfa yn ymchwilio iddo am ymddygiad amhriodol honedig tuag at aelod arall, â Chadeirydd yr Awdurdod mewn ymgais i ymdrin â'r mater drwy drafodaeth ford gron gyda'r partïon dan sylw. Roedd yr aelod yn bygwth datgelu gwybodaeth yn gyhoeddus am yr achwynydd petai'r gŵyn i'm swyddfa yn cael ei dilyn ac yn mynd yn ei erbyn. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod hyn yn gyfystyr ag ymgais gan yr aelod i ddefnyddio ei swydd yn amhriodol er mwyn osgoi anfantais bosibl, yn ogystal â thorri paragraffau 4(b) (parch ac ystyriaeth) a 6(1)(a) (anfri) o'r Cod.

Enghraifft 26

Ysgrifennodd aelod o Gyngor Tref at Lywodraeth Cymru yn nodi na ddylai cais am fenthyciad yng nghyswllt prosiect 'Canolfan Gymunedol', gyda chefnogaeth y Cyngor, fynd yn ei flaen gan fod y mater yn destun trafodaeth bellach. Llofnododd yr aelod yr ohebiaeth gan ddefnyddio'r teitl Dirprwy Faer y Cyngor. O ganlyniad, gwnaeth Llywodraeth Cymru ymholiadau pellach i'r Cyngor a'i gwneud yn ofynnol iddo gyflwyno cais pellach am fenthyciad, a arweiniodd at ragor o waith a chostau i'r Cyngor.

Yn ystod fy ymchwiliad, honnodd yr aelod fod yr ohebiaeth wedi'i hanfon yn bersonol. Roedd yn ffaith y byddai'r Ganolfan Gymunedol yn cynnwys cyfleusterau a fyddai'n cystadlu'n uniongyrchol â buddiannau busnes yr aelod. Yn fy marn i, roedd hi'n annhebygol y byddai Llywodraeth Cymru wedi gweithredu ar ohebiaeth yr aelod pe na bai wedi bod dan yr argraff bod yr awdur yn cynrychioli'r Cyngor.

Roedd Pwyllgor Safonau o'r farn bod yr ohebiaeth wedi'i chynllunio i gael effaith ar y prosiect. Er y gallai rhywfaint o'r cymhelliant fod wedi bod i ddiogelu budd y cyhoedd, roedd y Pwyllgor o'r farn bod yr aelod wedi mynd ati mewn modd amhriodol a rhoddodd yr argraff ei fod yn gweithredu er ei fuddiant busnes ei hun. Daeth y Pwyllgor i'r casgliad bod yr aelod wedi ceisio defnyddio ei swydd yn amhriodol er mwyn cael mantais yn groes i baragraff 7(a) o'r Cod.

Defnyddio adnoddau'r Cyngor

Gweler is-baragraffau 7(b)(i) – (iv)

Defnyddiwch adnoddau dim ond at ddibenion cyfreithlon a dibenion a chaniateir

2.57 **Dim ond yn unol â'i ofynion a'r gyfraith y mae'n rhaid i chi ddefnyddio neu awdurdodi defnyddio adnoddau'r Cyngor. Mae'r is-baragraffau hyn hefyd yn <u>berthnasol bob amser</u>.** Os yw eich Cyngor yn darparu adnoddau i chi (er enghraifft ffôn, cyfrifiadur a chyfleusterau TG eraill), dim ond ar gyfer cyflawni busnes eich Cyngor ac unrhyw weithgaredd arall y mae eich Cyngor wedi eich awdurdodi i'w defnyddio ar ei gyfer y cewch ddefnyddio'r adnoddau hyn.

2.58 Rhaid i chi fod yn gyfarwydd â rheolau eich Cyngor sy'n berthnasol i ddefnyddio'r adnoddau hyn. Mae methu cydymffurfio â rheolau eich Cyngor yn debygol o fod yn gyfystyr â thorri'r Cod. Os ydych yn awdurdodi rhywun (er enghraifft aelod o'ch teulu) i ddefnyddio adnoddau eich Cyngor, rhaid i chi fod yn ofalus i sicrhau bod rheolau eich Cyngor yn caniatáu hyn.

Defnyddio adnoddau at ddibenion priodol yn unig

Gweler is-baragraffau 7(b)(v) and (vi)

Peidiwch â defnyddio adnoddau at ddibenion preifat neu wleidyddol

2.59 **Rhaid i chi sicrhau eich bod yn defnyddio adnoddau'r Cyngor at ddibenion priodol yn unig. Mae'r is-baragraffau hyn yn berthnasol bob amser.** Nid yw'n briodol defnyddio, nac awdurdodi eraill i ddefnyddio, yr adnoddau at ddibenion preifat neu wleidyddol, gan gynnwys dibenion pleidiol wleidyddol. Wrth ddefnyddio adnoddau'r Cyngor, rhaid i chi ystyried, os yw'n berthnasol, unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan eich Cyngor, er enghraifft, Polisi Diogelwch Gwybodaeth eich Cyngor.

Enghraifft 27

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Sir yn torri'r Cod am ddefnyddio'i offer cyfrifiadurol a gafodd gan y cyngor at ddibenion preifat yn amhriodol drwy lawrlwytho delweddau pornograffig i oedolion ac anfon nifer o lythyrau at bapur newydd lleol, lle'r oedd yn cymryd arno ei fod yn cynrychioli aelodau o'r cyhoedd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi camddefnyddio offer y Cyngor yn groes i'r Cod a'i fod wedi dwyn anfri ar swydd aelod.

Gwneud penderfyniadau gwrthrychol

Gweler paragraff 8(a)

Peidiwch â defnyddio adnoddau at ddibenion preifat neu wleidyddol

2.60 **Wrth gymryd rhan yng nghyfarfodydd eich Cyngor, neu wrth ddod i benderfyniadau sy'n ymwneud â busnes y Cyngor, rhaid i chi wneud hynny gyda meddwl agored ac ystyried y materion yn wrthrychol.** Yn ystod y broses o wneud penderfyniadau, rhaid i chi weithredu'n deg a rhoi ystyriaeth briodol i les y cyhoedd.

2.61 Mae'r rhan fwyaf o benderfyniadau a wneir gan gyngor cymuned neu dref yn ymwneud â materion lleol ac ariannu prosiectau lleol. Er bod y symiau o arian sy'n cael eu gwario yn llai nag ar lefel sirol, rhaid gwneud pob penderfyniad ar sail y ffeithiau o'ch blaen. Ni ddylech fod wedi penderfynu ymlaen llaw i'r fath raddau fel nad ydych yn gwbl barod i ystyried yr holl dystiolaeth a'r cyngor a gewch. Gelwir cael meddwl cwbl gaeedig yn **rhagderfyniad**. Mae gennych hawl i gael barn ragarweiniol am fater penodol cyn cyfarfod (**rhagdueddiad**) cyn belled â'ch bod yn cadw meddwl agored ac yn barod i ystyried rhinweddau'r holl ddadleuon a'r pwyntiau a wneir am y mater dan sylw cyn dod i'ch penderfyniad.

2.62 **Rhagderfyniad**, ar y llaw arall, fyddai lle'r ydych yn amlwg wedi penderfynu ar gamau gweithredu cyn cyfarfod ac yn gwbl amharod i ystyried y dystiolaeth a'r dadleuon a gyflwynwyd ar y mater hwnnw yn ystod y cyfarfod. Gallai rhagderfyniad nid yn unig wneud y penderfyniad yn annilys, byddai hefyd yn gyfystyr â thorri'r Cod.

Ystyried y cyngor a roddwyd i chi a rhoi rhesymau

Gweler paragraff 8(b)

Rhowch ystyriaeth briodol i gyngor swyddogion

2.63 **Rhaid i chi roi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion cyfreithiol ac unrhyw ofynion ychwanegol a osodir gan eich Cyngor.** Rhaid i chi ystyried yr holl gyngor a gewch gan eich Clerc neu swyddogion eraill y Cyngor. Fel arfer, y Clerc yw'r 'Swyddog Priodol'[10] ac mae'n rhan o'i rôl i ymchwilio i'r polisi, y canllawiau a'r ddeddfwriaeth sy'n berthnasol i'r cyngor a roddir wrth wneud penderfyniadau.

2.64 Os oes modd, mae bob amser yn ddefnyddiol gofyn a chael cyngor cyn gynted â phosibl. Os gallwch, gofynnwch am gyngor mewn da bryd cyn cyfarfod, yn hytrach nag yn y cyfarfod neu'n syth cyn iddo ddechrau. Gwnewch yn siŵr eich bod yn rhoi'r holl wybodaeth sydd ei hangen ar y Clerc i'w hystyried wrth roi cyngor i chi.

2.65 Os byddwch yn gofyn am gyngor, neu os cynigir cyngor i chi, er enghraifft, ynghylch a ddylech gofrestru buddiant personol, dylech ystyried y cyngor hwn cyn i chi benderfynu. Gall methu gwneud hynny dorri'r Cod.

2.66 Fel mater o arfer da, lle rydych yn anghytuno ag argymhellion y Clerc wrth wneud penderfyniad, dylech roi rhesymau clir dros eich penderfyniad. Os byddwch yn penderfynu pleidleisio yn erbyn eu cyngor, dylech sicrhau bod eich rhesymau dros wneud hynny yn cael eu cofnodi yn y cofnodion perthnasol.

Treuliau

Gweler paragraff 9(a)

Cadwch at y rheolau wrth hawlio treuliau

2.67 **Mae angen i chi ddilyn y gyfraith a gofynion eich Cyngor wrth hawlio treuliau a lwfansau.** Os oes gennych unrhyw amheuaeth am eich hawliau, neu'r ffordd briodol o hawlio, dylech ofyn i'ch Clerc am gyngor. Mae angen i chi gadw cofnodion priodol o wariant, gyda derbynebau lle bo'n briodol, fel y gallwch ddangos tystiolaeth briodol o'ch hawliadau. Hyd yn oed os nad yw cynllun penodol yn gofyn i chi gyflwyno derbynebau, fe'ch cynghorir yn gryf i gadw'r rhain fel y gallwch brofi faint yr ydych wedi'I wario mewn gwirionedd ar yr eitemau yr ydych yn eu hawlio.

---

[10] Mae'r 'swyddog priodol' yn swyddog a benodir gan y Cyngor i arfer swyddogaethau penodol (cyf: Adran 270(3), Deddf Llywodraeth Leol 1972).

Rhoddion a lletygarwch
Gweler paragraff 9(b)

Meddyliwch yn ofalus cyn derbyn rhodd neu letygarwch

2.68 **Mae'n bwysig nad ydych yn derbyn unrhyw roddion na lletygarwch i chi'ch hun, nac ar ran eraill, a fyddai'n eich gosod o dan rwymedigaeth neu'n ymddangos fel petai'n gwneud hynny.** Gellid ystyried bod derbyn rhoddion neu letygarwch o'r fath yn peryglu eich gwrthrychedd pan fyddwch yn gwneud penderfyniadau neu'n gwneud gwaith eich Cyngor. Mae hyn hefyd yn wir am unrhyw wasanaethau neu roddion mewn nwyddau. Nid yw hyn yn eich atal rhag mynd i ddigwyddiadau swyddogol fel derbyniad dinesig neu ginio gwaith lle mae eich Cyngor wedi'u hawdurdodi. (Gweler hefyd yr adran o'r canllawiau hyn ar gofrestru rhoddion a lletygarwch dan baragraff 17 o'r Cod.)

3 Buddiannau personol a rhagfarnus

3.1 Mae elfennau'r Cod sy'n cwmpasu buddiannau personol a rhagfarnus yn arwain at lawer o gwestiynau gan aelodau. Maent wedi'u cynlluniwyd i ddiogelu egwyddorion anhunanoldeb a gwrthrychedd. Eu bwriad yw rhoi hyder i aelodau'r cyhoedd bod penderfyniadau'n cael eu gwneud er eu lles gorau, ac nid er lles aelodau awdurdodau na'u cysylltiadau personol agos.

3.2 Mae buddiannau personol yn ymwneud â materion lle gallech chi neu gyswllt personol agos fod â rhywfaint o gysylltiad â mater sy'n cael ei drafod. Mae'r buddiannau hyn yn dod yn rhai rhagfarnus lle gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad rhesymol bod y buddiant yn debygol o ddylanwadu ar eich pleidlais, neu eich penderfyniad.

3.3 Yn fy mhrofiad i, y gwahaniaeth rhwng buddiannau personol a rhagfarnus, a pha gamau y dylai aelod eu cymryd yn dibynnu ar natur ei fuddiant, sy'n achosi'r anhawster mwyaf i aelodau. Mae'r paragraffau isod wedi'u cynllunio i gynnig arweiniad yn y maes hwn. Byddwn yn argymell yn gryf, os oes gennych unrhyw amheuaeth ynghylch a oes gennych fuddiant personol neu ragfarnus, ac, os felly, beth sydd angen i chi ei wneud, dylech ymgynghori â'ch Clerc, a allai gynnig cyngor. Efallai y bydd Swyddog Monitro'r prif gyngor yn gallu helpu gyda materion mwy cymhleth. Fodd bynnag, mae eu hadnoddau'n gyfyngedig a dylid gofyn am gyngor mewn da bryd cyn cynnal

cyfarfod lle bydd y busnes cysylltiedig yn cael ei ystyried. Yn y pen draw, fodd bynnag, chi sy'n penderfynu pa gamau y dylid eu cymryd.

3.4 Er mwyn cynnig rhywfaint o gymorth pellach, rwyf wedi atodi siart llif i'r canllaw hwn yn Atodlen 2, yn seiliedig ar ddogfen a baratowyd gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf, sydd wedi'i lunio i'ch tywys drwy gwestiynau y dylech eu gofyn wrth benderfynu a oes gennych fuddiant ai peidio. Mae at ddibenion darlunio yn unig ac nid yw'n derfynol.

3.5 Ceir canllawiau ar gofrestru buddiannau yn Adran 4.

Buddiannau personol

Gweler paragraff 10

A oes gennych gysylltiad agos â'r eitem i'w hystyried?

3.6 **Tra byddwch yn cyflawni eich dyletswyddau, rhaid i chi ystyried a oes gennych fuddiant personol ac, os felly, a oes angen i chi ei ddatgelu.** Mae'r rhan fwyaf o aelodau'n gwybod bod angen i chi ddatgelu buddiannau personol mewn cyfarfodydd, ond fel y gwelwch isod, mae achlysuron eraill, megis wrth siarad â'r Clerc am y mater dan sylw, pan fydd angen i chi wneud hynny hefyd.

3.7 Rhestrir isod rai cwestiynau y dylech eu gofyn i chi'ch hun wrth benderfynu a oes gennych fuddiant ai peidio:

Oes gennyf fuddiant personol?

3.8 Mae gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes yn eich Cyngor, gan gynnwys wrth wneud penderfyniad, lle mae'n ymwneud â'r canlynol neu'n debygol o effeithio arnynt:

1. eich swydd neu eich busnes

2. eich cyflogwr, neu unrhyw gwmni yr ydych yn bartner neu'n gyfarwyddwr cyflogedig ynddo

3. unrhyw un sydd wedi talu tuag at gost eich etholiad neu eich treuliau fel aelod

4. unrhyw gwmni lle mae gennych gyfranddaliadau â gwerth enwol o fwy na £25,000 neu lle mae eich daliad yn fwy nag 1% o gyfanswm cyfalaf y cyfranddaliadau a roddwyd, sydd â safle neu dir yn ardal eich Cyngor

5. unrhyw gontract y mae eich Cyngor yn ei wneud gyda chwmni yr ydych yn bartner ynddo, yn gyfarwyddwr cyflogedig neu y mae gennych gyfranddaliadau ynddo (fel y disgrifir yn 4, uchod)

6. unrhyw dir y mae gennych fuddiant ynddo ac sydd yn ardal eich Cyngor (mae hyn yn arbennig o bwysig ym mhob mater cynllunio gan gynnwys cynlluniau strategol)

7. unrhyw dir a osodir gan eich Cyngor i gwmni yr ydych yn bartner ynddo, yn gyfarwyddwr cyflogedig neu'n gorff (fel y nodir yn 4, uchod)

8. unrhyw gorff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu iddo gan eich Cyngor

9. unrhyw un o'r canlynol lle mae gennych aelodaeth neu swydd rheolaeth gyffredinol:

   - awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus
   - cymdeithas, elusen neu gorff cwmni, diwydiant a darbodus wedi'u cyfeirio at ddibenion elusennol
   - corff y mae ei brif rôl yn dylanwadu ar farn neu bolisi'r cyhoedd
   - undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol
   - clwb preifat neu gymdeithas sy'n gweithredu yn ardal eich Cyngor

10. unrhyw dir yn ardal eich Cyngor y mae gennych drwydded i'w feddiannu am o leiaf 28 diwrnod.

11. Unrhyw unigolyn y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef/hi.

3.9 Mae bob amser yn fwy diogel datgan buddiant; Fodd bynnag, os nad ydych yn siŵr, cysylltwch â'ch Clerc neu Swyddog Monitro prif gyngor yr ardal, a allai gynnig cyngor yn amodol ar gyfyngiadau o ran adnoddau.

Materion sy'n effeithio ar eich lles neu eich sefyllfa ariannol

A fydd eich lles chi neu les un o'ch cydnabod yn cael ei effeithio?

3.10 Mae gennych fuddiant personol os gellid ystyried bod penderfyniad yn effeithio ar eich llesiant neu'ch sefyllfa ariannol neu lesiant neu sefyllfa ariannol unrhyw un sy'n byw gyda chi neu y mae gennych **gysylltiad personol agos** ag ef i raddau mwy helaeth na phobl eraill yn eich ward neu, ar gyfer aelodau awdurdodau nad oes ganddynt wardiau (er enghraifft, parciau cenedlaethol), yn ardal eich awdurdod.

3.11 Mae enghreifftiau o benderfyniadau o'r math hwn yn cynnwys materion amlwg fel contractau'n cael eu dyfarnu i gwmni eich partner, ond hefyd materion yn ymwneud â lleoliad datblygiadau, lle gallai wneud gwahaniaeth mawr i ble rydych chi neu'ch cysylltiadau personol agos yn byw. Mae enghreifftiau wedi cynnwys lleoliad meysydd chwarae, lle mae aelodau etholedig wedi gwrthwynebu eu cael ger eu tai oherwydd materion yn ymwneud â sŵn.

Beth yw "corff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus"?

A yw'r corff yn cynnal gwasanaeth cyhoeddus?

3.12 Mae'r ymadrodd "corff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus" wedi bod yn destun dehongliad eang gan y llysoedd at amrywiaeth o ddibenion gwahanol. Er nad yw'n bosibl llunio rhestr ddiffiniol o gyrff o'r fath, dyma rai o'r meini prawf i'w hystyried wrth benderfynu a yw corff yn bodloni'r diffiniad hwnnw ai peidio:

- A yw'r corff hwnnw'n cynnal gwasanaeth cyhoeddus?
- A yw'r swyddogaeth yn cael ei harfer o dan ddeddfwriaeth neu yn unol â rhywfaint o bŵer statudol?
- A oes modd adolygu'r corff yn farnwrol?

3.13 Wrth gynnal busnes cyngor cymuned neu dref, mae'n debygol y byddwch yn gweithredu ar gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus. Efallai eich bod hefyd yn gwneud hyn os ydych wedi cael eich penodi i weithredu ar ran y Cyngor ar brosiect cymunedol neu grŵp buddiant.

Beth yw ystyr "effeithio ar lesiant neu sefyllfa ariannol"?

A yw ansawdd eich bywyd yn cael ei effeithio?

3.14 Gellir disgrifio'r term 'llesiant' fel amod o fodlonrwydd a hapusrwydd. Mae unrhyw beth a allai effeithio ar ansawdd eich bywyd, naill ai'n gadarnhaol neu'n negyddol, yn debygol o effeithio ar eich llesiant. Gall diddordeb personol gael effaith gadarnhaol a negyddol arnoch chi neu'ch cysylltiadau personol agos. Felly, os oes gennych chi neu nhw'r potensial i ennill neu golli yn sgil mater sy'n cael ei ystyried, mae angen i chi ddatgan buddiant personol yn y ddwy sefyllfa.

Pwy sy'n gyswllt personol agos?

Mae cysylltiadau personol agos yn cynnwys ffrindiau,perthnasau, cysylltiadau busnes a'r rhai yr ydych wedi bod mewn anghydfod â nhw

3.15 Mae cysylltiadau personol agos yn cynnwys pobl fel ffrindiau agos, cydweithwyr y mae gennych gysylltiadau arbennig o gryf â nhw, cysylltiadau busnes a pherthnasau agos. Nid yw'n cynnwys cysylltiadau achlysurol, perthnasau pell na phobl y byddwch yn dod i gysylltiad â nhw drwy eich rôl fel aelod neu eich gwaith yn y gymuned leol. Nid yw chwaith yn cynnwys unigolyn, fel perthynas agos, yr ydych wedi ymddieithrio oddi wrtho, ac y byddai'n afresymol i chi feddu ar wybodaeth am ei fusnes neu ei fuddiannau eraill, na'r effaith bosib ar ei lesiant yn sgil mater o'r fath sy'n cael ei ystyried gan eich awdurdod.

3.16 Gall cysylltiadau personol agos hefyd gynnwys rhywun yr ydych wedi bod mewn anghydfod ag ef, neu y gellir ystyried bod gennych ddiddordeb roi dan anfantais. Er enghraifft, mae'n ddigon posibl na fyddai bod yn aelod o'r un clwb golff â rhywun arall ynddo'i hun yn gyswllt personol agos, ond y byddai cael yr unigolyn hwnnw fel partner golff bob wythnos. Os nad ydych yn siŵr, dylech holi eich Clerc neu Swyddog Monitro'r prif gyngor.

Aelodau "dwy het"

Cadwch feddwl agored wrth gyflawni dwy swydd

3.17 Os ydych yn aelod o gyngor cymuned neu dref a chyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, nid ydych yn cael eich atal rhag trafod yr un materion yn y ddau. Gallwch, er enghraifft, gymryd rhan mewn trafodaeth am gais cynllunio yr ymgynghorwyd â'ch Cyngor Cymuned neu Dref yn ei gylch a dal i fwrw ymlaen i gymryd rhan mewn penderfyniad am y cais os ydych yn eistedd ar Bwyllgor Cynllunio eich Cyngor Sir.

3.18 Os byddwch yn gwneud hynny, byddai'n ddoeth i chi ddatgan yng nghyfarfod y Cyngor Cymuned neu Dref y byddech yn edrych ar y mater o'r newydd pan fyddwch yn ei ystyried yng nghyfarfod y Pwyllgor Cynllunio, ac y byddech yn ystyried yr holl wybodaeth a'r cyngor a roddwyd i chi. Yn y Pwyllgor Cynllunio, dylech nodi'n glir nad ydych wedi'ch rhwymo gan farn y Cyngor Cymuned neu Dref. Mae'r cyngor ynghylch gwneud penderfyniadau gwrthrychol yng nghyswllt paragraff 8 o'r Cod hefyd yn berthnasol yma.

3.19 Yn amlwg, petai'r cais cynllunio yn un a gyflwynwyd gan y Cyngor Cymuned neu Dref, yna byddai gennych fuddiant personol a rhagfarnus, a byddai'n ofynnol i chi ei ddatgan a thynnu'n ôl yn unol â'r canllawiau ar "beth i'w wneud os oes gennych fuddiant rhagfarnus" isod.

Enghraifft 28

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Cymuned wedi torri'r Cod am fethu datgan buddiant personol a rhagfarnus mewn cyfarfod a oedd yn ystyried pecyn cydnabyddiaeth y Clerc. Roedd yr aelod a'r Clerc mewn perthynas ac wedi dyweddïo gyda'r bwriad o briodi ar y pryd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu y dylai'r aelod fod wedi datgan buddiant personol yn yr eitem o fusnes yn rhinwedd ei gysylltiad personol agos â'r Clerc. Roedd hefyd o'r farn bod natur perthynas yr aelod â'r Clerc yn un a arweiniodd at fuddiant rhagfarnus gan ei fod yn ymwneud â buddiant sylweddol i'w briod yn y dyfodol. Roedd y Panel Dyfarnu o'r farn bod y diddordeb yn un a fyddai'n effeithio ar ganfyddiad y cyhoedd o allu'r aelodau i wneud penderfyniad er budd y cyhoedd. Pwysleisiodd y Panel Dyfarnu eto mai'r prawf oedd nid p'un ai a wnaeth yr aelod y penderfyniad heb ragfarn, ond a fyddai wedi cael ei ystyried yn gwneud hynny.

Beth os nad wyf yn ymwybodol o'm buddiant personol?

Datgelwch yr hyn a wyddoch

3.20 Dim ond pan fyddwch yn ymwybodol o fodolaeth y buddiant personol neu **os yw hynny'n rhesymol** y dylai eich rhwymedigaeth i ddatgelu buddiant personol mewn cyfarfod fod yn berthnasol. Yn amlwg, ni ellir disgwyl i chi ddatgan rhywbeth nad ydych yn ymwybodol ohono. Byddai'n anymarferol disgwyl i chi ymchwilio i gyflogaeth, buddiannau busnes a gweithgareddau eraill eich holl gysylltiadau a pherthnasau agos. Fodd bynnag, ni ddylech anwybyddu bodolaeth buddiannau y dylech, o safbwynt arsyllwr rhesymol a gwrthrychol, fod wedi bod yn ymwybodol ohonynt.

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant personol
Gweler paragraff 11

Ar ôl ei ddatgelu gallwch aros a chymryd rhan os nad yw eich buddiant yn rhagfarnus

3.21 Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes yn eich Cyngor, **rhaid** i chi ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant cyn cymryd rhan (oni bai ei fod hefyd yn fuddiant rhagfarnus) mewn unrhyw fusnes y mae'n ymwneud ag ef. Bydd sut y gwnewch hyn yn dibynnu ar yr amgylchiadau lle mae'r busnes yn cael ei drafod.

3.22 Os ydych yn mynd i **gyfarfod**,[11] rhaid i chi ddatgelu'r buddiant ar lafar i'r cyfarfod hwnnw cyn neu ar ddechrau'r broses o ystyried y busnes perthnasol yn y cyfarfod, neu ar yr adeg y daw'r buddiant i'r amlwg. Os mai dyma'r tro cyntaf i chi ddatgelu'r buddiant yn ystod eich cyfnod presennol yn y swydd, rhaid i chi ei gadarnhau'n ysgrifenedig cyn neu'n syth ar ôl diwedd y cyfarfod, yn unol â'r trefniadau a nodwyd gan Glerc eich Cyngor. Mae angen i chi ddweud yn ysgrifenedig beth yw'r buddiant o leiaf, yn ogystal â pha fusnes a ystyrir yn y cyfarfod y mae'n ymwneud ag ef ac mae angen i chi ei lofnodi.

3.23 Os ydych yn cyflwyno **sylwadau ysgrifenedig** (gan gynnwys drwy ebost, neges destun ac ati) i aelod neu swyddog o'ch Cyngor ynghylch unrhyw fater y mae gennych fuddiant personol ynddo, dylech gynnwys manylion y buddiant yn yr ohebiaeth honno.

[11] Mae'r diffiniad o 'gyfarfod' ym mharagraff 1(1) o'r Cod yn eang iawn ac mae'n cynnwys unrhyw gyfarfod lle mae aelodau neu swyddogion yn bresennol, nid cyfarfodydd ffurfiol y Cyngor yn unig. Er enghraifft, gall gynnwys cyfarfod anffurfiol rhwng aelod a swyddog.

3.24 Yn yr un modd, os ydych yn gwneud **sylwadau llafar** (boed hynny'n bersonol, dros y ffôn neu drwy gynhadledd fideo ac ati) dylech ddatgelu'r buddiant ar ddechrau'r sylwadau hynny, neu pan ddaw'r buddiant i'r amlwg. Yn gyffredinol, byddwn yn disgwyl i swyddogion gofnodi unrhyw sgwrs y mae aelod wedi datgelu buddiant ynddi a'i hatodi i'r ffeil briodol. Fodd bynnag, eich cyfrifoldeb chi o hyd o dan y Cod (paragraff 11(2)(b)) yw cadarnhau sylwadau llafar a manylion y buddiant personol y gwnaethoch ei ddatgelu yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod.

3.25 **Pwynt allweddol:** Rhaid i chi ddatgelu bodolaeth a natur buddiant personol yn y ffordd a nodir uchod ar <u>bob</u> achlysur cyn i chi gymryd rhan yn y busnes y mae'n ymwneud ag ef, p'un ai a ydych wedi cofrestru'r buddiant o'r blaen ai peidio. Mae hyn yn sicrhau bod pawb sy'n bresennol, gan gynnwys aelodau o'r cyhoedd neu arsylwyr eraill, yn ymwybodol o'ch buddiant.

3.26 Os yw Swyddog Monitro'r prif gyngor ar gyfer yr ardal wedi cytuno bod yr wybodaeth am eich diddordeb personol yn **wybodaeth sensitif**, yna dylech ddatgelu bodolaeth buddiant personol (ond nid ei natur), a chadarnhau bod y Swyddog Monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth amdano yn sensitif. Ceir rhagor o wybodaeth am hyn yn yr adran ar wahân ar baragraff 16 o'r Cod isod.

3.27 Os byddwch yn datgan buddiant personol, gallwch aros yn y cyfarfod, siarad a phleidleisio ar y mater, **oni bai bod eich buddiant personol hefyd yn fuddiant rhagfarnus.** Amlinellir yr hyn sy'n gyfystyr â buddiant rhagfarnus yn yr adran ganlynol.

Enghraifft 29

Ymchwiliais i gŵyn bod aelod o Gyngor Tref wedi ceisio defnyddio ei swydd i amharu ar brosiect 'Canolfan Gymunedol' oherwydd yn y Ganolfan, byddai clwb cymdeithasol yn gweini bwyd a diod a byddai hyn yn effeithio ar fusnes yr aelod-tafarn/bwyty cyfagos. Roedd yr aelod hefyd yn y gorffennol wedi bod mewn perthynas fusnes gydag un o bartïon y prosiect Canolfan Gymunedol, a oedd wedi dod i ben yn chwerw. Dangosodd cofnodion hanesyddol cyfarfodydd y Cyngor fod yr aelod wedi datgelu buddiant personol yn y prosiect ac nad oedd wedi mynd i gyfarfodydd oherwydd bod hyn yn fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, mewn cyfarfod diweddarach o'r

Cyngor ni ddatgelodd yr aelod fodolaeth a natur ei fuddiant ac ni thynnodd yn ôl o'r broses o ystyried y prosiect pan gafodd ei drafod. Roedd hyn er gwaethaf cyngor y Clerc ei bod yn debygol bod ganddo fuddiant yn y mater dan sylw. Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod yr aelod wedi methu datgelu bodolaeth a natur buddiant personol, yn groes i baragraff 11(1) o'r Cod. Penderfynodd y Pwyllgor hefyd fod y buddiant yn fuddiant rhagfarnus, a gan fod yr aelod wedi methu gadael y cyfarfod, roedd hefyd wedi torri paragraff 14(1)

Buddiannau Rhagfarnus

Gweler paragraff 12

A oes gennyf fuddiant rhagfarnus?

Peidiwch â gadael i'ch barn ddylanwadu arnoch chi – ystyriwch beth fyddai barn aelod rhesymol o'r cyhoedd

3.28 Bydd eich buddiant personol hefyd yn fuddiant rhagfarnus mewn mater petai aelod o'r cyhoedd, sy'n gwybod y ffeithiau perthnasol, yn credu'n rhesymol fod eich buddiant personol mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu eich barn am fuddiannau'r cyhoedd. Ceir eithriadau i hyn sydd wedi'u cynnwys ym mharagraff 12(2) o'r Cod, er bod llawer ohonynt yn annhebygol o fod yn berthnasol i fusnes a wneir gan gyngor cymuned neu dref.

Beth sydd mor arwyddocaol fel ei fod yn debygol o ragfarnu eich barn?

A fyddai aelod rhesymol o'r cyhoedd yn eich ystyried yn ddiduedd?

3.29 Os byddai aelod rhesymol o'r cyhoedd sydd â gwybodaeth am yr holl ffeithiau perthnasol yn credu y gallai eich barn am fuddiannau'r cyhoedd fod yn rhagfarnllyd, yna mae gennych fuddiant rhagfarnus. Mae hwn yn **brawf gwrthrychol**. Rhaid i chi benderfynu nid a fyddech yn gwneud y penderfyniad heb ragfarn, ond a fyddech yn cael eich ystyried yn gwneud hynny.

3.30 Rhaid i chi ofyn i chi'ch hun a fyddai **aelod o'r cyhoedd**, pe bai'n gwybod yr holl ffeithiau perthnasol, yn meddwl bod eich buddiant personol mor arwyddocaol fel y byddai'n debygol o ragfarnu eich barn. Mewn geiriau eraill, rhaid ystyried bod y buddiant yn debygol o niweidio neu amharu ar eich gallu i farnu budd y cyhoedd.

3.31 Fel arfer, ni fydd y ffaith bod gwybodaeth leol ar gael, neu gysylltiadau o fewn y gymuned leol, yn ddigon i fodloni'r prawf. Rhaid cael rhyw ffactor a allai achosi effaith gadarnhaol ar eich gallu i farnu budd y cyhoedd yn wrthrychol. Mae natur y mater hefyd yn bwysig, gan gynnwys a yw'n effeithio ar nifer fawr o bobl yn yr un modd ynteu a yw'n effeithio'n benodol arnoch chi neu grŵp llai.

3.32 Rhaid cofio rhai egwyddorion cyffredinol wrth gymhwyso'r prawf hwn. Dylech yn amlwg weithredu er budd y cyhoedd ac nid er budd unrhyw gysylltiadau personol agos. Rydych yn geidwad y pwrs cyhoeddus a dylai budd y cyhoedd a'ch ymddygiad a'ch penderfyniadau adlewyrchu'r cyfrifoldeb hwn.

3.33 Byddai gennych fuddiant rhagfarnus yn yr ystyriaeth a'r penderfyniad ynghylch a ddylid cefnogi cynnig cais cynllunio os yw cyswllt personol agos i chi (er enghraifft eich mab neu ffrind da) yn byw wrth ymyl y safle arfaethedig. Y rheswm am hyn yw y byddai'r cais yn debygol o effeithio ar eich cyswllt personol agos i raddau mwy helaeth na'r rhan fwyaf o drigolion eich ward neu ardal Cyngor (os nad oes gan eich Cyngor wardiau) ac mae hyn yn rhoi buddiant personol i chi yn y mater. Mae'r cysylltiad personol agos yn golygu y gallai aelod rhesymol o'r cyhoedd feddwl y byddai'n rhagfarnu eich barn am les y cyhoedd wrth ystyried y cais cynllunio. **Nid oes ots a fyddai'n gwneud hynny ai peidio.**

3.34 Mewn achosion eraill, lle bu anghydfod rhyngoch chi ac unigolyn a allai fod dan anfantais oherwydd penderfyniad, gallai aelod rhesymol gwybodus o'r cyhoedd ddod i'r casgliad y byddai hyn yn dylanwadu arnoch wrth bleidleisio, p'un ai a yw hyn yn wir ai peidio.

3.35 **Nid oes gan gynghorwyr cymuned fuddiant rhagfarnus mewn penderfyniadau a wneir gan eu Cyngor o ran grantiau, benthyciadau neu gymorth ariannol arall i grwpiau cymunedol neu fudiadau gwirfoddol lle nad yw'r gwerth yn fwy na £500.**. Ar ben hynny, ni fydd gan gynghorwyr cymuned sydd wedi'u penodi i'r grŵp cymunedol neu'r mudiad gwirfoddol sy'n ymwneud â'u Cyngor Cymuned, er enghraifft, i fwrdd neuadd gymunedol, fuddiant rhagfarnus mewn penderfyniadau a wneir gan eu Cyngor o ran unrhyw grantiau, benthyciadau neu gymorth ariannol arall yng

nghyswllt y corff hwnnw. Os ydych, ar y llaw arall, ar fwrdd o'r fath mewn swydd arall ac nad ydych wedi'ch penodi gan eich Cyngor, yna bydd gennych fuddiant rhagfarnus.

Beth i'w wneud pan fydd gennych fuddiant rhagfarnus

Gweler paragraff 14

Rhaid i chi ddatgan eich diddordeb a gadael yr ystafell.

3.36 Os oes gennych fuddiant rhagfarnus mewn unrhyw agwedd ar fusnes eich Cyngor, rhaid i chi beidio â chymryd rhan yn ystyriaeth y busnes hwnnw, na gwneud sylwadau, ac eithrio o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir isod.

3.37 Serch hynny, hyd yn oed os oes gennych fuddiant rhagfarnus, mae'r Cod yn cefnogi eich rôl fel eiriolwr cymunedol ac yn eich galluogi mewn rhai amgylchiadau i gynrychioli eich cymuned a siarad am faterion sy'n bwysig iddynt hwy ac i chi.

3.38 **Pwynt allweddol:** Os oes gennych **fuddiant rhagfarnus** mewn mater sy'n cael ei drafod mewn cyfarfod, rhaid i chi, ar ôl datgan eich buddiant personol yn y mater, adael yr ystafell, y siambr neu'r man lle mae'r cyfarfod yn cael ei gynnal (gan gynnwys, er enghraifft, lleoliad cyfarfod safle).

3.39 **Mae hyn yn berthnasol oni bai eich bod wedi cael caniatâd gan y pwyllgor safonau perthnasol, neu pan ganiateir i aelodau o'r cyhoedd gyflwyno sylwadau, rhoi tystiolaeth neu ateb cwestiynau am y mater,** drwy hawl statudol neu fel arall. Os yw'r olaf yn wir, gallwch hefyd ddod i'r cyfarfod at y diben hwnnw, neu gallwch gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r cyfarfod cyhoeddus yn unol ag unrhyw weithdrefn a fabwysiadwyd gan eich awdurdod at y diben hwn. Fodd bynnag, pan fyddwch yn mynd i gyfarfod, rhaid i chi adael yr ystafell neu'r siambr ar unwaith pan fydd y cyfnod ar gyfer ystyried sylwadau wedi dod i ben, a chyn i unrhyw drafodaeth ar yr eitem ddechrau, hyd yn oed os caniateir i aelodau o'r cyhoedd aros. Ni allwch, er enghraifft, aros yn yr oriel gyhoeddus i arsylwi ar y drafodaeth neu bleidleisio ar y mater gan y gallai eich presenoldeb chi ddylanwadu ar y penderfyniad, neu gallwch gael eich gweld gan aelod rhesymol o'r cyhoedd yn gwneud hynny.

3.40 Ar ben hynny, **rhaid i chi beidio â cheisio dylanwadu ar benderfyniad lle mae gennych fuddiant rhagfarnus.** Mae'r rheol hon yn debyg i'ch rhwymedigaeth gyffredinol i beidio â defnyddio eich swydd fel aelod yn amhriodol er eich mantais neu'ch anfantais chi neu rywun arall. Mae hyn yn golygu, yn ogystal â gadael cyfarfodydd lle trafodir yr eitem, na ddylech hefyd ysgrifennu na gwneud unrhyw sylwadau llafar am y mater, ac eithrio o dan yr amgylchiadau uchod yng nghyswllt sylwadau gan y cyhoedd.

Enghraifft 30

Daeth aelod o Gyngor Cymuned a oedd yn berchen ar eiddo wrth ymyl parc carafanau a gwersylla i gyfarfod y Cyngor pan oedd cais cynllunio gan berchennog y parc yn cael ei ystyried. Roedd yr aelod wedi codi pryderon o'r blaen gyda'r awdurdod cynllunio perthnasol ynghylch nifer o achosion honedig o dorri caniatâd cynllunio gan berchennog y parc dros nifer o flynyddoedd. Datganodd yr aelod fuddiant personol a siaradodd yng nghyfarfod y Cyngor Cymuned, gan nodi cefndir y cais, manylion yr achosion honedig o dorri amodau blaenorol a rhoi sylwadau ar y cais ei hun; a phleidleisiodd yn erbyn y cais.

Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod diddordeb yr aelod yn y cais cynllunio hefyd yn fuddiant rhagfarnus a dylai fod wedi gadael y cyfarfod. Roedd pa mor agos oedd cartref yr aelod at y parc carafanau a gwersylla, ynghyd â'r pryderon niferus a godwyd gan yr aelod ynghylch achosion honedig o dorri rheolaethau cynllunio, yn ffeithiau y gallai aelod o'r cyhoedd eu hystyried yn rhesymol mor arwyddocaol fel eu bod yn debygol o ragfarnu dyfarniad yr aelod o fudd y cyhoedd. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio dylanwadu ar benderfyniad ynghylch mater lle'r oedd ganddi fuddiant rhagfarnus yn groes i baragraffau 14(1)(a), (c) ac (e).

A oes gennyf hawl statudol i siarad yn y cyfarfod?

Mae gennych yr un hawliau ag aelod o'r cyhoedd

3.41 Nid yw'r Cod yn rhoi hawl gyffredinol i chi siarad mewn cyfarfod lle mae gennych fuddiant rhagfarnus. Nod y Cod yw rhoi'r un hawliau i aelodau ag aelodau cyffredin o'r cyhoedd siarad ar faterion penodol mewn cyfarfodydd, er bod ganddynt fuddiant rhagfarnus. Mae'r hawliau hyn fel

arfer yn cael eu rheoli gan gyfansoddiad, rheolau gweithdrefn neu reolau sefydlog eich Cyngor, a gallant fod yn ddarostyngedig i amodau gan gynnwys terfynau amser neu'r ffaith mai dim ond yn ysgrifenedig y gellir cyflwyno sylwadau.

3.42 Os byddai aelod cyffredin o'r cyhoedd yn cael siarad am eitem mewn cyfarfod, dylech chi gael yr un cyfle. Bydd modd i chi gyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth, hyd yn oed os oes gennych fuddiant rhagfarnus yn yr eitem. Mae'r Cod hefyd yn rhoi'r hawl i gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r cyfarfod cyhoeddus o dan yr amgylchiadau hyn. Fodd bynnag, efallai na fyddwch yn cymryd rhan yn y drafodaeth nac yn arsylwi ar y bleidlais.

Pryd ddylwn i adael y man lle cynhelir y cyfarfod?

Rhaid i chi adael cyn gynted â phosibl, oni bai y caniateir ichi gyflwyno sylwadau

3.43 Rhaid i chi adael cyfarfod cyn, neu cyn gynted ag y daw'n amlwg bod busnes y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddo yn cael ei ystyried.

3.44 Os ydych yn mynd i gyfarfod i gyflwyno sylwadau yn yr un modd ag aelod cyffredin o'r cyhoedd, rhaid i chi adael ar unwaith ar ôl yr amser ar gyfer cyflwyno sylwadau, rhoi tystiolaeth neu ateb cwestiynau wedi gorffen, a chyn i unrhyw ddadl ddechrau.

Beth mae dylanwadu ar benderfyniad yn ei olygu?

Gallwch ddylanwadu ar aelodau eraill dim ond trwy fod yn bresennol

3.45 Ni ddylech wneud unrhyw sylwadau nag ymwneud â phenderfyniadau y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddynt, ac eithrio pan fo gennych hawl i siarad fel y disgrifir uchod. Gellid ystyried bod eich presenoldeb ynddo'i hun yn gallu dylanwadu ar y broses o wneud penderfyniadau. Dylech hefyd gymryd cyngor eich Clerc cyn gofyn i aelod arall siarad am fater y mae gennych fuddiant rhagfarnus ynddo. Yn dibynnu ar yr amgylchiadau, gellid ystyried bod hyn yn ceisio dylanwadu'n amhriodol ar benderfyniad, gan fynd yn groes i'r Cod.

Enghraifft 31

Gwnaeth aelod o Gyngor Bwrdeistref Sirol sylwadau ar ran cyswllt personol agos, a cheisiodd driniaeth ffafriol ar ei gyfer, gan ei fod yn cael ei fygwth â chael ei ddiswyddo fel llywodraethwr awdurdod lleol ar gorff llywodraethu ysgol oherwydd ymddygiad amhriodol. Wrth wneud hynny, ni wnaeth yr aelod ddefnyddio'r drefn gwyno arferol, dim ond ymddwyn mewn ffordd oedd yn cynnwys gwneud honiadau yn erbyn swyddogion y Cyngor, datgelu gwybodaeth gyfrinachol a gwneud cyfres o sylwadau ar ran ei gyswllt. Yn ogystal ag achosion o dorri paragraffau eraill o'r Cod, penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi ceisio dylanwadu ar benderfyniadau ar fater lle'r oedd ganddo fuddiant rhagfarnus pan gyflwynodd sylwadau ysgrifenedig a llafar i swyddogion y Cyngor, yn groes i baragraffau 14(1)(c) a (d).

Enghraifft 32

Penderfynodd Pwyllgor Safonau fod gan aelod o Gyngor Tref fuddiant personol a rhagfarnus wrth geisio dylanwadu ar benderfyniad ynghylch prosiect sy'n cael ei ystyried gan y Cyngor, pan gymerodd ran mewn trafodaeth mewn cyfarfod o'r Cyngor, yn groes i baragraffau 14(1)(a) a (c) o'r Cod. Penderfynodd hefyd fod cyfraniad yr aelod yn y drafodaeth yn cynnwys sylwadau llafar yn groes i baragraff 14(1)(d); ac roedd wedi cyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r Clerc a Llywodraeth Cymru mewn ymgais i ddifrïo'r prosiect, yn groes i baragraff 14(1)(e).

Beth os na chaniateir i'r cyhoedd siarad am y mater yn y cyfarfod?

Gallwch ond wneud sylwadau os gall y cyhoedd wneud hynny

3.46 Os na chaniateir i aelod cyffredin o'r cyhoedd siarad am y mater, ni allwch wneud hynny na chyflwyno sylwadau ysgrifenedig os oes gennych fuddiant rhagfarnus. Rhaid i chi adael y man lle mae'r ddadl yn cael ei chynnal a pheidio â cheisio dylanwadu ar y ddadl mewn unrhyw ffordd.

3.47 Gall hyn fod yn wir, er enghraifft, lle mae eich Cyngor yn trafod mater cyfrinachol mewn sesiwn gaeedig neu os nad oes ganddo reolau gweithdrefn na rheolau sefydlog ar waith sy'n caniatáu i aelodau o'r cyhoedd siarad mewn cyfarfod eich awdurdod. Yn yr un modd â'r cyhoedd, ni chaniateir i

chi gymryd rhan os oes gennych fuddiant rhagfarnus. Fodd bynnag, er y gellir caniatáu i'r cyhoedd eistedd yn yr oriel gyhoeddus i arsylwi ar y cyfarfod, **rhaid i chi adael yr ystafell yn ystod y ddadl a'r bleidlais**.

Enghraifft 33

Penderfynwyd bod aelod o Gyngor Cymuned wedi torri'r Cod am fethu datgan buddiant personol a rhagfarnus mewn cyfarfod a oedd yn ystyried cais cynllunio ar gyfer fferm wynt ar dir cyfagos i fferm sy'n eiddo iddi. Roedd yr aelod wedi ymrwymo i gytundeb Prydlesu Hawliau dros ei thir i hwyluso mynediad i'r datblygiad arfaethedig. Roedd yr aelod yn dibynnu i ddechrau ar y ffaith bod y cytundeb hwn yn cynnwys cymal cyfrinachedd i esbonio ei gweithredoedd. Er hynny, cymerodd yr aelod ran mewn pleidlais gyfrinachol a gynhaliwyd er mwyn penderfynu a fyddai'r Cyngor Cymuned yn cefnogi neu'n gwrthwynebu'r cais.

Yn union cyn y gwrandawiad gerbron y Panel Dyfarnu, derbyniodd yr aelod fod ganddi fuddiant personol yn yr eitem ac yn ddiweddarach ei fod yn rhagfarnus ei natur. Penderfynodd y Panel Dyfarnu fod yr aelod wedi methu cydymffurfio â pharagraffau 11(1) (datgelu buddiannau) a 14(1) (cyfranogiad o ran budd a ddatgelwyd) o'r Cod. Roedd o'r farn ei bod wedi caniatáu i'w buddiannau personol fod yn drech na hi a bod cadw'r rheini'n breifat yn gwrthdaro â'i dyletswyddau a'i chyfrifoldebau fel aelod etholedig.

Gollyngiadau

Os oes gennyf fuddiant rhagfarnus, a allaf gael gollyngiad i ganiatáu i mi gymryd rhan yn y cyfarfod?

Gallwch gael gollyngiad i siarad a / neu bleidleisio ar fater

3.48 Mae gan bwyllgorau safonau bwerau o dan reoliadau[12] a wnaethpwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru (fel y'i gelwid ar y pryd) i roi gollyngiadau i aelodau sydd â buddiannau rhagfarnus, gan eu galluogi i siarad a / neu bleidleisio ar fater, mewn rhai amgylchiadau.

[12] Rheoliadau Pwyllgorau Safonau (Grant Dosbarthu) (Cymru) 2001, OS 2001 Rhif 2279 (Cy.169)

3.49 Gallwch wneud cais ysgrifenedig i Bwyllgor Safonau'r prif gyngor am oddefeb i siarad ar un neu fwy o'r amodau canlynol:

- byddai o leiaf 50 y cant o aelodau'r Cyngor neu'r Pwyllgor yn cael eu hatal rhag cymryd rhan lawn mewn cyfarfod oherwydd buddiannau rhagfarnus
- mae natur eich diddordeb yn golygu na fyddai eich cyfraniad yn niweidio hyder y cyhoedd
- mae eich buddiant yn gyffredin i gyfran sylweddol o'r cyhoedd
- mae gennych rôl neu arbenigedd penodol a fyddai'n cyfiawnhau eich bod yn cymryd rhan
- mae'r busnes yn ymwneud â chyllid neu eiddo sefydliad gwirfoddol ac rydych yn eistedd ar ei fwrdd neu bwyllgor yn eich hawl eich hun ac nid oes gennych unrhyw fuddiant arall, er na fydd unrhyw oddefeb yn gadael i chi bleidleisio ar y mater yn yr achos hwn.
- mae'r Pwyllgor yn credu y byddai eich cyfraniad er budd y bobl yn ardal eich Cyngor
- Pan gafodd y categori diwethaf hwn ei gyflwyno yn 2016, awgrymodd Llywodraeth Cymru, er enghraifft, lle nad oedd fel arall yn bosib gwneud addasiadau rhesymol i ddarparu ar gyfer anabledd unigolyn, gall gollyngiad o dan y categori hwn alluogi'r aelod i barhau i fod yn bresennol mewn cyfarfod heb gymryd rhan yn y busnes. Ond nid yw hyn yn cyfyngu ar gwmpas y categori hwn o ollyngiad.

3.50 Gallwch wneud cais am oddefeb yn unigol ac, mewn rhai amgylchiadau, gallwch wneud ceisiadau ar y cyd lle mae nifer o aelodau am gael caniatâd i siarad neu bleidleisio ar yr un mater. Os bydd y Pwyllgor Safonau yn cymeradwyo eich cais, rhaid iddo roi'r caniatâd yn ysgrifenedig a hynny cyn i'r cyfarfod gael ei gynnal. Os oes angen gollyngiad arnoch, dylech wneud cais am un cyn gynted ag y bo'n rhesymol bosibl.

3.51 Dim ond y Pwyllgor Safonau all ganiatáu'r oddefeb a bydd yn gwneud hynny yn ôl ei ddisgresiwn. Bydd angen i'r Pwyllgor Safonau gydbwyso budd y cyhoedd o ran atal aelodau sydd â buddiannau rhagfarnus rhag cymryd rhan mewn penderfyniadau, yn erbyn budd y cyhoedd mewn penderfyniadau sy'n cael eu gwneud gan grŵp gweddol gynrychioliadol o aelodau'r Cyngor. Os bydd methu rhoi caniatâd yn golygu na fydd cyngor neu bwyllgor yn sicrhau cworwm, mae'n ddigon posibl y bydd hyn yn sail dros ganiatáu gollyngiad.

3.52 Os oes gennych oddefeb, gallwch hefyd wneud sylwadau ysgrifenedig ond rhaid i chi gynnwys manylion yr oddefeb mewn unrhyw ohebiaeth. Os byddwch yn gwneud sylwadau llafar, boed hynny'n bersonol neu dros y ffôn, rhaid i chi gyfeirio at yr oddefeb a chadarnhau hyn yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod.

4 Cofrestru Buddiannau Personol

Gweler paragraff 15

Pwyntiau allweddol

Rhaid i chi gofrestru buddiant personol rydych chi'n ei ddatgelu am y tro cyntaf mewn cyfarfod neu wrth wneud sylwadau

4.1 Mae'n ofynnol i gynghorau cymuned a thref gadw a chyhoeddi cofnod electronig o fuddiannau ei aelodau mewn cofrestr gyhoeddus o fuddiannau. Rhaid iddo hefyd fod ar gael i'w archwilio gan y cyhoedd ar adegau rhesymol. Caiff y cofnod hwn ei gadw gan y 'Swyddog Priodol', eich Clerc fel arfer.

4.2 Yn wahanol i aelodau prif gynghorau ac awdurdodau perthnasol eraill, fel cynghorydd cymuned nid oes angen i chi gofrestru'r buddiannau ariannol a'r buddiannau eraill a nodir ym mharagraff 10(2)(a) o'r Cod wrth ymgymryd â'ch swydd. Fodd bynnag, efallai y gwelwch fod eich Cyngor wedi mabwysiadu'r gofyniad hwn fel mater o arfer da.

4.3 Fodd bynnag, rhaid i chi gofrestru unrhyw fuddiant personol y byddwch yn ei ddatgelu am y tro cyntaf o dan baragraff 11 o'r Cod, er enghraifft mewn cyfarfod neu mewn sylwadau ysgrifenedig neu lafar, drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i Glerc eich Cyngor. Fel y nodwyd yn y canllawiau ar baragraff 11 o'r Cod, bydd gan eich Clerc drefniadau ar waith ar gyfer hyn. **Hyd yn oed pan fyddwch wedi cofrestru buddiant personol, rhaid i chi barhau i ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant bob tro cyn i chi gymryd rhan mewn unrhyw fusnes y mae'n ymwneud ag ef**.

4.4 Pan fyddwch yn dod yn ymwybodol o newid i fuddiant personol cofrestredig, rhaid i chi gofrestru'r newid hwnnw drwy roi hysbysiad ysgrifenedig i'ch Clerc o fewn 28 diwrnod.

4.5 Mae'r gofrestr yn ddogfen y gellir cyfeirio ati pan fydd mater yn codi (neu cyn hynny), ac felly mae'n caniatáu i eraill wybod pa fuddiannau sydd gennych, ac a allai arwain at wrthdaro buddiannau posibl.

4.6 Mae'r gofrestr hefyd yn eich diogelu. Chi sy'n gyfrifol am benderfynu a ddylech ddatgan buddiant mewn cyfarfod, ond gall fod yn ddefnyddiol i chi wybod yn gynnar os yw eraill yn credu y gallai gwrthdaro posibl godi. Mae'n bwysig hefyd bod y cyhoedd yn gwybod am unrhyw fuddiant y gallai fod yn rhaid i chi neu aelodau eraill ei ddatgan, fel bod y cyhoedd yn ystyried eich bod yn gwneud penderfyniadau yn agored ac yn onest. Mae hyn yn helpu i sicrhau bod hyder y cyhoedd yn uniondeb llywodraethu lleol yn cael ei gynnal.

Gwybodaeth sensitive
Gweler Paragraff 16

Pwyntiau allweddol

Trafodwch wybodaeth 'sensitif' gyda Swyddog Monitro'r prif gyngor

4.7 Efallai y byddwch wedi'ch eithrio rhag gorfod datgelu a chofrestru gwybodaeth benodol ar gofrestr buddiannau eich Cyngor os yw Swyddog Monitro prif gyngor yr ardal yn cytuno ei bod yn 'wybodaeth sensitif'.

4.8 'Gwybodaeth sensitif' yw gwybodaeth sy'n debygol o greu risg ddifrifol o drais neu fygythiadau yn eich erbyn chi neu rywun sy'n byw gyda chi, petai'n dod yn wybodaeth gyhoeddus. Gall hyn gynnwys, er enghraifft, manylion eich cyflogaeth (fel ymchwil wyddonol benodol neu'r Lluoedd Arbennig).

4.9 Dylech roi'r wybodaeth hon i'r Swyddog Monitro ac egluro eich pryderon ynghylch datgelu'r wybodaeth sensitif; gan gynnwys pam ei bod yn debygol o greu risg ddifrifol y byddwch chi neu rywun sy'n byw gyda chi yn dioddef trais neu fygythiadau. Os yw'r Swyddog Monitro wedi cytuno bod eich diddordeb personol mewn mater sy'n cael ei drafod mewn cyfarfod yn

wybodaeth sensitif, bydd angen i chi ddatgan bod gennych fuddiant personol, ond ni fydd yn rhaid i chi roi unrhyw fanylion am natur y buddiant hwnnw.

4.10 Os bydd yr wybodaeth a gaiff ei heithrio o'r gofrestr buddiannau, yn dilyn newid mewn amgylchiadau, yn peidio â bod yn wybodaeth sensitif, rhaid i chi roi gwybod i Glerc eich Cyngor o fewn 28 diwrnod a gofyn iddynt gynnwys yr wybodaeth yn y gofrestr.

Rhoddion a lletygarwch

Gweler Paragraff 17

Rhaid i chi gofrestru rhoddion a lletygarwch

Pwyntiau allweddol

4.11 Rhaid i chi roi gwybod i'ch Clerc am unrhyw roddion neu letygarwch a gewch sy'n werth mwy na'r swm a bennir gan eich Cyngor yng nghyswllt eich dyletswyddau swyddogol fel aelod a ffynhonnell y rhodd neu'r lletygarwch, cyn pen 28 diwrnod.

4.12 Fel buddiannau eraill yn eich cofrestr buddiannau, efallai y bydd gennych fuddiant personol mewn mater sy'n cael ei ystyried os yw'n debygol o effeithio ar rywun a roddodd rodd neu letygarwch i chi sydd wedi'i gofrestru. Os yw hynny'n wir, rhaid i chi ddatgan bodolaeth a natur y rhodd neu'r lletygarwch, y sawl a'u rhoddodd i chi, sut y mae'r busnes dan sylw yn ymwneud â'r unigolyn hwnnw ac yna penderfynu a yw'r buddiant hwnnw hefyd yn fuddiant rhagfarnus. Mae hefyd yn arfer da gwneud nodyn o unrhyw gynigion o roddion neu letygarwch yr ydych wedi'u gwrthod a gall hyn fod yn un o ofynion polisi rhoddion a lletygarwch eich Cyngor.

A yw'r rhodd neu'r lletygarwch yn gysylltiedig â'm dyletswyddau swyddogol fel aelod??

Gwiriwch reolau eich Cyngor ynghylch cofrestru

4.13 Dylech ofyn i chi'ch hun, "a fyddwn wedi cael hyn pe na bawn yn aelod o'r Cyngor?" Os ydych yn ansicr ynglŷn â'r cymhelliad y tu ôl i rodd neu letygarwch, rwy'n argymell eich bod yn ei gofrestru neu'n siarad â'ch Clerc.

4.14 Nid oes angen i chi roi gwybod i'ch Clerc am roddion a lletygarwch nad ydynt yn gysylltiedig â'ch rôl fel aelod, fel anrhegion Nadolig gan eich ffrindiau a'ch teulu, neu anrhegion nad ydych yn eu derbyn (oni bai bod eich Cyngor yn gofyn i chi wneud hynny). Fodd bynnag, dylech bob amser roi gwybod i'ch Clerc am unrhyw rodd neu letygarwch os gellid ei ystyried yn rhywbeth a roddir i chi oherwydd eich swydd, neu os yw eich Cyngor yn gofyn i chi wneud hynny.

Beth os nad wyf yn gwybod gwerth rhodd neu letygarwch?

Gwneud amcangyfrif rhesymol; os oes unrhyw amheuaeth, cofrestrwch ef

4.15 Y rheol gyffredinol yw, os nad ydych yn siŵr o werth rhodd neu letygarwch, dylech roi gwybod i'ch Clerc, fel mater o arfer da ac yn unol ag egwyddorion bod yn agored ac yn atebol mewn bywyd cyhoeddus.

4.16 Efallai y bydd yn rhaid i chi amcangyfrif gwerth rhodd neu letygarwch. Hefyd, dylid cofrestru anrhegion bach wedi cronni a gewch gan yr un ffynhonnell dros gyfnod byr sy'n cyfrannu at y gwerth a bennir gan eich Cyngor.

4.17 Mae'r Cod hefyd yn cyfeirio at fudd materol neu fantais. Y ffordd o fesur hyn fyddai pe gallai arsyllwr annibynnol gwybodus ddod i'r casgliad y gallech gael eich ystyried yn well eich byd o ganlyniad.

Y Cod Ymddygiad – ar gyfer aelodau awdurdodau lleol yng Nghymru

Atodiad 1

Trosolwg o Gwynion y Cod Ymddygiad

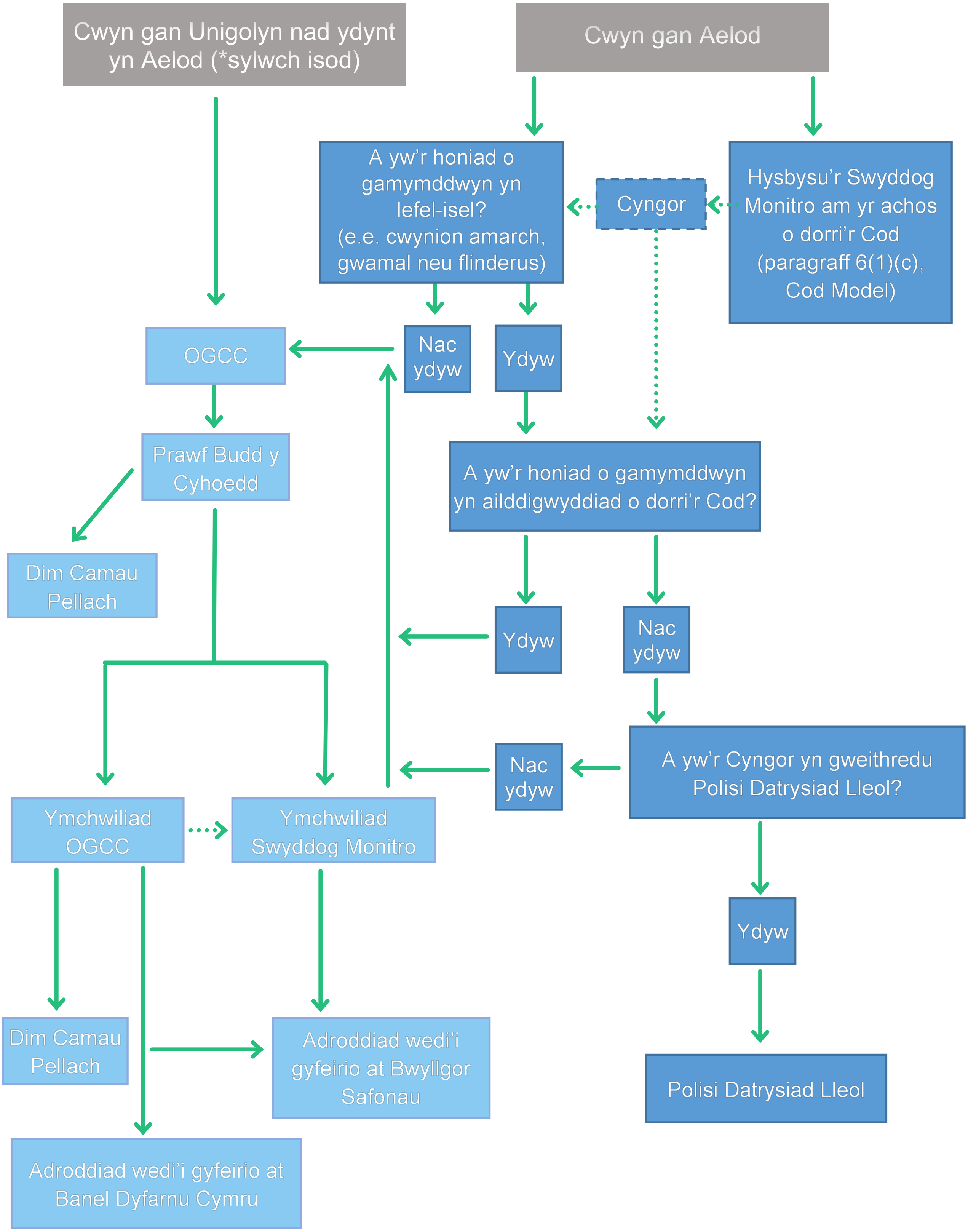

* Sylwch: dylai swyddog sy'n ystyried cwyn gymryd cyngor gan Swyddog Monitro / Clerc y Cyngor ynglŷn â pherthnasedd polisi cysylltiadau aelodau / swyddogion y Cyngor, neu bolisi datrysiad lleol, cyn arfer ei hawl i gwyno wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

Atodiad 2

Datganiad o fuddiannau personol a buddiannau sy'n rhagfarnu

Cwestiynau i'w gofyn i chi'ch hun. Os nad ydych yn siŵr, dylech ofyn i'ch Clerc neu'ch Swyddog Monitro.

Oes gennych chi fuddiant personol?
Oes gennych chi neu rywun y mae gennych gysylltiad agos â nhw gyswllt â'r mater o dan sylw?

☑ → **Rhaid** i chi ddatgelu i'r cyfarfod fodolaeth a natur y buddiant hwnnw

☒ → Nid oes raid i chi ddatgan buddiant

☑ ↓

Oes gennych chi fuddiant personol sydd hefyd yn fuddiant rhagfarnus?
A fyddai'n rhesymol i **aelod o'r cyhoedd**, sy'n gwybod am y ffeithiau perthnasol, feddwl bod eich buddiant personol mor arwyddocaol ei fod yn debygol o liwio eich barn ynghylch budd y cyhoedd?

☒ → **Rhaid i chi ddatgelu eich buddiant personol ond cewch:**

- Aros yn y cyfarfod
- Siarad
- Pleidleisio

☑ → A oes eithriad yn berthnasol?

☑ → **Rhaid i chi ddatgelu eich buddiant personol ond cewch:** (as above)

☒ → A ganiateir i aelodau o'r cyhoedd annerch y cyfarfod neu a ydych wedi cael gollyngiad?

☑ → Gallwch annerch y cyfarfod **ond rhaid i chi adael yr ystafell cyn i'r broses o ystyried y cais ddechrau neu weithredu yn unol â'ch gollyngiad**

☒ → **Rhaid i chi beidio ag annerch y cyfarfod a rhaid i chi adael yr ystafell cyn trafod yr eitem**

Cysylltu â ni

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
1 Ffordd yr Hen Gae
Pencoed
CF35 5LJ

Ffôn: 0300 790 0203
Ffacs: 01656 641199
Ebost: holwch@ombwdsmon.cymru
Dilynwch ni ar Twitter: @OmbwdsmonCymru

Mae rhagor o wybodaeth am y gwasanaeth a gynigir gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar gael hefyd yn www.ombwdsmon-cymru.org.uk

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Adroddiad Cryno ar yr Ymgynghoriad ynghylch y Canllawiau Diwygiedig ar God Ymddygiad Aelodau Llywodraeth Leol

1. Cefndir

1.1 Creodd Deddf Llywodraeth Leol 2000 ("Deddf 2000") fframwaith moesegol newydd ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru. Roedd yn cynnwys pwerau i Senedd Cymru (fel y'i gelwir bellach) gyhoeddi Cod Ymddygiad enghreifftiol ar gyfer aelodau ac aelodau cyfetholedig (gyda hawliau pleidleisio) 'awdurdodau perthnasol' yng Nghymru. At y diben hwn, mae awdurdod perthnasol yn gyngor sir neu'n gyngor bwrdeistref sirol, yn gyngor cymuned, yn awdurdod tân ac achub, yn awdurdod parc cenedlaethol ac (yn rhinwedd rheoliadau[1] a wnaed gan Lywodraeth y DU yn 2012) yn banel heddlu a throseddu.

1.2 Mae'r Cod Ymddygiad enghreifftiol presennol wedi'i nodi yng Ngorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008, fel y'i diwygiwyd gan Orchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) (Diwygio) 2016.

<u>Pwerau Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru</u>

1.3 Mae adran 68 o Ddeddf 2000 yn grymuso Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ("yr Ombwdsmon") i roi canllawiau i awdurdodau perthnasol ar faterion sy'n ymwneud ag ymddygiad aelodau ac aelodau cyfetholedig yr awdurdodau hynny. Mae'r Ombwdsmon wedi cyhoeddi dwy set o ganllawiau o dan y pwerau hyn i helpu aelodau i ddeall eu rhwymedigaethau o dan y Cod Ymddygiad. O ran dehongli'r Cod, mae'r ddwy set o ganllawiau yr un fath yn y bôn, ond mae un fersiwn wedi'i deilwra'n benodol ar gyfer cynghorwyr cymuned.

1.4 Mae'r canllawiau a gyhoeddwyd o dan y pwerau hyn, yn fwyaf diweddar yn 2016, yn cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd i ystyried gweithrediad y Cod, cyfraith achosion sy'n dod i'r amlwg a newidiadau i'r Cod ei hun. Mae'r canllawiau presennol wedi cael eu hadolygu a'u diweddaru'n bennaf i gynnwys penderfyniadau mwy diweddar pwyllgorau safonau a Phanel Dyfarnu Cymru ("y Panel Dyfarnu"). Manteisiwyd ar y cyfle hefyd i egluro ac, mewn rhai achosion, gryfhau geiriad y canllawiau, er enghraifft, o ran bwlio ac aflonyddu ar gyd-aelodau a swyddogion a datgelu buddiannau.

1.5 Mae adran 69 o Ddeddf 2000 yn grymuso'r Ombwdsmon i ymchwilio i honiadau gan unrhyw berson bod aelod wedi methu â chydymffurfio â Chod Ymddygiad ei awdurdod perthnasol. Gall yr Ombwdsmon hefyd ymchwilio i achosion posibl o dorri'r Cod sydd wedi dod i sylw'r Ombwdsmon yn ystod ymchwiliad. Mae'r Ombwdsmon wedi ystyried cynnwys ei ganllawiau ar y Cod wrth arfer y pwerau hyn. Efallai y bydd y

[1] Rheoliadau Paneli'r Heddlu a Throseddu (Cymhwyso Deddfiadau Awdurdodau Lleol) 2012, OS 2012 Rhif 2734

pwyllgorau safonau a'r Panel Dyfarnu yn ystyried y canllawiau hefyd wrth arfer eu priod swyddogaethau.

2. Ymgysylltu

2.1 Yn ystod yr adolygiad, ymgysylltwyd yn anffurfiol â chyrff sy'n cynrychioli llywodraeth leol a rhanddeiliaid allweddol er mwyn eu galluogi i roi eu barn yn gynnar yn y broses. Yn dilyn hynny, cyhoeddwyd canllawiau diwygiedig drafft ar gyfer ymgynghori rhwng 3 Chwefror a 21 Mawrth 2021. Daeth nifer o ymatebion i law ar ôl y dyddiad cau, ond fe'u hystyriwyd er gwaethaf hynny.

2.2 Cafwyd cyfanswm o 29 ymateb, wedi'u dadansoddi fel a ganlyn:

Cynghorau Sir / Bwrdeistref Sirol (yn cynnwys ymatebion pwyllgorau safonau)	9
Cynghorau Cymuned	11
Awdurdodau Tân ac Achub (ymateb y pwyllgor safonau)	1
Cynghorwyr / Swyddogion	6
Cyrff Proffesiynol / Cynrychioliadol	1
Eraill	1

2.3 Mae'r adroddiad hwn yn grynodeb o'r ymatebion a ddaeth i law. Nid yw'n cynnwys pob pwynt a wnaed, ond mae'r holl ymatebion wedi cael eu hystyried yn llawn wrth lunio'r canllawiau terfynol.

3. Crynodeb o'r Ymatebion

3.1 Yn gyffredinol, roedd y rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad yn croesawu'r canllawiau diwygiedig, a ddisgrifiwyd fel rhai clir a hawdd eu deall. Roedd yr ymatebion yn croesawu'r eglurder o ran gweithredu a dehongli rhai agweddau ar y Cod, yn ogystal â'r enghreifftiau dangosol ychwanegol a gymerwyd o achosion diweddar a ystyriwyd gan bwyllgorau safonau a'r Panel Dyfarnu.

3.2 Awgrymwyd mewn dau ymateb bod y canllawiau ar gyfer cynghorwyr cymuned yn rhy hir ac y gallent atal cynghorwyr o'r fath rhag eu darllen mor fanwl â'r hyn sy'n ofynnol. **Ymateb:** Mae'n rhaid i aelodau roi ymrwymiad ysgrifenedig i gadw at y Cod pan fyddant yn dechrau yn eu swydd. Mae gan bob aelod, hen a newydd, gyfrifoldeb i ddarllen a deall eu rhwymedigaethau dan y Cod. Bwriedir i ganllawiau'r Ombwdsmon fod yn ddogfen gyfeirio y gall aelodau droi ati o bryd i'w gilydd pan fydd angen arweiniad arnynt ynghylch agweddau penodol ar y Cod. O'r herwydd, mae'n ategu'r hyfforddiant ar y Cod a gynigir i aelodau drwy drefniadau lleol.

3.3 Rhoddir crynodeb o'r prif sylwadau a ddaeth i law ar agweddau penodol ar y canllawiau drafft yn adran 4 isod.

3.4 Manteisiodd nifer o'r rhai a ymatebodd ar y cyfle i fynegi pryderon am agweddau ehangach ar weithrediad y fframwaith moesegol statudol a materion ymddygiad aelodau yn fwy cyffredinol. O'r herwydd, nid oeddent yn uniongyrchol berthnasol i gynnwys

canllawiau'r Ombwdsmon ar y Cod, ond er hynny maent yn cael sylw ym mharagraffau canlynol yr adran hon.

Prawf Budd y Cyhoedd Dau gam

3.5 Mae'r canllawiau'n disgrifio'r prawf 'dau gam' a fabwysiadwyd gan yr Ombwdsmon wrth benderfynu a ddylid ymchwilio i honiad bod aelod wedi methu â chydymffurfio â'r Cod Ymddygiad.

3.6 Roedd un ymateb i'r ymgynghoriad yn mynegi pryder bod yr Ombwdsmon wedi delio â chwynion drwy ymarferion desg ac nad oedd ymchwiliad manwl wedi cael ei gynnal. Cwestiynwyd dilysrwydd y prawf dau gam. Ystyriwyd bod y cam cyntaf yn wrthrychol ac yn seiliedig ar feini prawf eithaf clir. Fodd bynnag, ystyriwyd bod y prawf 'budd y cyhoedd' ail gam yn oddrychol ac yn seiliedig ar farn yr Ombwdsmon. Awgrymwyd y dylai'r prawf gael ei ddefnyddio gan "gynulleidfa" ehangach a benodwyd at y diben, fel pwyllgor safonau prif gyngor yr ardal. Dywedodd ymateb arall fod y nifer fach o atgyfeiriadau i bwyllgorau safonau fel cyfran o'r cwynion a gafodd yr Ombwdsmon wedi cael effaith andwyol ar allu pwyllgorau safonau i gynnal hyder y cyhoedd mewn aelodau. Pe bai'r Ombwdsmon yn arfer ei ddisgresiwn i gyfeirio mwy o achosion nag a wneir ar hyn o bryd, byddai hyn yn rhywbeth i'w groesawu.

3.7 **Ymateb:** Mae gan yr Ombwdsmon ddisgresiwn eang o dan Ddeddf 2000 i benderfynu a yw'n briodol ymchwilio i gŵyn a wneir i'w swyddfa ef. Yn rhy aml o lawer, bu'n rhaid i'r Ombwdsmon a'i ragflaenwyr fynegi pryder am nifer y cwynion lefel isel, talu'r pwyth yn ôl gan aelodau sy'n ymylu at fod yn wamalrwydd, neu sy'n cael eu hysgogi gan gystadleuaeth wleidyddol neu wrthdaro rhwng personoliaethau, yn hytrach na materion Cod Ymddygiad go iawn. Cyflwynwyd y prawf dau gam am y tro cyntaf yn 2015 ac mae'n cael ei adolygu o hyd. Pwrpas y prawf yw rhoi mwy o eglurder a rhywfaint o sicrwydd a chysondeb, wrth arfer disgresiwn yr Ombwdsmon ynghylch a yw ymchwiliad er budd y cyhoedd ai peidio. Mae hyn yn sicrhau bod adnoddau cyfyngedig yn cael eu targedu at yr honiadau mwy difrifol sy'n dod i law. Yn aml, ni weithredir ar achosion am nad ydynt yn bodloni'r prawf cam cyntaf oherwydd diffyg tystiolaeth uniongyrchol bod amod wedi cael ei dorri. Mae hyn wedi bod yn un o brif nodweddion y cwynion a ddaeth i law am aelodau cynghorau cymuned a thref. Mae'r Ombwdsmon yn parhau i weithio gydag Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cynghorau Lleol i ddatblygu canllawiau sy'n cael eu paratoi ganddynt ar sut i lunio cwyn effeithiol. Mae'n anymarferol cynnwys pwyllgorau safonau wrth ddefnyddio'r prawf, yn bennaf oherwydd gellid ystyried bod hyn yn rhagfarnu eu hystyriaeth ddiweddarach o unrhyw adroddiad ar ymchwiliad dilynol. Gall fod angen deddfwriaeth sylfaenol hefyd i wneud hyn yn swyddogaeth i bwyllgor o'r fath neu i bersonau eraill. Mae gan yr Ombwdsmon bwerau o dan adran 70 o Ddeddf 2000 i gyfeirio cwynion ar gyfer ymchwiliad lleol gan swyddogion monitro. Fodd bynnag, mae rhai swyddogion monitro wedi mynegi pryderon ynghylch arfer y pwerau hyn oherwydd prinder adnoddau sydd ar gael i gynnal ymchwiliadau lleol yn effeithiol.

Effaith Ymddygiad Amhriodol mewn Cyfarfodydd

3.8 Mynegwyd pryder gan nifer o ymatebion ynghylch graddau'r bwlio, y diffyg parch neu unrhyw ymddygiad cyffredinol aflonyddgar gan rai aelodau mewn cyfarfodydd cynghorau cymuned a thref, yn benodol. Mae ymddygiad sy'n cael ei weld fel bwlio neu

aflonyddu yn y gorffennol wedi cael effaith andwyol ar allu rhai cynghorau i gadw aelodau a swyddogion cyngor. Gall ymddygiad llai difrifol, ond er hynny ymddygiad aflonyddgar gan aelodau, sy'n methu â chydymffurfio â'r Cod, hefyd lesteirio gallu cyngor i gynnal busnes yn effeithiol.

3.9 **Ymateb:** Mae'r Ombwdsmon yn cymryd o ddifrif unrhyw honiad bod aelod wedi bwlio neu aflonyddu ar aelod neu swyddog arall. Mae'r canllawiau'n nodi'n glir bod yn rhaid i aelodau ddangos yr un cwrteisi ac ystyriaeth i aelodau a swyddogion eraill ag y maent yn ei dangos i bobl eraill yn eu bywydau bob dydd. Ni oddefir bwlio ac aflonyddu, na diffyg parch. Mae'r canllawiau ar gyfer aelodau o gynghorau cymuned a thref yn pwysleisio'r angen am gysylltiadau effeithiol rhwng aelodau a swyddogion, o fewn diwylliant o gyd-barch ac ystyriaeth. Nod y canllawiau sy'n cael eu paratoi gan Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cynghorau Lleol yw helpu cynghorau i osgoi neu fynd i'r afael â bwlio, aflonyddu ac ymddygiad amhriodol, gan gynnwys rhoi cyngor ar lunio cwyn effeithiol.

3.10 Wrth geisio lleihau nifer yr achosion o fwlio neu ymddygiad amhriodol arall, gyda chymorth swyddogion monitro, mae'r Ombwdsmon wedi ymgysylltu â llawer o gynghorau sydd wedi arwain at nifer anghymesur o gwynion yn y gorffennol. Gallai mabwysiadu Protocol Datrys yn Lleol fod yn fodd i ddatrys materion yn lleol cyn iddynt fynd dros ben llestri. Roedd yr Ombwdsmon yn falch o weithio gydag Un Llais Cymru ar ddatblygu protocol enghreifftiol i ddarparu arweiniad sy'n berthnasol i gynghorau cymuned a thref wrth lunio a gweithredu protocolau o'r fath. Yn y pen draw, fodd bynnag, mae llwyddiant unrhyw ddull yn dibynnu ar gydweithrediad a gweithredoedd aelodau unigol ac mae'r Cod Ymddygiad ar waith i ddelio ag achosion o gamymddwyn difrifol.

<u>Atal Dros Dro</u>

3.11 Awgrymodd un cynghorydd tref y byddai cyflwyno proses a fyddai'n golygu bod modd atal aelod a gyhuddir o fwlio ar unwaith am hyd at chwe mis, hyd nes bydd yr ymchwiliad yn cael ei gyflawni, yn arwain yn gyflym at wella ymddygiad yn gyffredinol **Ymateb:** Mae'r fframwaith moesegol eisoes yn galluogi'r Ombwdsmon i gyflwyno adroddiad interim i'r Panel Dyfarnu mewn achosion lle mae prima facie o dorri'r cod a allai arwain at wahardd yr aelod dan sylw, os profir hynny, a bod mynd ati ar unwaith i atal yr aelod dros dro neu ei atal yn rhannol er budd y cyhoedd. Byddai unrhyw newid i'r pwerau hyn yn galw am ddeddfwriaeth sylfaenol, sy'n fater i Lywodraeth Cymru.

<u>Adolygiad Llywodraeth Cymru o'r Fframwaith Moesegol</u>

3.12 Holwyd a oedd yn briodol adolygu'r canllawiau ar adeg pan oedd Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi adolygiad o'r fframwaith moesegol. **Ymateb:** Roedd yr adolygiad o'r canllawiau yn mynd rhagddo a bron â dod i ben pan gyhoeddwyd adolygiad ehangach Llywodraeth Cymru. Mae'r Ombwdsmon yn edrych ymlaen at gyfrannu at yr adolygiad hwnnw a bydd yn ystyried a oes angen gwneud unrhyw ddiwygiadau i'r canllawiau ar y Cod Ymddygiad pan fydd y canlyniad yn hysbys.

<u>Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021</u>

3.13 Awgrymodd nifer o ymatebion y dylid cyfeirio yn y canllawiau at ddarpariaethau'r Ddeddf uchod, sy'n cyflwyno dyletswyddau newydd ar bwyllgorau safonau ac arweinwyr grwpiau gwleidyddol yng nghyswllt materion ymddygiad. **Ymateb:** Ni chafodd y ddeddfwriaeth newydd ei deddfu tan 20 Ionawr 2021 ac nid yw'r darpariaethau perthnasol yn dod i rym tan 5 Mai 2022. Gan fod cynnwys ac amseru'r ddeddfwriaeth newydd bellach wedi'u cadarnhau, mae'r canllawiau wedi'u diwygio i gynnwys cyfeiriadau at y dyletswyddau newydd.

4. Sylwadau ar y Canllawiau Drafft

4.1 Pwyntiau Cyffredinol

<u>Enghreifftiau o Achosion</u>

4.1.1 Nodwyd bod crynodebau o achosion y Panel Dyfarnu wedi eu cynnwys yn y canllawiau. Awgrymwyd y dylid cynnwys enw'r aelod a'i awdurdod, y sancsiwn a osodwyd, cyfeirnod y tribiwnlys a dolen we i'r penderfyniad. **Ymateb:** I bob pwrpas, nid yw'r Ombwdsmon yn arfer 'enwi a chywilyddio' yn y canllawiau hyn. Mae'r enghreifftiau'n dangos agweddau penodol ar y Cod sy'n ymddangos mewn unrhyw achos penodol ac, o'u hystyried yn unigol, nid ydynt o reidrwydd yn rhoi darlun llawn o amgylchiadau'r achos, yn enwedig un sy'n ymwneud â thorri nifer o baragraffau'r Cod. O ganlyniad, byddai'n gamarweiniol cyfeirio at y sancsiwn a osodwyd, a fydd yn adlewyrchu amgylchiadau llawn yr achos dan sylw, gan gynnwys ffactorau gwaethygol neu liniarol. Mae'r enghreifftiau'n cynnwys achosion a wrandawyd gan bwyllgorau safonau. Er bod y Panel Dyfarnu yn cyhoeddi ei adroddiadau ar ei benderfyniadau ar ei wefan, dim ond am gyfnod cyfyngedig y caiff penderfyniadau pwyllgorau safonau eu cyhoeddi. Felly, byddai angen monitro a chynnal a chadw'r dolenni gwe. Anogir aelodau sy'n ceisio cyngor pellach am agweddau ar y Cod i ymgynghori â'r clerc neu'r swyddog monitro perthnasol.

<u>Hyfforddiant</u>

4.1.2 Roedd nifer o ymatebion yn croesawu cryfhau'r cyfeiriad at y ffaith bod yr Ombwdsmon yn 'disgwyl' i aelodau ymgymryd â hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad, gan gynnwys hyfforddiant gloywi ar gyfer aelodau profiadol. Er bod un ymateb, gan arweinwyr grŵp awdurdod, yn ystyried hyn yn gam yn ôl ac yn gam difrïol, awgrymodd eraill y dylai'r canllawiau fynd ymhellach a nodi bod yn 'rhaid' i aelodau ymgymryd â hyfforddiant, gyda hyfforddiant gloywi'n cael ei gynnal o fewn cyfnodau penodedig. Nododd nifer o ymatebion fod gofyniad i ymgymryd â hyfforddiant wedi'i gynnwys yn y Cod a fabwysiadwyd gan eu cyngor. **Ymateb:** Nid oes gan yr Ombwdsmon unrhyw bwerau i fynnu bod aelodau'n ymgymryd â hyfforddiant. Bydd darpariaethau yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, pan fydd mewn grym, yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau cymuned a thref baratoi cynllun hyfforddi. Bydd hyn yn fodd i nodi anghenion a chyfleoedd hyfforddi aelodau o'r fath, gan gynnwys ar y Cod Ymddygiad. Mae canllawiau ar sancsiynau a gyhoeddwyd gan Lywydd y Panel Dyfarnu yn nodi y bydd gwrthod, neu fethu â mynychu hyfforddiant sydd ar gael ar y Cod yn cael ei ystyried gan dribiwnlysoedd fel ffactor gwaethygol wrth asesu'r sancsiwn i'w osod ar aelod y canfyddir ei fod wedi torri'r Cod.

4.1.3 Awgrymwyd hefyd, yn achos cynghorau cymuned, y dylai'r canllawiau gynnwys disgwyliad y bydd hyfforddiant yn cael ei ddarparu gan y clerc neu Un Llais Cymru, o ystyried adnoddau cyfyngedig swyddogion monitro. **Ymateb:** Mae gan bwyllgorau safonau ddyletswydd statudol i ddarparu neu sicrhau hyfforddiant i aelodau o gynghorau cymuned yn eu hardal. Dylai'r modd y cyflawnir hyn fod yn amodol ar gytundeb lleol sy'n ystyried anghenion ac adnoddau lleol a gall gynnwys cymysgedd o hyfforddiant a ddarperir gan y clerc, y swyddog monitro, Un Llais Cymru neu ddarparwyr eraill.

4.1.4 Roedd ymateb arall yn cwestiynu pam nad oes hyfforddiant a dull asesu ar gael ar-lein, fel yr hyn a ddarperir ar gyfer llywodraethwyr ysgol. **Ymateb:** Nid mater i'r Ombwdsmon yw hyn. Fel y nodwyd uchod, darperir hyfforddiant drwy amrywiaeth o ddulliau ac fe allai gynnwys modiwlau hyfforddiant ar-lein. Byddai cyflwyno system hyfforddi ac asesu safonol ar-lein, fel yr un a awgrymwyd yn fater i Lywodraeth Cymru ei ystyried.

4.2 Rhagair

<u>Data cwynion</u>

4.2.1 Awgrymwyd y gellid defnyddio graffigyn neu dabl syml i ddangos y pwynt a wnaed ynghylch cwynion i'r Ombwdsmon a oedd yn cael eu rheoli gan fathau penodol o dor-amod. **Ymateb:** Byddai'r data'n sensitif o ran amser ac ni fyddent yn ychwanegu llawer at y pwynt sy'n cael ei wneud. Fel y nodwyd yn yr ymateb i'r ymgynghoriad, mae'r data diweddaraf yn cael eu cyhoeddi bob blwyddyn yn adroddiad blynyddol yr Ombwdsmon.

<u>Sancsiynau</u>

4.2.2 Awgrymodd un ymateb y dylai'r Rhagair gyfeirio'n gryno at y sancsiynau sydd ar gael am dorri'r Cod. **Ymateb:** Nodir y sancsiynau sydd ar gael i bwyllgorau safonau a'r Panel Dyfarnu o dan yr is-benawdau perthnasol yn y 'Cyflwyniad'. Fodd bynnag, mae cyfeiriad cyffredinol at y pwerau hyn wedi cael ei ychwanegu at y Rhagair.

4.3 Cyflwyniad

<u>Priod rolau</u>

4.3.1 Croesawyd yr esboniad o briod rolau'r Ombwdsmon, y pwyllgorau safonau, y Panel Dyfarnu ac (yn fersiwn y cynghorau cymuned) y clerc a'r swyddog monitro, ond ystyriwyd y gellid gwella hyn gyda diagram yn dangos y berthynas a'r llwybr ar gyfer cyflwyno sylwadau ynghylch aelod sydd wedi torri'r Cod. **Ymateb:** Mae diagram wedi'i atodi i'r canllawiau.

<u>Cod Enghreifftiol</u>

4.3.2 Awgrymwyd y byddai'n ddefnyddiol atodi'r Cod, neu grynodeb, i'r canllawiau. **Ymateb:** Mae'r canllawiau eisoes yn amlygu (mewn print trwm) prif nodweddion y Cod

enghreifftiol o dan bob paragraff. Byddai ychwanegu'r Cod enghreifftiol yn ychwanegu at faint y ddogfen. Er nad oes llawer o le i wyro oddi wrth y Cod enghreifftiol, dylai Aelodau gyfeirio at y Cod Ymddygiad a fabwysiadwyd gan eu cyngor penodol. Dylai hwn fod ar gael gan glerc neu swyddog monitro'r cyngor tref / cymuned. Gall y Cod hefyd fod yn rhan o ddogfen gyfansoddiad cyngor.

Prawf Budd y Cyhoedd – Meini Prawf

4.3.3   O ran y meini prawf ar gyfer asesu budd y cyhoedd o dan y prawf dau gam, awgrymwyd y dylid rhoi pwyslais ar y ffaith bod angen cael 'tystiolaeth' o ymddygiad blaenorol tebyg. Byddai ystyried cwynion blaenorol lle mae diffyg tystiolaeth neu lle gwrthodwyd cwyn yn mynd yn groes i gyfiawnder naturiol. **Ymateb:** Rhoddwyd pwyslais ychwanegol ar y cyfeiriad at 'dystiolaeth' yn y canllawiau. Esboniwyd hefyd y byddai cyfeiriadau blaenorol at bwyllgor safonau neu'r Panel Dyfarnu yn cael eu hystyried lle canfuwyd bod yr aelod wedi methu â chydymffurfio â'r Cod.

Proses Datrys Lleol

4.3.4   Awgrymwyd y byddai'r adran ar Brosesau Datrys Lleol yn y canllawiau ar gyfer cynghorau cymuned yn elwa o esboniad neu enghraifft o sut gellid eu rhoi ar waith. Awgrymwyd hefyd y dylai fod yn ofynnol i gynghorau o'r fath fabwysiadu proses leol. **Ymateb:** Mae'r adran ar ddatrysiadau lleol yn atodol i brif bwrpas y canllawiau, sef cynorthwyo aelodau i ddeall eu rhwymedigaethau o dan y Cod. Mae'r canllawiau'n disgrifio prif fanteision datrys yn lleol. Mae protocol enghreifftiol a chanllawiau pellach ar gael gan Un Llais Cymru. Mae'r Ombwdsmon wedi gweithio'n agos gyda swyddogion monitro
ac Un Llais Cymru i ddatblygu prosesau datrys lleol, ond nid oes ganddo bŵer i fynnu bod cynghorau'n mabwysiadu proses o'r fath.

4.3.5   Mynegwyd pryder ynghylch rôl y clerc o ran datrys yn lleol, gan gynnwys mewn amgylchiadau lle mae anghydfod rhwng clerc a chadeirydd y cyngor. Gofynnwyd am eglurhad ynghylch yr amgylchiadau pan ddylai clerc adrodd pryderon i'r Ombwdsmon, y broses ffurfiol i'r clerc ei chychwyn a rôl y swyddog monitro. **Ymateb:** Bwriad y protocol enghreifftiol a gyhoeddwyd gan Un Llais Cymru yw helpu cynghorau i fabwysiadu proses leol sy'n diwallu anghenion penodol cyngor. Mae'r model yn disgrifio amgylchiadau lle byddai'n briodol cyfeirio materion yn uniongyrchol at yr Ombwdsmon, fel cwynion gan y clerc. O ran delio â mater penodol sy'n peri pryder, dylid ceisio cyngor pellach gan Un Llais Cymru, swyddog monitro'r prif gyngor perthnasol neu swyddfa'r Ombwdsmon.

4.3.6   Awgrymwyd hefyd y byddai ymestyn prosesau datrys lleol i gynnwys swyddogion yn ddefnyddiol wrth ddelio â chamddealltwriaeth ac anghytundeb ag aelodau. **Ymateb:** Mater i gynghorau unigol yw hyn. Mae rhai cynghorau wedi mabwysiadu'r dull hwn ochr yn ochr â'u 'protocol cysylltiadau rhwng aelodau a swyddogion'. Mae hefyd yn un o nodweddion protocol enghreifftiol Un Llais Cymru ar gyfer cynghorau cymuned a thref.

Egwyddorion Ymddygiad

4.3.7 Tybiwyd bod y cyfeiriad at yr Egwyddorion Ymddygiad a'u perthynas â'r Cod yn ddryslyd ac o bosibl yn anghyson. **Ymateb:** Mae'r canllawiau wedi cael eu diwygio i egluro'r berthynas.

4.4 Rhwymedigaethau Cyffredinol

Trin Eraill â Pharch

4.4.1 Awgrymwyd y dylid amrywio'r disgwyliad y byddai angen i aelod fod yn 'groendew' wrth gymryd rhan mewn trafodaeth wleidyddol yn unol â statws yr aelod, er enghraifft, dylid disgwyl i gynghorwyr sir fod yn fwy croendew na chynghorwyr cymuned. **Ymateb:** Mae'r canllawiau'n adlewyrchu'r cynseiliau cyfreithiol a osodwyd gan yr Uchel Lys, gan gynnwys mewn dyfarniad sy'n ymwneud â gweithredoedd cynghorydd cymuned tuag at ei gyd-aelodau (roedd un ohonynt yn cyflawni rôl clerc).

Anfri

4.4.2 Roedd un ymateb yn cyfeirio at arwyddocâd y darpariaethau dwyn anfri ym mharagraff 6(1)(a) o'r Cod, o gofio eu bod yn berthnasol i aelod yn rhinwedd ei swydd a'i swyddogaeth breifat. Ystyriwyd y dylid cael esboniad gwell o'r hyn y mae "y gellid ei ystyried yn rhesymol" yn ei olygu ym mharagraff 6(1)(a) ac y dylai'r canllawiau wahaniaethu rhwng ymddygiad sy'n dwyn anfri ar swydd aelod neu'r awdurdod. Dylai'r canllawiau egluro'n well y meini prawf a ddefnyddir i sefydlu tor-amod, gan gynnwys natur y camymddwyn a statws yr aelod dan sylw. Awgrymwyd bod camymddwyn gan uwch aelodau (e.e. yr Arweinydd) yn fwy tebygol o ddwyn anfri ar yr awdurdod fel corff nag ymddygiad tebyg gan aelod nad yw'n dal unrhyw swyddi arwain. **Ymateb:** Mae'r Ombwdsmon o'r farn bod y prawf rhesymoldeb yr un fath ag ar gyfer ystyried a oes gan aelod fuddiant rhagfarnus mewn mater o dan baragraff 12(1) o'r Cod, h.y. a fyddai aelod rhesymol o'r cyhoedd (y person ar 'Omnibws Dynfant') sy'n ymwybodol o'r holl ffeithiau, yn credu'n rhesymol bod yr aelod wedi dwyn anfri arno ef ei hun neu ar yr awdurdod. Er y bydd canfyddiad o dorri amodau bob amser yn sensitif i ffeithiau, derbynnir y pwynt ynghylch statws yr aelod ac mae'r canllawiau bellach yn adlewyrchu hyn.

Rhoi Gwybod am Achosion o Dorri'r Cod

4.4.3 Mynegwyd pryder ynghylch yr awgrym y gall swyddogion monitro gyfeirio cwynion at yr Ombwdsmon ar ran aelodau, gan y gallai hyn arwain at wrthdaro buddiannau. **Ymateb:** Nid yw'r agwedd hon ar y canllawiau yn newydd. Mae'r canllawiau'n cydnabod y gellir cymryd y camau hyn mewn amgylchiadau eithriadol, ond yn y rhan fwyaf o achosion cynghorir yr aelod i gyfeirio cwyn ei hun.

4.4.4 Gofynnwyd hefyd am arweiniad ynghylch pryd dylai aelod gyfeirio ei hun at yr Ombwdsmon yng nghyswllt trosedd honedig. **Ymateb:** Nid oes rhwymedigaeth benodol ar aelod i gyfeirio ei hun at yr Ombwdsmon oherwydd achos posibl o dorri'r Cod. Mae'r Ombwdsmon yn fodlon trafod yr agwedd hon ar y fframwaith moesegol â swyddogion monitro yn gyffredinol ac yng nghyswllt achosion penodol.

Rhesymau dros Benderfyniadau

4.4.5 Mae'r canllawiau ar baragraff 8(b) o'r Cod yn datgan, fel mater o arfer da, lle bo aelod yn anghytuno â chyngor swyddogion, dylai roi rhesymau clir ac, os bydd yn pleidleisio yn erbyn y cyngor, dylai sicrhau bod y rhesymau hynny'n cael eu cofnodi yn y cofnodion perthnasol. Cwestiynwyd hyn gan ddau gyngor cymuned. Roeddent o'r farn bod dull gweithredu o'r fath yn rhesymol pe bai'n berthnasol i benderfyniad gan gyngor yn ei gyfanrwydd, ond nad oedd yn ddymunol yn achos penderfyniad cynghorwyr unigol. Ystyriwyd y gallai cofnodion fod yn gofnod gair am air o gyfarfodydd, yn groes i'r cyngor y dylai cofnodion gofnodi penderfyniadau'r cyngor ac nid rhesymau'r unigolyn dros bleidleisio y naill ffordd neu'r llall (cyf: Gweinyddiaeth Cynghorau Lleol 12^{fed} Argraffiad). **Ymateb:** Yn ôl 'Canllaw'r Cynghorydd Da', a gyhoeddwyd yng Nghymru, '*Nid oes angen nodi pwy a ddywedodd beth* [mewn cyfarfod], *gellir crynhoi'r drafodaeth ond rhaid i'r penderfyniadau gael eu cofnodi'n fanwl gywir'.* Derbynnir bod angen sicrhau cydbwysedd, ond nid yw'r agwedd hon ar y canllawiau ar y Cod yn newydd ac nid yw, hyd y gwyddom, wedi achosi anawsterau yn y gorffennol.

Rhoddion a Lletygarwch

4.4.6 Awgrymwyd nad oedd yr adran hon yn ddigon manwl a'i bod yn creu'r argraff anghywir na ddylai aelodau fyth dderbyn rhoddion na lletygarwch. **Ymateb:** Mae'r canllawiau'n gyson â darpariaethau'r Cod. Dylai aelodau edrych ar bolisi rhoddion a lletygarwch eu hawdurdod eu hunain i gael rhagor o gyngor.

4.5 Buddiannau Personol a Rhagfarnus

Rôl y Clerc / Swyddog Monitro

4.5.1 Roedd dau ymateb gan gynghorau cymuned a thref yn ymwneud â'r cyngor y dylai aelod ag unrhyw amheuaeth ynghylch a oedd ganddo fuddiant personol neu ragfarnus ofyn i'w glerc am gyngor. Roeddent yn teimlo y gallai hyn roi'r clerc mewn sefyllfa anodd gan y byddai'n rhannu cyfrifoldeb sy'n gyfrifoldeb llwyr yr aelod dan sylw. Awgrymodd un arall nad oes gan swyddogion monitro yr adnoddau i roi cyngor i gynghorwyr cymuned. **Ymateb:** Nid yw'r dull gweithredu sy'n cael ei argymell yn y canllawiau yn newydd. Mae'n adlewyrchu'r realiti mewn llawer o gynghorau lle mae'r clerc (fel y swyddog priodol) yn ymdrechu i roi cyngor i aelodau ar ystod eang o faterion. Mewn rhai achosion, efallai y bydd angen gofyn am gyngor proffesiynol swyddog monitro'r prif gyngor. Wedi dweud hynny, mae'r Ombwdsmon yn ymwybodol, er bod swyddfeydd monitro yn ceisio darparu cymorth, eu bod yn cael eu cyfyngu gan yr adnoddau sydd ar gael. Mae'r canllawiau wedi cael eu diwygio i ddangos y gallai'r clerc gynnig cyngor, ond os oes angen arweiniad gan y swyddog monitro, dylid gofyn amdano mewn da bryd cyn cyfarfod lle bydd y busnes cysylltiedig yn cael ei drafod. Sut bynnag, mae'r canllawiau'n nodi'n glir mai'r aelod dan sylw sy'n gyfrifol yn y pen draw am y camau y mae'n eu cymryd.

Mynychu Cyfarfodydd o Bell

4.5.2 Awgrymwyd y dylid addasu'r canllawiau i adlewyrchu'r ffaith bod cyfarfodydd y cyngor yn cael eu cynnal o bell, sy'n peri anawsterau ymarferol i aelodau gyflwyno datganiad o fuddiannau wedi'i lofnodi ar bapur. **Ymateb:** Mae'r canllawiau'n adlewyrchu gofyniad presennol y Cod bod yn rhaid i aelod sy'n datgan buddiant mewn

cyfarfod am y tro cyntaf ei gadarnhau'n ysgrifenedig cyn y cyfarfod, neu'n syth ar ôl iddo orffen, yn unol ag unrhyw ofynion clerc neu swyddog monitro'r awdurdod. Bydd angen i awdurdodau gael eu cyngor eu hunain, ond yn y tymor byr efallai y bydd yn bosibl i'r datganiad gael ei gadarnhau mewn e-bost, er enghraifft. Efallai y bydd cynghorau'n dymuno codi hyn gyda Llywodraeth Cymru yn ystod ei hadolygiad o'r fframwaith moesegol.

4.5.3 Awgrymodd nifer o ymatebion fod angen i'r adran ar dynnu'n ôl o gyfarfod adlewyrchu amgylchiadau lle'r oedd aelodau'n mynychu cyfarfodydd o bell dros y rhyngrwyd. Dywedodd yr ymatebion y gallai fod yn broblem i aelodau sy'n allgofnodi wybod pryd i fewngofnodi eto. **Ymateb:** Mae'r canllawiau'n adlewyrchu gofynion y Cod. Mae'r Ombwdsmon yn cydnabod y mater dan sylw, ond mae'n credu y dylai fod yn bosibl mynd i'r afael ag ef drwy ateb technolegol. Er enghraifft, gallai gweinyddwr cyfarfod 'symud' aelod sy'n datgan buddiant rhagfarnus i ystafell aros rithiol tra bo'r busnes perthnasol yn cael ei drafod.

<u>Diffiniad o 'Cysylltiad Personol Agos'</u>

4.5.4 Nododd un ymateb nad yw'r Cod yn diffinio ystyr 'cysylltiad personol agos' ac awgrymodd fod angen eglurhad pellach, er enghraifft, yng nghyswllt perthnasau agos sydd wedi ymddieithrio. **Ymateb:** Mae'r dull a ddefnyddir yn y Cod yn cydnabod y bydd presenoldeb cysylltiad personol agos â pherson arall yn dibynnu ar natur y berthynas ei hun. Er enghraifft, cydnabyddir na fydd gan aelod sydd wedi ymddieithrio oddi wrth berthynas agos o reidrwydd unrhyw wybodaeth am ei fusnes na'i fuddiannau eraill. Roedd y canllawiau eisoes yn ceisio mynd i'r afael â hyn, ond maent wedi cael eu haddasu i egluro'r mater yn well.

<u>Goddefebau</u>

4.5.5 Roedd un ymateb yn cwestiynu'r geiriad diwygiedig yn y canllawiau sy'n ymwneud â phŵer cyffredinol pwyllgor safonau i ganiatáu goddefeb os yw'r '*pwyllgor yn credu ei bod yn briodol yn yr holl amgylchiadau, lle nad oedd yn bosibl fel arall'.* Tybiwyd hefyd bod yr enghraifft a roddwyd – yn ymwneud ag anabledd aelod – yn cyfyngu ar fwriad y ddeddfwriaeth. **Ymateb:** Mae'r geiriad diwygiedig yn cysoni'r canllawiau â'r geiriad a ddefnyddir yn y rheoliadau perthnasol. Wrth ddiwygio'r rheoliadau i gynnwys y meini prawf newydd, dywedodd Llywodraeth Cymru y gellid defnyddio'r pŵer yn y modd a ddisgrifir yn yr enghraifft sydd wedi'i chynnwys yn y canllawiau. Nid yw hyn yn atal defnyddio'r pŵer mewn amgylchiadau priodol eraill.

4.6 Cofrestru Buddiannau Personol

<u>Cofrestr Buddiannau</u>

4.6.1 Gan nad yw'n orfodol i gynghorwyr cymuned a thref gofrestru rhai buddiannau ariannol a buddiannau eraill wrth ymgymryd â'u swyddi, awgrymwyd y dylai'r canllawiau egluro y gallai'r gofyniad ar gyngor o'r fath i gynnal a chyhoeddi cofrestr o fuddiannau, yn ymarferol, olygu bod y cyngor yn cyhoeddi cofrestr sy'n wag ar y dechrau. **Ymateb:** Mae hyn yn codi pwynt fymryn yn ddamcaniaethol ac, o bosibl, dadleuol, am y

dehongliad o Adran 81 o Ddeddf 2000. Byddai angen i gyngor ddilyn ei gyngor ei hun ar y mater. Nid yw'n fater sy'n ymwneud â chanllawiau'r Ombwdsmon ar y Cod.

4.6.2 Awgrymodd ymateb arall y dylid ymestyn y gofyniad i gofrestru buddiannau ariannol a buddiannau penodol eraill o fewn 28 diwrnod i ddechrau yn y swydd er mwyn cynnwys aelodau o gynghorau cymuned. **Ymateb:** Mater i'r Llywodraeth yw hyn. Nid yw hyn erioed wedi bod yn nodwedd o'r Cod enghreifftiol yng Nghymru ers ei gyflwyno. Ystyriwyd y mater o'r newydd pan gynhaliwyd yr adolygiad sylweddol diwethaf o'r Cod yn 2007/08. Yn gyffredinol, ystyriwyd ei bod yn anghymesur defnyddio'r gofyniad hwnnw ar gyfer cynghorwyr cymuned a thref, o ystyried faint o adnoddau maent yn gyfrifol amdanynt.

4.6.3 Awgrymodd un ymateb y dylid cael templed safonol ar gyfer cofrestru buddiannau a gofyniad ar gyfer system adolygu a monitro flynyddol, dan oruchwyliaeth pwyllgorau safonau. **Ymateb:** Nid materion i'r Ombwdsmon yw'r rhain. Efallai y bydd angen i Lywodraeth Cymru ddeddfu i gyflwyno ffurflen safonol statudol, ond gallai swyddogion monitro a phwyllgorau safonau eu hunain ddatblygu dull gweithredu safonol, os yw'n fuddiol iddynt wneud hynny. Mae adran 81 o Ddeddf 2000 yn ei gwneud yn ofynnol i'r swyddog monitro neu glerc y cyngor cymuned, fel y bo'n briodol, greu a chynnal y gofrestr. Er ei bod yn bwysig bod cofrestrau'n cael eu hadolygu a'u diweddaru'n rheolaidd, nid oes gan yr Ombwdsmon unrhyw bŵer i fynnu bod system adolygu a monitro flynyddol yn cael ei mabwysiadu.

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Mai 2021

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Cyngor Sir CEREDIGION

ADRODDIAD I'R:	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
DYDDIAD:	**17 Medi 2021**
TEITL:	**Coflyfr Cod Ymddygiad Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru**
PWRPAS YR ADRODDIAD:	**Er Gwybodaeth**

Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn ystyried cwynion sy'n ymwneud â Chod Ymddygiad yr Aelodau, o dan ddarpariaethau Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 a'r Gorchmynion perthnasol a wnaed gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru o dan y Ddeddf honno.

Yng nghyfarfod blaenorol y Pwyllgor, nodwyd bod Coflyfr Cod 24 wedi'i gyhoeddi ar ôl cyhoeddi'r adroddiadau agenda, ac y byddai'n cael ei gynnwys yn yr agenda nesaf.

Mae Coflyfr Cod 24 bellach ynghlwm fel gwybodaeth.

LLESIANT CENEDLAETHAU'R DYFODOL:	**A gwblhawyd Asesiad Effaith Integredig? Naddo, nid oes newid o ran polisi.** ***Crynodeb:*** **Tymor hir:** **Integreiddio:** **Cydweithio:** **Cyfranogiad:** **Atal:**

ARGYMHELLIAD:

Nodi cynnwys Coflyfr Cod Ymddygiad yr Ombwdsmon – Rhifyn 24

Enw Cyswllt:	Dana Jones
Swydd:	Swyddog Gwasanaethau Democrataidd a Safonau
Dyddiad yr Adroddiad:	01/09/2021
Darpariaeth Statudol	Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 a'r Gorchmynion perthnasol a wnaed gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru

Acronymau:

Coflyfr
Y Cod Ymddygiad

Ombwdsmon Ombudsman
OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU
PUBLIC SERVICES OMBUDSMAN FOR WALES

Rhifyn 24 / Ebrill 2021

Cyflwyniad

Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn ystyried cwynion bod aelodau o awdurdodau perthnasol yng Nghymru wedi torri'r Cod Ymddygiad. Mae'r Ombwdsmon yn ymchwilio i gwynion o'r fath o dan ddarpariaethau Rhan III o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 a'r Gorchmynion perthnasol a wnaed gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru o dan y Ddeddf honno.

Pan fydd yr Ombwdsmon yn penderfynu y dylid ymchwilio i gŵyn, gall yr Ombwdsmon ddod i bedwar casgliad, a nodir o dan adran 69 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000:

a) nad oes tystiolaeth bod cod ymddygiad yr awdurdod wedi cael ei dorri;

b) nad oes angen cymryd unrhyw gamau ynglŷn â'r materion yr ymchwiliwyd iddynt;

c) bod y mater yn cael ei gyfeirio at swyddog monitro'r awdurdod i'w ystyried gan y pwyllgor safonau;

d) cyfeirio'r mater at Lywydd Panel Dyfarnu Cymru ar gyfer dyfarniad gan dribiwnlys (mae hyn fel arfer yn digwydd mewn achosion mwy difrifol).

Yn amgylchiadau (c) a (d) uchod, mae'n ofynnol i'r Ombwdsmon gyflwyno adroddiad yr ymchwiliad i'r pwyllgor safonau neu i un o dribiwnlysoedd Panel Dyfarnu Cymru, a nhw fydd yn ystyried y dystiolaeth a ganfyddir gan yr Ombwdsmon, ynghyd ag unrhyw amddiffyniad a gyflwynir gan yr aelod dan sylw. Y Panel fydd hefyd yn penderfynu a yw'r Cod wedi'i dorri ac os felly, pa gosb (os o gwbl) ddylid ei rhoi.

Mae'r Llyfr Achosion Cod Ymddygiad yn cynnwys crynodebau o adroddiadau a gyhoeddwyd gan y swyddfa hon ac roedd y canfyddiadau'n un o'r pedwar a nodwyd uchod. Fodd bynnag, yng nghyswllt canfyddiadau (c) a (d), mae'r Llyfr Achosion Cod Ymddygiad dim ond yn cynnwys crynodebau o'r achosion hynny y mae'r pwyllgor safonau neu Banel Dyfarnu Cymru wedi'u cwblhau a bod canlyniad y gwrandawiad yn hysbys. Mae'r rhifyn hwn yn ymdrin â mis Ionawr hyd at fis Rhagfyr 2020.

Coflyfr
Y Cod Ymddygiad
Issue 24 / April 2021

Cynnwys

Dim tystiolaeth o dorri'r Cod........ 3
Nid oes angen gweithredu........ 3
Cyfeiriwyd at Bwyllgor Safonau........ 10
Cyfeririwyd at Banel Dyfarnu Cymru........ 11

Cynodebau o achosion

Dim tystiolaeth o dorri'r Cod

Nid oes crynodebau yng nghyswllt y canfyddiad hwn.

Nid oes angen gweithredu

Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam – Dyletswydd i gynnal y gyfraith
Rhif yr Achos: 201804590 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Ionawr 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn am Aelod o Gyngor Wrecsam. Honnwyd bod ymddygiad yr Aelodau wedi dwyn anfri ar y Cyngor yn groes i'r Cod Ymddygiad. Ymchwiliodd yr Ombwdsmon i'r materion y cafwyd cwyn amdanynt. Rhoddwyd gwybodaeth gan bartïon perthnasol gan gynnwys y Cyngor. Ar ôl ystyried yn ofalus y dystiolaeth a gasglwyd yn ystod yr ymchwiliad, penderfynodd yr Ombwdsmon na fyddai er budd y cyhoedd i fynd ar drywydd materion ymhellach ac na ddylid cymryd unrhyw gamau ynglŷn â'r materion yr ymchwiliwyd iddynt.

Cyngor Tref Pen-bre a Phorth Tywyn – Hybu cydraddoldeb a pharch
Rhif yr Achos: 201906707 - Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mawrth 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Tref Pen-bre a Phorth Tywyn ("y Cyngor") wedi torri'r Cod Ymddygiad. Honnwyd nad oedd yr Aelod wedi dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill, wedi bwlio ac wedi ymddwyn mewn modd y gellid yn rhesymol ystyried ei fod yn dwyn anfri ar y Cyngor. Yn ystod camau cynnar yr ymchwiliad, cyflwynodd yr Aelod adroddiad. Dywedodd ei fod yn credu bod cyfiawnhad dros ei weithredoedd a chynigiodd ymddiheuriad os oedd yr Achwynydd wedi cael cam-argraff o'i bendantrwydd. Roedd yr Ombwdsmon o'r farn bod ymateb yr Aelod a'i ymddiheuriad yn ddigonol i ddatrys y gŵyn. Felly, ystyriodd yr Ombwdsm

Cyngor Cymuned Sain Dunwyd - Datgelu a chofrestru buddiannau
Rhif yr Achos: 201905525 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mawrth 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Cymuned Sain Dunwyd ("y Cyngor") wedi torri'r Cod Ymddygiad. Honnwyd bod yr Aelod wedi methu â datgan buddiant personol a rhagfarnllyd pan oedd yn eistedd ar y Panel Cyfweld yn ystod cyfweliad ar gyfer rôl Aelod Cyfetholedig o'r Cyngor Cymuned. Canfu'r Ombwdsmon fod gan yr Aelod ddiddordeb personol yn y cyfweliad oherwydd ei pherthynas â brawd yr ymgeisydd gan gyfaddef nad oeddent ar delerau da a bod tensiwn rhyngddynt. Barn yr Ombwdsmon oedd y byddai aelod o'r cyhoedd, gyda gwybodaeth am yr amgylchiadau, yn ystyried bod budd yr Aelod mor arwyddocaol fel y byddai'n niweidio ei barn ynghylch budd y cyhoedd. Canfu'r ymchwiliad fod yr Aelod wedi cael gwybod gan y Clerc nad oedd yn ofynnol iddi ddatgan buddiant yn y cyfweliad. Er mai cyfrifoldeb pob aelod unigol yw penderfynu datgan buddiant, nid oedd yn afresymol i'r Aelod fod wedi gweithredu ar gyngor y Clerc. Roedd yr ymchwiliad yn ystyried a oedd methiant yr Aelod i ddatgan buddiant personol a rhagfarnllyd wedi achosi unrhyw niwed ac a oedd wedi effeithio ar y penderfyniad i benodi i rôl Aelod Cyfetholedig.

Nid oedd unrhyw dystiolaeth ddogfennol na chofnod ysgrifenedig o'r cyfweliadau. Felly, roedd penderfyniad yr Ombwdsmon yn seiliedig ar y ffaith bod y penderfyniad i benodi'r ymgeisydd llwyddiannus wedi'i wneud yn unfrydol gan y Panel Cyfweld. Ar sail yr wybodaeth a oedd ar gael, nid ystyriwyd bod presenoldeb yr Aelod a'i rhan yn y broses gyfweld wedi cael effaith andwyol ar gais yr ymgeisydd. Oherwydd y ffactorau hyn, daethpwyd i'r casgliad nad oedd angen i'r Ombwdsmon gymryd camau pellach er budd y cyhoedd. Fodd bynnag, argymhellodd i Glerc y Cyngor y dylid rhoi hyfforddiant ar fuddiannau'r aelodau a'u rhwymedigaethau dan y Cod Ymddygiad i'r Cyngor.

Cyngor Cymuned St Harmon - Datgelu a chofrestru buddiannau
Rhif yr Achos: 201903933 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mawrth 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn a oedd yn nodi bod Cynghorydd ("y Cynghorydd") Cyngor Cymuned St Harmon wedi torri'r Cod Ymddygiad i aelodau ("y Cod"). Honnwyd nad oedd yr Aelod wedi dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill, a'i fod wedi methu â chymryd camau priodol ynghylch buddiant personol a rhagfarnllyd a oedd ganddo mewn proses cyfethol a gynhaliodd y Cyngor.

Yn ystod yr ymchwiliad, gofynnwyd am wybodaeth gan y Cyngor yn ogystal â gan nifer o dystion. Nid oedd y dystiolaeth a gasglwyd yn cadarnhau bod ymddygiad yr Aelod wedi dangos methiant i ddangos parch ac ystyriaeth i eraill fel y gellid ystyried ei fod wedi torri'r Cod.

Roedd y dystiolaeth yn awgrymu bod yr Aelod wedi methu â chymryd camau priodol ynghylch buddiant personol a rhagfarnllyd a oedd ganddo yn y broses gyfethol. Fodd bynnag, nid oedd yr Aelod wedi dylanwadu ar y penderfyniad a wnaed ynghylch cyfethol mewn unrhyw ffordd. Roedd eisoes wedi cydnabod, derbyn ac ymddiheuro am ei weithredoedd ac roedd wedi cymryd camau i geisio hyfforddiant ar ei rwymedigaethau o dan y Cod.

Felly, canfu'r Ombwdsmon nad oedd dim angen gweithredu pellach yng nghyswllt y materion oedd yn destun yr ymchwiliad.

Cyngor Sir Caerfyrddin - Uniondeb
Rhif yr Achos: 201900874 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mawrth 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Sir Caerfyrddin ("y Cyngor") wedi torri'r Cod Ymddygiad. Honnwyd bod yr Aelod wedi methu â thrin aelodau o staff y Cyngor gyda pharch ac ystyriaeth, wedi torri cyfrinachedd, ac wedi dwyn anfri ar swydd y Cynghorydd ynglŷn â 2 ddigwyddiad a ddigwyddodd yn ystod y broses ddethol ar gyfer Prif Weithredwr newydd y Cyngor. Y digwyddiad cyntaf oedd bod yr Aelod wedi rhoi gwybod yn fwriadol i'r ymgeisydd aflwyddiannus nad oedd wedi cael y swydd, gan osgoi'r gweithdrefnau Adnoddau Dynol ("AD") a oedd ar waith. Yr ail ddigwyddiad oedd bod yr Aelod wedi anwybyddu cyfarwyddyd clir na ddylai Cynghorwyr roi cyhoeddusrwydd i enw'r ymgeisydd llwyddiannus am 30 munud.

Bu'r Ombwdsmon yn cyfweld nifer o dystion a chanfu fod y dystiolaeth yn awgrymu bod yr Aelod wedi rhoi gwybod yn ddamweiniol i'r ymgeisydd aflwyddiannus nad oedd wedi cael y swydd ac nad oedd wedi bwriadu osgoi gweithdrefnau Adnoddau Dynol. Derbyniodd yr

Ombwdsmon fod yr Aelod wedi dangos edifeirwch ac wedi ymddiheuro. Penderfynodd yr Ombwdsmon na thorrwyd y Cod gan mai camgymeriad gwirioneddol gan yr Aelod oedd hyn.

Penderfynodd yr Ombwdsmon fod tystiolaeth bod yr Aelod wedi anwybyddu cyfarwyddyd clir i beidio â rhoi cyhoeddusrwydd i enw'r ymgeisydd llwyddiannus, ac y gallai hyn fod wedi arwain at dorri'r Cod. Nid oedd yr Aelod wedi ystyried yr effaith ar yr ymgeiswyr, eu ffrindiau a'u teuluoedd ehangach, na'r staff a gyflogir gan y Cyngor gyda phob parch wrth gyhoeddi'r canlyniad. Ar ben hynny, roedd yr wybodaeth yn gyfrinachol nes bod y gweithdrefnau priodol i roi cyhoeddusrwydd i'r penodiad wedi'u cwblhau, ac roedd yr Aelod wedi achub y blaen arnynt. Penderfynodd yr Ombwdsmon y gallai'r camau hyn ddwyn anfri ar swydd y Cynghorydd.

Fodd bynnag, nid oedd yr Ombwdsmon wedi'i ddarbwyllo y byddai'n gymesur ac er budd y cyhoedd i gyfeirio'r mater at y Pwyllgo Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Sir Caerfyrddin ("y Cyngor") wedi torri'r Cod Ymddygiad. Honnwyd bod yr Aelod wedi methu â thrin aelodau o staff y Cyngor gyda pharch ac ystyriaeth, wedi torri cyfrinachedd, ac wedi dwyn anfri ar swydd y Cynghorydd ynglŷn â 2 ddigwyddiad a ddigwyddodd yn ystod y broses ddethol ar gyfer Prif Weithredwr newydd y Cyngor. Y digwyddiad cyntaf oedd bod yr Aelod wedi rhoi gwybod yn fwriadol i'r ymgeisydd aflwyddiannus nad oedd wedi cael y swydd, gan osgoi'r gweithdrefnau Adnoddau Dynol ("AD") a oedd ar waith. Yr ail ddigwyddiad oedd bod yr Aelod wedi anwybyddu cyfarwyddyd clir na ddylai Cynghorwyr roi cyhoeddusrwydd i enw'r ymgeisydd llwyddiannus am 30 munud.

Bu'r Ombwdsmon yn cyfweld nifer o dystion a chanfu fod y dystiolaeth yn awgrymu bod yr Aelod wedi rhoi gwybod yn ddamweiniol i'r ymgeisydd aflwyddiannus nad oedd wedi cael y swydd ac nad oedd wedi bwriadu osgoi gweithdrefnau Adnoddau Dynol. Derbyniodd yr Ombwdsmon fod yr Aelod wedi dangos edifeirwch ac wedi ymddiheuro. Penderfynodd yr Ombwdsmon na thorrwyd y Cod gan mai camgymeriad gwirioneddol gan yr Aelod oedd hyn.

Penderfynodd yr Ombwdsmon fod tystiolaeth bod yr Aelod wedi anwybyddu cyfarwyddyd clir i beidio â rhoi cyhoeddusrwydd i enw'r ymgeisydd llwyddiannus, ac y gallai hyn fod wedi arwain at dorri'r Cod. Nid oedd yr Aelod wedi ystyried yr effaith ar yr ymgeiswyr, eu ffrindiau a'u teuluoedd ehangach, na'r staff a gyflogir gan y Cyngor gyda phob parch wrth gyhoeddi'r canlyniad. Ar ben hynny, roedd yr wybodaeth yn gyfrinachol nes bod y gweithdrefnau priodol i roi cyhoeddusrwydd i'r penodiad wedi'u cwblhau, ac roedd yr Aelod wedi achub y blaen arnynt. Penderfynodd yr Ombwdsmon y gallai'r camau hyn ddwyn anfri ar swydd y Cynghorydd.

Fodd bynnag, nid oedd yr Ombwdsmon wedi'i ddarbwyllo y byddai'n gymesur ac er budd y cyhoedd i gyfeirio'r mater at y Pwyllgor Safonau, oherwydd y cyfnod byr o amser y datgelwyd yr wybodaeth cyn y cyhoeddiad swyddogol, ac ystyried barn yr ymgeiswyr bod yr effaith arnynt yn gyfyngedig. Fodd bynnag, credai ei bod wedi bod yn briodol i'r mater gael ei gyfeirio ato. Canfu'r Ombwdsmon nad oedd dim angen gweithredu pellach yng nghyswllt y materion oedd yn destun yr ymchwiliad.r Safonau, oherwydd y cyfnod byr o amser y datgelwyd yr wybodaeth cyn y cyhoeddiad swyddogol, ac ystyried barn yr ymgeiswyr bod yr effaith arnynt yn gyfyngedig. Fodd bynnag, credai ei bod wedi bod yn briodol i'r mater gael ei gyfeirio ato. Canfu'r Ombwdsmon nad oedd dim angen gweithredu pellach yng nghyswllt y materion oedd yn destun yr ymchwiliad.

Cyngor Cymuned Llanilltud Faerdref – Hybu cydraddoldeb a pharch
Rhif yr Achos: 201904216 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mai 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Cymuned Llanilltud Faerdref ("y Cyngor") wedi torri'r Cod Ymddygiad.

Honnwyd bod yr Aelod wedi gwneud nifer o gyhuddiadau yn erbyn Cynghorwyr Cymuned a oedd yn gwasanaethu yn ystod cyfarfod o'r Cyngor Cymuned ar 24 Medi 2019. Honnir ymhellach bod yr Aelod wedyn wedi rhannu copi ysgrifenedig o'i anerchiad, lle'r oedd yn cyhuddo Cynghorwyr Cymuned o fwlio cyn-Glerc y Cyngor Cymuned, gydag aelodau'r wasg a'r cyhoedd.

Ystyriodd yr ymchwiliad baragraffau canlynol y Cod:

- Paragraff 5(a) – datgelu gwybodaeth gyfrinachol.
- Paragraff 6(1)(a) – dwyn anfri.
- Paragraff 6(1)(c) – rhoi gwybod i'r Swyddog Monitro am achosion o dorri'r Cod.
- Paragraff 6(1)(d) – cwynion blinderus, gwamal neu faleisus.
- Paragraff 8(a) – gan roi sylw i gyngor swyddogion yr awdurdod.

Canfu'r ymchwiliad fod yr Aelod wedi annerch y Cyngor Cymuned yn ei gyfarfod ar 24 Medi 2019, lle'r oedd aelodau'r wasg a'r cyhoedd yn bresennol. Nid oedd unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod yr Aelod wedi datgelu gwybodaeth gyfrinachol yn ystod y cyfarfod.

Canfu'r ymchwiliad fod yr Aelod wedi gwneud sawl cyhuddiad yn erbyn aelodau eraill o'r Cyngor yn ystod ei anerchiad. Yn hytrach na mynegi ei bryderon yn gyhoeddus, dylai'r Aelod fod wedi codi ei bryderon drwy'r prosesau priodol sydd ar gael ar gyfer gwneud hynny. Gallai codi cyhuddiadau mewn fforwm cyhoeddus o'r fath pan nad oedd gan y rhai a gyhuddwyd gyfle teg i ymateb fod yn groes i baragraff 6(1)(a) o'r Cod Ymddygiad.

Canfu'r ymchwiliad fod yr Aelod wedi diystyru cyngor gan Glerc y Cyngor a bod ei weithredoedd yn groes i baragraff 8(a) y Cod. Wrth benderfynu a ddylid cymryd camau pellach ynglŷn â'r achosion posibl hyn o dorri'r Cod Ymddygiad, roedd yr Ombwdsmon wedi ystyried yn ofalus a oedd er budd y cyhoedd iddo wneud hynny. Ystyriodd yr Ombwdsmon y camau diweddar a gymerwyd gan Swyddog Monitro Rhondda Cynon Taf a Chadeirydd Pwyllgor Safonau'r Cyngor i gwrdd â'r mwyafrif o aelodau'r Cyngor ym mis Chwefror i annog gwell perthynas waith yn y Cyngor. Cafwyd ar ddeall y daethpwyd i gytundeb ar y cyd ynghylch cymryd agwedd newydd at sut i ddelio â sefyllfaoedd blaenorol lle'r oedd anghytundebau wedi dirywio i ymosodiadau personol. Roedd yr Aelod yn bresennol yn y cyfarfod hwn. Gan fod y digwyddiadau a ystyriwyd fel rhan o'r ymchwiliad hwn wedi digwydd rai misoedd cyn y cyfarfod gyda'r Swyddog Monitro a Chadeirydd y Pwyllgor Safonau, nid oedd o fudd i'r cyhoedd fynd ar drywydd yr ymchwiliad hwn ymhellach.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen – Hybu cydraddoldeb a pharch
Rhif yr Achos: 202000681 a 202000667 - Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Gorffennaf 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gwynion bod Aelod etholedig ("yr Aelod") o Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen ("y Cyngor") wedi torri Cod Ymddygiad y Cyngor ar gyfer Aelodau ("y Cod").

Roedd dau Swyddog Cymorth Cymunedol yr Heddlu wedi cwyno bod yr Aelod, ar 7 Mehefin 2020, wedi dynesu atynt wrth Lyn Cychod Cwmbrân ("y Llyn") mewn ffordd ymosodol. Fe ddywedon nhw fod yr Aelod yn gweiddi ac yn mynnu eu bod yn delio â phobl a oedd yn pysgota yn y Llyn yn ystod y tymor caeedig. Fe ddywedon nhw nad oedd yr Aelod yn derbyn nad oedd yn fater i'r heddlu. Dywedodd ei fod yn Gynghorydd gan geisio defnyddio ei swyddogaeth fel bygythiad.

Derbyniodd yr Ombwdsmon adroddiad gan yr Aelod, cafwyd datganiad tyst gan Gynghorydd arall a oedd yn bresennol yn y Llyn, a chafodd wybodaeth gan Heddlu Gwent. Ar sail tebygolrwydd, roedd y dystiolaeth yn dangos y gallai'r Aelod fod wedi torri paragraff 4(b) o'r Cod drwy godi ei lais â Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu.

Canfu'r ymchwiliad nad oedd unrhyw ddadl bod yr Aelod yn ystyried ei hun yn Gynghorydd. Eglurodd yr Aelod ei fod wedi gwneud hynny i esbonio ei wybodaeth am ddeddfwriaeth pysgota. Canfu'r Ombwdsmon fod yr Aelod wedi cysylltu â Heddlu Gwent i ofyn am eglurhad ynghylch gorfodi deddfwriaeth pysgota ac i fynegi pryder nad oedd Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu wedi siarad â'r pysgotwyr, nac wedi eu cynghori, fel y dywedasant wrtho eu bod wedi gwneud.

Ni chanfu'r Ombwdsmon ddigon o dystiolaeth bod yr Aelod wedi bwlio a/neu harasio, na'i fod wedi dwyn anfri ar yr awdurdod.

Canfu'r Ombwdsmon, er bod y dystiolaeth yn awgrymu y gallai'r Aelod fod wedi torri paragraff 4(b) o'r Cod, nad oedd er budd y cyhoedd i fynd ar drywydd materion ymhellach.

Gofynnodd yr Ombwdsmon i'r Aelod ystyried sut gallai ei ymddygiad gael ei weld yn rhinwedd ei rôl fel Cynghorydd ac awgrymodd y dylai gwblhau hyfforddiant gloywi ar y Cod.

Cyngor Tref Glyn-nedd – Hybu cydraddoldeb a pharch
Rhif yr Achos: 201904472 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Gorffennaf 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Sir Glyn-nedd ("y Cyngor") wedi torri'r Cod Ymddygiad ("y Cod").

Cwynodd aelod o'r cyhoedd pan ddaeth yr Aelod i Neuadd y Dref Glyn-nedd ("y Neuadd") ar 20 Medi 2019 gan ddweud ei bod wedi ymddwyn yn ymosodol ac wedi gweiddi arnynt, a bod yr Aelod wedi bygwth "rhoi terfyn" i'w Cytundeb Llogi Neuadd gyda'r Cyngor.

Cafodd yr Ombwdsmon ddatganiadau tystion anghyson gan 3 aelod o'r cyhoedd, yn ogystal â'r achwynydd a'r Aelod. Ar sail tebygolrwydd, roedd y dystiolaeth yn dangos y gallai'r Aelod fod wedi torri paragraff 4(b) o'r Cod drwy weiddi ar yr aelod o'r cyhoedd.

Ni chanfu'r Ombwdsmon ddigon o dystiolaeth bod yr Aelod wedi bwlio na'i bod wedi dwyn anfri ar ei hawdurdod. Ar ben hynny, nid oedd tystiolaeth ategol bod yr Aelod wedi bygwth na fyddai'r achwynydd yn cael llogi'r Neuadd yn y dyfodol, na bod yr Aelod wedi gweithredu ar fygythiad o'r fath.

Canfu'r Ombwdsmon, er bod y dystiolaeth yn awgrymu y gallai'r Aelod fod wedi torri paragraff 4(b) o'r Cod, nad oedd er budd y cyhoedd i fynd ar drywydd materion ymhellach, yn sgil yr wybodaeth anghyson a gafwyd.

Argymhellodd yr Ombwdsmon i'r Cyngor y dylai drefnu hyfforddiant ar y Cod i'w Aelodau cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

Cyngor Tref Tywyn – Hybu cydraddoldeb a pharch
Rhif yr Achos: 201900952 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Medi 2020

Roedd un o swyddogion Cyngor Tref Tywyn ("y Cyngor") wedi cwyno bod aelod wedi ysgrifennu llythyr amharchus at drydydd parti.

Roedd ymchwiliad yr Ombwdsmon yn ystyried a allai cynnwys y llythyr fod wedi torri paragraffau 4(b) a 6(1)(a) o'r Cod Ymddygiad ar gyfer aelodau ("y Cod").

Dywedodd yr aelod nad oedd yn gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel Aelod wrth ysgrifennu'r llythyr. Fodd bynnag, canfu'r Ombwdsmon, gan fod y llythyr yn cyfeirio at fusnes y Cyngor, ei bod yn rhesymol casglu bod yr aelod wedi rhoi'r argraff ei fod yn gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel Aelod o'r Cyngor pan ysgrifennodd y llythyr. Canfu'r Ombwdsmon fod y rhan fwyaf o'r sylwadau a wnaed gan yr Aelod yn wleidyddol eu natur.

Fodd bynnag, ystyriwyd bod sylwadau'r Aelod i dderbynnydd trydydd parti'r llythyr yn amharchus. Er bod yr Ombwdsmon o'r farn bod y sylwadau hynny'n awgrymu bod paragraff 4(b) o'r Cod wedi'i dorri, ar ôl ystyried yr wybodaeth a roddwyd gan y derbynnydd a'r dystiolaeth ehangach a oedd ar gael, nid oedd yn credu y byddai'n gymesur nac er budd y cyhoedd i unrhyw gamau pellach gael eu cymryd.

Nid oedd yr Ombwdsmon o'r farn bod tystiolaeth i awgrymu bod cynnwys y llythyr a anfonwyd gan yr aelod yn awgrymu bod paragraff 6(1)(a) o'r Cod wedi'i dorri.

Cyngor Cymuned y Mwmbwls – Dyletswydd i gynnal y gyfraith
Rhif yr Achos: 201904820 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Tachwedd 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn am y Cod Ymddygiad ("y Cod") a oedd wedi'i gyfeirio ei hun gan Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Cymuned yng Nghymru ("y Cyngor") oherwydd ei fod wedi'i enwi mewn Adroddiad gan Swyddfa Archwilio Cymru ("Archwilio Cymru") ynghylch gwariant heb ei awdurdodi gan y Cyngor. Ystyriodd yr Ombwdsmon a allai'r Aelod fod wedi torri paragraff 7(b)(i), (ii), (iii) o'r Cod i ddefnyddio adnoddau'r Cyngor a oedd yn annoeth, yn groes i ofynion yr awdurdod ac yn anghyfreithlon.

Canfu ymchwiliad yr Ombwdsmon fod Ymgynghoriaeth Gynllunio wedi bilio'r Cyngor am waith nad oedd wedi'i gytuno, a dywedodd yr Ymgynghoriaeth Gynllunio ei fod wedi'i gyfarwyddo gan yr Aelod. Dywedodd yr Aelod adeg y digwyddiadau ei fod yn newydd i'r Cyngor a'i fod yn meddwl bod y gwaith a wnaed i'r Cyngor gan yr Ymgynghoriaeth Gynllunio wedi bod yn rhan o drefniant y cytunwyd arno'n flaenorol gyda'r Cyngor. Dywedodd yr Aelod nad oedd wedi gweithio gydag ymgynghorwyr cynllunio o'r blaen ac nad oedd wedi sylweddoli y byddai ei gyfathrebu penodol â hwy yn arwain at gostau ychwanegol. Canfu ymchwiliad yr Ombwdsmon fod gan yr Aelod gyfrifoldeb i ddeall telerau trefniadau'r Cyngor yn llawn gyda'r Ymgynghoriaeth Gynllunio, ac y gellid ystyried yn rhesymol bod gweithredoedd a methiant yr Aelod i wneud hynny yn achos posibl o dorri paragraff 7(b), (i), (ii), (iii) o'r Cod.

Fodd bynnag, canfu'r Ombwdsmon hefyd, er bod y Clerc wedi awgrymu y dylai'r Aelod gysylltu â'r Ymgynghoriaeth Gynllunio, nad oedd yr Aelod wedi cael arweiniad clir ar oblygiadau gwneud hynny, a bod cyfathrebu'r Aelod wedi cael effaith gyfyngedig ar y gwariant cyffredinol. Hefyd, nid oedd Archwilio Cymru wedi ymgysylltu â'r Aelod na'r Ymgynghoriaeth Gynllunio i sefydlu pa gyfarwyddyd yr oedd yn ei briodoli i'r Aelod.

Sylwer: Mae crynodebau'n cael eu paratoi ar gyfer pob adroddiad a gyflwynir gan yr Ombwdsmon. Fe all y crynodeb hwn gael ei ddangos ar wefan yr Ombwdsmon ac fe all gael ei gynnwys mewn cyhoeddiadau gan yr Ombwdsmon a/neu mewn cyfryngau eraill. Os hoffech chi drafod defnyddio'r crynodeb hwn, cysylltwch â swyddfa'r Ombwdsmon.

Ar ôl ystyried y dystiolaeth a oedd ar gael a'r wybodaeth a roddwyd gan yr Aelod, nid oedd yr Ombwdsmon o'r farn y byddai'n gymesur nac er budd y cyhoedd i unrhyw gamau pellach gael eu cymryd.

Cyfeiriwyd at Bwyllgor Safonau

Cyngor Sir Ddinbych - Gwrthrychedd a phriodoldeb
Rhif yr Achos: 201806601 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Medi 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Sir Ddinbych ("y Cyngor") wedi methu â chydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau'r Cyngor. Honnwyd bod yr aelod wedi cam-ddefnyddio ei sefyllfa drwy ymweld â man gwaith aelod o'r cyhoedd a chwyno wrth ei chyflogwr am ffrae breifat rhyngddi hi ac un o'i hetholwyr ym maes parcio'r siop leol.

Penderfynodd yr Ombwdsmon fod tystiolaeth i awgrymu bod yr Aelod wedi ymddwyn mewn ffordd a oedd yn bwlio ac yn harasio, a bod ei weithredoedd yn ceisio creu anfantais i'r aelod o'r cyhoedd yng ngolwg ei chyflogwr. Roedd y dystiolaeth hefyd yn awgrymu bod ymddygiad o'r fath yn gallu gwneud drwg i enw da'r Cyngor a dwyn anfri arno. Penderfynodd yr Ombwdsmon fod yr aelod wedi methu â chadw at baragraffau 4(c), 6(1)(a) a 7(a) o God Ymddygiad y Cyngor.

Cyfeiriodd yr Ombwdsmon ei adroddiad ar yr ymchwiliad at Swyddog Monitro'r Cyngor i'w ystyried gan ei Bwyllgor Safonau.

Cyngor Cymuned Trelales – Dyletswydd i gynnal y gyfraith
Rhif yr Achos: 201807411 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Tachwedd 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Cyn Aelod ("y Cyn Aelod") o Gyngor Cymuned Trelales ("y Cyngor") wedi methu â chydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau'r Cyngor. Honnwyd bod yr Aelod Blaenorol wedi camddefnyddio arian y Cyngor drwy godi arian parod a thrafodion cardiau debyd heb awdurdod rhwng mis Tachwedd 2018 a mis Ionawr 2019.

Cynhaliwyd ymchwiliad gan yr heddlu, ac wedi hynny ymddiswyddodd y Cyn Aelod o'r Cyngor. Canfu ymchwiliad yr Ombwdsmon fod y Cyn-Aelod, adeg y digwyddiadau, wedi ysgwyddo dyletswyddau ychwanegol ac wedi derbyn lwfansau y cytunwyd arnynt gan y Cyngor. Canfuwyd bod y Cyn-Aelod wedyn yn cymryd cyfrifoldeb dros gerdyn debyd y Cyngor ac yn ei ddefnyddio ar gyfer prynu nwyddau a chodi arian parod a oedd yn fwy na'r hyn a dderbyniodd eisoes ac na ellid rhoi cyfrif amdano. Dywedodd y Cyn-Aelod ei fod wedi defnyddio cyllid y Cyngor fel hyn oherwydd ei fod yn teimlo bod ganddo hawl i'r arian; fodd bynnag, ni roddodd unrhyw wybodaeth bellach i awgrymu bod ei drafodion er budd y Cyngor.

Penderfynodd yr Ombwdsmon y gallai'r Cyn Aelod fod wedi torri Cod Ymddygiad y Cyngor, yn benodol, paragraffau 7(a) a 7(b) i), ii), iii), iv) a vi) gan ei fod wedi ceisio cael mantais bersonol ac ariannol drwy gael gafael ar gyllid y Cyngor heb awdurdod, ac wedi camddefnyddio arian y Cyngor. Canfu'r Ombwdsmon hefyd y gellid yn rhesymol ystyried gweithredoedd ac euogfarn y Cyn-Aelod yn ymddygiad a allai ddwyn anfri ar swydd yr aelod neu'r Cyngor a thorri paragraff (6(1)(a) y Cod Ymddygiad o bosibl.

Cyfeiriodd yr Ombwdsmon ei adroddiad ar yr ymchwiliad at Swyddog Monitro Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr i'w ystyried gan ei Bwyllgor Safonau.

Coflyfr
Y Cod Ymddygiad
Rhifyn 24 / Ebrill 2021

Cyfeririwyd at Banel Dyfarnu Cymru

Cyngor Cymuned Sili a Larnog - Uniondeb
Rhif yr Achos: 201901994 – Cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Medi 2020

Cafodd yr Ombwdsmon gŵyn bod Aelod ("yr Aelod") o Gyngor Cymuned Sili a Larnog ("y Cyngor") wedi methu â chydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau etholedig. Honnwyd bod yr Aelod wedi rhoi cyfres o negeseuon cyhoeddus, ar y llwyfan cyfryngau cymdeithasol Facebook, a allai niweidio enw da'r Cyngor o bosibl.

Canfu'r Ombwdsmon fod 3 neges gyhoeddus, rhwng 10 Ionawr ac 11 Mawrth 2019, a oedd yn cyfeirio at wleidyddion benywaidd uchel eu proffil, yn dramgwyddus iawn ac y gellid eu hystyried yn rhesymol fel rhai a oedd yn dwyn anfri ar Swyddfa neu Awdurdod y Cynghorydd ac a oedd yn awgrymu torri paragraff 6(1)(a) y Cod Ymddygiad. Roedd yr Ombwdsmon o'r farn bod yr iaith a ddefnyddiwyd yn mynd y tu hwnt i fynegiant gwleidyddol a'i bod mor eithriadol, petai achos o dorri'r Cod Ymddygiad yn cael ei gadarnhau a chosb yn cael ei gosod, y byddai'n gam cymesur â hawl y Cynghorydd i ryddid mynegiant.

Canfu'r Ombwdsmon hefyd fod y Cynghorydd wedi methu â rhoi tystiolaeth yr oedd yn honni ei bod yn ei dal o ran preifatrwydd y negeseuon a'i fod, drwy wrthod rhoi gwybodaeth, wedi methu â chydymffurfio â chais mewn cysylltiad â'r ymchwiliad a oedd yn awgrymu bod paragraff 6(2) o'r Cod Ymddygiad wedi'i dorri.

Cyfeiriodd yr Ombwdsmon ei adroddiad ymchwilio at Banel Dyfarnu Cymru i'w ystyried

Cyngor Sir CEREDIGION

ADRODDIAD I'R	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
DYDDIAD	**17 Medi 2021**
TEITL	**Materion Swyddog Monitro - diweddariad**
PWRPAS YR ADRODDIAD:	**Hysbysu'r Aelodau ar faterion y Swyddog Monitro**

Er gwybodaeth, erthygl o'r wasg " *P***ed off Mayor rants at the 'sheer hell' of being a community councillor newspaper report (https://nation.cymru/news/ped-off-mayor-rants-at-the-sheer-hell-of-being-a-community-councillor/"*

Argymelliad	**Nodi'r erthygl er gwybodaeth**
Rheswm am yr argymelliad	Er gwybodaeth

Enw Cyswllt	Dana Jones
Swydd	Swyddog Gwasanaethau Democrataidd a Safonau
Dyddiad yr Adroddiad	1 Medi 2021

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 11

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

ADRODDIAD I'R:	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
DYDDIAD:	**17 Medi 2021**
LLEOLIAD:	**o bell trwy fideo-gynhedledda**
TEITL:	**Diweddariad ar faterion Panel Dyfarnu Cymru**
PWRPAS YR ADRODDIAD:	**Er gwybodaeth**

Mae Panel Dyfarnu Cymru yn dribiwnlys annibynnol a sefydlwyd er mwyn penderfynu ar honiadau o weithredu'n groes i God Ymddygiad statudol awdurdod gan aelodau etholedig a chyfetholedig Siroedd Cymru, cynghorau cymuned a chynghorau bwrdeistref, ac awdurdodau tân a pharciau cenedlaethol. Ynghlwm mae'r Adroddiad Penderfyniad diweddar mewn perthynas â'r Cynghorydd David Poole, Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili

Natur yr honiad bod Cynghorydd Poole yn gweithredu'n groes i baragraff 6(1)(a), 7(a), 11(1) a 14(1)(a) o God Ymddygiad y Cyngor. Penderfyniad y Tribiwnlys roedd i atal Cynghorydd Poole am 5 mis.

	Oes Asesiad Effaith Integredig wedi ei gwblhau? Nid oes ei angen **Os na, esboniwch pam?**
LLESIANT CENEDLAETHAU'R DYFODOL:	***Crynodeb:*** **Hirdymor:** **Integreiddio:** **Cydweithio:** **Cynnwys:** **Atal :**

ARGYMHELLIAD:

Nodi cynnwys yr adroddiad.

Enw Cyswllt:	Lisa Evans
Swydd:	Swyddog Craffu a Safonau
Dyddiad yr Adroddiad:	2/09/2021
Acronymau:	

PANEL DYFARNU CYMRU
ADJUDICATION PANEL FOR WALES

DECISION REPORT

TRIBUNAL REFERENCE NUMBER: APW/003/2020-021/CT

REFERENCE IN RELATION TO A POSSIBLE FAILURE TO FOLLOW THE CODE OF CONDUCT

RESPONDENT: Councillor David Vincent Poole

RELEVANT AUTHORITY: Caerphilly County Borough Council

1. INTRODUCTION

1.1 A Case Tribunal convened by the President of the Adjudication Panel for Wales has considered a reference in respect of the above Respondent.

1.2 The Case Tribunal determined its adjudication by way of written representations at a meeting on 28 June 2021 which was conducted by video. Its reasons for doing so were set out in the Listing Direction dated 29 April 2021 at paragraph 2.6 [A3].

1.3 References in square brackets within this Decision Report are to sections and pages within the bundle of Tribunal Case Papers unless otherwise stated.

2. PRELIMINARY DOCUMENTS

2.1 Reference from the Public Services Ombudsman for Wales

2.1.1 In a letter dated 23 February 2021, the Adjudication Panel for Wales received a referral from the Public Services Ombudsman for Wales ("the Ombudsman") in relation to allegations made against the Respondent [E367]. The allegations were that the Respondent had breached Caerphilly County Borough Council's Code of Conduct in that he;

(i) Used his position to secure an advantage by deciding to buy shares in a company, IQE plc, on the basis of confidential information that he had received through his position as a Councillor at a meeting on 8 October 2018 (alleged breach of paragraph 7 (a) of the Code) and thereby brought the Authority and his office as a member into disrepute (alleged breach of paragraph 6 (1)(a) of the Code);

(ii) Failed to disclose a personal interest and/or withdraw from a meeting on 18 February 2019 when a matter in which he had a

prejudicial interest was being discussed, namely financial dealings with that same company (alleged breaches of paragraphs 11 (1) and 14 (1) of the Code).

2.1.2 The circumstances leading to the alleged breaches were as set out above and, in more detail, in the factual findings which follow below.

2.2 The Councillor's Written Response to the Reference

2.2.1 Although the Respondent was interviewed as part of the Ombudsman's initial investigation, he did not respond to the Adjudication Panel's subsequent communications. A copy of the Ombudsman's Report was forwarded to him by the Adjudication Panel on 24 February 2021 by email [E383-6]. He was directed to reply to the allegations in the Report in accordance with paragraph 3 (1) of the Schedule of the Adjudications by Case Tribunals and Interim Case Tribunal's (Wales) Regulations 2001 by 17 March 2021. He did not reply to that correspondence. By a letter dated 24 March 2021 [E430], which was sent to him both by email and post, the Adjudication Panel informed him that, as a result of his failure to respond by the deadline of 17 March 2021, the case papers were being forwarded to this Case Tribunal. Again, no response was received to that communication.

2.2.2 The Relevant Authority confirmed the accuracy and use of the Respondent's email addresses and the Listing Direction confirmed the Tribunal's approach in light of the Regulations (see paragraphs 2.4 and 2.5 [A4]).

2.2.3 On 4 May 2021, however, the Respondent did contact the Adjudication Panel, he apologised for his earlier failures to make contact and then set out his position in relation to the case against him [E452-3]. The extent to which the contents of the email advanced his case beyond the information already received is considered below.

2.3 The Ombudsman's Written Representations

2.3.1 No further representations were made.

3. FINDINGS OF FACT

3.1 The Case Tribunal found the following **undisputed** material facts:

3.1.1 The Respondent was, at all times relevant, the leader of Caerphilly County Borough Council. He had been Leader since May 2017, having become a Councillor in May 2004.

3.1.2 He received training on the Council's Code of Conduct in May 2017 and undertook to observe the Code whilst fulfilling the duties of his office [B49, 61 and 281].

3.1.3 In his role, he attended Cardiff Capital Region (CCR) City Deal Regional Cabinet Meetings, a joint working arrangement between 10 Councils of the Cardiff Capital Region. Amongst other things, the Cabinet decided to invest in the CSC Project, a scheme designed to breathe new economic life into south east Wales through the creation of a manufacturing hub for semi-conductors. A company, CSC Foundry Ltd ('CSC'), was incorporated as a special-purpose vehicle in July 2017 to enable the CCR to give effect to its plans for the region. All 10 interested Councils had representatives acting as directors of CSC [B201].

3.1.4 At a CCR City Deal Regional Cabinet Meeting on 8 October 2018, the Respondent was present when a report prepared by Monmouthshire County Council the lead authority to CSC, and marked '*Confidential Appendix 1*', was considered [B192-199]. The report contained a number of appendices [B200 and following].

3.1.5 The documentation contained details of the financial arrangements between CSC and IQE plc ('IQE'), a company which had been engaged to work with CSC, the Welsh Government and the CCR City Deal to transform a disused building in Newport into the hub for the manufacture of semi-conductors for which it received a £38m grant. CSC controlled and managed that grant to IQE.

3.1.6 Contained within the report and its appendices were information about the level of IQE's investment and factors which affected its profitability (tooling costs, capacity and productivity). The report considered that productivity was "*significantly exceeding plan*", with a likely resultant acceleration to the 'tipping point' at which IQE achieved profitability (paragraph 9 [B194]). Further, within the appendices, an independent opinion was expressed about the likely consequent trajectory of IQE's share price by a well known firm of investment consultants, GVA [B234-5];

> "*Whilst IQE's share price has dipped in recent months, we have been provided with evidence from analysts and the company's chairman to suggest that the share price should increase strongly again.*" [B235]

3.1.7 The Respondent bought shares in IQE to the value of £2,034.55 on 22 October 2018 [B345]. He subsequently informed the Ombudsman that he had made the purchase with a view to making a profit [B303]. As a result, he believed that he had personal and prejudicial interests in respect of IQE [B293].

3.1.8 In January 2019, the Respondent attempted to amend his Register of Interests to reflect his ownership of shares in IQE. Following advice from the Monitoring Officer, no amendment was made. He was advised that, because of the level of his shareholding and the fact that the business was based outside the Council's area, it was not necessary to make any amendment [B125, 272-4 and 288-9].

3.1.9 On 21 January 2019, the Respondent reinvested dividends from his IQE shares by buying a further interest to the value of £111.57 [B346]. A further reinvestment of £111.33 was made on 31 May 2019 [B347].

3.1.10 At a CCR City Deal Regional Cabinet Meeting which took place on 18 February 2019, the Respondent made no declaration of interest regarding IQE (paragraph 2 [B252-6]). Amongst the matters discussed at that meeting was the Welsh Audit Office Review of the Cabinet's investment decisions, such decisions having included the grant to IQE (paragraph 11 [B256]). The Respondent remained in the room throughout the meeting [B291-2].

3.1.11 At a CCR City Deal Regional Cabinet Meeting on 29 April 2019, the Respondent *did* declare an interest regarding IQE and left the room during discussions which concerned CSC and/or IQE ([B257-262] and [B293-4]). After the meeting, he did not contact the Monitoring Officer to inform him of any change in respect of his registered interests [B294].

3.1.12 On 3 June 2019, at the prompting of the Deputy Monitoring Officer, the Respondent amended his Register of Interests to include IQE ([B96-101] and [B296-7]).

3.1.13 At a further CCR Cabinet Meeting which took place on 10 June 2019, the Respondent followed the same course of conduct ([B263-270] and [B299]).

3.1.14 The Respondent's declared interest was then discussed between him, officers from the Welsh Audit Office and the Monitoring Officer on 29 August 2019.

3.1.15 The Respondent sold his shares in IQE on 9 September 2019 for £1,244 [B348] and amended his Register of Interests to delete IQE [B107].

3.1.16 On 16 September 2019, the Respondent then referred himself to the Ombudsman [B33-4]. Within the letter, he stated that he understood that, in accordance with paragraph 11 (4) of the Code, he should have notified the Monitoring Officer of his declared interest at the meeting on 29 April 2019. He also stated that;

> "..*with the benefit of hindsight, by purchasing shares in IQE, I was preventing myself becoming involved in any decisions of CCR around IQE and the hoped for wider compound semiconductor industry growth in the area."*

3.2 The Case Tribunal reached the following findings on the **disputed** material facts which were identified within the Annex to the Listing Direction on the balance of probabilities [A8]:

3.2.1 Whether the Respondent sought to benefit from information which he obtained as a result of his involvement in the meeting of 8 October 2018 by buying shares in IQE;

3.2.1.1 The Respondent had access to the confidential information referred to at the meeting of 8 October 2018. Although initially stating that he could not remember whether he had access, he accepted that he would have done when he was interviewed as part of the Ombudsman's investigation (see [B306] where he accepted that he would have had access it "*without a doubt*"). However, he denied that there had been anything within it which caused him to purchase the shares [B307];

3.2.1.2 The Respondent's motivation for purchasing the shares was stated to have been a demonstration of a 'vote of confidence' in the regeneration scheme and IQE's involvement in it. That was the reason given at interview [B303], albeit that he had also accepted that he had hoped to benefit financially. It was the reason repeated more recently in his email of 4 May 2021 [E452-3];

3.2.1.3 The Tribunal noted the Respondent's experience and was particularly struck by the proximity of the dates of the meeting and the share purchase, 8 and 22 October 2018 respectively. The simple message in the GVA letter was clear; that IQE's share price was likely to have seen an increase following an earlier than predicted achievement of profitability. The Respondent could have purchased shares at any point before 22 October to show a 'vote of confidence' in IQE, but only chose to do so once in receipt of that prediction;

3.2.1.4 The Tribunal considered that it was also noteworthy that, within his self-referral, the Respondent had appreciated that the purchase of the shares had been unwise, albeit because he considered that he was conflicted in future discussions regarding IQE, rather than because he ought not to have benefited from the contents of the confidential information that was seen.

3.2.1.5 Taking all of those matters into account, the Tribunal concluded that the Respondent had probably sought to benefit from the confidential information that he received in connection with the meeting of 8 October 2018 when he bought the shares.

3.2.2 Whether the information contained within '*Confidential Appendix 1*' was publicly available in any event and, if so, at what time;

3.2.2.1 There was some doubt as to what information had been made public in connection with the meeting of 8 October 2018.

3.2.2.2 Paragraph 1 of the minutes of the meeting suggested that there had been some technical difficulties associated with the dissemination of paperwork before the meeting [B190], but the Ombudsman's letter of 21 May 2021 made it clear that the Agenda and the report itself *had* "*been available for public inspection"* [E461]. The minutes made it clear, however, that certain appendices to the report were *not* published, which appeared to include the GVA report [B191]. That made sense to us given the price sensitive nature of the predictions within it.

3.2.2.3 The Respondent alleged that he had no advantage over anybody else when he had decided to buy the shares [B310]. He relied upon the fact that the "*information was in the public domain*" [B308] since there "*was in a press release anyway*" [B309]. In his more recent email of 4 May 2021, he stated that "*the decision to grant a loan to IQE was fully reported in the local media in 2017 and in the financial press*" and that he made the purchase a year later when his "*knowledge of the Company was out of date*" [E452]. The press report from 14 July 2017 undoubtedly covered IQE's initial involvement as the Respondent had claimed on 4 May 2021, but what it did *not* cover and/or make public was the change in the productivity projections, anticipated profitability and the likely effect on IQE's share price in 2018 [B341-3]. The Respondent pointed to no other source of such information which *he* had had been aware of before the shares were purchased.

3.2.2.4 Having considered all of that evidence, the Tribunal concluded that, although some information about productivity and potential profitability was made publicly available within the report to the meeting of 8 October 2018 (e.g. [B194]), the opinion in respect of its share price was *not* part of that information [B325] (see paragraph 3.1.6 above). Further, the Claimant's suggestion that that information had been made available in a press report in 2017 was not correct. The report contained considerably greater up-to-date detail and, in the case of the confidential appendices, information which was potentially price sensitive and valuable to an investor.

3.2.3 Whether the Respondent sought to influence any decision in which he had a prejudicial interest;

3.2.3.1 The Respondent was only present at one meeting between the date of his purchase of the shares and subsequent

meetings when he declared an interest, the meeting of 18 February 2019;

3.2.3.2 The subject for discussion on 18 February was not IQE itself and/or factors which may have affected its profitability or share price, but the Welsh Audit Office report into the arrangements for the CCR City Deal [B256]. There was nothing within the minutes or other evidence which suggested that the Respondent had sought to influence any decision in which he had a prejudicial interest. The meeting simply noted the contents of the report and the 'lessons' which were to have been learnt from it. Although the Tribunal did not have a copy of the Welsh Audit Office report, there was nothing to suggest that the findings may have either undermined or improved IQE's position.

4. FINDINGS OF WHETHER MATERIAL FACTS DISCLOSE A FAILURE TO COMPLY WITH THE CODE OF CONDUCT

4.1 The Code of Conduct

4.1.1 The relevant parts of the Code of Conduct were as follows;

Paragraph 6 (1)(a);
"*You must-*
(a) not conduct yourself in a manner which could reasonably be regarded as bringing your office or authority into disrepute;"

Paragraph 7 (a);
"*You must not-*
(a) in your official capacity or otherwise, use or attempt to use your position improperly to confer on all secure for yourself.. an advantage…"

Paragraph 11 (1);
"*Where you have a personal interest in any business of your authority and you attend a meeting at which that business is considered, you must disclose orally to that meeting the existence and nature of that interest before or at the commencement of that consideration, or when the interest is apparent.*"

Paragraph 14 (1)(a);
"*Subject to subparagraphs (2), (2A), (3) and (4), where you have a prejudicial interest in any business of your authority you must, unless you have obtained a dispensation from your authority's standards committee-*
(a) withdraw from the room, chamber or place where a meeting considering business is being held.."

4.2 The Respondent's Submissions

4.2.1 The Respondent's position in respect of the breaches alleged under the Code was as follows;

4.2.1.1 Paragraph 6 (1)(a);
When interviewed, the Respondent stated that he considered that he had "*fully complied*" with that paragraph of the Code [B311].

4.2.1.2 Paragraph 7 (a);
In the Respondent's letter of self-referral, he went some way to admitting a breach of paragraph 7 (a). He stated that, "*with the benefit of hindsight*", he saw that the purchase of the shares prevented him from becoming involved in any future CCR decisions involving IQE [B34]. When subsequently interviewed, however, he stated that did not think that a lay person would have regarded his actions as having been in breach of that paragraph [B310].

4.2.1.3 Paragraph 11 (1);
In his letter of self-referral, the Respondent fully accepted that he "*should have notified the council's Monitoring Officer of the disclosure of the IQE interest at the meeting of CCR in April 2019*" [B34], but that was in relation to a potential breach of paragraph 11 (4). He did not address a potential breach of paragraph 11 (1).

4.2.1.4 Paragraph 14 (1)(a);
When interviewed, he '*did not think*' that he had breached that paragraph, albeit that he accepted that he held a prejudicial interest as stated above [B301].

4.3 The Ombudsman's Report

4.3.1 It was contended that;

4.3.1.1 Paragraphs 6 (1)(a) and 7 (a);
The Ombudsman considered that the facts were '*suggestive*' of breaches of both paragraphs of the Code. The Ombudsman believed that the nature of the confidential information which he had access to had led him to buy the shares in IQE. That information contained indications as to the likely value of the shares and he considered that the decision to purchase after sight of the commercially sensitive information demonstrated "*extremely poor judgment on his behalf*" [B26-7].

4.3.1.2 Paragraph 11 (1);

The Ombudsman appeared to consider that the Respondent had a personal interest as a result of the application of the wording of paragraph 10 (2)(a)(viii) of the Code; "*any body to which you have been elected, appointed or nominated by your authority*" [B13]. It was the Ombudsman's case that the Respondent failed to declare that interest at the meeting of 29 April 2018.

4.3.1.3 Paragraph 14 (1)(a);
The Ombudsman's view was that the Respondent had a prejudicial interest which ought to have led him to withdraw from the meeting on 18 February 2019 (paragraph 50 [B28]), a view shared by the Monitoring Officer ([B114] and paragraph 7 [B273]).

4.4 Case Tribunal's Decision

4.4.1 On the basis of the findings of fact, the Case Tribunal unanimously found that there were failures to comply with the Code as follows:

4.4.1.1 Paragraph 6 (1)(a);
The Ombudsman's Guidance in relation to this paragraph of the Code reminded members that their actions were subject to greater scrutiny than those of ordinary members of the public [B324].

The Tribunal considered that the Respondent's breach of paragraph 7 of the Code (below) was conduct which brought his Authority into disrepute and, in particular, his office as leader.

4.4.1.2 Paragraph 7 (a);
The Ombudsman's Guidance referred to the need for members to be mindful of the fact that the paragraph within the Code applied at all times, not just when carrying out duties as a member [B326].

Having concluded that the Respondent had used his capacity to attempt to secure a pecuniary advantage for himself when he bought the shares in IQE relying on the confidential information referred to within paragraph 3.2.2, the Tribunal concluded that he had committed a breach of paragraph 7 (a).

4.4.1.3 Paragraph 11 (1);
The Tribunal had some difficulty with this allegation because of the wording of paragraph 10 of the Code.

Paragraph 10 (2)(iv) defined a personal interest to include an interest which related to a corporate body which had a

place of business or land in the authority's area *and* in which the interest exceeded the value of £25,000. The Respondent did not meet each of those conjunctive tests in relation to his shareholding in IQE. Paragraph 10 (2)(a)(ix)(bb) related to companies, societies or other bodies "*directed to charitable purposes*." We could not see that either of those sub-paragraphs or any other within paragraph 10 (2)(a) of the Code clearly defined the Respondent's shareholding as a personal interest.

Paragraph 10 (2)(c) was more generic but it extended the definition of personal interests to include something upon which an authority's decision might have affected a member's financial position (sub-paragraph (i)). The Tribunal considered the Respondent's share interest was likely to have been covered by paragraph 10 (2)(c)(i) because any decision in relation to IQE could have affected his financial position as a shareholder.

The Tribunal did not see the relevance of paragraph 10 (2)(a)(viii) which had been raised by the Ombudsman [B13].

The next question to address was whether the Respondent had attended a meeting at which "*that business* [was] *considered*".

The Respondent considered that it was not; it was only the 'process' or due diligence 'system' by which the investment had been made which was considered on 18 February 2019 (see the interview [B291] and his recent email of 4 May 2021 [E453]). The Tribunal concluded, however, that the Welsh Audit Office's review of CCR's investments clearly would have encompassed an examination of the £38m grant to IQE. In its broadest sense, IQE was either directly or indirectly 'considered' at the meeting.

4.4.1.4 Paragraph 14 (1)(a);
The Tribunal considered that the Respondent held a prejudicial interest paragraph 12 (1) of the Code. He accepted that that was the case, as did the Monitoring Officer. He did not withdraw from the room on 18 February 2019 when item 11 was discussed and was in breach of paragraph 14 (1) of the Code as a result.

5. SUBMISSIONS ON ACTION TO BE TAKEN

5.1 The Respondent's Submissions

5.1.1 The Respondent had made no submissions which were directly related to mitigation, although comments within his interview and his email of 4 May 2021 contained some relevant points which we considered [E452-3].

5.2 The Ombudsman's submissions

5.2.1 The Ombudsman made submissions by a letter dated 21 May 2021 [E460-2].

5.3 Case Tribunal's Decision

5.2.1 The Tribunal considered all of the facts of the case, the Presidential Sanctions Guidance and the parties' submissions. It considered the following points to have been of particular relevance in mitigation;

5.2.1.1 The fact that there was no record of the Respondent having committed any previous breach of the Code of Conduct;

5.2.1.2 The fact that he did seek to register an interest in January 2019, but failed to do so as a result of the Monitoring Officer's advice;

5.2.1.3 His acceptance that his purchase of IQE shares led him to hold personal and prejudicial interests;

5.2.1.4 He did not seek to influence any decision concerning IQE that was taken at the meeting on 18 February 2019;

5.2.1.5 He then left the meetings on 29 April and 10 June 2019;

5.2.1.6 He then also resigned as leader, referred himself to the Ombudsman and accepted further training.

5.2.2 The following aggravating features were relevant;

5.2.2.1 The Respondent was an experienced council member and, as leader, had an influential position and was expected to have set the standards of conduct for the Council;

5.2.2.2 He had used confidential, price sensitive information to attempt to secure a personal advantage on the purchase of the IQE shares;

5.2.2.3 There was a significant gap between his declaration of interest at the meeting on 29 April and the amendment of his register of interests on 3 June 2019, the latter having been prompted by the Deputy Monitoring Officer, a further potential breach of paragraph 11 (4) of the Code;

5.2.2.4 Through the interview process, he had shown no real insight into his wrongdoing and/or acceptance of guilt;

5.2.2.5 In the latter stages of the process leading to this decision, he had failed to engage with the Adjudication Panel.

5.2.3 The Case Tribunal unanimously concluded decision that the Respondent ought to have been suspended from acting as a member of the authority as follows;

5.2.3.1 In respect of his breaches of paragraphs 6 and 7 of the Code, a period of **five months**;

5.2.3.2 In respect of his breaches of paragraphs 11 and 14 of the code, a period of **two months concurrently**.

The Tribunal considered that the breach of paragraph 7 was the more serious matter, particularly since it gave rise to a breach of paragraph 6. The suspension was concurrent because the Tribunal considered that the breaches of paragraphs 11 and 14 effectively arose from the same facts.

5.2.4 The Authority and its Standards Committee are notified accordingly.

5.2.5 The Respondent has the right to seek the permission of the High Court to appeal the above decision. A person considering an appeal is advised to take independent legal advice about how to appeal.

6. CASE TRIBUNAL RECOMMENDATIONS

6.1 The Case Tribunal makes the following recommendation to the Authority and its standards committee;

6.1.1 That the Monitoring Officer re-emphasises the requirement for members to register interests as/when they arise and that the duty does not arise annually.

Signed…………………………………… Date…30 June 2021…
John Livesey
Chairperson of the Case Tribunal

Dr G Jones
Panel Member

Mrs S McRobie
Panel Member

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 12

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
Dyddiad y cyfarfod:	**17 Medi 2021**
Teitl:	**Y wybodaeth ddiweddaraf am faterion sy'n ymwneud â'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus – Data Llythyr Blynyddol 2020/21**
Pwrpas yr adroddiad:	**Diweddaru'r Aelodau am y sefyllfa bresennol**

Er gwybodaeth, mae'r ystadegau canlynol wedi dod i law oddi wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Mae'r wybodaeth yn cynnwys nifer y cwynion a gaewyd yng nghyswllt cod ymddygiad Cyngor Sir Ceredigion a nifer y cwynion a ddaeth i law ynglŷn â'r Cynghorau Tref a Chymuned.

E. Cwynion a gaewyd yng nghyswllt y Cod Ymddygiad

Cyngor Sir / Cyngor Bwrdeistrefol Sirol	Wedi rhoi'r gorau i'r gŵyn	Dim tystiolaeth o dorri'r cod	Dim angen gweithredu	Cyfeirio at y Panel Dyfarnu	Cyfeirio at y Pwyllgor Safonau	Tynnwyd yn ôl	Cyfanswm
Cyngor Sir Ceredigion	0	2	0	0	0	0	2

F. Cwynion yng nghyswllt y Cod Ymddygiad sy'n ymwneud â'r Cynghorau Tref / Cynghorau Cymuned

Cyngor Tref / Cymuned	Wedi rhoi'r gorau i'r gŵyn	Dim tystiolaeth o dorri'r cod	Dim angen gweithredu	Cyfeirio at y Panel Dyfarnu	Cyfeirio at y Pwyllgor Safonau	Tynnwyd yn ôl	Cyfanswm
Cyngor Cymuned Llanfair Clydogau	0	1	0	0	0	0	1
Cyngor Cymuned Trefeurig	1	0	0	0	0	0	1

Argymhelliad:	**Nodi'r adroddiad er gwybodaeth.**
Rheswm dros y penderfyniad:	Er mwyn sicrhau bod y Pwyllgor Moeseg a Safonau yn cael gwybod am yr ystadegau a gafwyd gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Enw Cyswllt: Dana Jones
Swydd: Swyddog y Gwasanaethau Democrataidd a Safonau
Dyddiad yr adroddiad: 1 Medi 2021

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurfleni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk / MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lanw'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn:
G Elizabeth Evans

Cyngor:
Sir: ☒ Tref/Cymuned: ☐

Enw eich Cyngor: Cyngor Sir Ceredigion

Eich cyfeiriad: d/o Swyddfa'r Sir, Penmorfa, Aberaeron, CEREDIGION

Cod post: SA46 0PA

Rhif(au) ffôn:
07775638625

Cyfeiriad e-bost:
elizabeth.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron (gan gynnwys harbwr Aberaeron a Pwll Cam, Aberaeron).

Disgrifiwch eich buddiant sy'n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef: (1) Mae fy mam yn byw yn Stryd y Farchnad, Aberaeron. Mae ei chartref yn edrych dros y maes parcio ger Pwll Cam. Mae fy nheulu hefyd yn berchen adeilad yn Rhif 18 Stryd y Farchnad, Aberaeron – nid wyf yn cael unrhyw incwm ohono ac nid oes gennyf unrhyw ranberchnogaeth yn yr eiddo.
Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned) (2) Pwyllgor Rheoli Datblygu Ceredigion (nad wyf yn aelod ohono) fydd yn delio â hyn. Bydd Cyngor Tref Aberaeron (yr wyf yn aelod ohono) hefyd yn ymateb i'r ymgynghoriad.

I ba baragraff o’r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae’r buddiant hwn yn berthnasol?
Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —

(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl; ☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na’r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod; ☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☐

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o’r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; ☐

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — ☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(chch) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(dd) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy; ☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef; ☒

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu ☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo, ☐

a hynny i raddau mwy—

(aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu

(bb) ym mhob achos arall, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolygu a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cyd-bwyllgorau neu o gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod; a ☐

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cyd-bwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☐

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Mae Cynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron yn gynllun gwerth miliynau o bunnoedd sy'n cael ei ariannu 75% gan Lywodraeth Cymru a 25% gan Gyngor Sir Ceredigion. Dyma ail gam cynllun amddiffyn yr arfordir, roedd y cam cyntaf yn canolbwyntio ar ardal Traeth y Gogledd yn 2010. Pwrpas y cynllun arfaethedig yw amddiffyn tref Aberaeron rhag y llanw uchel a gwarchod yr harbwr yn ei gyfanrwydd; gan gynnwys ei ddau bier a thraeth y de, rhag effaith llanw uchel ac ymchwydd moroedd stormus, ac i amddiffyn y dref wrth i lefelau'r môr godi. Efallai y bydd/ni fydd y cynllun arfaethedig yn cyfrannu at oroesiad Aberaeron isaf, ac efallai y bydd/ni fydd yn diogelu busnesau sy'n masnachu yn y dref, ac yn caniatáu i bobl fyw yn ddiogel yn Aberaeron isaf am genedlaethau i ddod.
https://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/ymgynghoriadau/cynllun-amddiffyn-arfordir-harbwr-aberaeron/

Mae tŷ fy mam yn edrych allan dros y maes parcio ger Pwll Cam. Mae harbwr Pwll Cam yn rhan o'r cynllun arfaethedig. Mae tŷ fy mam hefyd yn rhan o orlifdir yr harbwr, ac felly mi allai unrhyw waith arfaethedig i amddiffyn yr harbwr rhag llifogydd gael effaith bositif ar ei heiddo.

O ystyried yr uchod, ac er gwaetha'r uchod, fel y cynghorydd lleol dros Aberaeron, mae gen i ddyletswydd i'r trigolion sydd wedi fy ethol. Mae'n hanfodol, ar gyfer y cynllun amlochrog hwn, sy'n cael effaith uniongyrchol ar gymaint o drigolion, busnesau, a'r dref yn gyffredinol, fy mod i'n gallu cynrychioli eu barn a'u safbwyntiau pan ddaw'r amser, yn ogystal â chynrychioli Cyngor Sir Ceredigion mewn ffordd briodol ac anrhydeddus, gan roi ystyriaeth bob amser i'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau. Am y rheswm hwn, rwy'n gofyn am ollyngiad i siarad ar ran, a chynrychioli buddiannau'r bobl niferus a grybwyllir uchod.

Sylwer: Mae wedi bod yn arfer gen i erioed i beidio â rhagbenderfynu ceisiadau cynllunio, er nad wyf yn rhan o'r pwyllgor cynllunio.

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Gweler fy muddiannau uchod.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai analluu aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	X
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	X
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	X
(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r analluu gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☐

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - MWY O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

d); e); f);
Am fy mod wedi fy magu yn ardal harbwr Aberaeron, rwy'n gyfarwydd iawn â'r hyn sy'n digwydd yn yr harbwr, o'r llanw uchel, i'r môr yn gorlifo dros Pen Cei, i ba seleri sy'n gorlifo. Mae'r harbwr hefyd yn un o'r ardaloedd dwi'n ei batrolio fel rhan o Grŵp Diogelu Rhag Llifogydd Cyngor Tref Aberaeron - gan ddosbarthu bagiau tywod ac ati. Cydnabyddir yn gyffredinol yn Aberaeron fod gen i ddealltwriaeth glir o'r ffordd mae'r harbwr yn gweithio. Rwy'n cael cyfarfodydd rheolaidd â physgotwyr, perchnogion cychod a busnesau am y materion niferus ac amrywiol sy'n effeithio ar yr harbwr yn barhaus. Mae'n bwysig fy mod yn gallu adlewyrchu barn y bobl dwi'n eu cynrychioli - p'un ai'n trafod gyda fy nhrigolion, swyddogion y cyngor, neu un o bwyllgorau'r cyngor, gan gynnwys y Pwyllgor Rheoli Datblygu.

Mae'n wybyddus bod cartref fy mam yn edrych dros Pwll Cam. Tŷ fy mam-gu ydoedd cyn iddi hi farw yn 1981. Mae fy nheulu wedi byw yn Aberaeron ers i'r lle ddod yn harbwr yn 1807, ar ôl symud o Henfynyw, i redeg tafarn gerllaw tollborth y gogledd - nes i hwnnw gael ei losgi lawr gan Rebecca, ac yna dod yn ffermdy ar gyfer fferm laeth fy nheulu, ger lleoliad Penymorfa heddiw. Does dim amheuaeth bod gen i gysylltiad hanesyddol ag Aberaeron sy'n mynd yn ôl yn bellach o lawer na pherchnogaeth un eiddo. Mae gen i gyfrifoldeb i bawb yn Aberaeron fel aelod etholedig, ac mae'r cynllun arfaethedig hwn yn effeithio ar ganol tref Aberaeron gyfan, ar ei heconomi fel canolfan gwasanaethau lleol; ei heconomi twristiaeth - nawr ac yn y dyfodol; ei thwf fel canolfan dwristiaeth; swyddi; busnesau; trigolion; perchnogion cychod a physgotwyr. Ni fydd caniatáu imi siarad, yn fy marn i, yn adlewyrchu'n negyddol ar y cyngor nac yn dwyn anfri arnaf i. Fy ngobaith taer yw y bydd y pwyllgor yn rhoi ystyriaeth ffafriol i fy nghais.

Diolch.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi'n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Siarad yn Unig: X Siarad a Phleidleisio: ☐

Rhowch reswm dros hyn:

Mae'n bwysig, yn fy marn i, bod yr holl gyrff perthnasol a/neu gynrychiolwyr yn cael y cyfle i glywed fy marn am y cynllun, a thrwof i, farn y trigolion, y busnesau a'r partïon perthnasol, ar y cais sy'n ymwneud â Chynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol:

Cyfarfod Cyngor Tref Aberaeron a Phwyllgor Rheoli Datblygu Cyngor Sir Ceredigion, ac unrhyw gyfarfod perthnasol arall yn ymwneud â'r cynllun arfaethedig.

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ___________________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: X

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnod:	G E Evans
Dyddiad:	13/09/21

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA

Ffôn: 01545 570881

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Gwybodaeth

Darllenwch gynnwys y siart llif a fydd yn eich helpu i benderfynu a oes angen gollyngiad arnoch.

Dylai Cynghorwyr fod yn ymwybodol o'r Cod Ymddygiad a'i gynnwys. Os ydych chi'n ansicr ynglŷn ag unrhyw beth, mae croeso ichi gysylltu â'r Swyddog Monitro.

Dylech sicrhau mai **DIM OND UN** mater sydd dan sylw ar bob ffurflen. Os oes mwy nag un mater (achosion gwahanol) dylech ddefnyddio ffurflenni ar wahân ar eu cyfer.

Os oes arnoch angen gollyngiad ar gyfer Cyngor Tref/Cymuned **A'R** Cyngor Sir mae rhaid defnyddio **gwahanol** ffurfleni am bob cais.

Anfonwch y ffurflen wedi'i chwblhau i:

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA
Ffôn: 01545 570881

Am ragor o wybodaeth neu gyngor, cysylltwch â:

Swyddog Monitro - Elin Prysor
Neuadd Cyngor Ceredigion,
Penmorfa,
Aberaeron,
Ceredigion,
SA46 0PA

SwyddogMonitro@ceredigion.gov.uk / MonitoringOfficer@ceredigion.gov.uk

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

CAIS I'R PWYLLGOR MOESEG A SAFONAU AM OLLYNGIAD

Mae'n RHAID cwblhau pob rhan o'r ffurflen. Darllenwch y Canllawiau wrth lanw'r ffurflen.

1. EICH MANYLION

Eich enw llawn:
G Elizabeth Evans

Cyngor:
Sir: ☐ Tref/Cymuned: ☒

Enw eich Cyngor: Chyngor Tref Aberaeron

Eich cyfeiriad: d/o Swyddfa'r Sir, Penmorfa, Aberaeron, CEREDIGION

Cod post: SA46 0PA

Rhif(au) ffôn:
07775638625

Cyfeiriad e-bost:
elizabeth.evans@ceredigion.gov.uk

2. MANYLION EICH BUDDIANT

Beth yw'r mater y bydd y Cyngor yn ei drafod?

Cynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron (gan gynnwys harbwr Aberaeron a Pwll Cam, Aberaeron).

Disgrifiwch eich buddiant sy'n rhagfarnu yn y mater uchod, gan gynnwys eich cysylltiad chi ag ef: **(1)** Mae fy mam yn byw yn Stryd y Farchnad, Aberaeron. Mae ei chartref yn edrych dros y maes parcio ger Pwll Cam. Mae fy nheulu hefyd yn berchen adeilad yn Rhif 18 Stryd y Farchnad, Aberaeron – nid wyf yn cael unrhyw incwm ohono ac nid oes gennyf unrhyw ranberchnogaeth yn yr eiddo.
Ble caiff y mater uchod ei drafod? (er enghraifft, Cabinet, Cyngor Sir, Cyngor Tref/Cymuned) **(2)** Pwyllgor Rheoli Datblygu Ceredigion (nad wyf yn aelod ohono) fydd yn delio â hyn. Bydd Cyngor Tref Aberaeron (yr wyf yn aelod ohono) hefyd yn ymateb i'r ymgynghoriad.

I ba baragraff o'r Cod Ymddygiad i Gynghorwyr (argraffiad 20 Mai 2016) y mae'r buddiant hwn yn berthnasol?
Paragraff 10 (2) (a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —

(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg; ☐

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrm yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl; ☐

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod; ☐

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw; ☐

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod; ☐

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod; ☐

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrm yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno; ☐

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno; ☐

(ix) unrhyw — ☐

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(chch) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(dd) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod, yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

Ffurflen diwygiedig 23/03/20

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy; ☐

Paragraff 10 (2) (b) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef; ☒

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i); ☐

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i), unrhyw ffyrm y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno; ☐

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu ☐

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(b)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo, ☐

a hynny i raddau mwy—

(aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu

(bb) ym mhob achos arall, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Paragraff 13 Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolygu a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) —

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cyd-bwyllgorau neu o gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod; a ☐

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cyd-bwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw. ☐

3. GWYBODAETH I ATEGU'CH CAIS

Mae Cynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron yn gynllun gwerth miliynau o bunnoedd sy'n cael ei ariannu 75% gan Lywodraeth Cymru a 25% gan Gyngor Sir Ceredigion. Dyma ail gam cynllun amddiffyn yr arfordir, roedd y cam cyntaf yn canolbwyntio ar ardal Traeth y Gogledd yn 2010. Pwrpas y cynllun arfaethedig yw amddiffyn tref Aberaeron rhag y llanw uchel a gwarchod yr harbwr yn ei gyfanrwydd; gan gynnwys ei ddau bier a thraeth y de, rhag effaith llanw uchel ac ymchwydd moroedd stormus, ac i amddiffyn y dref wrth i lefelau'r môr godi. Efallai y bydd/ni fydd y cynllun arfaethedig yn cyfrannu at oroesiad Aberaeron isaf, ac efallai y bydd/ni fydd yn diogelu busnesau sy'n masnachu yn y dref, ac yn caniatáu i bobl fyw yn ddiogel yn Aberaeron isaf am genedlaethau i ddod.
https://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/ymgynghoriadau/cynllun-amddiffyn-arfordir-harbwr-aberaeron/

Mae tŷ fy mam yn edrych allan dros y maes parcio ger Pwll Cam. Mae harbwr Pwll Cam yn rhan o'r cynllun arfaethedig. Mae tŷ fy mam hefyd yn rhan o orlifdir yr harbwr, ac felly mi allai unrhyw waith arfaethedig i amddiffyn yr harbwr rhag llifogydd gael effaith bositif ar ei heiddo.

O ystyried yr uchod, ac er gwaetha'r uchod, fel y cynghorydd lleol dros Aberaeron, mae gen i ddyletswydd i'r trigolion sydd wedi fy ethol. Mae'n hanfodol, ar gyfer y cynllun amlochrog hwn, sy'n cael effaith uniongyrchol ar gymaint o drigolion, busnesau, a'r dref yn gyffredinol, fy mod i'n gallu cynrychioli eu barn a'u safbwyntiau pan ddaw'r amser, yn ogystal â chynrychioli Cyngor Sir Ceredigion mewn ffordd briodol ac anrhydeddus, gan roi ystyriaeth bob amser i'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau. Am y rheswm hwn, rwy'n gofyn am ollyngiad i siarad ar ran, a chynrychioli buddiannau'r bobl niferus a grybwyllir uchod.

Sylwer: Mae wedi bod yn arfer gen i erioed i beidio â rhagbenderfynu ceisiadau cynllunio, er nad wyf yn rhan o'r pwyllgor cynllunio.

Nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol (cefndir/ffeithiol) i gadarnhau/esbonio eich buddiant ymhellach. Bydd hyn yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo drafod eich cais am ollyngiad.
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

Gweler fy muddiannau uchod.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

4. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD

Mae **Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Rhoi Gollyngiadau)(Cymru) 2001** yn pennu o dan ba amgylchiadau y gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad. Nodir isod y sail ar gyfer rhoi gollyngiad.

Ar ba sail o blith y canlynol y credwch y dylid rhoi gollyngiad yn yr achos hwn? Ticiwch bob bocs sy'n briodol.

(a) os oes gan ddim llai na hanner aelodau'r awdurdod perthnasol neu hanner aelodau un o bwyllgorau'r awdurdod (yn ôl fel y digwydd) y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw;	☐
(b) os oes gan ddim llai na hanner aelodau gweithrediaeth arweinydd a chabinet y mae'r busnes i gael ei ystyried ganddo fuddiant sy'n berthnasol i'r busnes hwnnw a bod naill ai paragraff (d) neu baragraff (e) hefyd yn gymwys;	☐
(c) yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, os byddai analluogi aelod i gymryd rhan yn tarfu ar gydbwysedd gwleidyddol yr awdurdod perthnasol neu'r pwyllgor o'r awdurdod y mae'r busnes i'w ystyried ganddo i'r fath raddau nes y byddai'r canlyniad yn debygol o gael ei effeithio;	☐
(d) os yw natur buddiant yr aelod yn gyfryw fel na fyddai cyfranogiad yr aelod yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo yn niweidio hyder y cyhoedd yn y modd y mae busnes yr awdurdod perthnasol yn cael ei gynnal;	X
(e) os yw'r buddiant yn gyffredin i'r aelod ac i gyfran arwyddocaol o'r cyhoedd;	X
(f) os oes cyfiawnhad i'r aelod gymryd rhan yn y busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo oherwydd rôl neu arbenigedd penodol yr aelod;	X
(g) os yw'r busnes y mae'r buddiant yn berthnasol iddo i'w ystyried gan bwyllgor trosolwg a chraffu i'r awdurdod perthnasol ac nad yw buddiant yr aelod yn fuddiant ariannol	☐
(h) os yw'r busnes sydd i'w ystyried yn berthnasol i arian neu eiddo corff gwirfoddol y mae'r aelod yn aelod o'i bwyllgor neu ei fwrdd rheoli heblaw fel cynrychiolydd yr awdurdod perthnasol ac nad oes gan yr aelod unrhyw fuddiant arall yn y busnes hwnnw ar yr amod na fydd unrhyw ollyngiad yn ymestyn i gymryd rhan mewn unrhyw bleidlais mewn perthynas â'r busnes hwnnw; neu	☐
(i) os yw'n ymddangos i'r pwyllgor ei bod o les i drigolion ardal yr awdurdod perthnasol i'r analluogi gael ei godi, ar yr amod bod hysbysiad ysgrifenedig bod y gollyngiad yn cael ei ganiatáu yn cael ei roi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o fewn saith diwrnod a hynny mewn unrhyw fodd y gall ei bennu.	☐

5. SAIL AR GYFER RHOI GOLLYNGIAD - MWY O WYBODAETH

Nodwch isod y rhesymau pam rydych chi'n credu y dylai'r Pwyllgor Moeseg a Safonau roi gollyngiad yn yr achos hwn (hynny yw, esboniwch pam rydych chi'n credu y bodlonwyd un neu fwy o'r meini prawf ar gyfer rhoi gollyngiad)
(Os na chwblheir y rhan hon, fe gaiff y ffurflen gais ei dychwelyd atoch)

d); e); f);
Am fy mod wedi fy magu yn ardal harbwr Aberaeron, rwy'n gyfarwydd iawn â'r hyn sy'n digwydd yn yr harbwr, o'r llanw uchel, i'r môr yn gorlifo dros Pen Cei, i ba seleri sy'n gorlifo. Mae'r harbwr hefyd yn un o'r ardaloedd dwi'n ei batrolio fel rhan o Grŵp Diogelu Rhag Llifogydd Cyngor Tref Aberaeron - gan ddosbarthu bagiau tywod ac ati. Cydnabyddir yn gyffredinol yn Aberaeron fod gen i ddealltwriaeth glir o'r ffordd mae'r harbwr yn gweithio. Rwy'n cael cyfarfodydd rheolaidd â physgotwyr, perchnogion cychod a busnesau am y materion niferus ac amrywiol sy'n effeithio ar yr harbwr yn barhaus. Mae'n bwysig fy mod yn gallu adlewyrchu barn y bobl dwi'n eu cynrychioli - p'un ai'n trafod gyda fy nhrigolion, swyddogion y cyngor, neu un o bwyllgorau'r cyngor, gan gynnwys y Pwyllgor Rheoli Datblygu.

Mae'n wybyddus bod cartref fy mam yn edrych dros Pwll Cam. Tŷ fy mam-gu ydoedd cyn iddi hi farw yn 1981. Mae fy nheulu wedi byw yn Aberaeron ers i'r lle ddod yn harbwr yn 1807, ar ôl symud o Henfynyw, i redeg tafarn gerllaw tollborth y gogledd - nes i hwnnw gael ei losgi lawr gan Rebecca, ac yna dod yn ffermdy ar gyfer fferm laeth fy nheulu, ger lleoliad Penymorfa heddiw. Does dim amheuaeth bod gen i gysylltiad hanesyddol ag Aberaeron sy'n mynd yn ôl yn bellach o lawer na pherchnogaeth un eiddo. Mae gen i gyfrifoldeb i bawb yn Aberaeron fel aelod etholedig, ac mae'r cynllun arfaethedig hwn yn effeithio ar ganol tref Aberaeron gyfan, ar ei heconomi fel canolfan gwasanaethau lleol; ei heconomi twristiaeth - nawr ac yn y dyfodol; ei thwf fel canolfan dwristiaeth; swyddi; busnesau; trigolion; perchnogion cychod a physgotwyr. Ni fydd caniatáu imi siarad, yn fy marn i, yn adlewyrchu'n negyddol ar y cyngor nac yn dwyn anfri arnaf i. Fy ngobaith taer yw y bydd y pwyllgor yn rhoi ystyriaeth ffafriol i fy nghais.

Diolch.

(defnyddiwch dudalen ychwanegol ar wahân os oes angen)

6. CAIS

A ydych chi’n gwneud cais am ollyngiad i siarad yn unig, ynteu i siarad a phleidleisio?

Siarad yn Unig: X

Siarad a Phleidleisio: ☐

Rhowch reswm dros hyn:

Mae’n bwysig, yn fy marn i, bod yr holl gyrff perthnasol a/neu gynrychiolwyr yn cael y cyfle i glywed fy marn am y cynllun, a thrwof i, farn y trigolion, y busnesau a’r partïon perthnasol, ar y cais sy’n ymwneud â Chynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron.

7. HYD Y GOLLYNGIAD

Am ba hyd y gofynnir am y gollyngiad hwn?

Penodol:

Cyfarfod(ydd) Penodol:

Cyfarfod Cyngor Tref Aberaeron a Phwyllgor Rheoli Datblygu Cyngor Sir Ceredigion, ac unrhyw gyfarfod perthnasol arall yn ymwneud â'r cynllun arfaethedig.

Nodwch ddyddiad(au)'r cyfarfod(ydd): ______________________________

Cyffredinol:

Chwe mis: ☐ Deuddeg mis: X

8. DATGANIAD

Yr wyf yn gofyn am ollyngiad ynglŷn â'r mater uchod.

Yr wyf yn cadarnhau fod y wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn wir hyd eithaf fy ngwybodaeth.

Llofnod:	G E Evans
Dyddiad:	13/09/21

Anfonwch y ffurflen hon yn ôl i:

Moeseg a Safonau
Neuadd Cyngor Ceredigion
Penmorfa
Aberaeron
Ceredigion
SA46 0PA

Ffôn: 01545 570881

moesegasafonau@ceredigion.llyw.cymru / ethicsandstandards@ceredigion.gov.uk

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Pwyllgor Moeseg a Safonau**
Dyddiad y cyfarfod:	**17 Medi 2021**
Teitl:	**Blaenraglen Waith Moeseg a Safonau 2021/22**
Diben yr adroddiad:	**Adolygu rhaglen waith bresennol y Pwyllgor**

Beth mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yn ei wneud?
Mae Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn nodi swyddogaethau'r Pwyllgor Moeseg a Safonau fel a ganlyn:-

- hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan Gynghorwyr
- cynorthwyo'r Cynghorwyr i gadw at y Cod Ymddygiad
- cynghori'r Cyngor ynglŷn â mabwysiadu neu ddiwygio'r Cod Ymddygiad
- monitro gweithredu'r Cod Ymddygiad, a
- cynghori, hyfforddi neu drefnu i hyfforddi Cynghorwyr ar faterion yn ymwneud â'r Cod Ymddygiad.

Gall y Pwyllgor Moeseg a Safonau hefyd roi gollyngiadau, sy'n caniatáu i Gynghorwyr sydd â buddiant mewn eitem benodol o fusnes y Cyngor barhau i gymryd rhan yn y busnes hwnnw.

Efallai y caiff adroddiadau ymchwilio y mae'r Ombwdsmon neu Swyddog Monitro'r Cyngor wedi'u paratoi ynghylch honiadau bod y Cod Ymddygiad wedi ei dorri eu cyfeirio at y Pwyllgor Moeseg a Safonau fel y gellir penderfynu yn eu cylch.

Mae gan y Pwyllgor Moeseg a Safonau hefyd y cyfrifoldebau uchod mewn perthynas â Chynghorau Tref a Chymuned yng Ngheredigion.

Mae enghreifftiau o'r math o waith y mae Pwyllgor Moeseg a Safonau Ceredigion yn ei wneud yn cynnwys:

- cymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu deunydd hyfforddi ar y Cod, gan gynnwys siart llif sy'n rhoi crynodeb o'r prif ddarpariaethau
- mynd i'r sesiynau hyfforddi ynghylch y Cod ar gyfer y Cyngor Sir a'r Cynghorau Cymuned a chymryd rhan ynddynt
- mynd i gyfarfodydd y Cyngor a'r Pwyllgorau i arsylwi ar y trafodion
- cyflwyno gweithdrefnau sy'n caniatáu i Gynghorwyr fynychu cyfarfodydd Pwyllgor i gyflwyno cais am ollyngiad yn bersonol
- rhoi cyngor i Gynghorwyr ynglŷn â cheisiadau am ollyngiad

Y Flaenraglen Waith
Bydd Blaenraglen Waith yn eitem sefydlog ar bob un o agendâu'r Pwyllgor. Bydd hyn yn rhoi cyfle i'r Pwyllgor adolygu a diweddaru rhaglen waith y Pwyllgor.

Mae Blaenraglen Waith ddrafft ynghlwm i'w hystyried (Atodiad 1)

Argymhellion:	1) ystyried, adolygu a diweddaru'r Flaenraglen Waith ddrafft gyfredol. **(Atodiad 1)**
Enw Cyswllt:	Lisa Evans
Swydd:	Swyddog Craffu a Safonau
Dyddiad yr adroddiad:	10 Medi 2021
Acronymau:	

Blaenraglen Waith Moeseg a Safonau 2021/22

Dyddiad	Eitem
11 Hydref	Ystyried ceisiadau am ollyngiad gan y Cynghorwyr canlynol: Diweddariad ynghylch materion Panel Dyfarnu Cymru Diweddariad ar faterion yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus
17 Ionawr 2022	Ystyried ceisiadau am ollyngiad gan y Cynghorwyr canlynol: Diweddariad ynghylch materion Panel Dyfarnu Cymru Diweddariad ar faterion yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol